



การอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร

วิทยานิพนธ์
ของ
ผดุงชาติ ฟองนารี

พหุ ประจันต โศภิต

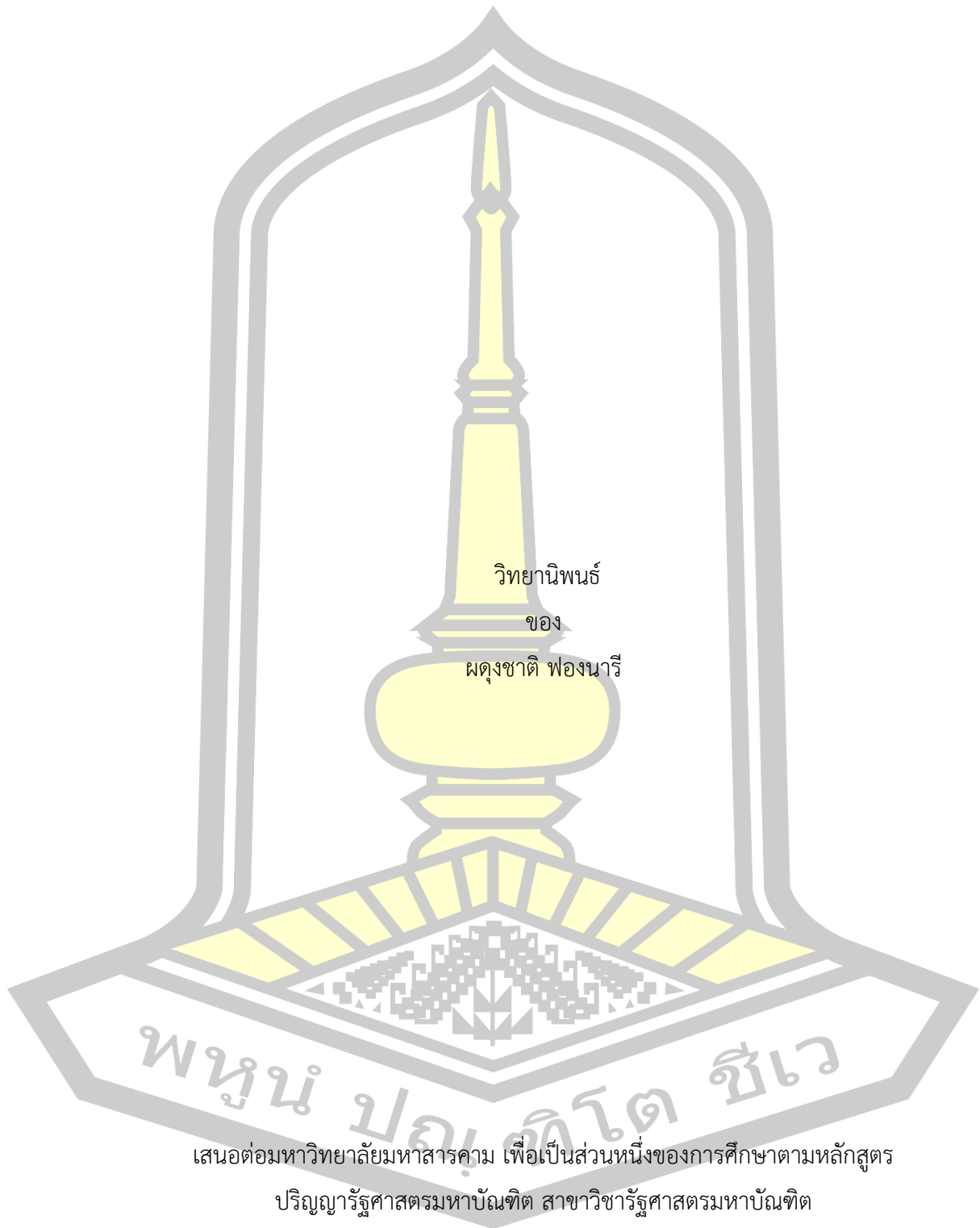
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ตุลาคม 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร



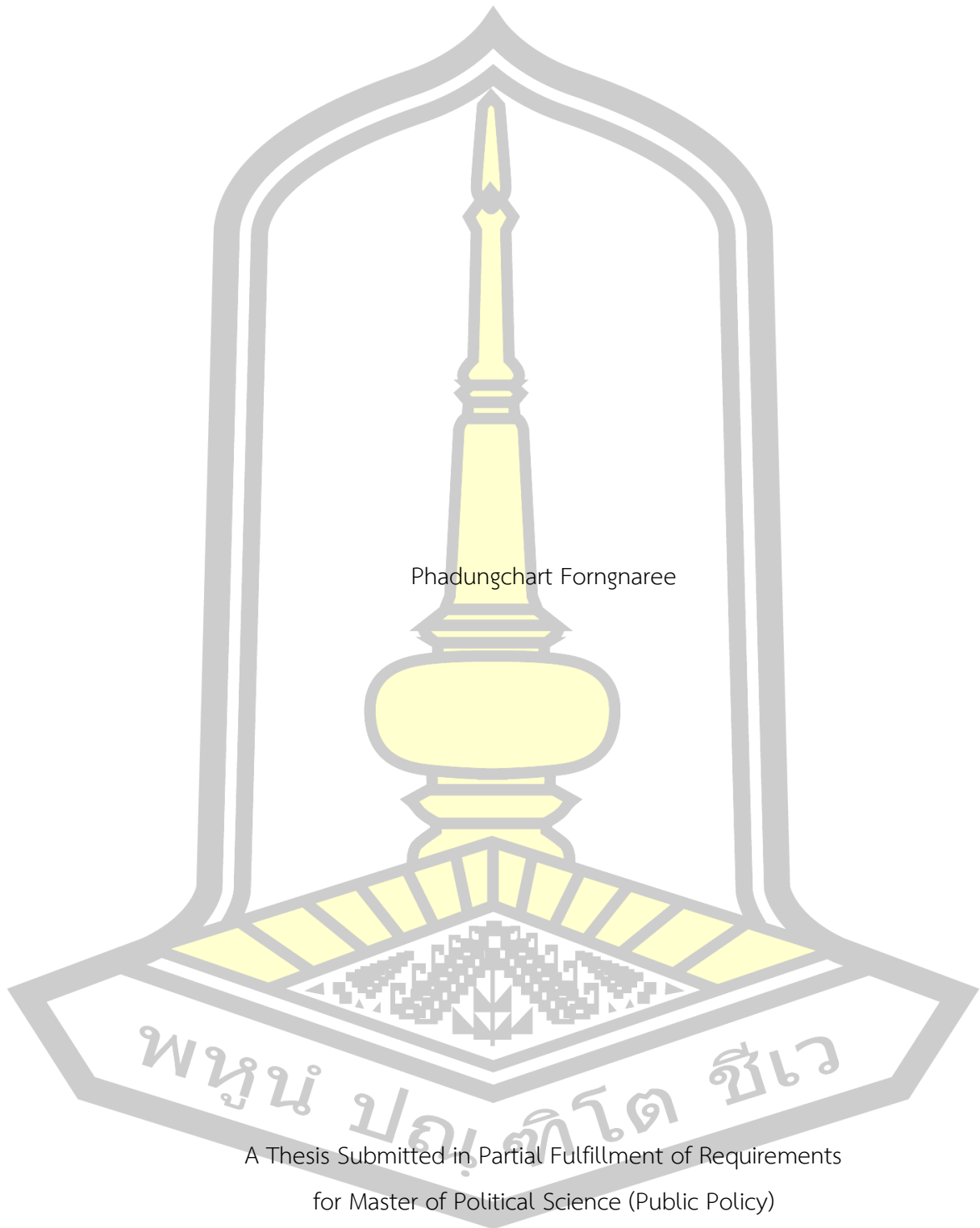
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

ตุลาคม 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Water governance of Chi river Basin in Roiet and Yasothon Provinces



Phadungchart Forngnaree

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Political Science (Public Policy)

October 2023

Copyright of Mahasarakham University



คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายผดุงชาติ ฟองนารี
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. ญัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รศ. ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง)

..... กรรมการ

(ผศ. ดร. วนิดา พรหมหล้า)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(รศ. ดร. ภัคดี โพธิ์สิงห์)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ. เขิงชาญ จงสมชัย)

คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง การอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร
ผู้วิจัย ผดุงชาติ พองนารี
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง
ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ทำการวิจัยเรื่อง การอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร และศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร โดยกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ การอภิบาลน้ำที่เป็นอยู่ภายในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรนั้น มีปัญหาจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำชี จนนำมาสู่ข้อเสนอแนะที่จะเสนอไปยังหน่วยงานผู้มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรน้ำภายในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร การวิจัยครั้งนี้ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย หัวหน้าโครงการชลประทานจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร รวม 2 คน นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนที่ปฏิบัติงานในประเด็นทรัพยากรน้ำภายในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร รวม 2 คน และกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำชี รวม 8 คน โดยผลการศึกษาปรากฏว่า สภาพการอภิบาลน้ำภายในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร ยังมีปัญหาในทุกประเด็น โดยประเด็นหลักคือแนวคิดของหน่วยงานราชการและภาคประชาชนนั้นไม่สอดคล้องกัน และประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น อีกทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลายประเด็น ข้อเสนอแนะหลักที่ประชาชนมีต่อการอภิบาลน้ำคือ ประชาชนต้องการให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำปฏิบัติงานร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และช่วยลดระยะเวลาในการปฏิบัติงานอีกด้วย อีกทั้งยังเสนอว่า ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอภิบาลน้ำให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : การอภิบาลน้ำ, ทรัพยากรน้ำ, ลุ่มน้ำชี

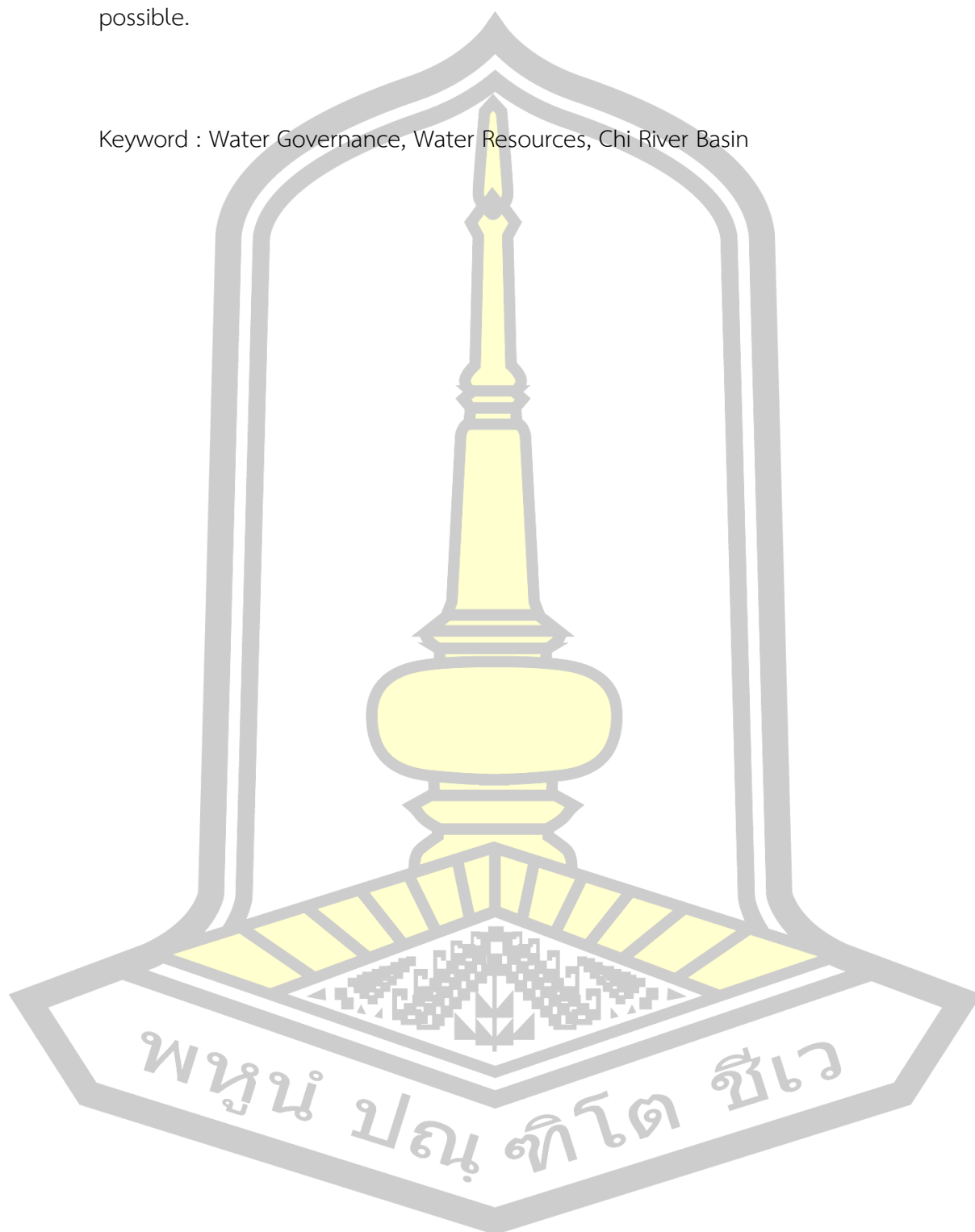
TITLE	Water governance of Chi river Basin in Roiet and Yasothorn Provinces		
AUTHOR	Phadungchart Forngharee		
ADVISORS	Associate Professor Alongkorn Akkasaeng , Ph.D.		
DEGREE	Master of Political Science	MAJOR	Public Policy
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2023

ABSTRACT

This research study It is a qualitative research study. By conducting a research study on Water governance within the area of Roi Et and Yasothon provinces with the objective Study of the problem of water governance in Roi Et and Yasothon provinces and to study recommendations on water governance within the area of Roi Et and Yasothon provinces. The conceptual framework of this research study is The existing water governance in Roi Et and Yasothon provinces is so problematic that it affects the people living in the Chi River Basin. Until leading to suggestions that will be proposed to the authority in water resource management within the area of Roi Et and Yasothon provinces. This study used structured interviews to collect data. and unstructured The group of informants consisted of 2 leaders of irrigation projects in Roi Et and Yasothon Provinces, 2 academicians and private developers working on water resources issues in Roi Et and Yasothon Provinces, and 8 villagers living in Chi River Basin. It appears that the water governance in Roi Et and Yasothon provinces still has problems in every issue. The main point is that the concepts of government agencies and the people sector are inconsistent and people lack participation from the beginning. It also lacks knowledge and understanding in many issues. The main recommendations that people have for water stewardship are: People want agencies involved in managing water resources to work together in an integrated way to increase operational efficiency and reduce operational time as well. It also suggests that more people

should be allowed to participate in water stewardship than is currently possible.

Keyword : Water Governance, Water Resources, Chi River Basin



กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเนื่องจากความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรคแสง ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษาในการดำเนินงานวิจัย ตลอดจนได้ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนิดา พรหมหล้า กรรมการสอบ และรองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุก ๆ ท่าน ที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นหัวหน้าโครงการชลประทานจังหวัดร้อยเอ็ด และหัวหน้าโครงการชลประทานจังหวัดยโสธร นายนิรันดร คำนุ นายสิริศักดิ์ สะดวก รวมทั้งกลุ่มชาวบ้านลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร รวมถึงผู้ช่วยเก็บข้อมูลทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล การเป็นผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาเป็นอย่างดี

คุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอมอบให้เป็นเครื่องมือและประโยชน์ในการช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการน้ำ เพื่อช่วยลดปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่ในปัจจุบัน

ผดุงชาติ ฟองนารี

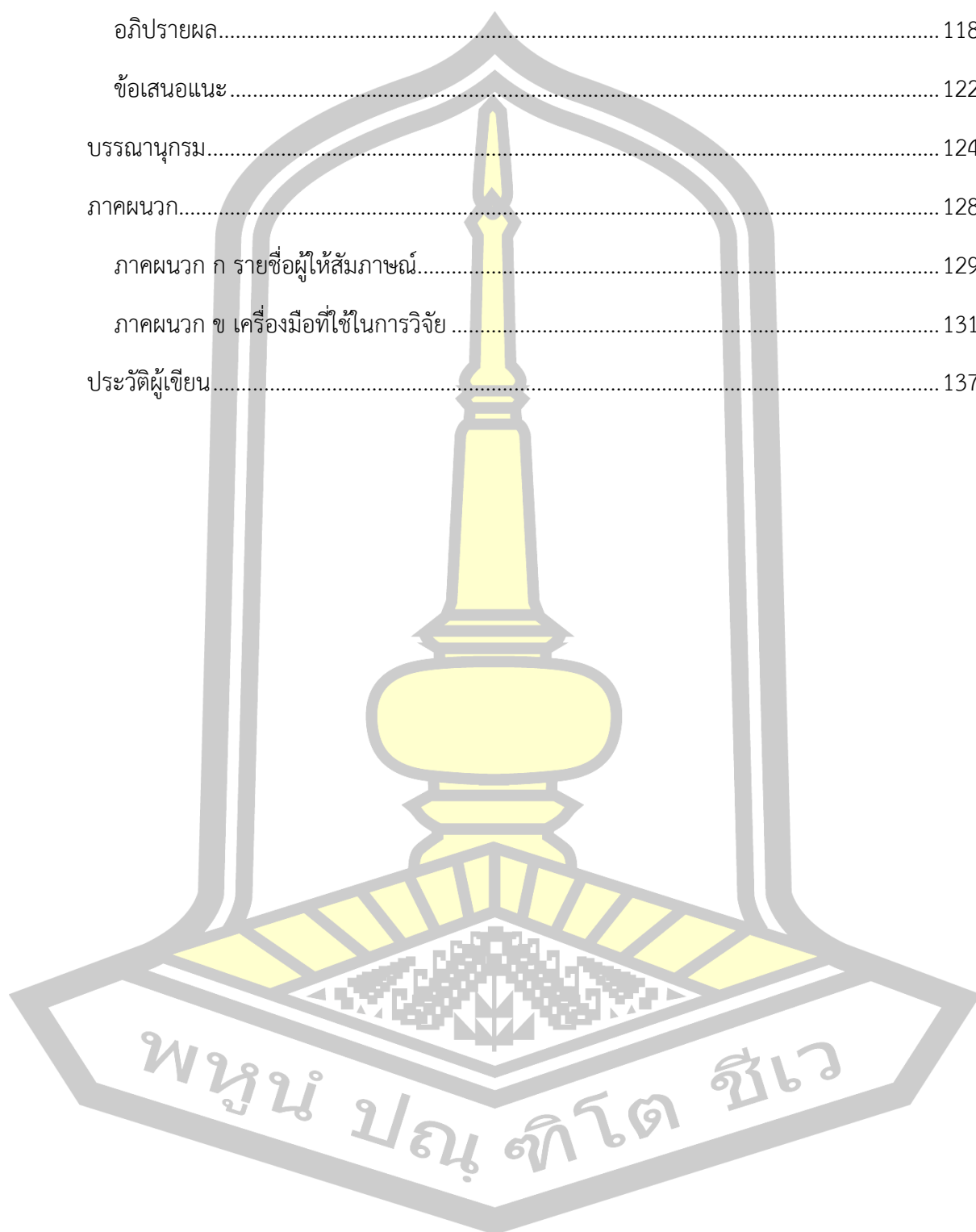
พหุบัณฑิตวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญ.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
ขอบเขตการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
แนวคิดการอภิบาลน้ำ.....	13
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	33
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	36
ผู้ให้ข้อมูล.....	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	37
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	39

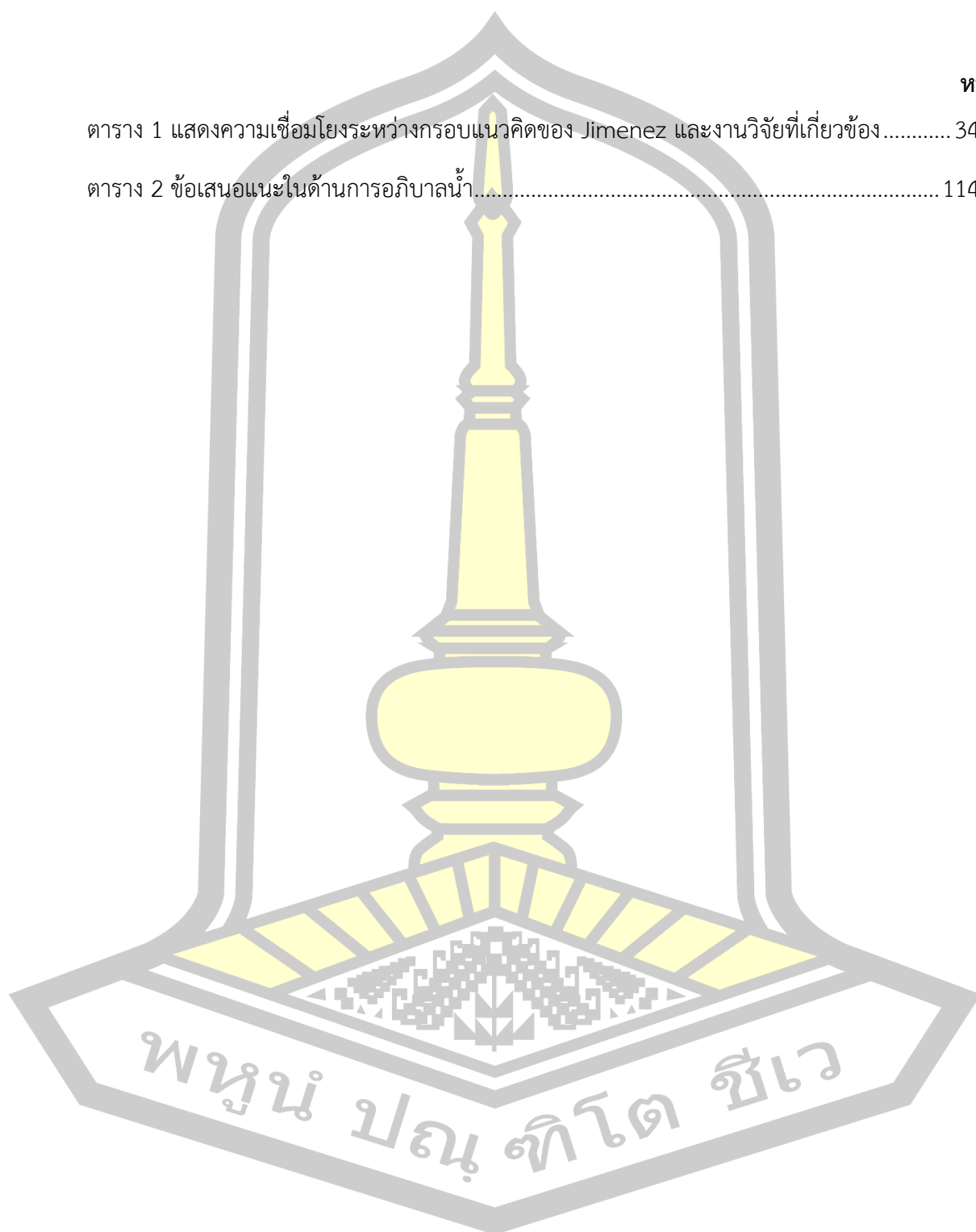
การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล	40
บทที่ 4 สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำและข้อเสนอแนะด้านการอภิบาลน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร	42
1. สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร	43
1.1 การกำหนดนโยบาย : รวมศูนย์อำนาจและไม่สอดคล้องต่อความต้องการ	43
1.2 การประสานงาน : การประสานงานแบบบนลงล่าง.....	50
1.3 การวางแผนและการเตรียมความพร้อม : แผนและความพร้อมไม่ได้เริ่มต้นจากชุมชน... ..	54
1.4 งบประมาณ : ไม่เพียงพอ และขาดการมีส่วนร่วม	62
1.5 การจัดการ : การจัดการที่ต่างกัน.....	66
1.6 การติดตามและประเมินผล : ไม่ตรงตามความต้องการของประชาชน	71
1.7 กฎระเบียบ : ความยืดหยุ่นที่ประชาชนไม่ต้องการ.....	77
1.8 การพัฒนาศักยภาพ : พัฒนาอย่างสม่ำเสมอแต่ยังไม่ดีพอ.....	87
2. ข้อเสนอแนะในด้านการอภิบาลน้ำ	91
2.1 ข้อเสนอแนะด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์	91
2.2 ข้อเสนอแนะด้านการประสานงาน	92
2.3 ข้อเสนอแนะด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อม.....	92
2.4 ข้อเสนอแนะด้านงบประมาณ	93
2.5 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการ.....	93
2.6 ข้อเสนอแนะด้านการติดตามและประเมินผล	94
2.7 ข้อเสนอแนะด้านกฎระเบียบ/กฎหมาย.....	95
2.8 ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาศักยภาพ	95
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	97
วัตถุประสงค์การวิจัย	97
วิธีการดำเนินการวิจัย	98

สรุปผล	99
อภิปรายผล.....	118
ข้อเสนอแนะ	122
บรรณานุกรม.....	124
ภาคผนวก.....	128
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	129
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	131
ประวัติผู้เขียน.....	137



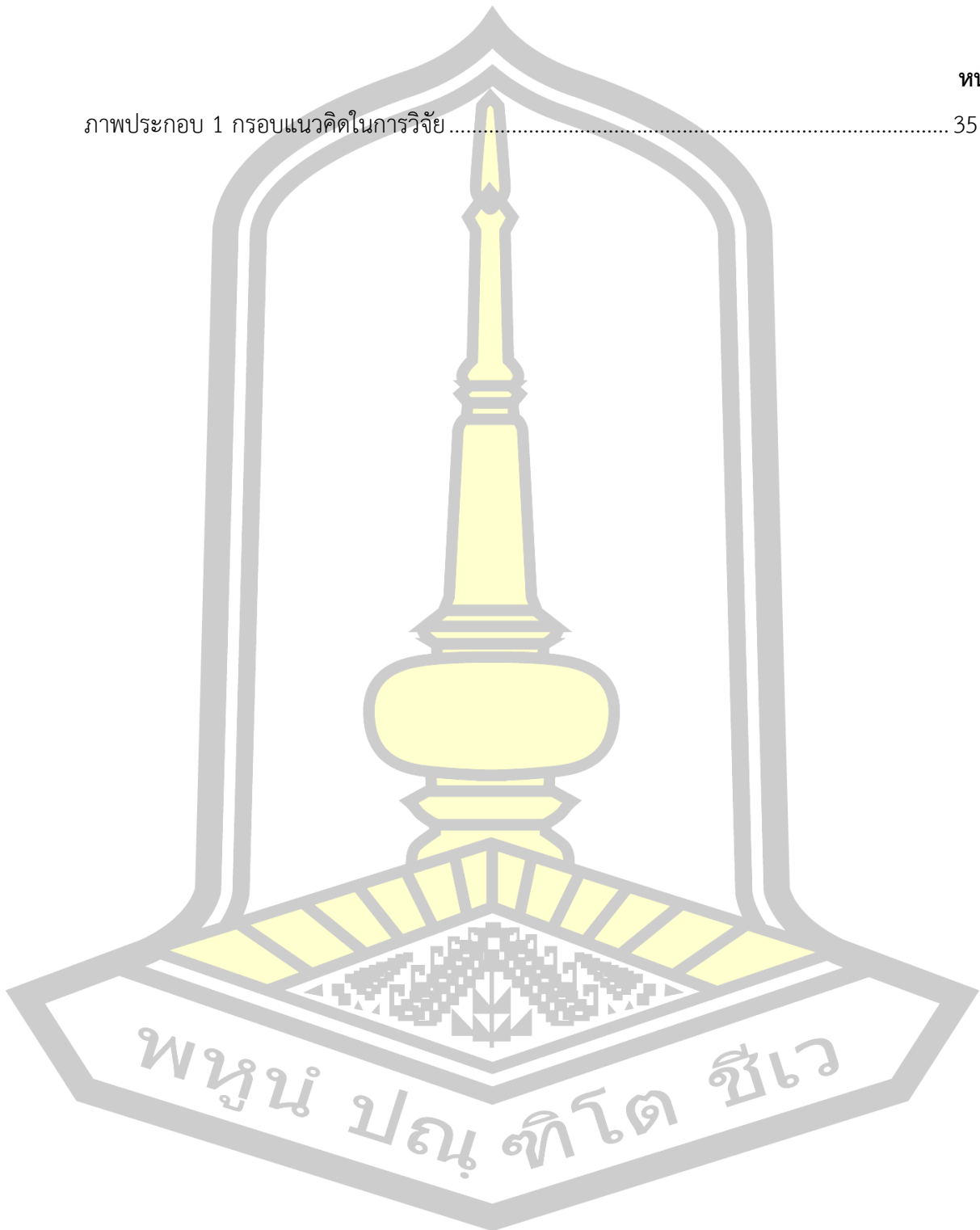
สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 แสดงความเชื่อมโยงระหว่างกรอบแนวคิดของ Jimenez และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
ตาราง 2 ข้อเสนอแนะในด้านการอภิบาลน้ำ.....	114



สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	35



บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

การอภิบาลน้ำ เป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่องค์การสหประชาชาติให้ความสนใจมากในโลกปัจจุบัน จนนำมาสู่ประเด็นในเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน การบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนนั้น รวมไปถึงประเด็นในเรื่องระบบการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ การบริหารจัดการประเด็นเหล่านี้ให้ดีขึ้น จะนำมาสู่การบริหารจัดการน้ำที่ดี หลักการอภิบาลน้ำเป็นเครื่องมือในการชี้ว่า ผู้ใดมีสิทธิ์ที่จะได้ใช้น้ำ ใช้อย่างไร และใช้อย่างไร การอภิบาลน้ำที่ดีเป็นกุญแจที่จะนำมาสู่ความมั่นคงทางน้ำ และการจัดสรรทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม เป็นตัวช่วยในการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและข้อพิพาท ในหลายกรณีการบริหารจัดการน้ำที่ดียังเป็นตัวช่วยที่สำคัญในการขจัดปัญหาความยากจนอีกด้วย เนื่องจากน้ำเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจในด้านการเกษตรทั่วโลก เมื่อเศรษฐกิจในด้านการเกษตรดี ย่อมช่วยขจัดปัญหาความยากจนของประชาชน การอภิบาลน้ำที่ดีจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อมีการบริหารจัดการน้ำที่ดีและยั่งยืนแล้วนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นเรื่องที่สามารถทำได้โดยง่าย และการพัฒนาที่ยั่งยืนจะนำมาสู่การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจที่ยั่งยืนอีกด้วย แต่ยังคงพบความท้าทายเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำที่ดีอยู่ คือ การจัดการทรัพยากรที่ไม่ดี การทุจริต ความเฉื่อยชาของระบบราชการ บุคลากรในการอภิบาลน้ำยังขาดคุณภาพในการปฏิบัติงาน การขาดแคลนเงินทุนสำหรับการลงทุนที่เกี่ยวกับการอภิบาลน้ำ ปัจจัยเหล่านี้ ล้วนเป็นปัญหาต่อการอภิบาลน้ำที่ดี ความท้าทายเหล่านี้ ต้องได้รับการแก้ไขด้วยการปฏิรูปการอภิบาล (UNDP, 2022)

เวทีประชุมนานาชาติระดับสูงครั้งที่ 2 ซึ่งจัดโดยองค์การสหประชาชาติ เพื่อประชุมหารือเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี 2018 ถึงปี 2028 ได้กล่าวถึงการอภิบาลน้ำที่ดีไว้ว่า เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดจากน้ำที่อาจจะเกิดขึ้น เรามีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงการอภิบาลน้ำที่ดีและสร้างความยืดหยุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกล่าวถึงประเด็นสำคัญสามประเด็น คือ ประเด็นแรก จะต้องมีการพัฒนาในด้านการตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน เนื่องจากในปัจจุบันระบบนิเวศและสภาพภูมิอากาศ รวมไปถึงสังคมและเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างรวดเร็ว จึงเป็นการยากที่จะคาดเดาการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรต่าง ๆ ที่ส่งผลมายังการบริหารจัดการน้ำ

ดังนั้น ในระบบการอภิบาลน้ำที่ดี ควรจะมีระบบที่ช่วยส่งเสริมด้านองค์ความรู้และช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของประชาชน เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

ประเด็นที่สอง มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานของฝ่ายปกครองที่ปฏิบัติงานแบบองค์รวม ให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบบูรณาการ จากหลายภาคส่วนและหลายหน่วยงาน เนื่องจากการปฏิบัติงานแบบองค์รวมหรือแบบรวมศูนย์นั้น ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการอภิบาลน้ำ การอภิบาลน้ำนั้นต้องประกอบไปด้วยหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายกำหนดนโยบาย ฝ่ายปฏิบัติตามนโยบาย และประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ของโครงการ การปฏิบัติงานแบบบูรณาการ จึงมีความสำคัญมาก อีกทั้งยังต้องรวมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบในการจัดการน้ำอีกด้วย เนื่องจากการจัดการน้ำนั้นมีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้วยบริบทของภูมิประเทศ วัฒนธรรมการใช้น้ำของประชาชนก็จะแตกต่างกันไปในหลายพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการของทุกภาคส่วน จึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการอภิบาลน้ำที่ดี

ประเด็นที่สาม ความมั่นคงของสถาบันที่เกี่ยวกับการอภิบาลน้ำ เนื่องจากการอภิบาลน้ำมีความซับซ้อน และสังคม เศรษฐกิจ สภาพภูมิอากาศของโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ยากต่อการคาดเดาและวางแผนรับมือ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูประบบสถาบันที่ทำหน้าที่บริหารจัดการน้ำ สถาบันเหล่านี้ ควรมีการกำหนดกรอบอำนาจหน้าที่ในการอภิบาลน้ำอย่างชัดเจน และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส การที่สถาบันมีธรรมาภิบาลไม่ว่าจะในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ในประเด็นอื่นและในประเด็นที่เกี่ยวกับการอภิบาลน้ำ จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งภายในสถาบัน และความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนลงได้ เมื่อขจัดความขัดแย้งไปได้ ก็จะมีซึ่งความรุนแรงที่เกิดจากปัญหาความขัดแย้ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ประเด็นที่ไม่สามารถที่จะมองข้ามได้เลยก็คือ ประเด็นความยืดหยุ่นในการอภิบาลน้ำ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเยาวชน ประชาชน ชนพื้นเมือง ล้วนแล้วแต่มีองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำเอาองค์ความรู้ท้องถิ่นนี้มาผนวกเข้ากับการอภิบาลน้ำ เพื่อสร้างความยืดหยุ่นในการอภิบาลน้ำและการจัดการน้ำ เพื่อเป็นการยกระดับการอภิบาลน้ำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีความยืดหยุ่นต่อสภาพภูมิอากาศและบริบทชุมชนที่แตกต่างกันไป ชุมชนจึงเป็นอีกปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการอภิบาลน้ำ (Lexen, 2018) ในที่นี้ ผู้เขียนจะขอก้าวถึงการอภิบาลน้ำโดยภาครัฐ ซึ่งการอภิบาลน้ำหรือการบริหารจัดการน้ำนั้น สามารถทำได้โดยรัฐที่ถือครองอำนาจการอภิบาลน้ำ และบริหารการจัดการน้ำ โดยการอภิบาลน้ำของรัฐนั้น อาจจะไม่เป็นไปตามทฤษฎีการอภิบาลน้ำ (Water Governance) ซึ่งจะนำมาสู่ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ จนนำมาสู่ความเดือดร้อนของประชาชน ต่อไปนี้ผู้เขียน

จะขอกล่าวถึงรูปแบบการอภิบาลน้ำในต่างประเทศ และปัญหาที่เกิดจากการอภิบาลน้ำทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เชื่อมโยงสู่ปัญหาในพื้นที่ที่ผู้เขียนกำลังศึกษา ตามลำดับ

รูปแบบและสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำของบางประเทศในสหภาพยุโรป สเปนในปัจจุบัน เป็นประเทศที่มีโครงสร้างแนวตั้ง โดยจะมีศูนย์กลางอำนาจคือ รัฐบาลกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วน ท้องถิ่น ก่อให้เกิดความซับซ้อนในเชิงนโยบายและการประสานงานเป็นอย่างยิ่ง สเปนในอดีต ช่วงปี พ.ศ. 2481-2518 รัฐบาลสเปนค่อนข้างเป็นรัฐเผด็จการ นโยบายต่าง ๆ โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวกับ น้ำ จึงมีการรวมศูนย์อำนาจในการตัดสินใจอย่างชัดเจน และต่อมาประเทศสเปนได้เปลี่ยนแนว ทิศทางการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย ได้มีรัฐธรรมนูญฉบับ ปี พ.ศ. 2521 และเป็นรัฐเอกราช ทำ ให้หน่วยงานส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น หรือหน่วยงานย่อยภายในประเทศสเปนสามารถมีส่วนร่วมในการ ขับเคลื่อนนโยบายน้ำมากขึ้น แต่ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการน้ำ ยังคงเป็นของรัฐบาลกลาง ภายใต้กระทรวงสิ่งแวดล้อมของสเปน การกระจายอำนาจภายในประเทศสเปนด้านการบริหารจัดการ น้ำของส่วนกลาง ยังคงพบปัญหาหลายประการ ได้แก่ มลพิษ ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และ แร่งต้นน้ำ อีกทั้งนโยบายน้ำที่รัฐเป็นผู้กำหนด ไม่ครอบคลุมทุกบริบทภายในพื้นที่ของประเทศ ขาด ความยืดหยุ่น ไม่สามารถปรับใช้ได้กับทุกพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อ การกำหนดนโยบายด้านการอภิบาลน้ำ สหภาพยุโรป จึงมีคำสั่งให้ประเทศสเปนเปิดโอกาสให้ภาค ประชาสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในสามประเด็นคือ ข้อมูลการให้คำปรึกษา และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แม้ในปัจจุบันจะมีการพัฒนาการมีส่วนร่วม ของประชาชนในประเทศสเปนมากขึ้น แต่ก็ยังถือเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ อีกทั้งยังขัดแย้งกับประเพณี ทิศทางการเมืองและสถาบันของสเปนอีกด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่ จึงเป็นการ มีส่วนร่วมผ่านสภาลุ่มน้ำ ผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่าย มีส่วนร่วมในการออกแบบนโยบาย อย่างไรก็ตาม กลุ่มต่าง ๆ มีน้ำหนักที่ต่างกันในการกำหนดทิศทางของนโยบาย แต่ก่อนหน้านี้ ในประเทศสเปน ได้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการเกิดขึ้นมาแล้ว เนื่องจากประชาชนตระหนักถึงคุณค่าและ ความสำคัญของทรัพยากรน้ำว่ามีคุณค่าต่อตนเองเพียงใด จึงได้ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเป็น รูปธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศสเปนจะมีการมีส่วนร่วมของประชาชน มากขึ้นกว่าในอดีต แต่ในกระบวนการกำหนดนโยบายและประสานงานก็ยังเป็นปัญหาเนื่องจากมี ความซับซ้อน โดยตัวระบบราชการของประเทศสเปน และบ่อยครั้งการกำหนดนโยบายน้ำของ ประเทศสเปนเอง ก็ไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดของสหภาพยุโรป (García, 2019)

รูปแบบและสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำของประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ ประเทศจีน ซึ่งประสบปัญหาหมอกพิษทางน้ำที่รุนแรง แม้ว่าจะมีการปรับปรุงกฎหมายและมาตรการ ในการจัดการมลภาวะทางน้ำเมื่อไม่นานมานี้ ซึ่งในขณะนี้รัฐบาลจีนมีความพยายามเป็นอย่างมากใน การผลักดันแผนงานและมาตรการควบคุมมลพิษทางน้ำ ซึ่งการให้ความสำคัญกับมลพิษทางน้ำอาจ

ส่งผลดีแต่ก็อาจทำให้ละเลยปัญหามลพิษในด้านอื่น รัฐบาลจีนตระหนักดีว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในด้านสิ่งแวดล้อม รัฐบาลจีน จึงมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนกันอย่างจริงจัง โดยออกมาในรูปแบบกฎหมายที่สั่งการให้ประชาชนนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ก็ประสบกับปัญหาที่เงื่อนไขในการมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน อีกทั้งยังไม่มีพรรคการเมืองให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการผลักดันธรรมาภิบาลในด้านสิ่งแวดล้อม

รัฐบาลจีนยังคงให้ความสำคัญในด้านการอภิบาลสิ่งแวดล้อมขึ้นเรื่อย ๆ และมีความพยายามในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดนโยบายการจัดการน้ำ และปรัชญาการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้รับการแก้ไขโดยกฎหมายและข้อบังคับ รัฐบาลกลางประเทศจีน มุ่งมั่นเพื่อยกระดับระบบนิเวศและความพยายามในการปกป้องสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จนนำมาสู่การปฏิรูปสถาบัน นั่นคือการก่อตั้งกระทรวงสิ่งแวดล้อมและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาสิ่งแวดล้อมของประเทศ และการชดเชยสิ่งแวดล้อมเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ทรงอิทธิพลที่สุด ซึ่งพบว่าในระดับท้องถิ่นมีการชดเชยเชิงนิเวศ 4 ประเภท คือ 1) การชดเชยเชิงนิเวศระหว่างรัฐบาลและรัฐบาล 2) ระหว่าง รัฐบาลกับเกษตรกร 3) ระหว่างรัฐบาลกับภาคอุตสาหกรรม 4) ระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับลักษณะทั่วไปแต่ละประเภท รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกฎเกณฑ์และเป็นคนกำหนดว่าควรปฏิบัติตามแผนที่ได้ดำเนินการไว้ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลเป็นตัวแสดงหลักในการชดเชยเชิงนิเวศ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเงินทุนในการชดเชยผลกระทบที่เกิดต่อระบบนิเวศ แม้ว่าประเทศจีนจะเข้มงวดในมาตรการการจัดการสิ่งแวดล้อมและยังส่งเสริมให้มีการดำเนินคดีต่อผู้ที่กระทำผิดต่อกฎหมายสิ่งแวดล้อม แต่ในทางปฏิบัติก็ยังประสบปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม (Macmillan, 2019)

สำหรับในประเทศไทย มีการดำเนินการโครงการอภิบาลน้ำได้แก่ โครงการโขงเลยชีมูล โดยกรมชลประทานได้มีการดำเนินการในการศึกษาโครงการ ศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment : SEA) โครงการบริหารจัดการน้ำโขง-เลย-ชี-มูล โดยแรงโน้มถ่วง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วเสร็จเมื่อเดือนกรกฎาคม 2555 ซึ่งเป็นการศึกษาภาพรวมรูปแบบการพัฒนาโครงการเต็มศักยภาพ โดยโครงการดังกล่าวเป็นโครงการขนาดใหญ่ ซึ่งแบ่งระยะการดำเนินโครงการออกเป็น 5 ระยะ โดยเป็นการผันน้ำจากแม่น้ำโขงมายังภาคอีสาน แล้วสร้างเขื่อนกันแม่น้ำไว้เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งเป็นการแก้ปัญหาภัยแล้ง โดยเมื่อโครงการแล้วเสร็จในระยะที่ 1 มีการสำรวจผลกระทบโดยภาคประชาชน พบว่า โครงการดังกล่าวเป็นการต่อยอดจากการดำเนินโครงการโขง ชี มูล ที่ดำเนินการมาแต่เดิม เช่น โครงการเขื่อนราษีไศล เขื่อนห้วยนา และเขื่อนต่าง ๆ ที่อยู่ในลุ่มน้ำชี และน้ำมูล จำนวน 14 เขื่อน ซึ่งในระยะเวลาเกือบ 30 ปี ที่ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบและ

ความเดือดร้อนจากการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศของแม่น้ำและการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของตนเอง กลับไม่ได้รับการเหลียวแลจากหน่วยงานรัฐอย่างทั่วถึงในหลายพื้นที่ของโครงการโขง ชี มูล เดิมชาวบ้านยังคงมีการเรียกร้องค่าชดเชยการสูญเสียที่ดินทำกิน และการเรียกร้องการแก้ไขปัญหาเยียวยาในปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาการแพร่กระจายของดินเค็มที่จะมีปัญหามากขึ้น ปัญหาน้ำท่วมภาคอีสานอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การไหลของแม่น้ำ ซึ่งเชื่อว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหานี้ ปัญหาที่ผ่านมาของการดำเนินโครงการโขง ชี มูล เดิม คือ การขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เกิดปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ซึ่งมีการดำเนินการศึกษาโครงการบริหารจัดการน้ำโขง-เลย-ชี-มูล โดยแรงโน้มถ่วง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จัดไปแล้วนั้น ไม่ได้มีการปรับปรุงกระบวนการให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริงขึ้นมาเลย กระบวนการศึกษาที่ผ่านมา จึงเป็นเพียงการจัดรับฟังความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะจัดในกลุ่มที่เห็นด้วยกับโครงการ และโดยส่วนมากนั้นเป็นกลุ่มผู้นำ เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน อบต. ที่จะต้องมีความเห็นในการรับโครงการอยู่แล้ว ในส่วนของกลุ่มประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน กลับไม่ได้รับการเชิญเข้าร่วมเวทีดังกล่าว โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านที่เคยได้รับผลกระทบจากโครงการโขง ชี มูล เดิม ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การได้รับผลกระทบจากโครงการเดิมนั้น แต่กลับถูกกีดกันออกไป (สุวิทย์ กุหลาบวงษ์, 2564)

กรณีการสร้างเขื่อนในแม่น้ำชี ในที่นี้ หมายถึง โครงการโขงชีมูล ที่ได้มีการก่อสร้างเขื่อนกันขวางทิศทางการไหลของแม่น้ำชี สาเหตุของการดำเนินนโยบายตามโครงการโขงชีมูลนั้นก็คือ รัฐบาลมองว่าภาคอีสานนั้น มีความแห้งแล้งในหลายพื้นที่ อีกทั้งประชาชนในภาคอีสานนั้นประกอบอาชีพทำการเกษตรกันเป็นส่วนมาก หากมีความแห้งแล้งที่กระจายตัวอยู่ทั่วทั้งภาคอีสานก็จะเป็นปัญหาต่อการประกอบอาชีพของประชาชน จนนำมาสู่ปัญหาในด้านเศรษฐกิจ ภาครัฐจึงได้กำหนดโครงการโขงชี มูล ลงมายังพื้นที่ภาคอีสาน เพื่อหวังให้โครงการโขงชีมูลนั้นแก้ปัญหาภัยแล้งที่เกิดขึ้นในภาคอีสานและเป็นการช่วยส่งเสริมเกษตรกรในการประกอบอาชีพอีกด้วย ซึ่งโครงการโขง ชี มูลนั้นได้มีการอนุมัติโครงการเมื่อ ปี พ.ศ. 2532 และเริ่มเปิดใช้งานเขื่อน (เขื่อนร้อยเอ็ด เขื่อนยโสธร-พนมไพร เขื่อนธาตุน้อย) เมื่อปี พ.ศ. 2538 แต่เดิมโครงการโขงชีมูลนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม หลังจากมีการปฏิรูประบบราชการ ได้ถูกโอนย้ายมาอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งก่อนการอนุมัติโครงการ รัฐบาลไม่ได้มีการสำรวจผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการเขื่อนแต่อย่างใด ภายหลังจากการดำเนินการระยะแรกไม่นานนัก ผลกระทบเริ่มปรากฏในพื้นที่ของโครงการคือ การแพร่กระจายตัวของดินเค็ม เกิดภาวะน้ำท่วมผิดปกติ จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่นาข้าวของประชาชน พื้นที่หลายแห่งเกิดปัญหาซึ่งเกิดจากน้ำที่กักเก็บ

ภายในแม่น้ำชีเอ่อท่วมพื้นที่ของประชาชนจนเกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน (บุญทอง สะดวก, 2549)

จากข้อมูลการอภิบาลน้ำที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันในด้านการอภิบาลน้ำในหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นในประเทศสเปน ประเทศจีน และประเทศไทย แต่ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการอภิบาลน้ำของทั้งสามประเทศคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังเช่นในประเทศจีน ซึ่งได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนจนก่อให้เกิดการผลักดันนโยบายด้านน้ำ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ถึงแม้จะประสบปัญหาในด้านการบังคับใช้กฎหมายแต่ก็ถือเป็นก้าวแรกที่สำคัญในการปรับปรุงการอภิบาลน้ำ เพื่อลดผลกระทบและความขัดแย้งภายในพื้นที่ที่โครงการของรัฐนั้นตั้งอยู่

และในอีกหลายกรณีการอภิบาลน้ำยังประสบปัญหาอยู่ ไม่ว่าจะเป็นในประเด็นการมีส่วนร่วม หรือการประสานงาน การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ไม่มีการสอดคล้องกับประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเรื่อง การวางแผน การจัดการ เมื่อประเด็นหลักของการอภิบาลเหล่านี้ ไม่สามารถปฏิบัติงานสอดคล้องกัน หรือเกิดการบริหารจัดการที่ผิดพลาด โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแล้วนั้น จะนำมาซึ่งปัญหาในด้านการอภิบาลน้ำและจะนำไปสู่ความเดือดร้อนของประชาชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาสภาพการอภิบาลน้ำและปัญหาที่เกิดจากการอภิบาลน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการอภิบาลน้ำที่บกพร่องหรือผิดพลาด

ในที่นี่ผู้เขียนขอยกกรณีปัญหาการเกิดอุทกภัยซ้ำซากของพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร จากการกล่าวอ้างของประชาชนในพื้นที่อำเภอร่องเขาหลวง อำเภอสลภูมิ อำเภอบางสามารถ อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดยโสธร ประชาชนในพื้นที่กล่าวว่า ปัญหาอุทกภัยภายในพื้นที่นั้นเกิดจากการสร้างเขื่อนภายในพื้นที่ และการสร้างเขื่อนนั้นไม่มีการประชาสัมพันธ์ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย จนถึงขั้นตอนการสร้างเขื่อน หากแต่มีหน่วยงานรัฐมาแจ้งว่าจะมีการสร้างฝายยางชะลอน้ำเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง เมื่อถึงฤดูน้ำหลากก็จะปล่อยลมออกจากฝายยางเพื่อให้น้ำได้ไหลตามธรรมชาติและลดปัญหาการเกิดน้ำท่วม แต่เมื่อประชาชนได้เดินทางไปถึงฝายตามที่หน่วยงานรัฐแจ้ง กลับเห็นเป็นเขื่อนคอนกรีตขนาดใหญ่ขวางกั้นลำน้ำชีอยู่ และประชาชนในพื้นที่ยังกล่าวอีกว่า หน่วยงานรัฐนั้นไม่มีการสำรวจผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมก่อนการสร้างเขื่อน อีกทั้งยังไม่มีเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ประชาชนภายในพื้นที่ที่กล่าวว่าการสร้างเขื่อนร้อยเอ็ด เขื่อนยโสธรพนมไพร เขื่อนธาตุน้อย ก่อให้เกิดผลกระทบน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่รองรับน้ำ จนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องให้มีการศึกษาผลกระทบย้อนหลัง เพื่อเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงที่ว่า เขื่อนดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน จากผลกระทบดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้น

ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเลยแม้แต่น้อย ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดนโยบายจนถึงการติดตาม ประเมินผล จากปัญหาดังกล่าวนั้น สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในประเด็น การกำหนดนโยบายและ ยุทธศาสตร์ การประสานงาน การมีส่วนร่วม การวางแผนและการเตรียมการ การติดตามประเมินผล และการพัฒนาศักยภาพ สิ่งที่ส่งผลให้ปัญหาเหล่านี้เด่นชัดขึ้นคือ การรวมตัวของผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากอุทกภัยซ้ำซากนั้น ได้รวมตัวจนก่อให้เกิดกลุ่มที่เคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเรียกร้องให้รัฐชดเชย และเยียวยาปัญหาที่เกิดจากอุทกภัยซ้ำซาก จนนำมาสู่การศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมย้อนหลัง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการสร้างเขื่อนนั้น ส่งผลกระทบต่อประชาชนภายในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและ จังหวัดยโสธรจริง หากแต่การศึกษาผลกระทบดังกล่าวนี้ มีที่มาจาก การเรียกร้องของประชาชน ภายในพื้นที่ ไม่ได้มาจากการติดตามและประเมินผลของรัฐ ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นแล้วว่า การอภิบาล น้ำของรัฐในประเด็นการประสานงาน และการติดตามประเมินผลนั้นมีปัญหาจริง จากปัญหาดังกล่าว จึงก่อให้เกิดการรวมตัวของเครือข่ายชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยซ้ำซากในพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร โดยกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบร่วมกัน ก่อตั้งกลุ่มเครือข่าย ชาวบ้านลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร มีจำนวน 1,228 คน แบ่งเป็น จังหวัดร้อยเอ็ด 759 คน โดยประชาชนดังกล่าวนี้เป็นประชากรของพื้นที่ อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอเสลภูมิ อำเภออาจ สามารถ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดยโสธร 469 คน โดยประชากรดังกล่าวเป็นประชากร ของพื้นที่ อำเภอเมืองยโสธร และอำเภอด่านช้าง อำเภอคำชะอี มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลจ่ายเงิน เยียวยาที่เกิดขึ้นจากความเสียหายในช่วงปี พ.ศ. 2543-2547 ซึ่งเป็นช่วงที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด โดยข้อเรียกร้องของประชาชนคือ การให้รัฐบาลจ่ายเงินเยียวยาจากความเสียหายที่เกิดจากผลกระทบ จากการเกิดอุทกภัยซ้ำซากเป็นจำนวนเงิน 7,000 บาท ต่อไร่ต่อปี พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการเกิด อุทกภัย จนนำมาซึ่งการเรียกร้องค่าชดเชยเยียวยาตามพื้นที่รวมสองจังหวัดนั้น คือ 20,750 ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด 12,492 ไร่ และจังหวัดยโสธร 8,258 ไร่ และในปัจจุบัน กลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร ได้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมเรียกร้อง มายาวนานถึง 14 ปี

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นต่อประชาชนในพื้นที่ จนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมยาวนานถึง 14 ปีนั้น เป็นปัญหาร้ายแรงที่เกิดกับประชาชน ด้วยสาเหตุจากรัฐนั้น ไม่ได้ปฏิบัติตามกรอบการอภิบาลน้ำ หรืออาจจะปฏิบัติตามกรอบการอภิบาล น้ำแต่ไม่ครอบคลุมทุกประเด็น จนก่อให้เกิดปัญหาดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจ ในการศึกษากรอบการอภิบาลน้ำในพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร ว่าการปฏิบัติงานของ หน่วยงานรัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นมีการปฏิบัติงานตามกรอบการอภิบาลน้ำหรือไม่ และปฏิบัติ ตามกรอบหน้าที่ของการอภิบาลน้ำครบทุกประเด็นหรือไม่ ตามมุมมองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ ตามมุมมองของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร

คำถามวิจัย

1. สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว มีลักษณะเป็นอย่างไร
2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำในพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำในพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำ ภายในจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว

ขอบเขตการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่**
พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยซ้ำซากจนก่อให้เกิดกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว
2. **ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล**
 - 2.1 กลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชีตอนล่าง พื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว
 - 2.2 นักพัฒนาเอกชนในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว

2.3 นักวิชาการที่ปฏิบัติงานประสานกับกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำชีตอนล่างจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว

2.4 หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำและปฏิบัติงานประสานกับกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำชีตอนล่างจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.1 สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร

สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำ สามารถแยกออกมาได้ทั้งหมด 8 ประเด็นตามหลักการการอภิบาลน้ำ ดังนี้

- 3.1.1 นโยบายและกลยุทธ์
- 3.1.2 การประสานงาน
- 3.1.3 การวางแผนและการเตรียมความพร้อม
- 3.1.4 งบประมาณ
- 3.1.5 การจัดการและการเตรียมการ
- 3.1.6 การติดตามและประเมินผล
- 3.1.7 กฎระเบียบ
- 3.1.8 การพัฒนาศักยภาพ

3.2 ข้อเสนอการอภิบาลน้ำ

ข้อเสนอเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาระหว่าง กันยายน พ.ศ. 2565 - กรกฎาคม พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสถานการณ์การอภิบาลน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่างว่า มีการอภิบาลน้ำที่ครอบคลุมหรือมีข้อบกพร่องประการใด จนนำมาสู่การแก้ไขปัญหาการอภิบาลน้ำที่ตรงจุด
2. ได้ข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำและเกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ โดยข้อเสนอดังกล่าวมาจากประชาชนในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรที่เป็นผู้ประสบอุทกภัยซ้ำซาก

3. เพื่อเป็นเอกสารหลักฐานทางวิชาการว่า การอภิบาลน้ำในพื้นที่เป็นอย่างไรและแนวทางข้อเสนอของประชาชนเป็นอย่างไร เพื่อที่จะนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบหรือกลุ่มลุ่มน้ำซีตอนล่าง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การอภิบาลน้ำ การอภิบาลน้ำจะต้องคำนึงถึงกรอบการอภิบาลน้ำดังนี้

1.1 การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ การกำหนดนโยบาย คือ ชุดของกระบวนการซึ่งกฎหมาย นโยบาย และยุทธศาสตร์ได้รับการพัฒนาและมีผลใช้บังคับ หน้าที่นี้ประกอบด้วยชุดของบรรทัดฐาน หลักการ และลำดับความสำคัญ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ ตลอดจนชุดของกฎระเบียบ วิธีปฏิบัติ โปรแกรม หรือกลไกที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว เพื่อให้กรอบการทำงานนั้นเชื่อมโยงระหว่างภาคทรัพยากรน้ำและภาคอื่น ๆ เช่น พลังงาน การเกษตร สิ่งแวดล้อม การใช้ที่ดิน และควบคุมการทำงานร่วมกันในขณะเดียวกันก็จัดการความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น

1.2 การประสานงาน หน้าที่นี้ประกอบไปด้วย กระบวนการ กลไก เครื่องมือ และแพลตฟอร์มที่ส่งเสริมและรับรองความร่วมมือในหลายระดับ หลายภาคส่วน และหลายผู้มีส่วนได้เสียระหว่างผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด กระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงานสนับสนุนภายนอก และภาคเอกชน นำมาซึ่งการแบ่งปันข้อมูล การสนทนาและการตัดสินใจร่วมกัน เชื่อมโยงกับการกำหนดนโยบายและการวางแผน การประสานงานไม่ใช่กระบวนการเดียว ๆ มันเป็นส่วนสำคัญของหน้าที่การกำกับดูแลส่วนใหญ่ และกระบวนการและกลไกการประสานงานเฉพาะอาจจำเป็นภายใต้สถานการณ์เฉพาะ

1.3 การวางแผนและการเตรียมความพร้อม การวางแผนเป็นกระบวนการของการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และการกำหนดรูปแบบของแผนปฏิบัติการและการประมาณการต้นทุน โดยทั่วไปแล้วการวางแผนจะสร้างแผนงานที่มีขอบเขตจำกัดด้านเวลา พร้อมการประมาณการทรัพยากรบุคคลและการเงิน แผนดังกล่าวไม่เพียงแต่มุ่งเน้นไปที่การขยายหรือเพิ่มระดับการบริการหรือการจัดการน้ำที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นที่ระดับการบริการที่ยั่งยืน ในขณะที่พัฒนาทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน การเตรียมความพร้อม หมายถึง การเตรียมขีดความสามารถและความรู้ที่พัฒนาโดยรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบสนองหน่วยงานภายนอกและชุมชน เพื่อคาดการณ์และวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการในการบรรเทาและตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ในระดับภูมิภาค การวางแผนและการเตรียมพร้อมอาจขยายให้ครอบคลุมข้อตกลงระหว่างประเทศด้วยการควบคุมการพัฒนา ร่วมกันและการจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านน้ำหรือสถาบันการจัดการ เช่น องค์กรลุ่มน้ำ

1.4 งบประมาณ หน้าที่นี้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการระดมทุนจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งหมดของการบริหารจัดการน้ำหรือการจัดการทรัพยากรน้ำ ตลอดจนวงจรชีวิตทั้งหมด หน้าที่นี้ยังรวมถึงการคาดการณ์ เช่น ความสามารถในการคาดการณ์ต้นทุนภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ และการจัดทำงานงบประมาณ เช่น ความสามารถในการวางแผนค่าใช้จ่ายภายในระยะเวลาที่กำหนด

1.5 การจัดการ หน้าที่นี้หมายถึง การรวมกันของการจัดการองค์กร การจัดการ และสถาบันในระดับชาติและระดับย่อยของประเทศในการให้บริการ จะมีการให้คำนิยามของรูปแบบการให้บริการ ซึ่งได้แก่ ใครเป็นเจ้าของ ใครลงทุน ใครพัฒนาและใครดำเนินการโครงสร้างพื้นฐาน ใครดูแลและให้การสนับสนุนด้านเทคนิค และความสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงเหล่านี้ทั้งหมด และกับผู้ใช้ทรัพยากรน้ำ การจัดการรวมไปถึงกระบวนการสำหรับการจัดสรรและการกระจายทรัพยากรน้ำ อีกทั้งยังต้องจัดการในบริบทของภัยพิบัติ ภาวะฉุกเฉิน และสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน การจัดการหลังภัยพิบัติ ซึ่งรวมถึงการตอบสนองและการกู้คืน จำเป็นต้องมีสิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการให้บริการฉุกเฉิน และการให้การสนับสนุนที่จำเป็นในระหว่างหรือทันทีหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติ เพื่อลดความเสียหายและรับรองความปลอดภัย สุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

1.6 การติดตามและประเมินผล หน้าที่นี้หมายถึง กระบวนการต่อเนื่องและเป็นระบบในการรวบรวม วิเคราะห์ ประเมิน และใช้ข้อมูล เพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานและแจ้งการวางแผนและการตัดสินใจ การประเมินผลเป็นแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าและผลสำเร็จของผลลัพธ์อย่างเป็นระบบ และมีวัตถุประสงค์การประเมินช่วยในการกำหนดความเกี่ยวข้อง ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความยั่งยืน รวมถึงกระบวนการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติและข้อมูลที่ดีและใช้ความรู้ที่ได้รับมาใหม่ในการตัดสินใจด้านการจัดการ เพื่อปรับเปลี่ยนและปรับปรุงนโยบายและโปรแกรม

1.7 กฎระเบียบ หน้าที่นี้ครอบคลุมถึงกลไกทางกฎหมายที่เป็นทางการ และกระบวนการบังคับใช้และอื่น ๆ กฎมีไว้เพื่อให้มั่นใจว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียปฏิบัติตามหน้าที่ของตน และมีมาตรฐาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ และผลการปฏิบัติงานจะคงอยู่ให้สามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนเพื่อให้แน่ใจว่าผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละราย ได้รับความเป็นธรรม หน่วยงานกำกับดูแลต้องกำหนดมาตรฐานและกำหนดสิทธิ ควบคู่กับการรับรองกลไกความรับผิดชอบที่มีประสิทธิภาพ เพื่อกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจน กลไกการตรวจสอบและบทลงโทษทั่วทุกภาคส่วน กลไกความรับผิดชอบรวมถึงความรับผิดชอบขององค์กรสำหรับกระบวนการกำกับดูแล และความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลและหน่วยงานได้บังคับบัญชา กฎระเบียบยังรวมถึงความสามารถในการบังคับใช้มาตรฐานที่ตกลงกันและกำหนดบทลงโทษสำหรับการไม่ปฏิบัติตาม แม้ในกรณีที่มีกรอบการกำกับดูแลอยู่ ก็จำเป็นต้องทบทวนและ

แก้ไขกฎระเบียบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่ามีความยืดหยุ่นที่จำเป็นในการปรับตัวให้เข้ากับความท้าทายที่คาดไม่ถึง เช่น ภัยคุกคามด้านสภาพอากาศ

1.8 การพัฒนาศักยภาพ หน้าที่นี้หมายถึง กระบวนการที่องค์กร สังคม และปัจเจกชน กระตุ้น พัฒนา เสริมสร้าง และรักษาขีดความสามารถของตนอย่างเป็นระบบตลอดเวลาเพื่อกำหนดและพัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เพื่อให้สามารถจัดการบริการและทรัพยากรน้ำได้อย่างยั่งยืน โดยอาจผ่านการพัฒนาความรู้ การสร้างความตระหนัก การฝึกอบรม และพัฒนาทักษะ ตลอดจนการปรับปรุงระบบและกระบวนการต่าง ๆ

2. ข้อเสนอภาคประชาชน หมายถึง ข้อเสนอเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ และการอภิบาลน้ำที่ประชาชนได้รวบรวมความเดือดร้อนและข้อคิดเห็นจนออกมาเป็นข้อเสนอ เพื่อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียเพื่อลดปัญหาที่เกิดจากการอภิบาลน้ำและลดความขัดแย้งที่มี ระหว่างประชาชนและภาครัฐ

3. กลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชีตอนล่าง หมายถึง กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบที่เกิดจากการอภิบาลน้ำที่ผิดพลาด จนเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมขึ้นในพื้นที่ หรือก็คือ กลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชีในพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาสว่าง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว

4. เขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร ตามคำกล่าวอ้างของประชาชนผู้เดือดร้อน หมายถึง พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการอภิบาลน้ำที่มีความบกพร่อง จนก่อให้เกิดผลกระทบ คือน้ำท่วมซ้ำซากและขยายเวลายาวนานมากกว่าครั้งในอดีต ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภออาจสามารถ อำเภอร่องเขาสว่าง อำเภอเสลภูมิ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องให้รัฐจ่ายเงินเยียวยาค่าเสียหายโอกาสในชีวิตและทรัพย์สินที่ได้เสียไปจากการอภิบาลน้ำที่ผิดพลาด

พหุ ม ประ ทศ โด ชี เว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย งานเขียนที่ผู้วิจัยก่อนหน้าได้ทำการศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงไว้เป็นฐานข้อมูลที่สำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการดำเนินการวิจัย และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษาของผู้วิจัยก่อนหน้าได้ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดการอภิบาลน้ำ

น้ำเป็นทรัพยากรสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่เนื่องด้วยสภาพภูมิอากาศของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเร็ว อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของประชากรมนุษย์ จนอาจส่งผลไปยังปัญหาการขาดแคลนน้ำของมนุษย์ อย่างไรก็ตามไม่ใช่แค่ปัญหาการขาดแคลนน้ำเท่านั้นที่สร้างปัญหาให้กับมนุษย์ ปัญหาน้ำท่วมยังเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนให้กับมนุษย์อยู่ไม่น้อย ปัญหาดังกล่าวไม่เพียงแต่จะเป็นปัญหาในตัวของมันเอง หากแต่ยังส่งผลกระทบเป็นวงกว้างไม่ว่าจะเป็นปัญหาในด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากมนุษย์ใช้น้ำในการดำรงชีพในหลายมิติ หากเกิดปัญหากับน้ำ ประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องก็จะพลอยประสบปัญหาตามไปด้วย และปัญหาเหล่านี้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยเทคโนโลยีและการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ แต่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขจากระดับท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเสนอไปยังรัฐ รัฐจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ จะต้องเปลี่ยนมาเป็นผู้กำกับดูแล เนื่องจากการบริหารจัดการน้ำนั้น มีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นความต้องการของตัวแสดงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น รัฐ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาคประชาชน ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม การแก้ปัญหาการอภิบาลน้ำนั้น จึงต้องประกอบไปด้วยหลายฝ่ายไม่เพียงแต่รัฐบาล จะต้องมีการดำเนินการแบบบูรณาการ เนื่องจากปัญหาการอภิบาลน้ำนั้น เป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนและส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง จะต้องมีการกำหนดขอบเขตภาระหน้าที่ของสถาบันและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอภิบาลน้ำอย่างชัดเจน และจะต้องมีการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งของผู้มีส่วนได้เสีย และเพื่อการอภิบาลน้ำที่มีประสิทธิภาพ จะต้องบูรณาการทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน (Edelenbos Bressers and Scholten, 2013)

แนวคิดการอภิบาลน้ำดังกล่าว ได้กล่าวถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ไม่ว่าจะ เป็นน้ำแล้ง หรือน้ำท่วม ปัญหาเหล่านี้มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก เนื่องจาก ปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ จึงไม่สามารถถูกแก้ปัญหาได้โดยการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ หากแต่จะต้องเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่อยู่ในบริบทการใช้ทรัพยากรน้ำนั้น ๆ จะต้องมีการบูรณาการทุกภาคส่วน และมีการกำหนดขอบเขตหน้าที่การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เปิดโอกาส ให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วม มีการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ จึงจะนำมาซึ่งการขจัดปัญหา ความขัดแย้งและนำมาซึ่งการบริหารจัดการน้ำและการอภิบาลน้ำที่ดี

แนวโน้มในด้านประชากรศาสตร์นั้นมีการคาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2050 ประชากรโลก จะเพิ่มขึ้นสูงถึง 9.7 พันล้านคน และผู้คนประมาณ 4 พันล้านคนจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ขาดแคลนน้ำ และประชากรร้อยละ 20 จะอยู่ในพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมโดยเฉพาะในเมืองที่อยู่ติดกับ ชายทะเล จนก่อให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรและแย่งชิงพื้นที่ในการบริหารจัดการน้ำ ผู้ที่ได้รับ ผลกระทบจากการบริหารจัดการน้ำนั้น จะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการบริหารจัดการน้ำ ไม่ว่าจะเป็น ภาคประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม ตัวแปรที่ไม่ใช่รัฐเหล่านี้เป็นตัวแปร ที่มีความสำคัญในการอภิบาลน้ำ เนื่องจากวิกฤตในด้านทรัพยากรน้ำนั้น เป็นปัญหาที่เกิดจากการ อภิบาลน้ำเป็นหลัก รัฐจึงต้องสร้างความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อส่งเสริมการอภิบาลน้ำ จนนำมาสู่การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งที่เกิดจากทรัพยากรน้ำ โดยการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ ทรัพยากรน้ำเพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและเปิดโอกาสให้ผู้ใช้น้ำจริงเข้ามามี ส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ การปรับปรุงดังกล่าวจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อการจัดการน้ำได้มีการกำกับ ดูแลอย่างทั่วถึงในหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น การปรับปรุงจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อการทำงานในทั้งสามระดับนี้ ทำงานสอดคล้องกันทั้งใน เชิงนโยบายและการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการน้ำนั้น เป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงอยู่ค่อนข้างสูง ในการ ลดความเสี่ยงเหล่านี้ สามารถทำได้โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมนี้ ยังช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบให้กับประชาชน อีกทั้งยังช่วยลดงบประมาณในการ ดำเนินการของภาครัฐในการบริหารจัดการน้ำ เนื่องจากได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนและ หน่วยงานในพื้นที่ได้มีส่วนในการจัดการมากขึ้น แทนที่รัฐบาลจะเป็นผู้จัดการแต่เพียงผู้เดียว และช่วย ลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการน้ำผิดพลาดเป็นอย่างดี อีกทั้งยังช่วยลดความขัดแย้งระหว่าง ประชาชนหรือประชาชนกับรัฐได้อีกด้วย การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมดังกล่าวจะนำมาซึ่งความ สอดคล้องกันระหว่างนโยบายการจัดการน้ำในหลายระดับที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน และ นำมาซึ่งความเข้าใจร่วมกัน หากแต่การประสานงาน คือ ความท้าทายในการลดความซ้ำซ้อน และ ทับซ้อนกันในเชิงหน้าที่ การบูรณาการและการประสานงาน จึงเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญในการ

ลดความขัดแย้งและเป็นเครื่องมือที่จะนำมาซึ่งการอภิบาลน้ำที่ดี และการประสานงานนั้นจะสามารถเกิดขึ้นได้จากการสร้างเครือข่ายระหว่างพื้นที่ขึ้น เพื่อมีหน้าที่ติดต่อสื่อสารและประสานงานกันระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ และประสานงานกับหน่วยงานที่บูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ การประสานงานดังกล่าว จะเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนกันในประเด็นการอภิบาลน้ำอีกด้วย (OECD, 2016)

จากประเด็นดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เครื่องมือในการอภิบาลน้ำนั้น สิ่งที่เป็นหัวใจหลักคือ การสร้างเครือข่ายระหว่างลุ่มน้ำ ระหว่างประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน การสร้างเครือข่ายจะก่อให้เกิดการประสานงาน การประสานงานดังกล่าวจะนำมาซึ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของในทรัพยากรน้ำร่วมกัน จนนำมาสู่การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการปฏิบัติงานอย่างบูรณาการระหว่าง ประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน จะก่อให้เกิดการกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้ง อีกทั้งยังเป็นการกำหนดกรอบอำนาจหน้าที่ระหว่างหน่วยงานกันอย่างชัดเจน จนจะนำมาสู่การอภิบาลน้ำที่ดี

ประเด็นที่เกี่ยวข้องและเป็นส่วนหนึ่งของหลักการอภิบาลน้ำและธรรมาภิบาลน้ำมีทั้งหมดอยู่ 12 ประเด็นด้วยกันคือ

1. การจัดสรรและแยกบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน สำหรับการกำหนดนโยบาย การดำเนินนโยบาย การจัดการและระเบียบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ
2. จัดการน้ำภายใต้ระบบการกำกับดูแลลุ่มน้ำแบบบูรณาการเพื่อสะท้อนสภาพท้องถิ่น และส่งเสริมการประสานงานระหว่างระดับต่าง ๆ
3. ส่งเสริมความสอดคล้องกันในด้านนโยบายข้ามภาคส่วน โดยเฉพาะนโยบายน้ำกับสิ่งแวดล้อม เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การวางแผนเชิงพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดิน
4. ส่งเสริมความสามารถ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับความซับซ้อนของการอภิบาลน้ำ และส่งเสริมความสามารถที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่
5. ผลิต สร้าง ปรับปรุง และแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ เพื่อนำไปใช้และเป็นแนวทางในการประเมินและปรับปรุงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ
6. จะต้องมีการตรวจสอบให้ชัดเจนในด้านเงินทุนและเงินสนับสนุนด้านการอภิบาลน้ำว่าจะต้องมีความโปร่งใสและทันเหตุการณ์ เมื่อมีความต้องการที่จะใช้เงิน
7. จะต้องมีการรอบการกำกับดูแลทรัพยากรน้ำที่ดีและมีประสิทธิภาพ และบังคับใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์

8. ส่งเสริมแนวทางการอภิบาลน้ำให้เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง

9. ส่งเสริมด้านความโปร่งใสและปลอดการทุจริตในการกำหนดนโยบาย และ กรอบการกำกับดูแลทรัพยากรน้ำ เพื่อสร้างความไว้วางใจและลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น

10. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในประเด็นการให้ข้อมูลและมุ่งไปยัง การออกแบบและการดำเนินงานตามนโยบาย

11. ส่งเสริมกรอบการบริหารจัดการน้ำที่ช่วยจัดการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็น แบบข้ามลุ่มน้ำสำหรับผู้ใช้น้ำที่อยู่ในต่างพื้นที่กัน

12. ส่งเสริมการติดตามและประเมินผลนโยบายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำและ มีการกำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอ และมีการเผยแพร่ผลลัพธ์กับสาธารณะและมีการปรับเปลี่ยนแผนการ ดำเนินงานเมื่อจำเป็น

แนวโน้มผู้ที่มีความเสี่ยงจะเกิดน้ำท่วมในปัจจุบันและอนาคตมีเพิ่มมากขึ้น รายงานชิ้นนี้ แสดงให้เห็นว่า ธรรมภิบาลน้ำนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดอุทกภัย รายงานชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการใช้ธรรมภิบาลจัดการกับอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและครอบคลุมในทุกประเด็น ซึ่งรวมถึงการคาดการณ์เหตุการณ์อุทกภัยล่วงหน้า มาตรการป้องกันและบรรเทา การเตรียมการรับมือและฟื้นฟูระบบนิเวศและประชาชนจากอุทกภัย ประเด็นเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นโยบาย กฎระเบียบ และการดำเนินการที่เกิดขึ้นในหลายระดับ (Akhmouch Clavreul and Glas, 2018)

ประเด็นที่เกี่ยวข้องของการอภิบาลน้ำและธรรมภิบาลน้ำในรายงานชิ้นนี้มีระบุไว้ ถึง 12 ประเด็นดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนและความละเอียดอ่อนในด้านการ อภิบาลน้ำในหลายพื้นที่ ประเด็น ทั้ง 12 ประเด็น ได้ช่วยให้หลักการการอภิบาลน้ำนั้นมีความชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อถ่ายทอดการนำไปปรับใช้ในหลายพื้นที่ หรือในหลายประเทศ รายงาน ชิ้นนี้ชี้ให้เห็นแล้วว่าการอภิบาลน้ำอย่างมีธรรมภิบาลนั้น จะช่วยแก้ปัญหาในด้านอุทกภัย อีกทั้ง ยังสร้างความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานรัฐ จนจะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาอุทกภัยและ ความขัดแย้งอย่างยั่งยืน

ความท้าทายที่โลกยุคปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่คือ สถานการณ์เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ซึ่งน้ำที่มี น้อยเกินไป หรือมีมากเกินไปในบางกรณี ความท้าทายดังกล่าว สามารถก้าวข้ามไปได้ด้วยการจัดการ ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพมากพอ หรือโดยการจัดการน้ำอย่างมีธรรมภิบาล ธรรมภิบาลน้ำ หมายถึงระบบการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และการบริหารที่มีอิทธิพลต่อการใช้และการจัดการน้ำ ธรรมภิบาลน้ำที่ดีเป็นสิ่งสำคัญในการบรรลุความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ การจัดสรรทรัพยากรอย่าง เป็นธรรม ช่วยหลีกเลี่ยงข้อพิพาท ความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำนั้น มีผลช่วยส่งเสริมในการแก้ปัญหา

ความยากจน เนื่องจากน้ำนั้น เป็นต้นทุนการผลิตในด้านการเกษตร เมื่อการบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล จะช่วยส่งผลให้การบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพและยังช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในภาคการเกษตร จนนำมาสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร หากแต่การอภิบาลน้ำนั้นต้องเผชิญกับความท้าทายในอีกระดับคือ การจัดการทรัพยากรที่ไม่ดี การทุจริต การจัดการสถาบันที่ไม่เหมาะสม ความเฉื่อยชาของระบบราชการ ความสามารถของบุคลากรที่ไม่เพียงพอ และการขาดเงินทุน ปัจจัยเหล่านี้ล้วนบ่อนทำลายการอภิบาลน้ำที่ดี คำตอบของปัญหาเหล่านี้ คือ การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน (Karlsson, 2022)

จากแนวคิดนี้ การอภิบาลน้ำที่ดี หรือการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาลนั้น เป็นคำตอบสำคัญในการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน จนนำมาสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่น้ำเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยของปัญหา เช่น ปัญหาความยากจนอันเนื่องมาจากการบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพมากพอ จนส่งผลไปยังเกษตรกรที่ใช้น้ำเพื่อการเกษตรจนนำมาสู่รายได้ของเกษตรกร เมื่อการบริหารจัดการน้ำมีปัญหา ก็จะส่งผลโดยตรงไปยังผลผลิตของเกษตรกร จึงส่งผลมายังรายได้และปัญหาความยากจนของเกษตรกร หากแต่เมื่อมีการบริหารจัดการน้ำที่ดี เกษตรกรก็จะมีภาวะเศรษฐกิจที่ดี หากแต่การบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาลนั้น จะต้องเผชิญกับปัญหาในด้านการทุจริต การจัดการสถาบันที่ไม่เหมาะสม ความเฉื่อยชาของระบบราชการ บุคลากรขาดความสามารถขาดเงินทุนในการสนับสนุน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ไม่ชัดเจน ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอสรุปว่าการอภิบาลน้ำที่ดีหรือการมีธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการน้ำนั้น จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีปัจจัยดังต่อไปนี้ การปฏิบัติงานที่มีความโปร่งใส การตื่นตัวและตระหนักในหน้าที่ของหน่วยงานราชการ ความสามารถที่เพียงพอของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในด้านทรัพยากรน้ำ การได้รับเงินทุนสนับสนุนที่เพียงพอต่อความต้องการในการอภิบาลน้ำ และการจัดการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสถาบันที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีความชัดเจน การบรรลุเป้าหมายการมีธรรมาภิบาลน้ำที่ดีนั้น ไม่สามารถกระทำได้อย่างเร่งรีบ เนื่องจากธรรมาภิบาลน้ำนั้น จะต้องได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่นให้มากขึ้น จะต้องมีความยืดหยุ่นในด้านการนำไปใช้ อย่างไรก็ตามมีหลักการหรือคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอภิบาลน้ำหรือการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาล คือ

1. การเปิดกว้างและโปร่งใส สถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ ควรเปิดกว้างและปฏิบัติงานอย่างมีความโปร่งใส ควรมีการติดต่อประสานงานกับภาคประชาชน ให้สื่อสารเข้าใจง่าย ไม่สร้างความยากลำบากต่อการเข้าถึงข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลด้านการเงิน
2. ครอบคลุมและสื่อสาร ควรมีการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางตลอดทั้งกระบวนการของนโยบายน้ำและการประเมินผล โดยจะต้องสื่อสารระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับ

3. จะต้องมีความสอดคล้องและบูรณาการกันในเชิงนโยบายและการดำเนินงานเกี่ยวกับน้ำจะต้องสอดคล้องกัน โดยมีความรับผิดชอบที่เข้มงวดในสถาบันในระดับต่าง ๆ และจะต้องมีความเชื่อมโยงในเชิงของผลกระทบของผู้มีส่วนได้เสีย อีกทั้งยังต้องมีการติดตามตรวจสอบอย่างรอบคอบตลอดการดำเนินนโยบาย

4. จะต้องมีการบูรณาการลงโทษสำหรับพฤติกรรมที่ทุจริตและควรมีการบังคับใช้อย่างเท่าเทียม

5. ธรรมนูญบ่อน้ำจะต้องอาศัยหลักการทางจริยธรรมและหลักนิติธรรม

6. การดำเนินงานจะต้องมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับบทบาททางกฎหมายและกระบวนการบริหารจะต้องมีความชัดเจน สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำนั้น จะต้องอธิบายและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

7. แนวคิดและประสิทธิภาพทางการเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อมจะต้องสอดคล้องและสมดุลกับภาวะทางเศรษฐกิจ

8. ระบบราชการจะต้องไม่ขัดขวางการดำเนินงานที่จำเป็น

9. ควรมีการถอดบทเรียนและประเมินผลจากประสบการณ์การอภิบาลน้ำที่ผ่านมา (Batchelor, 2022)

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้เขียนระบุว่า การจะปฏิรูปหรือปรับปรุงธรรมนูญบ่อน้ำนั้น ไม่สามารถกระทำได้อย่างเร่งรีบ จะต้องดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากการบริหารจัดการน้ำหรือการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมนูญบ่อน้ำนั้น เป็นเรื่องที่ค่อนข้างซับซ้อนเนื่องจากบริบทการใช้ของแต่ละพื้นที่ก็จะแตกต่างกันไป หากแต่ในการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการน้ำนั้นจะสามารถกระทำได้ตามแนวหลักการการอภิบาลน้ำ ที่ผู้เขียนได้กล่าวไปแล้วในข้างต้น

หลักการกำกับดูแลทรัพยากรน้ำของ OECD จัดให้มีการออกแบบการทำงานเพื่อทำความเข้าใจว่าระบบธรรมนูญบ่อน้ำในด้านทรัพยากรน้ำนั้นมีประสิทธิภาพสูงเพียงใด โดยยึดตามข้อควรพิจารณาดังต่อไปนี้

1. จะต้องมีการบริหารนโยบายทรัพยากรน้ำที่เข้มแข็ง โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่สามารถวัดค่าหรือมีผลชี้วัดได้ในเวลาที่กำหนดไว้ โดยอาศัยการมอบหมายและการกำหนดกรอบขอบเขตหน้าที่ที่ชัดเจน และจะต้องมีการติดตามและประเมินผลอยู่เสมอ

2. ธรรมนูญบ่อน้ำที่มีประสิทธิภาพจะมีส่วนช่วยในการกำหนดกรอบอำนาจหน้าที่นโยบายที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ และดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวโดยจะต้องได้รับการมีส่วนร่วมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและรัฐบาล เพื่อสร้างความยั่งยืนและเสถียรภาพให้กับการอภิบาลน้ำในปัจจุบันและอนาคต

3. จะต้องมีการดำเนินนโยบายที่หลากหลายไม่มีการรวมศูนย์หรือยึดติดแต่แนวทางการดำเนินนโยบายแนวทางเดียว เนื่องจากสถานการณ์ในด้านน้ำที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกประเทศ เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรที่มีความซับซ้อนและสามารถไหลผ่านพื้นที่ในหลายประเทศ นโยบายที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความหลากหลายทั้งในแง่ ทรัพยากรน้ำ วัฒนธรรม ภูมิอากาศ และเศรษฐกิจ

4. หลักการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐในทุกระดับ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำควรถูกเผยแพร่สู่สาธารณะชน (OECD, 2015)

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีการกล่าวถึงกรอบในการตรวจสอบการอภิบาลน้ำหรือการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาล โดยสามารถแยกออกมาได้ 4 ประเด็นคือ จะต้องมีการบริหารนโยบายที่เข้มแข็งและมีการติดตามประเมินผล การอภิบาลน้ำที่ดีจะมีส่วนช่วยเสริมในการกำหนดนโยบายหรือก็คือ การมีส่วนร่วมนั่นเอง นโยบายจะต้องมีความหลากหลายสามารถเชื่อมโยงทรัพยากรน้ำเข้ากับประเด็นอื่น ๆ เพื่อลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการน้ำผิดพลาด และจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลที่มีการดำเนินงานไปแล้วและที่ยังไม่ได้มีการดำเนินงาน หากสามารถปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าวได้ก็จะถือว่า การบริหารจัดการน้ำนั้นมีประสิทธิภาพและจะเป็นการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนนั่นเอง

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำของประเทศจอร์แดน ได้มีการกำหนดเป้าหมายเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในด้านทรัพยากรน้ำให้กับประชาชนชาวจอร์แดน โดยมีกลุ่มเป้าหมายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยมีเป้าหมายดังนี้

1. เตรียมและเผยแพร่ข้อมูลในทุกระดับและมีการระบุระดับความรู้ในปัจจุบัน
2. ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อแนะนำโครงการสร้างจิตสำนึกด้านน้ำในรูปแบบของกิจกรรมและหลักสูตรในทุกระดับชั้นของโรงเรียน
3. มีการเชิญสมาคมที่ปฏิบัติงานและมีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำเข้าร่วมกับรัฐบาลในการกำหนดและดำเนินการคุ้มครองทรัพยากรน้ำผิวดินและใต้ดิน
4. สร้างจิตสำนึกสาธารณะด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการสัมผัสน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัด
5. ออกแบบและดำเนินโครงการเกี่ยวกับการรับรู้ของสาธารณชนและเกษตรกร เพื่อส่งเสริมการนำน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดมาใช้ซ้ำ วิธีการชลประทาน การจัดการผลิตผล
6. เริ่มให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับการใช้น้ำเสียที่ผ่านการบำบัดเพื่อเติมน้ำในชั้นหินอุ้มน้ำเช่นเดียวกับในประเทศอื่น ๆ โดยผ่านการศึกษาของรัฐแบบค่อยเป็นค่อยไป จึงจะสามารถแก้ปัญหาการรับรู้ของประชาชนได้

และในประเด็นต่อมา จะเป็นประเด็นในด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการบริหารจัดการน้ำในจอร์แดน ในกรณีของจอร์แดนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ผู้มีส่วนได้เสียเหล่านี้สามารถช่วยให้หน่วยงานรัฐสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดแคลนน้ำที่เพิ่มมากขึ้น และผลกระทบที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งยังช่วยในการจัดเวทีเพื่อหาข้อตกลงร่วม เพื่อจัดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ (OECD, 2014)

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ประเทศจอร์แดนมีรูปแบบการอภิบาลน้ำหรือการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาล โดยจะเน้นไปที่ประเด็นการให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเพื่อสร้างจิตสำนึกและก่อให้เกิดการตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรน้ำ โดยเริ่มจากมีการประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อก่อให้เกิดโครงการสร้างเสริมความรู้และสร้างเสริมความตระหนักให้กับเยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังหลักของประเทศชาติในอนาคต อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกระจายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ อีกทั้งยังมีการจัดเวทีกลางเพื่อไกล่เกลี่ยปัญหาและหาทางออกร่วมกันสำหรับผู้ที่มีความขัดแย้งในประเด็นทรัพยากรน้ำ เพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

โดยพื้นฐานแล้ว ระบบธรรมาภิบาลน้ำนั้น จะเป็นตัวกำหนดว่าใครจะได้รับน้ำอย่างไรและเมื่อใด และใครมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้น้ำและบริการที่เกี่ยวข้อง การทบทวนมิติพื้นฐานของธรรมาภิบาลน้ำนั้น ควรพิจารณาจาก 4 มิติดังนี้

1. มิติทางสังคมที่เน้นความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ ซึ่งรวมไปถึงประเด็นอื่น ๆ เช่น การกระจายทรัพยากรน้ำ และการบริการที่ทั่วถึงเท่าเทียมในสังคม
2. มิติทางเศรษฐกิจที่เน้นประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรน้ำและการใช้งาน
3. มิติทางการเมืองที่เน้นให้ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิและโอกาสในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน
4. มิติสิ่งแวดล้อมที่เน้นความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรน้ำและระบบนิเวศ (UNDP, 2013)

UNDP ได้กล่าวไว้ว่า หากจะพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องในเรื่อง การอภิบาลน้ำหรือการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาลนั้น ควรจะเน้นหนักไปที่มิติที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำดังนี้ มิติในเรื่องความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ มิติทางเศรษฐกิจที่จะต้องบริหารจัดการน้ำไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ระบบเศรษฐกิจทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ มิติทางการเมืองที่ให้ความสำคัญในด้านสิทธิการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม มิติด้านสิ่งแวดล้อมที่จะต้องมองการบริหารจัดการน้ำอย่างองค์รวมไม่จำเพาะแต่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแต่จะต้องคำนึงถึงระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากทรัพยากรน้ำนั้น มีความซับซ้อนค่อนข้างสูง อีกทั้งยังเกี่ยวพันกับ

ทรัพยากรธรรมชาติด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนที่เข้าไปใช้ประโยชน์ จึงต้องมีการบริหารจัดการโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก

วิกฤตการณ์ในด้านทรัพยากรน้ำนั้น มักมีที่มาจากวิกฤตธรรมาภิบาล ดังนั้น การสร้างและแสวงหาธรรมาภิบาลที่ดีนั้น จึงเป็นเรื่องที่เร่งด่วนเป็นอย่างมากเพื่อที่จะก้าวผ่านปัญหาวิกฤตในด้านทรัพยากรน้ำ จากระบบของสังคมนั้น สามารถชี้ให้เห็นมิติของธรรมาภิบาลน้ำได้ถึง 4 มิติด้วยกันคือ

1. ความเท่าเทียมกันในทรัพยากรน้ำและการบริการที่หลากหลายระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย
2. ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรน้ำและประสิทธิภาพในการใช้น้ำ
3. โอกาสและสิทธิที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้มีส่วนได้เสียในด้านการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับ

ทรัพยากรน้ำ

4. การใช้น้ำและการใช้ระบบนิเวศที่ยั่งยืน โดยอาศัยการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Xu and Ou, 2018)

แนวคิดการอภิบาลน้ำนี้ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการน้ำนั้น มีที่มาจากการที่หน่วยงานรัฐขาดการบริหารจัดการอย่างมีธรรมาภิบาล จนนำมาซึ่งวิกฤตในด้านทรัพยากรน้ำ โดยมีมิติที่จะสามารถพิจารณาการอภิบาลน้ำได้นั้น มีทั้งหมดอยู่ 4 มิติคือ ความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการตัดสินใจ นโยบายในด้านทรัพยากรน้ำ และการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ

การอภิบาลน้ำ หรือธรรมาภิบาลจะต้องมีประสิทธิภาพโดยจะต้องกำหนดเป้าหมายของการบริหารทรัพยากรน้ำอย่างชัดเจนและยั่งยืน เพื่อนำไปปฏิบัติและบรรลุเป้าหมายที่คาดหวังไว้ โดยจะต้องให้ความสำคัญกับความชัดเจนในด้านการจัดสรรและแบ่งแยกบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ การดำเนินนโยบาย การจัดการและระเบียบการปฏิบัติงาน และส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ ส่งเสริมความสอดคล้องกันระหว่างนโยบายผ่านการประสานงานข้ามภาคส่วน และปรับระดับความสามารถของหน่วยงานที่รับผิดชอบให้เข้ากับความซับซ้อนของทรัพยากรน้ำ อีกทั้งยังต้องมีการแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐและผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการทรัพยากรน้ำ ธรรมาภิบาลน้ำควรสร้างความน่าเชื่อถือและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย จัดการการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นระหว่าง ผู้ใช้น้ำในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน และส่งเสริมการติดตามประเมินผลเพื่อนำมาสู่การบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน (Julio, 2021)

แนวคิดการอภิบาลน้ำนี้ จะเน้นไปที่กรอบอำนาจหน้าที่ของผู้ที่ปฏิบัติงานภายใต้นโยบายทรัพยากรน้ำ ซึ่งกรอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบจะต้องมีความชัดเจนและไม่ทับซ้อน อีกทั้งยังต้องส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรที่ปฏิบัติงานภายใต้นโยบายทรัพยากรน้ำให้มีศักยภาพสูงเพียงพอที่จะจัดการกับความซับซ้อนของทรัพยากรน้ำที่มีความซับซ้อนค่อนข้างสูงเนื่องจากทรัพยากร

น้ำนั้น เกี่ยวพันกับหลายพื้นที่และระบบนิเวศ ส่งเสริมให้มีการประสานงานกันข้ามหน่วยงาน เพื่อความมีประสิทธิภาพในการจัดการน้ำ อีกทั้งยังมีแนวคิดการแบ่งปันข้อมูลสารสนเทศเพื่อจะนำมาสู่ความโปร่งใสและการมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแนวคิดระหว่างพื้นที่ เพื่อช่วยส่งเสริมการประสานงานระหว่างภาคประชาชนด้วยกัน หรือระหว่างภาคประชาชนกับรัฐ อีกทั้งยังช่วยสร้างความชอบธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่มาจากการศึกษาและสำรวจการรับรู้ของชาวบ้านเกี่ยวกับประสิทธิภาพการกักกักดูแลน้ำในทะเลสาบสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจการรับรู้ของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการกักกักดูแลน้ำของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาคือชาวบ้านมองว่าการกักกักดูแลน้ำต่ำกว่าค่าเฉลี่ยและการกระจายตัวของสถาบันและหน่วยงานการประสานงานและการบูรณาการนั้น ยังมีความอ่อนแออยู่มาก รวมถึงการบังคับใช้และการปฏิบัติตาม ชาวบ้านเสนอว่าปัญหาเหล่านี้จะหมดไป หากประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการกักกักดูแลน้ำ (Cookey, 2015)

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ประชาชนมองเห็นถึงการอภิบาลน้ำที่บกพร่อง โดยมุ่งประเด็นไปที่ การกระจายตัวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการประสานงานข้ามภาคส่วนและการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ อีกทั้ง ยังมีข้อเสนอสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอว่าการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาลหรือการอภิบาลน้ำนั้น ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกักกักดูแลน้ำ หากปฏิบัติได้ตามดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนเชื่อว่าจะสามารถบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีธรรมาภิบาลอย่างแน่นอน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเรื่องสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นการอภิบาลน้ำ ดังนี้

Shunglu (2022) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคในการกักกักดูแลน้ำแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ที่สำคัญและแนวทางการพัฒนาชุมชน บทความนี้ระบุความท้าทายที่สำคัญของธรรมาภิบาลน้ำแบบมีส่วนร่วม โดยผ่านกรณีศึกษาจากประเทศตุรกี อินเดีย และศรีลังกา ผลการศึกษาปรากฏว่า การขาดความไว้วางใจทางสังคม การจับกลุ่มของชนชั้นสูงของกระบวนการมีส่วนร่วม ความต่างของอำนาจและความไม่สมดุลในระดับจุลภาค และขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ประเด็นเหล่านี้ เป็นอีกปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการกักกักดูแลน้ำแบบมีส่วนร่วม จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาเหล่านี้ บทความนี้ให้เหตุผลว่ามีความจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามา

แทรกแซงการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคมและการเมืองภายในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ซับซ้อน โครงการที่ลงสู่ชุมชนนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของชุมชน ความรู้ความเข้าใจดังกล่าว จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาลและยั่งยืน

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาในข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำเชิงอำนาจและการเมืองท้องถิ่น อีกทั้งการขาดความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการอภิบาลน้ำ หรือการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาล รัฐนอกจากจะเป็นผู้ควบคุมดูแลแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาแทรกแซงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ อีกทั้งยังต้องมีส่วนช่วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการให้ความรู้ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม หากขจัดปัญหาเหล่านี้ออกไปได้ ผู้วิจัยเชื่อว่าจะนำมาสู่การอภิบาลน้ำที่ดี

Laitinen (2009) งานวิจัยเล่มนี้เป็นการกล่าวถึงธรรมาภิบาลและแนวปฏิบัติเพื่อบรรลุการให้บริการด้านทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืนและยืดหยุ่น ผลการวิจัยปรากฏว่า การพัฒนาสถาบันธรรมาภิบาล นโยบายที่สอดคล้องกับธรรมาภิบาล บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับประเด็นทรัพยากรน้ำ เทคโนโลยีและการจัดสรรข้อมูล ประเด็นเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ช่วยส่งเสริมธรรมาภิบาลน้ำ หรือการอภิบาลน้ำในระยะยาวได้ดี การบริหารจัดการน้ำนั้น มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนสูง การกำหนดนโยบายหรือข้อปฏิบัตินั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องยืดหยุ่นในแต่ละสถานการณ์ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ใช้งานได้จริงและเต็มความสามารถ อีกทั้งยังต้องมีระบบการบำรุงรักษาที่ต้องคอยตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ระบบที่ซับซ้อนที่คอยควบคุมการบริหารจัดการน้ำอยู่ได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จากงานวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยได้ระบุว่า หากจะบรรลุการบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาลและยั่งยืนแล้วนั้น จะต้องคำนึงถึงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำและต้องพัฒนาสถาบันที่เกี่ยวข้องอีกด้วย พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคลากร อีกทั้งจะต้องมีการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบและจะต้องนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการบริหารจัดการน้ำ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำ หรือประเด็นการตรวจสอบระบบการบริหารจัดการน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้การบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อ คำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคมและประชาชนเป็นหลัก

Mcgranahan (2006) ได้ศึกษาเกี่ยวกับธรรมาภิบาลและการให้เอกชนให้บริการน้ำประปาและสุขาภิบาลที่ดีขึ้นแก่คนยากจนในเมือง โดยในงานวิจัยดังกล่าวยังได้ศึกษาครอบคลุมถึงประเด็นการอภิบาลน้ำ โดยผลการศึกษาปรากฏว่า คำจำกัดความของธรรมาภิบาลและสุขาภิบาลนั้น

มีความสอดคล้องกันอย่างมาก อีกทั้งยังมีความเข้าใจที่ตรงกันในวงกว้างว่า หลักการอภิบาลน้ำนั้น หากจะให้มีประสิทธิภาพควรจะเป็นไปตามหลักการดังนี้

1. เปิดกว้างและโปร่งใส
2. การสื่อสารและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ
3. ปฏิบัติงานกันอย่างสอดคล้องและบูรณาการกันในหลายภาคส่วน
4. ปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรมและมีจริยธรรม
5. บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรับผิดชอบสูงในงานที่ได้รับ

มอบหมาย

ยั่งยืน

6. ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียและจะต้องมีความ

จากการวิจัยดังกล่าว ได้มีการศึกษากรอบการอภิบาลน้ำจรรยาบรรณสู่หลักการอภิบาลน้ำคือ การอภิบาลน้ำนั้น จะต้องมีความเปิดกว้าง เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอภิบาลน้ำและจะต้องโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ การสื่อสารประสานงานนั้นจะต้องมีประสิทธิภาพ เนื่องจากทรัพยากรน้ำนั้น มีความซับซ้อนค่อนข้างสูงจึงต้องอาศัยการสื่อสารและประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ทรัพยากรน้ำมีความซับซ้อนที่ค่อนข้างสูง จึงต้องมีการทำงานกันอย่างบูรณาการและสอดคล้องกันในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังต้องปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรมและมีจริยธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องปลูกฝังจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อ การอภิบาลน้ำให้กับบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ และประเด็นที่สำคัญที่สุดนั้นก็คือ การตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย หากสามารถปฏิบัติตามหลักการ อภิบาลน้ำได้ทุกข้อตามที่ได้อ้างมาแล้ว ผู้วิจัยเชื่อว่าจะมีการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนและตอบสนอง ความต้องการของประชาชนในระยะยาวอย่างแน่นอน

Grafton (2019) ได้ศึกษากรอบการปฏิรูปธรรมภิบาลน้ำ ภาพรวมและการประยุกต์ใช้กับออสเตรเลีย แม็กซิโก แทนซาเนีย สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม ผลการวิจัยปรากฏว่า โลกกำลังเผชิญความเสี่ยงด้านทรัพยากรน้ำ เพื่อตอบสนองต่อความเสี่ยงเหล่านี้ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ กำลังปฏิรูปกรอบการกำกับดูแลทรัพยากรน้ำ เพื่อให้มีความสอดคล้องกันระหว่างความต้องการใช้น้ำกับปริมาณทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ และเพื่อให้มั่นใจว่าจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ เพื่อเป็นกรอบในการช่วยปฏิรูปทรัพยากรน้ำ ดังกล่าว ได้มีการเสนอกรอบการปฏิรูปธรรมภิบาลน้ำ โดยมีประเด็นที่สำคัญทั้งหมด 7 ประการดังนี้

1. ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและสามารถเปิดเผยต่อสาธารณะ
2. จะต้องมีความโปร่งใสในด้านการปฏิบัติงานและการตัดสินใจ อีกทั้งยังต้องเปิด

โอกาสให้บุคคลทั่วไปนั้นเข้าถึงฐานข้อมูล

3. การประเมินความเหมาะสมในการใช้ทรัพยากรน้ำ
4. มีการชดเชยและเยียวยาสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิรูปธรรมาภิบาลน้ำ
5. จะต้องมีมาตรการกำกับดูแลและปฏิรูปอย่างสม่ำเสมอ
6. พัฒนาความสามารถบุคลากรและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำให้มีศักยภาพเพียงพอต่อการปฏิรูปธรรมาภิบาลน้ำหรือการอภิบาลน้ำ
7. จะต้องมีการตัดสินใจที่ยืดหยุ่นให้เข้ากับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ที่มีการใช้ทรัพยากรน้ำ เนื่องจากทรัพยากรน้ำมีความซับซ้อนที่ค่อนข้างสูงและบริบทในแต่ละพื้นที่นั้นยังแตกต่างกันออกไป

จากงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โลกในยุคปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่กับความเสี่ยงในด้านทรัพยากรน้ำ ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีความต้องการทรัพยากรน้ำที่แตกต่างกันไป เช่น ในพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศที่ค่อนข้างสูงจะมีความต้องการทรัพยากรน้ำสูงตามไปด้วย เนื่องจากในพื้นที่ดังกล่าวอาจจะไม่มีพื้นที่กักเก็บน้ำหรือน้ำอาจจะไม่พอต่อความต้องการ ในทางตรงกันข้ามพื้นที่ลุ่มต่ำจะเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรน้ำที่ค่อนข้างมาก จนถึงขั้นเกิดอุทกภัยซ้ำซาก จากปัญหาดังกล่าวทรัพยากรน้ำมีความซับซ้อนที่ค่อนข้างสูง เนื่องด้วยความต้องการน้ำของประชาชนในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันออกไป และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำนั้น ยังมีความแตกต่างกันอีกด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดกรอบในการปฏิรูปธรรมาภิบาลน้ำขึ้นมาทั้งหมด 7 ข้อ ดังที่ได้กล่าวไปในข้างต้น เพื่อแก้ปัญหาความมั่นคงทางน้ำและช่วยลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น การนำกรอบการอภิบาลน้ำ ทั้ง 7 ข้อ นั้นมาใช้จะช่วยให้ลดความเสี่ยงและส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืน

Laamari (2022) ได้ศึกษาการอภิบาลน้ำอย่างมีประสิทธิภาพในด้านการเกษตรของประเทศโมร็อกโก ผลการวิจัยปรากฏว่า ภาครัฐได้มีการลงทุนเพื่อสร้างโครงสร้างด้านการวิจัยและชลประทานเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของภาคการเกษตร อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในด้านการสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารและช่วยส่งเสริมระบบการผลิตทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก หากแต่การเกษตรแบบชลประทานมีประสิทธิภาพที่ค่อนข้างต่ำในหลายพื้นที่ การบริหารจัดการนโยบายที่ไม่ดีพอ และการจัดการที่ไม่ดีนำไปสู่การใช้ทรัพยากรน้ำที่ไม่มีความเหมาะสม อีกทั้งยังการจัดสรรน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของที่ดินในระดับภูมิภาค จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องจัดการกับปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งต้นเหตุของปัญหาเหล่านี้คือ การปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น ไม่มีการประสานงานเท่าที่ควร อีกทั้งยังมีการอภิบาลน้ำที่อ่อนแอ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากรน้ำและที่ดิน ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ปัญหาได้โดยมีการกำหนดนโยบายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียในนโยบายนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของนโยบายดังกล่าว และจะต้องมีการปฏิบัติงานกันอย่างบูรณาการ อีกทั้งยังต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนช่วยในการปฏิบัติงานและติดตามประเมินผล

ผลงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาครัฐนั้นมีการลงทุนเพื่อแก้ปัญหาและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำ หากแต่การกระทำดังกล่าวนั้น ยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ เนื่องจากยังขาดการบริหารจัดการน้ำที่มีธรรมาภิบาล จนก่อให้เกิดปัญหาในด้านการจัดการน้ำ ซึ่งจะนำมาซึ่งปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินและระบบนิเวศ ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องคือ รัฐบาลหละหลวมต่อหลักการการอภิบาลน้ำในประเด็น การประสานงาน การปฏิบัติงานอย่างบูรณาการ ประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยยังชี้ให้เห็นอีกว่า การที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย อีกทั้งยังต้องดำเนินงานอย่างบูรณาการและมีการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการน้ำ ไม่ว่าจะเป็นในประเด็นที่ช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำหรือประเด็นการติดตามและประเมินผล

Jia (2021) ได้ศึกษาวิวัฒนาการของธรรมาภิบาลน้ำในประเทศจีน ผลการวิจัยปรากฏว่า ตลอดประวัติศาสตร์ของประเทศจีนที่มีมาอย่างยาวนาน ประเด็นในเรื่องธรรมาภิบาลน้ำในประเทศจีนนั้น ก็มีประวัติที่ยาวนานไม่แพ้กัน อีกทั้งยังมีความสำคัญในทุกยุคทุกสมัย จนนำมาสู่การตั้งสถาบันอนุรักษ์น้ำพิเศษ สถาบันนี้มีการจัดตั้งขึ้นเพื่อกำกับดูแลและเพื่อช่วยให้รัฐบาลจีนนั้น สามารถแน่ใจได้ว่าทรัพยากรน้ำของประเทศจีนจะมีความมั่นคงและยั่งยืน จนนำมาสู่การสร้างระบบการกำกับดูแลน้ำของจีนได้ก้าวหน้าด้วยการจัดการในด้านวิศวกรรมไปจนถึงการจัดการทรัพยากร ตั้งแต่การจัดการแบบรวมศูนย์ ไปจนถึงการจัดการแบบกระจายอำนาจ และการจัดการที่ไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างระบบการจัดการน้ำแบบบูรณาการในปัจจุบันที่ผสมผสานระหว่างการจัดการในระดับลุ่มน้ำ ไปจนถึงการจัดการน้ำในระดับภูมิภาค หากแต่กระบวนกรดังกล่าวยังประสบปัญหาในด้านการประสานงานที่ขาดความสอดคล้องกันในหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งในด้านการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติงาน แต่รัฐบาลจีนได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวและค่อย ๆ ปรับปรุงการดำเนินงาน โดยการจัดตั้งระบบการจัดการสิทธิในทรัพยากรน้ำ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรน้ำและการยืนยันสิทธิในการใช้น้ำ และเพื่อแก้ปัญหาในประเด็นระบบนิเวศของแม่น้ำและทะเลสาบ รัฐบาลจีนจึงได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อปกป้องและควบคุมมลพิษทางน้ำและดำเนินการตามระบบ River Chief อย่างครอบคลุม นโยบายดังกล่าวได้ปรับปรุงกลไกการประสานงานข้ามภาคของการจัดการทรัพยากรน้ำ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมในด้านการปฏิบัติงานอย่างบูรณาการ รัฐบาลจีนได้ดำเนินการสำรวจและปฏิรูประบบการอภิบาลน้ำในหลายครั้งซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัญหาในด้านทรัพยากรน้ำของจีนนั้น มีความซับซ้อนที่ค่อนข้างสูง จึงเป็นไปได้ยากที่จะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ภายในระยะเวลาอันสั้น

จากงานวิจัยชิ้นนี้จะเห็นได้ว่า ประเทศจีนให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำเป็นอย่างยิ่ง จนก่อให้เกิดประเด็นการอภิบาลน้ำขึ้นในสังคมและนำมาสู่วาระแห่งชาติของประเทศจีน

ที่จะต้องให้ความสนใจในประเด็นการอภิบาลน้ำภายในประเทศ อาจเนื่องด้วยประเทศจีนก็มีผลผลิตทางการเกษตรเป็นตัวแปรหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ จนก่อให้เกิดการผลักดันประเด็นการอภิบาลน้ำ ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาโดยนาระบบวิศวกรรมเข้ามามีส่วนช่วยในด้านการบริหารจัดการน้ำ และประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรอีกด้วย เนื่องจากน้ำนั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับทรัพยากรอื่น ๆ จนนำมาสู่การก่อตั้งสถาบันที่คอยกำกับดูแลน้ำและการออกแผนปฏิบัติการ เพื่อปกป้องทรัพยากรน้ำ การปฏิบัติงานของรัฐบาลจีนดังกล่าวช่วยแก้ปัญหาการอภิบาลน้ำได้ในระดับหนึ่ง ประเทศจีนยังต้องเผชิญปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ เนื่องจากทรัพยากรน้ำมีความซับซ้อนที่ค่อนข้างสูง อีกทั้งประสิทธิภาพในการประสานงานและการทำงานอย่างบูรณาการ แม้จะดีขึ้นกว่าเดิมครั้งในอดีตอยู่มาก แต่ก็ยังไม่สามารถขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการอภิบาลน้ำที่ไม่ได้ประสิทธิภาพออกไปได้

Sithirith (2017) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการธรรมาภิบาลน้ำในกัมพูชา จากการปกครองส่วนกลางสู่ชุมชนผู้ใช้น้ำทางการเกษตร ผลการวิจัยปรากฏว่า ประเทศกัมพูชามีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ในฤดูฝน และขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นภัยต่อการอภิบาลน้ำของประเทศกัมพูชาอย่างหนัก และเป็นภัยต่อการพัฒนาในระยะยาว อีกทั้งยังประสบปัญหาที่เกิดจากการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขง จึงส่งผลให้ปริมาณทรัพยากรน้ำในประเทศกัมพูชามีการผันผวนค่อนข้างสูงและมีความซับซ้อนที่เพิ่มมากขึ้น ยากต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำภายในประเทศ ดังนั้น การบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาประเทศกัมพูชา อย่างไรก็ตามประเทศกัมพูชามีการจัดการน้ำตามภาระหน้าที่ของหน่วยงานราชการอยู่แล้ว หากแต่หน้าที่เหล่านั้นทับซ้อนและไร้ประสิทธิภาพ และมีความขัดแย้งที่เกิดจากการขัดผลประโยชน์กันในทรัพยากรน้ำ การบริหารจัดการน้ำเหล่านี้ เป็นการบริหารจัดการที่ขาดวิสัยทัศน์และการจัดการมีความซับซ้อนที่มากเกินไป ความจำเป็น ถึงแม้จะเปิดโอกาสให้ประชาชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในประเด็นการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาด การมีส่วนร่วมเหล่านั้นก็ไม่มีศักยภาพเพียงพอเนื่องจากการมีส่วนร่วมเหล่านั้นเป็นเพียงการมีส่วนร่วมเชิงอำนาจ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจริง ๆ ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ไม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำมากเท่าที่ควร ทั้งนี้ปัญหาที่กล่าวมาในข้างต้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของภูมิประเทศในแต่ละพื้นที่ การประสานงาน การเจรจา การวางแผน และการตรวจสอบ จะช่วยปรับปรุงแนวทางปฏิบัติด้านธรรมาภิบาลน้ำ และสร้างขีดความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเอาชนะความท้าทายด้านการอภิบาลน้ำในประเทศกัมพูชา

งานวิจัยชิ้นดังกล่าวระบุไว้ว่า ประเทศกัมพูชานั้นแต่เดิมมีทรัพยากรน้ำที่เพียงพอและอุดมสมบูรณ์ หากแต่ในบางพื้นที่ก็จะประสบปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งตามฤดูกาล แต่เกิดการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของประเทศกัมพูชาเมื่อมีการสร้างเขื่อนเกิดขึ้นในแม่น้ำโขง

ก็จะส่งผลให้ทรัพยากรน้ำในประเทศกัมพูชามีความผันผวน ยากต่อการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการบริหารจัดการน้ำในประเทศกัมพูชานั้น ยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานราชการยังมีความทับซ้อนและซับซ้อนจนเกินไป ส่งผลให้การบริหารจัดการน้ำไม่มีเสถียรภาพ แม้จะมีนโยบายเปิดโอกาสให้ประชาชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ ก็ประสบปัญหาการมีส่วนร่วมเฉพาะผู้ที่มีอำนาจ สิทธิการมีส่วนร่วมจึงไม่มีความเสมอภาคในการมีส่วนร่วม ผู้วิจัย จึงชี้ให้เห็นว่า หากจะขจัดปัญหาเหล่านี้ออกไป และจะนำมาซึ่งการอภิบาลน้ำจนก่อให้เกิดการบริหารจัดการน้ำที่ดีนั้น จะต้องคำนึงถึงลักษณะของภูมิประเทศในแต่ละพื้นที่ การประสานงาน การเจรจา การวางแผน และการตรวจสอบจะช่วยปรับปรุงแนวทางปฏิบัติด้านธรรมาภิบาลน้ำ และสร้างขีดความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันจะนำมาซึ่งการบริหารจัดการน้ำที่ดีและขจัดปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งออกไปได้

Molina-Gimenez (2018) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการธรรมาภิบาลน้ำในเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ผลการวิจัยปรากฏว่า น้ำในเมืองอัจฉริยะควรได้รับการเข้าถึงจากมุมมองที่ครบถ้วน โดยพิจารณาจากมุมมองต่าง ๆ ของการจัดการน้ำในเมือง ตั้งแต่การเก็บกักน้ำไปจนถึงการใช้น้ำที่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ตลอดจนขั้นตอนการบำบัดน้ำเสียและนำกลับมาใช้ใหม่ จะต้องกำหนดกรอบและมีการกำกับดูแลเพื่อให้มั่นใจว่าประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรน้ำได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ กรอบการกำกับดูแลควรกำหนดสิทธิและภาระผูกพันของผู้ดำเนินการทั้งหมดอย่างชัดเจน รวมถึงฝ่ายบริหารที่รับผิดชอบด้านการบริหารจัดการน้ำ ผู้ใช้ และผู้ประกอบการเอกชน แนวทางการจัดการน้ำแบบบูรณาการ และธรรมาภิบาลน้ำไม่ควรจำกัดเฉพาะการดูแลทรัพยากรน้ำที่จะนำมาทำเป็นน้ำประปาเพียงเท่านั้น แต่ควรขยายไปสู่การจัดการน้ำเสียอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการใช้ระบบการระบายน้ำที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนจะช่วยให้ลดผลกระทบที่เกิดจากน้ำท่วม หากสามารถปฏิบัติได้ตามกรอบที่กำหนดไว้แล้วจะช่วยให้การบริหารจัดการน้ำมีความมั่นคงและยั่งยืน และในประเด็นสุดท้ายมีความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบให้ชัดเจนว่า การบริหารจัดการน้ำและการดำเนินงานของทางภาครัฐและเอกชนนั้น มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ การให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลการบริหารจัดการน้ำยังเป็นอีกเครื่องมือที่จะช่วยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

จากงานวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยระบุว่า ธรรมาภิบาลน้ำในเมืองอัจฉริยะนั้น ควรที่จะต้องพิจารณาให้รอบด้าน โดยเริ่มจากการกักเก็บน้ำไว้ใช้ไปจนถึงปลายน้ำ จะต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนเพื่อให้การบริหารจัดการนั้นมีประสิทธิภาพ ตลอดจนคำนึงถึงการบำบัดน้ำเสียและการนำกลับมาใช้ใหม่ และจะต้องมีการบริหารจัดการแบบบูรณาการ โดยมีการประสานงานกันระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชนกับภาครัฐ เพื่อช่วยให้การบริหารจัดการน้ำอย่างมีธรรมาภิบาลนั้น ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพและจะต้องมี

การติดตามและประเมินผล การดำเนินงานเพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่าการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบนั้น เป็นไปอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และหน่วยงานภาครัฐจะต้องเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้ประชาชน สามารถตรวจสอบและช่วยประเมินผลได้ อีกทั้งยังเป็นส่วนที่ช่วยเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ อันจะนำมาซึ่งการบริหารจัดการน้ำที่ครบวงจรและยั่งยืน

Kathambi (2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสาระสำคัญของธรรมาภิบาลน้ำสำหรับธุรกิจ SMEs เพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืนในไนโรบี ผลการศึกษาปรากฏว่า ธรรมาภิบาลน้ำส่วนในเมืองไนโรบี นั้นจะต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนในหลาย ๆ ด้าน อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในด้านประชากร อย่างรวดเร็ว การขยายตัวของเมือง และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ บทความนี้กล่าวถึง แนวโน้มในปัจจุบันในการกำกับดูแลน้ำของไนโรบีและเสนอแนวทางแก้ไขคือ ควรมีการอภิบาลน้ำ ตามแนวของ OECD นอกจากนี้ ยังต้องเน้นย้ำถึงบทบาทสำคัญของทรัพยากรน้ำที่เป็นส่วนช่วย ขับเคลื่อนเศรษฐกิจในด้านธุรกิจประเภท SMEs เป็นอย่างดี โดยจะต้องมีธรรมาภิบาลน้ำในการ ส่งเสริมผลกำไรโดยปฏิบัติตามกรอบการทำงานของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร จัดการน้ำและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ แม้จะมีความพยายามร่วมกันในหลาย ๆ ฝ่าย จนก่อให้เกิด พระราชบัญญัติน้ำ พ.ศ. 2559 แต่ก็ยังมีช่องว่างในการกำกับดูแลในหลายระดับ อีกทั้ง ยังมีการจัดการในด้านกฎระเบียบที่อ่อนแอ การปรับโครงสร้างองค์กรที่มากเกินไปจนก่อให้เกิด ความคลุมเครือในด้านกรอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ส่งผลให้อำนาจหน้าที่และ ความรับผิดชอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นทับซ้อนกัน อีกทั้งการขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยเสนอว่า ปัญหาเหล่านี้จะหมดไปหากนำแนวทางการบริหาร จัดการน้ำของ OECD มาใช้ หลักการเหล่านี้จะส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำที่ดี อีกทั้งยังมีส่วนช่วย ในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิภาพโดยมุ่งเน้นไปที่ผลลัพธ์ สร้างความไว้วางใจให้กับ ประชาชนและช่วยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการ น้ำ

ผู้วิจัยระบุว่า ทรัพยากรน้ำนั้นมีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนธุรกิจในเมืองเป็นอย่างดี และรัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญจนนำมาสู่พระราชบัญญัติน้ำ ในปี พ.ศ. 2559 หากแต่ พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ยังก่อให้เกิดผลเสียด้วยคือ เนื่องจากการปฏิรูปที่มากเกินไปจน ก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนในอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกิดการทับ ซ้อนกันในเชิงอำนาจหน้าที่ อีกทั้งการบังคับใช้กฎระเบียบที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ การประสานงาน ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารจัดการน้ำไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงเสนอว่าหากมี การนำเอากรอบและหลักการการอภิบาลน้ำของ OECD เข้ามาเป็นแนวคิดหลักในการบริหารจัดการ น้ำแล้วนั้น จะมีมีส่วนช่วยให้เกิดการอภิบาลน้ำที่ดี โดยประชาชนจะสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนด

นโยบายที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและช่วยให้เกิดความไว้วางใจ ไร้ซึ่งความขัดแย้งและจะนำมาซึ่งการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน

Octastefani (2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการธรรมาภิบาลน้ำของประเทศสิงคโปร์ในการบรรลุความมั่นคงทางน้ำอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยปรากฏว่า ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่เมื่อครั้งในอดีตแยกตัวออกมาจากประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์เผชิญปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำอย่างหนัก เนื่องจากก่อนแยกประเทศออกมา สิงคโปร์พึ่งพาทรัพยากรน้ำจากประเทศมาเลเซีย เพื่อลดการนำเข้าน้ำสะอาดจากประเทศมาเลเซีย รัฐบาลสิงคโปร์จึงได้มีนวัตกรรมในการดำเนินการในด้านทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ ปัจจุบันรัฐบาลสิงคโปร์สามารถตอบสนองความต้องการน้ำของประชาชนได้ด้วยการจัดการที่ดีและการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังทั้งในภาครัฐ ภาคประชาชน และเอกชน สังคมสิงคโปร์ทำให้เกิดธรรมาภิบาลน้ำและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องด้วยรัฐบาลส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และมีการปฏิบัติงานแบบบูรณาการได้ดี สิงคโปร์ในปัจจุบันเป็นประเทศที่มีการบริหารจัดการน้ำดีเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก สามารถเป็นตัวอย่างให้ประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศที่พัฒนาแล้วนำไปปรับใช้ได้ดีเพื่อสร้างความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำให้กับประเทศของตน

งานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าประเทศสิงคโปร์นั้นประสบปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำเป็นอย่างหนัก เนื่องจากในอดีตประเทศสิงคโปร์พึ่งพาการนำเข้าน้ำจากประเทศมาเลเซีย เมื่อแยกตัวออกมาแล้ว จึงมีความคิดที่จะต้องมีความมั่นคงทางน้ำภายในประเทศเพื่อแก้ปัญหาให้กับประชาชน จนก่อให้เกิดนวัตกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และยังเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ และยังส่งเสริมการทำงานแบบบูรณาการ ผู้วิจัยระบุว่าสังคมทั้งประเทศสิงคโปร์นั้นเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการอภิบาลน้ำที่ดีและการประสานงานบูรณาการที่ดี จนช่วยให้ประเทศสิงคโปร์ก้าวผ่านปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำไปได้ ในปัจจุบันประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่บริหารจัดการน้ำและมีความมั่นคงทางน้ำดีเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก

Jimenez (2019) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกรอบการทำงานเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำ และหน้าที่หลักของการอภิบาลน้ำ ผลการวิจัยปรากฏว่า หน้าที่และการกำกับดูแลเป็นกระบวนการและหน้าที่หลักของการอภิบาลน้ำ หากแต่การกำกับดูแลในแต่ละด้านนั้นมีรูปแบบที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามหน้าที่หลักของการอภิบาลน้ำนั้น อาจจะต้องปฏิบัติงานสอดรับกันมากกว่าหนึ่งหน้าที่ ยกตัวอย่างข้อมูลการตรวจสอบทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลสำหรับการวางแผนและงบประมาณ ดังนั้น แม้ว่าหน้าที่หลักต่าง ๆ ต่อกันนี้จะอธิบายแยกออกจากกัน แต่หน้าที่หลักเหล่านี้ก็เชื่อมต่อกันและเป็นส่วนหนึ่งของระบบการอภิบาล หน้าที่หลักของระบบการอภิบาลน้ำมีดังต่อไปนี้

1. การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ การกำหนดนโยบายคือชุดของกระบวนการ ซึ่งกฎหมาย นโยบาย และยุทธศาสตร์ได้รับการพัฒนาและมีผลใช้บังคับ หน้าที่นี้ประกอบด้วยชุดของ บรรทัดฐาน หลักการและลำดับความสำคัญ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการตลอดจน ชุดของกฎระเบียบ วิธีปฏิบัติ โปรแกรม หรือกลไกที่จำเป็น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว เพื่อให้กรอบการทำงานนั้น เชื่อมโยงระหว่างภาคทรัพยากรน้ำและภาคอื่น ๆ เช่น พลังงาน การเกษตร สิ่งแวดล้อม การใช้ที่ดิน และควบคุมการทำงานร่วมกันในขณะเดียวกันก็จัดการความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น

2. การประสานงาน หน้าที่นี้ประกอบไปด้วย กระบวนการ กลไก เครื่องมือ และ แพลตฟอร์มที่ส่งเสริมและรับรองความร่วมมือในหลายระดับ หลายภาคส่วน และหลายผู้มีส่วนได้เสีย ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด กระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ภาค ประชาสังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงานสนับสนุนภายนอก และภาคเอกชน นำมาซึ่งการแบ่งปัน ข้อมูล การสนทนา และการตัดสินใจร่วมกัน เชื่อมโยงกับการกำหนดนโยบายและการวางแผน การประสานงานไม่ใช่กระบวนการเดี่ยว ๆ มันเป็นส่วนสำคัญของหน้าที่การกำกับดูแลส่วนใหญ่ และ กระบวนการและกลไกการประสานงานเฉพาะอาจจำเป็นภายใต้สถานการณ์เฉพาะ

3. การวางแผนและการเตรียมความพร้อม การวางแผนเป็นกระบวนการของการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และการกำหนดรูปแบบของแผนปฏิบัติการและการประมาณ การต้นทุน โดยทั่วไปแล้วการวางแผนจะสร้างแผนงานที่มีขอบเขตจำกัดด้านเวลา พร้อมการประมาณ การทรัพยากรบุคคลและการเงิน แผนดังกล่าวไม่เพียงแต่มุ่งเน้นไปที่การขยายหรือเพิ่มระดับ การบริการหรือการจัดการน้ำที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้น ที่ระดับการบริการที่ยั่งยืน ในขณะที่พัฒนาทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน การเตรียมความพร้อม หมายถึง การเตรียมขีดความสามารถและความรู้ที่พัฒนาโดยรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบสนอง หน่วยงานภายนอกและชุมชน เพื่อคาดการณ์และวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการในการ บรรเทาและตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ในระดับภูมิภาค การวางแผน และการเตรียมพร้อม อาจขยายให้ครอบคลุมข้อตกลงระหว่างประเทศด้วยการควบคุมการพัฒนา ร่วมกันและการจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านน้ำหรือสถาบันการจัดการ เช่น องค์กรลุ่มน้ำ

4. งบประมาณ หน้าที่นี้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการระดมทุนจากแหล่งเงินทุน ต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งหมดของการบริหารจัดการน้ำหรือการจัดการทรัพยากรน้ำ ตลอดวงจรชีวิตทั้งหมด หน้าที่นี้ยังรวมถึงการคาดการณ์ เช่น ความสามารถในการคาดการณ์ต้นทุน ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ และการจัดทำงบประมาณ เช่น ความสามารถในการวางแผนค่าใช้จ่าย ภายใต้ระยะเวลาที่กำหนด

5. การจัดการ หน้าที่นี้หมายถึง การรวมกันของการจัดการองค์กร การจัดการ และ สถาบันในระดับชาติและระดับย่อยของประเทศในการให้บริการ จะมีการให้คำนิยามของรูปแบบ

การให้บริการ ซึ่งได้แก่ ใครเป็นเจ้าของ ใครลงทุน ใครพัฒนาและใครดำเนินการโครงสร้างพื้นฐาน ใครดูแลและให้การสนับสนุนด้านเทคนิค และความสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงเหล่านี้ทั้งหมด และกับผู้ใช้ทรัพยากรน้ำ การจัดการรวมถึงกระบวนการสำหรับการจัดสรรและการกระจายทรัพยากรน้ำ อีกทั้งยังต้องจัดการในบริบทของภัยพิบัติ ภาวะฉุกเฉิน และสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน การจัดการหลังภัยพิบัติ ซึ่งรวมถึงการตอบสนองและการกู้คืน จำเป็นต้องมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการฉุกเฉิน และการให้การสนับสนุนที่จำเป็นในระหว่างหรือทันทีหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติ เพื่อลดความเสียหาย และรับรองความปลอดภัย สุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

6. การติดตามและประเมินผล หน้าที่นี้หมายถึง กระบวนการต่อเนื่องและเป็นระบบในการรวบรวม วิเคราะห์ ประเมิน และใช้ข้อมูลเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานและแจ้งการวางแผนและการตัดสินใจ การประเมินผลเป็นแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าและผลสำเร็จของผลลัพธ์อย่างเป็นระบบและมีวัตถุประสงค์ การประเมินช่วยในการกำหนดความเกี่ยวข้อง ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความยั่งยืน รวมถึงกระบวนการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติและข้อมูลที่ดี และใช้ความรู้ที่ได้รับมาใหม่ในการตัดสินใจด้านการจัดการเพื่อปรับเปลี่ยนและปรับปรุงนโยบายและโปรแกรม

7. กฎระเบียบ หน้าที่นี้ครอบคลุมถึงกลไกทางกฎหมายที่เป็นทางการ และกระบวนการบังคับใช้และอื่น ๆ กฎมีไว้เพื่อให้มั่นใจว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียปฏิบัติตามหน้าที่ของตน และมีมาตรฐาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ และผลการปฏิบัติงาน จะคงอยู่ให้สามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนเพื่อให้แน่ใจว่าผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละราย ได้รับความเป็นธรรม หน่วยงานกำกับดูแลต้องกำหนดมาตรฐานและกำหนดสิทธิ ควบคู่กับการรับรองกลไกความรับผิดชอบที่มีประสิทธิภาพ เพื่อกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจน กลไกการตรวจสอบและบทลงโทษทั่วทุกภาคส่วน กลไกความรับผิดชอบรวมถึงความรับผิดชอบขององค์กร สำหรับกระบวนการกำกับดูแล และความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลและหน่วยงานใต้บังคับบัญชา กฎระเบียบยังรวมถึงความสามารถในการบังคับใช้มาตรฐานที่ตกลงกันและกำหนดบทลงโทษสำหรับการไม่ปฏิบัติตาม แม้ในกรณีที่มิกรอการกำกับดูแลอยู่ ก็จำเป็นต้องทบทวนและแก้ไขกฎระเบียบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่ามีความยืดหยุ่นที่จำเป็นในการปรับตัวให้เข้ากับ ความท้าทายที่คาดไม่ถึง เช่น ภัยคุกคามด้านสภาพอากาศ

8. การพัฒนาศักยภาพ หน้าที่นี้หมายถึง กระบวนการที่องค์กร สังคม และปัจเจกชนกระตุ้น พัฒนา เสริมสร้าง และรักษาขีดความสามารถของตนอย่างเป็นระบบตลอดเวลาเพื่อกำหนดและพัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถจัดการบริการและทรัพยากรน้ำได้อย่างยั่งยืน โดยอาจผ่านการพัฒนาความรู้ การสร้างความตระหนัก การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ ตลอดจนการปรับปรุงระบบและกระบวนการต่าง ๆ

จากการศึกษาวิจัยผลการศึกษาชี้ให้เห็นแล้วว่า การอภิบาลน้ำนั้นมีหน้าที่หลักด้วยกันทั้งหมด 8 ข้อ คือ การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ การประสานงาน การวางแผนและการเตรียมความพร้อม งบประมาณ การจัดการและการเตรียมการ การตรวจสอบและการประเมินผล ภาวะเทียบข้อบังคับ การพัฒนาขีดความสามารถ ซึ่งงานวิจัยยังบอกอีกว่าหน้าที่ของการอภิบาลน้ำทั้งหมด 8 ประการ แม้จะมีการแบ่งออกมาเป็นทั้งหมด 8 ข้อ หากแต่ในทางปฏิบัติแล้วนั้น การกำหนดหน้าที่ในแต่ละข้อนั้น จะต้องมีการกำหนดข้อปฏิบัติที่สอดคล้องกันในแต่ละประเด็น ยกตัวอย่างเช่น การติดตามประเมินผล จะไม่สามารถกระทำได้เลยหากขาดการวางแผนและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพมากพอ ดังนั้น หน้าที่หลักต่าง ๆ ของการอภิบาลน้ำนั้นจะต้องสอดรับกันในทางปฏิบัติ เพื่อยกระดับการอภิบาลน้ำให้ครอบคลุมและมีศักยภาพมากขึ้น

สรุป จากงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาบททวน ได้ชี้ให้เห็นข้อดีและข้อเสียของการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพและไร้ประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการอภิบาลน้ำ หากมีการบริหารจัดการน้ำที่ดี การอภิบาลน้ำนั้นก็ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญของการอภิบาลน้ำและหน้าที่หลักของการอภิบาลน้ำคือ การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ การประสานงาน การวางแผนและการเตรียมความพร้อม งบประมาณ การจัดการและการเตรียมการ การตรวจสอบและการประเมินผล ภาวะเทียบข้อบังคับ การพัฒนาขีดความสามารถ ฉะนั้น การศึกษาการอภิบาลน้ำในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรในครั้งนี้ จะช่วยชี้ให้เห็นถึงปัญหาของการอภิบาลน้ำที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว เมื่อทราบถึงปัญหาและข้อบกพร่องดังกล่าวแล้ว จะนำมาซึ่งการบริหารจัดการน้ำที่ดีในพื้นที่และความมั่นคงทางน้ำที่เป็นทรัพยากรหลักที่เชื่อมโยงฐานทรัพยากรต่าง ๆ เข้าด้วยกันและยังเป็นฐานเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว และจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและประชาชนอีกด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

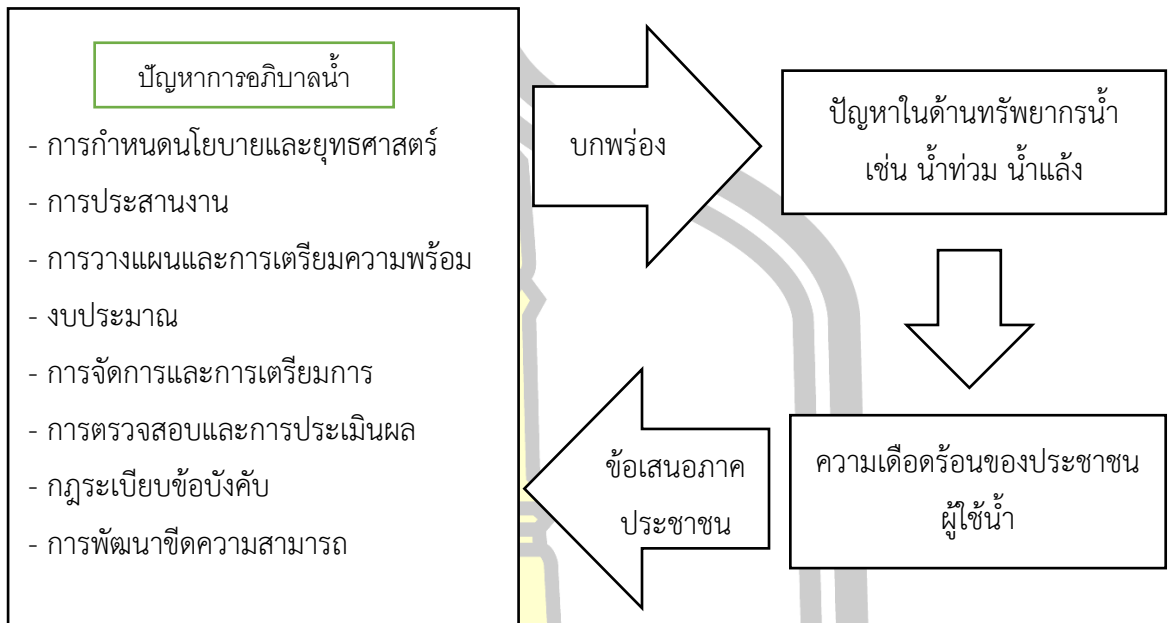
การวิจัยครั้งนี้ ได้นำแนวคิดตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่ได้มีการทบทวนวรรณกรรมดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในพื้นที่งานวิจัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาปัญหาการอภิบาลน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร เพื่อนำมาสู่การแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดมาจากการอภิบาลน้ำที่บกพร่องในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร โดยผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของ Jimenez ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง Unpacking Water Governance : Framework For Practitioners มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร เนื่องจากกรอบแนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกรอบความเดือดร้อน

และกรอบของปัญหาในด้านการอภิบาลน้ำที่เกิดขึ้นภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดโยโสธร อีกทั้งงานของ Jimenez ยังสอดคล้องกับงานของผู้ศึกษาท่านอื่น ๆ ดังที่จะแสดงได้ตามตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงความเชื่อมโยงระหว่างกรอบแนวคิดของ Jimenez และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชื่อผู้วิจัย ที่เกี่ยวข้อง	กรอบแนวคิดของ Jimenez							
	นโยบาย	ประสานงาน	การวางแผน	งบประมาณ	การจัดการ	การประเมินผล	กฎ	พัฒนา ศักยภาพ
Edelenbos	/	/			/			
Akhmouch	/			/	/	/		
OECD	/	/	/					
Laitinen	/				/	/		/
Julio		/			/			
Cookey		/						
Mcgranahan		/			/			
Laamari		/			/	/		
Sithirith		/	/			/		
Kathambi		/					/	
UNDP					/			
Molina					/	/		
Octastefani					/			
Batchelor							/	
Jia							/	
Grafton								/

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างงานวิจัยและกรอบแนวคิดของท่านอื่นว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jimenez อย่างไรจนนำมาสู่กรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังที่จะแสดงให้เห็นดังต่อไปนี้



ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย



บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาการอภิบาลน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอมหาสารคาม พุ่งเขาหลวง เสดภูมิ โพธิ์ชัย เชียงขวัญ จังหวัดยโสธร อำเภอมือง คำเขื่อนแก้ว ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีดำเนินการวิจัยนำเสนอได้ตามลำดับ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
5. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล

โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร นั้นประกอบไปด้วยหลายภาคส่วนด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการส่วนกลางที่สังกัดกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ที่ปฏิบัติงานที่กรุงเทพมหานคร หรือ ผู้ประสานงานของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่สับเปลี่ยนหมุนเวียนมาในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร หรือนักวิชาการที่ปฏิบัติงานใน สถานศึกษาที่สับเปลี่ยนหมุนเวียนมาร่วมเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้แก่ชาวบ้านลุ่มน้ำชี หรือ ข้าราชการที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำอื่นภายในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นกรมทรัพยากรน้ำ หรือ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล หรือแม้กระทั่งหน่วยงานด้านความมั่นคงต่าง ๆ ที่คอยเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิของกลุ่มชาวบ้านลุ่มน้ำชี อีกทั้งยังมีหน่วยงานส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น อื่นที่มีส่วนในการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร ทว่าการคัดเลือก กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติงาน ภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรร่วมกันกับกลุ่มชาวบ้านลุ่มน้ำชีและปฏิบัติงาน ร่วมกันกับกลุ่มชาวบ้านลุ่มน้ำชีมาเป็นเวลาอย่างน้อย 10 ปี แต่ทว่าข้าราชการจะมีการโยกย้ายกัน อย่างเป็นประจำ ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกข้าราชการที่มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีในระบบการอภิบาล น้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร โดยได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม ด้วยกัน คือ 1) ข้าราชการ คือ ข้าราชการที่ปฏิบัติงานภายในโครงการชลประทานทั้งจังหวัดร้อยเอ็ด

และจังหวัดยโสธร 2) นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน โดยทั้งสองท่านนี้เป็นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรร่วมกันกับกลุ่มชาวบ้านลุ่มน้ำชีมาเป็นเวลากว่า 10 ปี และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและการอภิบาลน้ำเป็นอย่างดี 3) กลุ่มชาวบ้านลุ่มน้ำชี โดยได้คัดเลือกกลุ่มชาวบ้านที่ร่วมเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิและเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยทั้งจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรน้ำและการอภิบาลน้ำ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม จะมีจำนวนรวมทั้งหมด 12 คน แบ่งเป็น

นักวิชาการ	1	คน
ข้าราชการ	2	คน
นักพัฒนาเอกชน	1	คน
กลุ่มชาวบ้าน	8	คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยดังนี้

1. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่นสูง เป็นการเปิดกว้าง และไม่เป็นทางการมากนัก ผู้สัมภาษณ์จะถามเรื่องใดก่อนหรือหลังก็ได้ รวมทั้งไม่จำเป็นต้องถามคำถามเหมือนกันทุกคนก็ได้ ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการถาม และสามารถปรับเปลี่ยนการซักถามให้เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนได้

1.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Standardized or Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยที่มีประเด็นหลักที่ต้องการจะศึกษา และมีประเด็นย่อยตามลำดับประเด็นหลักที่ถูกสร้างขึ้นไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยเป็นหัวข้อรายละเอียดประเด็นที่ต้องการจะศึกษา ในการสนทนาเพื่อดึงข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ตามกรอบแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้

โดยการใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์ทั้ง 2 ลักษณะ จะนำไปใช้โดยใช้กับผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้ คือ นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน กลุ่มชาวบ้าน และข้าราชการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการอภิบาลน้ำและข้อมูลชุมชน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล การอภิบาลน้ำและข้อมูลภายในชุมชน โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ และได้มีการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมและศึกษาเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน แผนพัฒนา เป็นต้น

ข้อมูลทุติยภูมิ คือ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่าง จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอบ้านจตุรคาม อำเภอหนองฮี อำเภอเสลภูมิ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดยโสธร คือ อำเภอเมือง และอำเภอคำเขื่อนแก้ว จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเด็นการอภิบาลน้ำและข้อมูลพื้นฐานของชุมชน การศึกษาข้อมูลตามประเด็นในข้างต้น ผู้วิจัยศึกษาเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของการอภิบาลน้ำตามหลักสากลและเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของชุมชน บริบทชุมชนกับการอภิบาลน้ำ

ข้อมูลปฐมภูมิ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิที่ผู้ศึกษาวิจัยได้ลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงภายในชุมชนหลังจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิแล้ว ซึ่งหลักการในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิมียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

1. การติดต่อประสานงาน การที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลปฐมภูมิภายในชุมชนนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องติดต่อประสานงานหรือแจ้งกับผู้นำชุมชนในประเด็นที่ต้องการจะศึกษาภายในชุมชนนั้น ๆ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเคารพประชาชนในพื้นที่และเพื่อประสานงานให้กลุ่มเป้าหมายเตรียมตัวและเตรียมประเด็นในหัวข้อที่ผู้วิจัยจะเข้าไปศึกษาภายในชุมชน

2. การลงพื้นที่สำรวจชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในที่นี้หมายถึงการเข้าไปสำรวจการอภิบาลน้ำในชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นทรัพยากรน้ำ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน โดยอาศัยเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อกำหนดกิจกรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมทางสังคมของชุมชนและยังสามารถประเมินพฤติกรรมของคนในชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำโดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้

4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สามารถทำได้โดยการสำรวจชุมชนในสภาพพื้นที่สภาพแวดล้อมของชุมชน รวมถึงการสังเกตวิถีชีวิตของชุมชน และการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ

5. การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ (KI) การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์นั้นจะมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษา และเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับภายในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการยอมรับอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

6. การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดังนี้

6.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง คือ (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่นสูง เป็นการเปิดกว้าง และไม่เป็นการถามนัก ผู้สัมภาษณ์จะถามเรื่องใดก่อนหรือหลังก็ได้ รวมทั้งไม่จำเป็นต้องถามคำถามเหมือนกันทุกคนก็ได้ ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการถาม และสามารถปรับเปลี่ยนการซักถามให้เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนได้

6.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือ (Standardized or Structured Interview) การสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยที่มีประเด็นหลักที่ต้องการจะศึกษา และมีประเด็นย่อยตามลำดับประเด็นหลักที่ถูกสร้างขึ้นไว้ล่วงหน้าเพื่อช่วยเป็นหัวข้อรายละเอียดประเด็นที่ต้องการจะศึกษา ในการสนทนาเพื่อดึงข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ตามกรอบแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้

7. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงขณะทำการสัมภาษณ์ เพื่อป้องกันการตกหล่นของข้อมูล โดยก่อนการบันทึกเสียงผู้วิจัยจะต้องทำการขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทุกครั้ง และใช้สมุดบันทึกทุกครั้งในการลงเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อช่วยในการจดประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ ตลอดจนการใช้กล้องถ่ายภาพในการลงเก็บรวบรวมข้อมูลของทุก ๆ กิจกรรมในช่วงการทำวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยจะแบ่งการศึกษาเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมการวิจัย

1. ประสานงานกับผู้นำชุมชน เพื่อชี้แจงว่าผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการเข้ามาศึกษาชุมชนพร้อมทั้งขอความร่วมมือจากชุมชนในการทำวิจัย อีกทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเคารพและเพื่อเตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ค้นหาทีมวิจัยภายในชุมชน โดยการจัดเวทีชี้แจงและทำความเข้าใจในประเด็นที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งทีมวิจัยจากความสมัครใจของกลุ่มเป้าหมายเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในทีมวิจัย

3. ลงสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน และค้นหาปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีองค์ความรู้เฉพาะด้านที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ผู้วิจัยกำลังศึกษา ตลอดจนศึกษาข้อมูลมือสองจากเอกสารควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพื้นที่และง่ายต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นต่อไป

ระยะที่ 2 การดำเนินการวิจัย

1. สสำรวจข้อมูลชุมชน เพื่อให้เห็นถึงสภาพการอภิบาลน้ำภายในพื้นที่และสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ โดยทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลร่วมกับกลุ่มเป้าหมายภายในชุมชน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็น สภาพปัญหาของการอภิบาลน้ำโดยรัฐ ในพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่าง โดยจะมีประเด็นในการศึกษาดังนี้ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอภิบาลน้ำ การเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำต่อสาธารณะ การกำหนดกรอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การปฏิบัติงานกันอย่างบูรณาการของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การประสานงาน รวมถึงศึกษาประเด็นการอภิบาลน้ำภาคประชาชนที่มีข้อคิดเห็นหรือแนวทางในการอภิบาลน้ำต่อหน่วยงานราชการหรือปฏิบัติกันอยู่แล้วภายในชุมชน

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกประเภท หมวดหมู่ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบโดยการจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ท้วงติงและแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาด

ระยะที่ 3 การติดตามประเมินผลและสรุปข้อมูล

1. สรุปเนื้อหารายงานวิจัย
2. จัดทำรูปเล่มรายงานส่งต่อหลักสูตรนโยบายสาธารณะ

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

1. การตรวจสอบ

การตรวจสอบข้อมูลมาจากการจำแนกประเภทตามหมวดหมู่ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ

1.1 ตรวจสอบด้านข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมจากแหล่งที่แตกต่างกันในประเด็นเดียวกัน

1.2 การตรวจสอบด้านผู้วิจัย เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการลงเก็บข้อมูลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อการตรวจสอบข้อมูลของผู้วิจัยทำการลงเก็บข้อมูลในประเด็นเดียวกันมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

1.3 ตรวจสอบด้านทฤษฎี เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ทำการเก็บข้อมูลมาว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดหรือไม่ โดยใช้หลักการแนวคิดมาเป็นกรอบในการตรวจสอบ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสำรวจ สังเกต และสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ดังต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย คือ วิธีการตีความ สร้างข้อสรุป จากข้อมูลที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์แล้ว ก็ลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือเป็น สมมติฐานชั่วคราว หากได้รับการยืนยันแล้วถือเป็นข้อสรุป เช่น การเข้าไปเห็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเกิดอุทกภัย

2.2 วิเคราะห์โดยทฤษฎี คือ การแยกชนิดในเหตุการณ์นั้น ๆ โดยการยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบ ซึ่งสามารถแยกชนิดออกได้ดังนี้

2.2.1 การกระทำ คือ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใด เวลาหนึ่ง

2.2.2 กิจกรรม เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ

2.2.3 ความหมาย คือ การที่บุคคลอธิบาย หรือสื่อสารในความหมายเกี่ยวกับการกระทำหรือกิจกรรม อาจเป็นการให้ความหมายในลักษณะโลกทัศน์

2.2.4 ความสัมพันธ์ คือ ความเกี่ยวข้องกันระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปในสังคม อาจเป็นความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันหรือขัดแย้งกันก็ได้

2.2.5 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม คือ การที่บุคคลมีความผูกพันและเข้าร่วมกิจกรรมหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์

2.2.6 สภาพหรือสถานการณ์ คือ สภาพการณ์ที่กระทำหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจะต้องแยกออกเป็นขั้นตอน เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์และตรวจสอบ ซึ่งในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะต้องพยายามตอบคำถามสิ่งทีวิเคราะห์นั้นมีรูปแบบอย่างไร เกิดขึ้นอย่างไร เพราะเหตุใด และมีผลกระทบอย่างไรต่อกิจกรรม สถานการณ์ หรือความสัมพันธ์นั้น

บทที่ 4

สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำและข้อเสนอแนะด้านการอภิบาลน้ำในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา “สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร” โดยการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัญหาการ อภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร ศึกษาข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่มี ส่วนเกี่ยวข้องในด้านการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร ผู้วิจัย ขอเสนอผลการศึกษาและผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัด ยโสธร

โดยหัวข้อแรกจะเป็นการศึกษา สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร โดยจะเป็นการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มด้วยกันคือ หน่วยงาน ราชการ นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน และภาคประชาชน โดยเนื้อหาที่ได้จากการเก็บรวบรวม ข้อมูลจะมีทั้งหมด 8 หัวข้อหลักด้วยกันดังนี้ 1) การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ 2) การ ประสานงาน 3) การวางแผนและการเตรียมความพร้อม 4) งบประมาณ 5) การจัดการ 6) การ ติดตามและประเมินผล 7) กฎระเบียบ/กฎหมาย 8) การพัฒนาศักยภาพ

2. ข้อเสนอแนะในด้านการอภิบาลน้ำ

โดยหัวข้อที่สองจะเป็นการศึกษาข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้ำน การอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร โดยจะเป็นการศึกษาจาก ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มด้วยกัน คือ หน่วยงานราชการ นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน และภาคประชาชน โดยเนื้อหาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีทั้งหมด 8 หัวข้อด้วยกันดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะด้ำน การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ 2) ข้อเสนอแนะด้ำนการประสานงาน 3) ข้อเสนอแนะด้ำนการ วางแผนและการเตรียมความพร้อม 4) ข้อเสนอแนะด้ำนงบประมาณ 5) ข้อเสนอแนะด้ำนการจัดการ 6) ข้อเสนอแนะด้ำนการติดตามและประเมินผล 7) ข้อเสนอแนะด้ำนกฎระเบียบ/กฎหมาย 8) ข้อเสนอแนะด้ำนการพัฒนาศักยภาพ

1. สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร

ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำในพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอกันทรวิชัย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำชะโนด อำเภอเมืองยโสธร เครื่องมือที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

1.1 การกำหนดนโยบาย : รวมศูนย์อำนาจและไม่สอดคล้องต่อความต้องการ

1.1.1 หลักการกำหนดนโยบาย : รวมศูนย์อำนาจ

ในด้านของหน่วยงานรัฐนั้นกล่าวว่า การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้น จะเป็นในระดับกระทรวงเป็นผู้กำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์นั้นจะเป็นยุทธศาสตร์ของกรมชลประทานที่ได้รับมาจากแผนแม่บท คือแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีนั้นจะมีแผนด้านน้ำ อยู่ทั้งหมด 6 ด้านด้วยกันคือ

- 1) การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค
- 2) การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต
- 3) การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย
- 4) การจัดการคุณภาพน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
- 5) การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม และป้องกันการพังทลายของดิน
- 6) การบริหารจัดการ

โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ระดับจังหวัดและอำเภอนั้นจะเป็นผู้รับนโยบายและยุทธศาสตร์มาจากส่วนกลาง และนำมาเป็นแผนการปฏิบัติงานภายในพื้นที่ มิได้มีส่วนในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ ผู้ให้ข้อมูลยังแจ้งอีกว่า เมื่อครั้งในอดีตนั้นมิได้มีเนื้อหาแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ชัดเจนเทียบเท่าปัจจุบัน จะเป็นการปฏิบัติงานแบบแยกส่วนกันทำ เป็นการทำงานที่ค่อนข้าง “สะเปะสะปะ” และเพิ่งมีแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนภายหลังการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2560 และผู้ให้สัมภาษณ์ยังกล่าวอีกว่า หลักการหลักที่ใช้ในการกำหนดนโยบายคือหลักการการใช้ประโยชน์ร่วมกันและต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก (นายสิทธิพงษ์ กระจ่าง และนายวินัย พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ในด้านของนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนนั้น วิธีคิดและขั้นตอนการกำหนดนโยบายเป็นวิธีการและกระบวนการที่อิงมาจากข้าราชการระดับสูงในระดับกระทรวงโดยอิงข้อมูลประกอบการกำหนดกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์มาจากกรมทรัพยากรน้ำและกรมชลประทาน และการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าวไม่ได้มีประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นในขั้นตอนการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นมีหลักคิดคือ 1. เพื่อควบคุม

และรวมศูนย์ทรัพยากรน้ำให้ขึ้นตรงต่อรัฐ 2. อ้างหลักการการทำงานเพื่อเกษตรกรและประชาชน แต่ในความเป็นจริงนั้นรัฐค่อนข้างทำเพื่ออุตสาหกรรมมากกว่าประชาชน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

เนื่องจากแนวคิดของข้าราชการการเมืองระดับสูงนั้นมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองเป็นอย่างมาก และโดยส่วนมากการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและนโยบายอื่น ๆ จะเป็นเพื่อการหาเสียงในการลงเลือกตั้งสมัยต่อไป หรือเป็นเพียงการกำหนดนโยบายเพื่อเรียกคะแนนเสียงจากประชาชน การกำหนดนโยบายในด้านทรัพยากรน้ำดังกล่าว บ่อยครั้งเป็นการกำหนดนโยบายที่ซ้ำซ้อน และแนวปฏิบัติตามนโยบายไม่มีความยืดหยุ่น ไม่สามารถปรับโครงสร้างการทำงานให้เป็นไปตามสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานร่วมกันในด้านการอภิบาลน้ำนั้นมักปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว มากกว่าประโยชน์ของประชาชน โดยการกำหนดนโยบายจะเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างข้าราชการระดับสูงและข้าราชการการเมืองที่มีอิทธิพลร่วมกัน ช่วยกันผลักดันนโยบายต่าง ๆ ที่ได้มีการกำหนดร่วมกันเพื่อผลักดันเข้าสู่ระบบรัฐสภา อีกตัวชี้วัดหนึ่งที่สะท้อนหลักการการกำหนดนโยบายได้เป็นอย่างดีคือ ความเก่าแก่ของโครงการโขงชีมูล เป็นตัวชี้วัดว่าหลักคิดไม่ยืดหยุ่นไม่ปรับตัว หรือแม้กระทั่งหลักคิดไม่ได้ยึดโยงกับความต้องการของประชาชน ไม่มองเรื่องการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศน์ เนื่องจากโครงการมีอายุเก่าแก่ถึง 20 ปี และไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างโครงการไปตามกาลเวลา เนื่องจากนิเวศน์ตลอดลุ่มน้ำนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา แต่เนื้อหาและโครงสร้างของโครงการยังเหมือนเดิม สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า หลักคิดของการกำหนดนโยบายนั้นมีได้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน

ในด้านของประชาชนภายในพื้นที่ ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า ไม่ทราบว่าจะกระบวนการทางนโยบายมีกระบวนการหรือหลักการเป็นอย่างไร หากแต่ทราบว่ามีโครงการ พ.ร.บ. น้ำออกมากำกับทรัพยากรน้ำเมื่อปี พ.ศ. 2561 แต่เนื้อหาใจความสำคัญภายใน พ.ร.บ. น้ำนั้นยังไม่ทราบชัดเจน หากแต่มีความกังวลว่า พ.ร.บ. น้ำนั้นจะนำมาซึ่งการเก็บภาษีจากการใช้ทรัพยากรน้ำ ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าเป็นการเก็บภาษีที่เกินกว่าความจำเป็น เนื่องจากทรัพยากรน้ำนั้นเป็นของส่วนร่วมและสามารถบริหารจัดการกันเองได้และมีการใช้ทรัพยากรน้ำมาอย่างยาวนานโดยไม่มี ความขัดแย้ง และมีความกังวลว่าการมาของ พ.ร.บ. น้ำนั้นส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกร และในประเด็นด้านกฎหมายชาวบ้านระบุว่าเคยมีการใช้กฎหมายมาตรา 44 จากทางภาครัฐมาบังคับชาวบ้านไม่ให้ทำนอกรกฤดูกาลในประเด็นนี้ชาวบ้านคิดว่าเป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพมากเกินไปเกินความจำเป็นเนื่องจาก ทรัพยากรน้ำภายในพื้นที่ของชาวบ้านนั้นมีมากเพียงพอที่จะสามารถทำนาได้ตลอดทั้งปี (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มนั้นจะเห็นได้ชัดว่าแต่ละกลุ่มจะทราบถึงกระบวนการหรือหลักการการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ต่างกัน โดยข้าราชการที่ปฏิบัติงานในด้านการ

อภิบาลนี้กล่าวว่า การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นเป็นการกำหนดมาจากข้าราชการระดับสูง และอิงจากแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี หน่วยงานส่วนภูมิภาคนั้นเป็นเพียงผู้รับนโยบายดังกล่าวมา ปฏิบัติงานภายในพื้นที่ที่ตนได้รับผิดชอบ และยังกล่าวอีกว่าการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นมีหลักการคือต้องยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวนั้นขัดแย้งกับ ข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ ซึ่งนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน กล่าวว่า หลักการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นมีหลักการกำหนดนโยบายคือ ยึดถือผลประโยชน์ทางการเมืองและภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก และเพื่อควบคุมทรัพยากรน้ำให้ขึ้นตรงต่อรัฐ โดยอ้างถึงความต้องการของเกษตรกรและประชาชนเพื่อสร้างความชอบธรรมให้หลักการการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ อีกทั้งยังตั้งคำถามถึงที่มาของรัฐบาลซึ่งเป็นรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากระบอบประชาธิปไตยหากแต่เป็นรัฐบาลที่มาจากการก่อรัฐประหารเป็น ผู้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นหลักการที่นำมาใช้ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในด้านทรัพยากรน้ำ จะเห็นได้ว่า ประเด็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นเชื่อมโยงหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น ภาคการเมือง ภาคข้าราชการ และภาคประชาชน อีกทั้งมุมมองของหน่วยงานรัฐและนักพัฒนาเอกชนแตกต่างกัน อย่างเห็นได้ชัด ในส่วนของประชาชนนั้นไม่ทราบถึงรายละเอียดและหลักการของการกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์เพียงแต่ทราบถึงการออก พ.ร.บ. น้ำ ในปี พ.ศ.2561 ว่าเป็นการออกกฎหมายเพื่อ ควบคุมพฤติกรรมกรรมการใช้น้ำ แต่ไม่ทราบถึงรายละเอียดที่แน่ชัดของ พ.ร.บ. ไม่ทราบถึงข้อดีและข้อเสีย ที่ชัดเจนของ พ.ร.บ. ดังกล่าว หากแต่มีความกังวลถึงการโดนจำกัดสิทธิในการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ของตน

จะเห็นได้ชัดว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มมีมุมมองต่อประเด็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์แตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่สิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวตรงกันก็คือ การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นเป็นการกำหนดมาจากข้าราชการระดับสูงลงมาสู่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ จะเห็นได้ว่าการ กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าวมิได้มีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้น อีกทั้งประชาชนยังไม่ ทราบถึงกระบวนการการกำหนดนโยบายว่ามีหลักคิดและหลักการการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์อย่างไร เนื่องจากเป็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เป็นการกำหนดมาจาก ข้าราชการระดับสูงและมิได้มีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น และที่มาของรัฐบาลที่เป็นที่น่ากังขา เป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ จึงนำมาสู่มุมมองที่แตกต่างกันระหว่างรัฐ กับนักวิชาการและนักพัฒนา เอกชน และนำมาสู่การขาดความรู้ของประชาชนที่ไม่ทราบและไม่เข้าใจในกระบวนการการกำหนด นโยบายและยุทธศาสตร์

1.1.2 การกำหนดระดับความสำคัญในการกำหนดนโยบาย : ความสำคัญไม่ตรงกับความจริง

ในด้านของหน่วยงานรัฐผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า มีการกำหนดระดับความสำคัญภายใต้กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ หากแต่ผู้กำหนดนโยบายและความสำคัญนั้นมิใช่ส่วนภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่น แต่เป็นหน่วยงานรัฐส่วนกลาง เช่น กรมชลประทานกำหนดกรอบความสำคัญภายใต้กรอบนโยบาย โดยหลักการการกำหนดความสำคัญนั้น ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ขึ้นอยู่กับพื้นที่นั้น ๆ ว่าด้านใดคือด้านที่สำคัญที่สุด ยกตัวอย่างเช่น บางพื้นที่นั้นน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคนั้นต้องมาเป็นอันดับหนึ่ง บางพื้นที่นั้นจะเป็นน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ เครื่องมือในการกำหนดระดับความสำคัญและเครื่องมือในการปฏิบัติงานให้ลุล่วงตามกรอบนโยบายและความสำคัญคือ ระบบราชการ (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ในด้านของนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน รัฐมีการจัดลำดับความสำคัญตามกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี หากแต่เป็นการมองที่ไม่คำนึงถึงสภาพบริบทของชุมชนนั้น ๆ หน่วยงานรัฐให้ความสำคัญกับการจัดการน้ำท่วมน้ำแล้งว่าจะจัดการอย่างไร หากแต่ไม่มองว่าทุกสิ่งล้วนสัมพันธ์กัน ไม่มองทรัพยากรน้ำในเชิงนิเวศน์ และให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายพัฒนาตามโครงการขนาดใหญ่ มากกว่าการให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของประชาชนผู้ใช้น้ำ โดยใช้เครื่องมือคือกฎหมายเพื่อสร้างความชอบธรรมในการกำหนดนโยบายและออกกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และ พ.ร.บ.น้ำ คือเครื่องมือสร้างความชอบธรรมตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายและยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีข้อกังขาจากที่มาและหลักการกำหนดยุทธศาสตร์และกฎหมายเป็นอย่างมาก (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ในด้านของประชาชนภายในพื้นที่ โดยส่วนมากนั้นประชาชนจะไม่ทราบถึงลำดับความสำคัญในการกำหนดนโยบายว่าประเด็นใดคือประเด็นสำคัญที่สุด แต่ก็มีประชาชนส่วนหนึ่งทราบถึงระดับความสำคัญคือ รัฐให้ความสำคัญกับน้ำท่วมน้ำแล้งเป็นหลัก และเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายนั้นคือ โครงการต่าง ๆ ที่ลงมาสู่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็โครงการขนาดใหญ่หรือโครงการขนาดย่อย (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ในการกำหนดระดับความสำคัญภายใต้กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์นั้น มีการจัดลำดับความสำคัญโดยข้าราชการระดับสูงเช่น กรมชลประทานกำหนดกรอบความสำคัญภายใต้กรอบนโยบาย ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ว่าควรให้ความสำคัญกับประเด็นใดเป็นหลัก ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มประชาชนและกลุ่มนักวิชาการและนักพัฒนานั้นและหน่วยงานรัฐ ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันคือ การกำหนดระดับความสำคัญของหน่วยงานรัฐนั้นเป็นการกำหนดมาจากข้าราชการระดับสูง แต่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเห็นแย้งกันในประเด็นการกำหนดระดับความสำคัญนั้นรัฐให้ความสำคัญไปที่ประเด็นน้ำท่วมน้ำแล้งเป็นหลัก แต่มิได้มองถึงบริบทชุมชนและบริบทเชิงนิเวศน์ที่อยู่ในชุมชน

เป็นหลัก และแก้ปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้ง โดยการกำหนดโครงการต่าง ๆ มายังพื้นที่เพื่อแก้ปัญหา น้ำท่วมน้ำแล้ง บ่อยครั้งที่โครงการต่าง ๆ นั้นก็ไม่ได้แก้ปัญหา น้ำท่วมน้ำแล้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนก็ยังคงประสบปัญหาดังกล่าวอยู่เป็นประจำ

1.1.3 การกำหนดนโยบายเชื่อมโยงระหว่างภาคทรัพยากรน้ำและภาคที่มีส่วนเกี่ยวข้อง : ไม่เห็นการบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม

ในด้านของหน่วยงานรัฐนั้น กรอบการทำงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นมีความเชื่อมโยงกันระหว่างภาคทรัพยากรน้ำและภาคอื่น ๆ โดยกรอบการเชื่อมโยง หรือหลักการการเชื่อมโยงนั้นจะเป็นไปตามกรอบและนโยบายที่ระดับกระทรวงนั้นเป็นผู้กำหนด ในระดับภูมิภาคและท้องถิ่นนั้นไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ให้มีความเชื่อมโยงข้ามภาคส่วนอื่น นอกเหนือจากภาคทรัพยากรน้ำ เช่น ภาคอุตสาหกรรม ภาคการเกษตร (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ในด้านของนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน กรอบการทำงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์นั้น ไม่ได้มีการบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานอื่น โดยมีหลักคิด คือ หน่วยงานราชการมองภาคทรัพยากรแบบแยกส่วน ไม่ได้เชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ จึงไม่ก่อให้เกิดการบูรณาการข้ามภาคส่วน ทว่า มีการเชื่อมโยงในประเด็นทรัพยากรน้ำกับประเด็นอื่น ๆ ในด้านนโยบายหากแต่ในด้านการปฏิบัติงานนั้นยังไม่ได้มีการเชื่อมโยงกันเท่าที่ควร และในประเด็นที่เชื่อมโยงกันนั้นยังมีการจัดลำดับความสำคัญ คือ ภาคการเกษตร ภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม ตามลำดับ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ในด้านของประชาชนนั้น ประชาชนไม่ทราบอย่างแน่ชัดว่า มีกระบวนการทำงานประสานกันกับหน่วยงานอื่น แต่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นสะท้อนให้เห็นว่าไม่น่าจะมีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ประสานกันกับหน่วยงานอื่น เนื่องจากในปัจจุบันจะต้องใช้ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อประเมินความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัยและต้องได้รับความร่วมมือจากกรมที่ดินภายในพื้นที่ แต่ในกระบวนการดังกล่าวมีความยุ่งยากเกินความจำเป็น ชาวบ้านจะต้องอาศัยการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อให้เกิดการทำงานประสานกันข้ามหน่วยงาน จากข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงสามารถกล่าวได้ว่าในประเด็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นไม่ได้กำหนดนโยบายและวางกรอบให้มีการทำงานประสานกันข้ามหน่วยงาน (อมรรัตน์ วิเศษหวาน และจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

จากผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มสามารถสรุปได้ว่า นโยบายที่ถูกกำหนดมาให้เชื่อมโยงกันกับภาคส่วนอื่นนั้น เป็นนโยบายที่ถูกกำหนดมาจากส่วนกลางโดยไม่ได้มีส่วนภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่นหรือภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย มีการกำหนดนโยบายเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องกับภาคทรัพยากรน้ำ แต่ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียนั้นไม่ทราบถึงกระบวนการ

หรือเนื้อหาของนโยบายที่มีการกำหนดให้เชื่อมโยงกันระหว่างภาคส่วนอื่น และในการปฏิบัติงานนั้น ยังไม่ปรากฏเห็นการปฏิบัติงานร่วมกันข้ามภาคส่วนอย่างเป็นทางการที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.1.4 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบนโยบาย : ความขัดแย้งสูง

ในด้านของหน่วยงานรัฐนั้นกล่าวว่า ภายใต้กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติ เนื่องจากการจัดสรรทรัพยากรนั้นไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชนผู้ใช้น้ำ จนนำมาสู่การจัดความขัดแย้งด้วยการพูดคุยและทำความเข้าใจด้วยการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนผู้ใช้น้ำ และสื่อสารผ่านกลุ่มตัวแทนผู้ใช้น้ำ และจะจัดเวทีประชุมโดยจะเรียกตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำมาเข้าประชุมเพื่อหารือหาข้อสรุปเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยจะต้องชี้ให้เห็นส่วนที่ประชาชนนั้นได้ประโยชน์ และเสียประโยชน์ และจะต้องชดเชยในส่วนที่เสียประโยชน์ให้กับประชาชนว่า (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ในด้านของนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน ระบุว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายใต้กรอบการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์อยู่บ่อยครั้ง ระหว่างประชาชนผู้ใช้น้ำและหน่วยงานของทางภาครัฐ โดยการจัดการความขัดแย้งดังกล่าวคือ ลดและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบาย และฟื้นฟูคือใช้วิธีการทางการเมืองและนโยบายในการแก้ไขปัญหา เจตนาในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นเจตนาที่ดี หากแต่การจะนำแนวคิดดังกล่าวไปปฏิบัติจริงนั้นแทบเป็นไปไม่ได้เนื่องจาก การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาจากทางภาคการเมืองลงมาสู่ภาคปฏิบัตินั้น หน่วยงานที่เป็นหน่วยงานได้บังคับบัญชาไม่มีความสอดคล้องกัน จะปฏิบัติงานกันในรูปแบบต่างคนต่างทำ ไม่สอดคล้องกันในการปฏิบัติงาน บ่อยครั้งการแก้ไขปัญหาจึงไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของภาคการเมืองและภาคประชาชน เนื่องจากหน่วยงานในระดับปฏิบัติงานอาจจะไม่เข้าใจในหลักการของการทำงาน ยกตัวอย่างเช่น หน่วยงานในระดับการเมืองกำหนดงบประมาณลงมาให้แก้ไขปัญหาและดำเนินการโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา ฟื้นฟูระบบนิเวศน์ แต่หน่วยงานที่รับผิดชอบกลับนำงบประมาณดังกล่าวไปใช้ปรับภูมิทัศน์ การกระทำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าหน่วยงานที่รับนโยบายไปปฏิบัติไม่เข้าใจและไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพตามสายตาของประชาชนในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้ง (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ในด้านของภาคประชาชน เห็นว่าการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชน เนื่องจากการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นการกำหนดนโยบายแบบรวมศูนย์อำนาจไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ และการจัดการความขัดแย้งนั้นล้วนจบลงที่การเคลื่อนไหวทางสังคมและเจรจาหาข้อสรุปร่วมกัน แต่เมื่อผ่านไปสักระยะปัญหาที่เพิ่งจะแก้ไขและหาข้อสรุปร่วมกันได้จะกลับมาอีก และลงเอยที่การเคลื่อนไหวทางสังคมอยู่เสมอ ชาวบ้าน

คิดว่าถ้ามีการกำหนดนโยบายโดยยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ความขัดแย้งเหล่านี้ก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ และโดยส่วนมากนั้นพบความขัดแย้งภายใต้กรอบการทำงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์แต่ประชาชนส่วนมากไม่กล้าที่จะขัดแย้งต่อระบบราชการและหน่วยงานรัฐ แต่จะมีกลุ่มเครือข่ายกลุ่มน้ำซึ่ที่สามารถขัดขึ้นต่อการกระทำของหน่วยงานรัฐ และประชาชนทั่วไปนั้นจะไม่ขัดแย้งจนกว่าผลกระทบนั้น ๆ จะมาสู่ตน (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติภายใต้กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์จนนำมาสู่การแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูระบบนิเวศน์ แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากการกำหนดโครงการและนโยบายนั้นไม่สอดคล้องกันในแง่ของการปฏิบัติงานจากปรากฏการณ์ที่เคยเกิดขึ้นเป็นที่ประจักษ์ นั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า การแก้ปัญหาตามแนวทางดังกล่าวไม่ได้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีกระบวนการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อชี้แจงและหาทางแก้ปัญหาาร่วมกันแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหรือกลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อน จนนำมาสู่การเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายและยุทธศาสตร์ แต่ก็ยังมีประชาชนส่วนน้อยที่กล้าลุกขึ้นมาขัดแย้งและต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม

1.1.5 ปัญหาที่พบในประเด็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ : ปัญหาของรัฐไม่ตรงกับปัญหาของประชาชน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ไม่พบปัญหาในประเด็นนโยบายและยุทธศาสตร์ ผู้ให้ข้อมูลยังกล่าวอีกว่า ในประเด็นนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นดีกว่าเมื่อครั้งอดีตมาก เนื่องจากมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มากำกับการบริหารจัดการน้ำจึงช่วยให้แนวทางในการปฏิบัติงานนั้นชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่จะพบปัญหาในประเด็นประชาชนคัดค้านโครงการบริหารจัดการน้ำขนาดใหญ่ จึงต้องมีการดำเนินโครงการขนาดเล็ก เมื่ออิงความต้องการของประชาชนเป็นหลักความสามารถในการแก้ไขปัญหาจะลดลงทันที เนื่องจากโครงการขนาดเล็กมีจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการจัดการ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ปัญหาคือการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นเป็นการกำหนดในรูปแบบจากระดับกระทรวงลงมาสู่ระดับล่างจนถึงประชาชน โดยหน่วยงานที่ปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนและประชาชนไม่ได้มีส่วนในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ถูกจำกัดสิทธิในการกำหนดนโยบายและข้อเสนอของประชาชนยังไม่ถูกยอมรับมากเท่าที่ควร (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านประชาชนกล่าวว่า ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในด้านทรัพยากรน้ำนั้นยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรน้ำ และในเรื่องความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในแต่ละพื้นที่นั้นแตกต่างกันออกไป ไม่สามารถจะใช้นโยบายเดียวลงมาควบคุมจัดการได้และนโยบายสิ้นเปลืองงบประมาณโดยใช้เหตุและบ่อยครั้งไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อมรรัตน์ วิเศษหวาน และจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า หน่วยงานรัฐมองไม่เห็นปัญหาในด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ และหน่วยงานรัฐมุ่งสร้างโครงการขนาดใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำหรือใช้โครงการขนาดใหญ่แก้ปัญหาทั่วมน้ำแล้ง แต่ประสบปัญหาการคัดค้านโครงการขนาดใหญ่จากประชาชน หน่วยงานรัฐจึงมองประชาชนเป็นปัญหาในการดำเนินการตามนโยบาย ทว่านักวิชาการและประชาชนมองการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นมีปัญหา เนื่องจากขั้นตอนการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้น เป็นขั้นตอนที่ถูกกำหนดมาจากรัฐส่วนกลาง จึงไม่ทราบถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีบริบทที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่ภูมิศาสตร์และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ส่วนภูมิภาคส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนนั้น ไม่ได้มีส่วนในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ ประชาชนจึงมองว่าประเด็นดังกล่าวถือเป็นปัญหาในด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์

1.2 การประสานงาน : การประสานงานแบบบนลงล่าง

1.2.1 กระบวนการประสานงาน : ไม่ประสานงานโดยตรง

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ในประเด็นการประสานงานนั้นจะเป็นไปตามกลไกและระเบียบของทางราชการ โดยจะแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ การประสานงานแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในส่วนเป็นทางการนั้นจะเป็นไปตามกลไกและระเบียบของทางราชการจะเป็นไปตามลำดับการปกครองเช่น จังหวัดประสานไปยัง องค์การบริหารส่วนตำบลประสานไป ผู้นำชุมชน ตามลำดับ ในส่วนของการประสานงานที่ไม่เป็นทางการนั้นจะเป็นในรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ และนอกเหนือจากการใช้การประสานงานอย่างไม่เป็นทางการกับหน่วยงานรัฐด้วยตัวเองแล้วนั้นยังรวมถึงผู้มีส่วนได้เสียอีกด้วย (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า การประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการจะเป็นไปตามกลไกการประสานงานระบบราชการ หน่วยงานรัฐจะไม่ประสานงานกับประชาชนโดยตรง แต่จะเป็นการประสานงานผ่านคณะกรรมการและผู้นำชุมชน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนว่าจะดำเนินการประสานงานกับประชาชนในพื้นที่หรือไม่ บ่อยครั้งที่การประสานงานดังกล่าวเกิดข้อผิดพลาด การประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชน ภาระการประสานงานจะตกมาอยู่ที่ประชาชน ประชาชนจะต้องเป็นฝ่ายเข้าหาและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเอง น้อยครั้งที่

การประสานที่มาจากหน่วยงานภาครัฐสู่ประชาชนจะมีประสิทธิภาพ ประชาชนจึงต้องเป็นฝ่ายประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเอง และโดยส่วนมากการประสานงานจะไม่รวมไปถึงผู้มีส่วนได้เสีย (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงกลไกการประสานงานแต่คาดว่าจะจะเป็นไปตามกลไกการประสานงานของระบบราชการไทยในระดับหน่วยงานราชการ แต่ในระดับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะประสานผ่านผู้นำชุมชน หากแต่ผู้นำชุมชนนั้นมาแจ้งข่าวหรือประสานงานกับประชาชนบ้างเป็นครั้งคราว ซึ่งสะท้อนให้เห็นข้อบกพร่องของการประสานงาน ในด้านของกลุ่มของประชาชนเองนั้นจะมีการประสานงานกันผ่านตัวแทนกลุ่มซึ่งจะมีตัวแทนของหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ถึง 2 คน ทำหน้าที่ประสานงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชี และประสานงานในประเด็นทรัพยากรน้ำภายในพื้นที่ (นายนิมิต ทหาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการและกลไกการประสานงานนั้น จะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การประสานงานที่เป็นทางการ และการประสานงานที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งการประสานงานที่เป็นทางการนั้น จะเป็นการประสานงานตามลำดับการปกครอง จนประสานไปถึงผู้นำชุมชน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้นำชุมชนที่รับหน้าที่ประสานงานกับประชาชนนั้น จะประสานงานได้อย่างไรมีประสิทธิภาพหรือไม่ ประชาชนจะต้องเป็นฝ่ายเข้าหาและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเอง น้อยครั้งที่การประสานที่มาจากหน่วยงานภาครัฐสู่ประชาชนจะมีประสิทธิภาพ ประชาชนจึงต้องเป็นฝ่ายประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเอง และโดยส่วนมากการประสานงานจะไม่รวมไปถึงผู้มีส่วนได้เสีย ในส่วนของการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการ จะเป็นในรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ และในด้านของกลุ่มของประชาชนเองนั้น จะมีการประสานงานกันผ่านตัวแทนกลุ่ม ซึ่งจะมีตัวแทนของหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ถึง 2 คน ทำหน้าที่ประสานงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชี และประสานงานในประเด็นทรัพยากรน้ำภายในพื้นที่

1.2.2 การแบ่งปันข้อมูลและการตัดสินใจร่วมกัน : การแบ่งปันที่ไม่ทั่วถึงและไม่ได้ตัดสินใจร่วมกัน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า การที่จะนำมาซึ่งการแบ่งปันข้อมูลนั้นเกิดจากการประชุมคณะกรรมการ ในที่ประชุมสามารถแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน และทุกคนมีสิทธิ์ออกความคิดเห็น และจะนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการตัดสินใจร่วมกัน ทั้งนี้ทั้งนั้นทุกอย่างจะต้องเกิดขึ้นภายในการประชุมคณะกรรมการ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ในกระบวนการประสานงานไม่นำไปสู่การแบ่งปันข้อมูลและการตัดสินใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนได้เสีย เนื่องจากเป็น

เรื่องยากและค่อนข้างใหม่สำหรับระบบราชการไทยและคนไทย และเป็นเพียงการประสานงานเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเป็นการเรียกประชาชนเพื่อเข้าร่วมประชุม (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า การประสานงานของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องนั้น ไม่ได้นำมาซึ่งการแบ่งปันข้อมูลร่วมกัน การประสานงานจะเป็นไปตามระบบราชการ และประชาชนนั้นไม่ได้มีส่วนในการตัดสินใจ ทว่าจะมีเวทีประชาคมสำหรับโครงการต่าง ๆ แต่เป็นการจัดเวทีประชาคมที่ไม่เปิดเผยข้อมูลอย่างครบถ้วน จะปรากฏเห็นการแบ่งปันข้อมูลแบบไม่เป็นทางการและจะเป็นการตัดสินใจร่วมกันผ่านเวทีประชาคม หากแต่ผู้ให้ข้อมูลตั้งข้อสังเกตว่าเวทีประชาคมดังกล่าว อาจจะเป็นเพียงเครื่องมือที่สร้างความชอบธรรมให้กับหน่วยงานรัฐเพียงเท่านั้น เนื่องจากโครงการที่ผ่านการประชาคมนั้นก็ไม่ได้สามารถแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ได้ดีเท่าที่ควร (นายนิมิต ทาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การประสานงานนั้นจะก่อให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลก็ต่อเมื่อการประสานงานดังกล่าวเป็นการประสานงานเพื่อเข้าร่วมการประชุมในวาระต่าง ๆ จึงจะมีการแบ่งปันข้อมูลภายในที่ประชุม แล้วนำมาสู่การตัดสินใจร่วมกัน ทั้งนี้การจัดการประชุมดังกล่าวอาจไม่ได้มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างครบถ้วนทุกประเด็นให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบ และสมาชิกในการประชุมนั้นอาจจะไม่ครอบคลุมไปถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน และผู้ให้ข้อมูลตั้งข้อสังเกตว่าเวทีประชาคมดังกล่าวอาจจะเป็นเพียงเครื่องมือที่สร้างความชอบธรรมให้กับหน่วยงานรัฐเพียงเท่านั้น เนื่องจากโครงการที่ผ่านการประชาคมนั้นก็ไม่ได้สามารถแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ได้ดีเท่าที่ควร

1.2.3 การเชื่อมโยงกันระหว่างการประสานงานและนโยบาย : ประชาชนไม่ทราบถึงเนื้อหา

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า กรอบในการประสานงานนั้นจะเป็นไปตามกรอบการทำงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์ หากไม่เป็นไปตามกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นจะเป็นเพียงการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า การประสานงานจะต้องเป็นไปตามกรอบนโยบายที่ถูกกำหนดลงมาจากระดับกระทรวง การประสานงานจึงมีความเชื่อมโยงกันกับประเด็นการกำหนดนโยบาย (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงประเด็นในการประสานงานที่เชื่อมโยงกับประเด็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ว่าเชื่อมโยงกันอย่างไร ประเด็นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นการประสานงานที่มีข้อบกพร่องและหน่วยงานขาดการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในประเด็น

ดังกล่าว แต่ประชาชนเชื่อว่าการประสานงานและการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐย่อมเป็นไปตามกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ (นายนิมิต ทาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การประสานงานในประเด็นต่าง ๆ นั้น จะเป็นไปตามกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ถูกกำหนดมาจากรัฐบาลส่วนกลาง หากมีการประสานงานอื่น ๆ จะเป็นไปตามการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และประชาชนส่วนใหญ่นั้นไม่ทราบถึงกลไกการประสานงานว่าเป็นไปตามกรอบนโยบายหรือไม่อย่างไร เพียงแต่เชื่อว่าจะต้องเป็นไปตามกรอบที่ผู้มีอำนาจได้กำหนดเอาไว้แล้วซึ่งไม่มีความยืดหยุ่นในการปรับใช้ในแต่ละบริบทพื้นที่

1.2.4 การประสานงานในสถานการณ์เฉพาะหน้า : ประชาชนพึ่งพาตนเอง

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า เครื่องมือและกลไกการประสานงานที่มีไว้ใช้ในสถานการณ์เฉพาะคือ เมื่อก่อนถึงฤดูฝนจะมีการกำหนดนโยบายในการตั้งศูนย์บัญชาการ มีการเตรียมการล่วงหน้าและในประเด็นการประสานงานนั้นจะถูกตั้งระบบขึ้นมาใหม่ตามแต่สถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ในแต่ละพื้นที่ และมีการบูรณาการหลายภาคส่วนเข้าด้วยกันเพื่อเตรียมรับมือสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน แพลตฟอร์มที่สำคัญในการประสานงานคือ สื่อสังคมออนไลน์ และประชาสัมพันธ์ผ่านศูนย์เฉพาะกิจตามระเบียบและจะมีการตรวจสอบโดยส่วนภูมิภาค ว่าถูกต้องตามระเบียบหรือไม่หรือมีประเด็นที่ไม่ควรลงรายละเอียดหรือไม่ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า เครื่องมือในการประสานงานในสถานการณ์เฉพาะ สถานการณ์น้ำท่วมน้ำแล้ง ไม่พบว่าหน่วยงานรัฐมีเครื่องมือในการประสานงานในสถานการณ์เฉพาะดังกล่าว โดยส่วนมากประชาชนจะอาศัยช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ในการแจ้งข่าวด้วยกันเอง หรือแม้กระทั่งการแบ่งปันข้อมูลกันภายในพื้นที่ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ดังกล่าว เนื่องจากการประสานงานผ่านระบบราชการจะค่อนข้างยุ่งยากจะต้องประสานงานหน่วยงานราชการตามลำดับชั้นการบังคับบัญชาและเป็นขั้นตอน จึงก่อให้เกิดความล่าช้าไม่ทันเวลาที่ ประชาชนจึงหันมาประสานงานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ในสถานการณ์เฉพาะหรือสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ จะได้รับการประสานงานผ่านหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นมาซึ่งผู้นำชุมชนจนมาสู่ประชาชนตามลำดับการประสานงานตามระบบราชการ ชาวบ้านยังกล่าวอีกว่าไม่ทราบถึงกระบวนการประสานงานในระดับที่อยู่สูงกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (นายนิมิต ทาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ในสถานการณ์เฉพาะหรือภาวะภัยพิบัติที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่นั้น หน่วยงานราชการได้มีการเตรียมการและวางแผนในการตั้งศูนย์บัญชาการเพื่อเป็นสถานที่ประสานงานและบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการสถานการณ์เฉพาะ หากแต่ลำดับการประสานงานต่าง ๆ ก็ยังเป็นไปตามกลไกระบบราชการที่จะต้องประสานงานเป็นลำดับชั้นการปกครองจนลงมาถึงการประสานงานต่อผู้นำชุมชนแล้วการประสานงานดังกล่าวจึงจะถึงประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่จึงได้มีการติดตามข่าวสาร และประสานงานด้วยตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการประสานงานและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับสถานการณ์เฉพาะ

1.2.5 ปัญหาที่พบในด้านการประสานงาน : กฎระเบียบลดศักยภาพในการประสานงาน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า กฎระเบียบนั้นขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากข้าราชการนั้นจะต้องทำตามอำนาจหน้าที่ จะปฏิบัติงานนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ที่กำหนดมานั้นไม่ได้ และค่าใช้จ่ายในประเด็นการประสานงานนั้นไม่เพียงพอต่อความต้องการของหน่วยงานรัฐ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า การประสานงานค่อนข้างล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพ และการประสานงานไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนและไม่ครอบคลุมภาคประชาชน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า การประสานงานเกิดข้อบกพร่องและขาดเสถียรภาพ และไม่มีตัวแทนผู้ประสานงานในพื้นที่ (นายนิมิต หาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในการประสานงานก็คือ กฎระเบียบที่กำกับหน่วยงานรัฐไม่มีความยืดหยุ่น หน่วยงานรัฐจึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่นอกเหนือจากที่ได้รับคำสั่งมาได้ และงบประมาณในการประสานงานนั้น ยังขาดแคลน จึงส่งผลให้การประสานงานไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร และการประสานงานไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนและไม่ครอบคลุมภาคประชาชน จึงก่อให้เกิดความล่าช้าและขาดแคลนบุคลากรในการประสานงาน

1.3 การวางแผนและการเตรียมความพร้อม : แผนและความพร้อมไม่ได้เริ่มต้นจากชุมชน

1.3.1 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล : เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงวิชาการ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า การรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์เช่น ข้อมูลการพยากรอากาศ ข้อมูลน้ำผิวดิน และเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกวันมีฐานข้อมูลอย่างน้อย 30 ถึง 40 ปี มีการทำผังการจราจรน้ำ และมีการคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้า (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า หน่วยงานรัฐมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์จนนำไปสู่กระบวนการกำหนดแผน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการเก็บข้อมูลดังกล่าวเป็นเพียงการเก็บข้อมูลฝ่ายเดียว มิได้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชน เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลตามความต้องการของทางภาครัฐ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้สะท้อนแนวคิดว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์เป็นแผนนั้นมิได้มีแนวคิดที่ยึดโยงกับประชาชนเป็นหลัก และในการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์จนนำมาสู่แผนนั้นเกิดขึ้นจากประชาชนจัดประชุมเพื่อรวบรวมข้อมูลจนนำมาสู่การกำหนดแผนและส่งมอบให้หน่วยงานราชการ หรือเกิดจากประชาชนเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และกำหนดแผน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่พบการมาเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และวางแผนแต่อย่างใด (นายนิมิตร หาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูเขา, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลนั้นเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงวิชาการจากการเก็บสถิติในด้านทรัพยากรน้ำ ไม่ได้มีการลงเก็บข้อมูลหรือความคิดเห็นของประชาชนภายในพื้นที่ มิได้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชน เพียงแต่เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

1.3.2 รูปแบบของแผนและการประมาณการต้นทุน : ส่วนกลางเป็นผู้จัดการ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า รูปแบบของแผนการปฏิบัติงานจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) รูปแบบของแผนที่ไม่ใช่สิ่งก่อสร้าง หากไม่ใช่สิ่งก่อสร้างจะดำเนินงานในรูปแบบงานวิชาการ เพื่อศึกษา และจัดทำเป็นรูปแบบแผนเชิงวิชาการจนนำไปสู่แผนการปฏิบัติงานในลำดับต่อไป 2) แผนในรูปแบบสิ่งก่อสร้าง จะเป็นในรูปแบบการเสนอความคิดเห็นโดยประชาชนสู่ ชลประทาน และชลประทานระดับจังหวัดเสนอสู่กรมชลประทานและเสนอต่อกระทรวงเพื่ออนุมัติแผนดังกล่าวตามลำดับ โดยขั้นตอนการประมาณการต้นทุนนั้นจะเป็นกรมชลประทานจัดการให้แล้วเสร็จก่อนจะนำโครงการดังกล่าวเสนอต่อหน่วยงานในระดับกระทรวงต่อไป (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า รูปแบบของแผนคือเป็นแผนระยะยาวที่กำหนดเป็นแผนแม่บทไว้ก่อนเป็นระยะเวลานาน คือแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในด้านน้ำไว้แล้ว 20 ปี ซึ่งถือว่าเป็นการแข่งในเชิงนโยบายเป็นเวลานาน ไม่มีความยืดหยุ่นในด้านการปรับใช้ในช่วงเวลาอื่น ๆ และปรับใช้ในพื้นที่ที่ต่างกัน และมีการประมาณการต้นทุนไว้ตั้งแต่ ขั้นตอนการศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดแผนจนนำมาสู่โครงการต่าง ๆ ตามแผน และประชาชนนั้นไม่สามารถทราบถึงรายละเอียดของต้นทุนนั้น (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบเกี่ยวกับรูปแบบของแผนการปฏิบัติงานแต่อย่างใด หากแต่จะทราบถึงโครงการขนาดย่อยที่ลงมาสู่ชุมชน เช่น โครงการชุดลอก (นายนิมิต ทาระพันธ์ และ นายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบของแผนนั้นจะอยู่ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ระยะยาวและแผนภายใต้นโยบายดังกล่าว จะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ แผนที่เป็นรูปแบบสิ่งก่อสร้าง และแผนที่ไม่ใช่สิ่งก่อสร้าง และจะมีการเสนอความคิดเห็นโดยประชาชนสู่ชลประทาน และชลประทานระดับจังหวัดเสนอสู่กรมชลประทาน และเสนอต่อกระทรวงเพื่ออนุมัติแผนดังกล่าวตามลำดับ โดยขั้นตอนการประมาณการต้นทุนนั้น จะเป็นกรมชลประทานจัดการให้แล้วเสร็จก่อนจะนำโครงการดังกล่าวเสนอต่อหน่วยงานในระดับกระทรวงต่อไป ในส่วนของข้อมูลแผนที่ประชาชนจะทราบได้นั้น จะเป็นแผนสิ่งก่อสร้างขนาดเล็กภายในชุมชนเพียงเท่านั้น

1.3.3 กรอบระยะเวลาในแผน : อาจไม่ตรงตามกรอบเสมอไป

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการกำหนดกรอบระยะเวลาอย่างชัดเจน โดนจะแบ่งกรอบระยะเวลาออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะสั้น คือ 1 ปี ระยะกลาง คือ 2 ถึง 3 ปี ระยะยาว คือ มากกว่า 3 ปี ทั้งนี้ ก็มีบางกรณีที่การปฏิบัติงานตามแผนนั้นไม่เสร็จสิ้นตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ในการกำหนดแผนนั้น จะมีกรอบระยะเวลาการดำเนินงานชัดเจน ตั้งแต่กรอบระยะเวลาในการกำหนดแผน และกรอบระยะเวลาที่จะนำแผนนั้น ๆ ไปใช้ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ยกตัวอย่างโครงการชุดลอกที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นได้มีการกำหนดกรอบระยะเวลา แต่เมื่อปฏิบัติงานจริงก็ไม่เป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ และการทำงานดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน (นายนิมิต ทาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า กรอบระยะเวลาในการปฏิบัติงานตามแผนนั้นมีอยู่ 3 ระยะด้วยกันคือ แผนระยะสั้น คือ 1 ปีหรือน้อยกว่า แผนระยะกลางคือ 2 ถึง 3 ปี ระยะยาว คือ มากกว่า 3 ปี แผนต่าง ๆ มีการกำหนดกรอบระยะเวลาไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่กรอบระยะเวลาในการกำหนดแผน และกรอบระยะเวลาที่จะนำแผนนั้น ๆ ไปใช้ ทว่าในบางกรณีที่การปฏิบัติงานจริงนั้นไม่เป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้

1.3.4 การประมาณการด้านทรัพยากรบุคคลและการเงิน : ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วม

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการประมาณการด้านทรัพยากรบุคคล และการเงินอย่างชัดเจน โดยหลักเกณฑ์ในการประมาณการนั้นจะเป็นไปตามระบบและกรอบของสำนัก

งบประมาณกรมชลประทาน (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีการประมาณการต้นทุนและประมาณการด้านทรัพยากรบุคคลในขั้นตอนการกำหนดแผนการปฏิบัติงาน และรายละเอียดในด้านทรัพยากรบุคคลและการเงินนั้นจะถูกกำหนดไว้ในเนื้อหาของแผนนั้น ๆ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงการประมาณการด้านทรัพยากรบุคคล แต่ในเรื่องการเงินนั้นจะสามารถทราบได้จากป้ายโครงการที่ติดอยู่หน้าโครงการนั้น ๆ ที่จะระบุถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบและงบประมาณของโครงการนั้น ๆ ที่ลงมาสู่ชุมชน เช่นโครงการขุดลอกคลอง (นายนิमित หาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า หน่วยงานรัฐนั้นมีการประมาณการด้านทรัพยากรบุคคลและการเงิน ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ นั้นจะถูกบันทึกไว้ในเนื้อหาของรายละเอียดของแผนไว้อย่างชัดเจน ทว่าข้อมูลรายละเอียดในด้านทรัพยากรบุคคลและการเงินนั้นไม่ถึงการรับรู้ของประชาชน จะมีเพียงโครงการขนาดเล็กภายในชุมชนเพียงเท่านั้นจึงจะมีการประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายหน้าโครงการเพื่อแจ้งถึงงบประมาณการเงินและแจ้งถึงผู้รับผิดชอบในโครงการนั้น ๆ

1.3.5 การคำนึงถึงการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน : เป็นเรื่องที่ยาก

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ในการกำหนดแผนต่าง ๆ นั้นจะต้องคำนึงถึงการให้บริการประชาชนและการจัดการน้ำที่ยั่งยืนอยู่เสมอ หากแต่ในบางกรณีไม่สามารถปฏิบัติตามความต้องการของประชาชนได้ ก็จะมีกระบวนการชี้แจงข้อเท็จจริงเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันและวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเพื่ออธิบายให้ประชาชนที่เกิดข้อสงสัยนั้นคลี่คลายความสงสัย เช่น หากประชาชนต้องการสถานีสูบน้ำ แต่หน่วยงานรัฐมิสามารถให้ได้ หน่วยงานรัฐก็มีความจำเป็นที่จะต้องชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจว่าเหตุใดจึงไม่สามารถให้สถานีสูบน้ำตามที่ประชาชนต้องการได้ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลยังกล่าวอีกว่า “การจะทำให้การบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนได้นั้นเป็นการยาก เนื่องจากทรัพยากรน้ำเกี่ยวโยงกันในหลายมิติ เช่น ภาคการเกษตรภาคอุตสาหกรรมภาคสังคม (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ในรูปแบบของเอกสารและตัวบทกฎหมาย จะเขียนอยู่อย่างชัดเจนว่า การกระทำหรือนโยบายหรือแผนต่าง ๆ นั้นเป็นไปตามหลักการที่ว่าต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชนเป็นหลัก และจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน แต่ในทางปฏิบัตินั้นจะตรงข้ามกับหลักการที่ได้กล่าวถึงในข้างต้น เช่น คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนเป็นหลักและไม่คำนึงถึงการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน ผู้ให้ข้อมูลยังกล่าวอีกว่า แผนมีอยู่

2 ลักษณะคือ แผนที่ประชาชนเสนอต่อหน่วยงานรัฐ และแผนที่หน่วยงานรัฐเป็นผู้กำหนด แต่แผนที่หน่วยงานรัฐกำหนดนั้นไม่สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนและไม่นำไปสู่ความยั่งยืน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า การกำหนดแผนต่าง ๆ ไม่ได้มีการคำนึงถึงการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน ยกตัวอย่างเช่น โครงการขุดลอกคลอง ผลจากโครงการดังกล่าวคือ ดินสไลด์ ป่าบุงป่าทามตามริมฝั่งแหล่งน้ำเกิดความเสียหาย จึงส่งผลให้ระบบนิเวศเกิดความเสียหายตามไปด้วย ทรัพยากรเพื่อয়ชีพของประชาชนก็พลอยเกิดความเสียหายตามไปด้วย (นายนิมิต ทาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ในมุมมองของรัฐนั้นการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน ถือเป็นหัวใจหลักของการปฏิบัติงานจะต้องคำนึงถึงการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนเป็นสำคัญ หากมีข้อขัดแย้งก็จะจัดการกับความขัดแย้งให้หมดไปเสีย ด้วยการทำความเข้าใจร่วมกันและชี้แจงประเด็นปัญหาให้ประชาชนคลายความสงสัย ทั้งนี้หน่วยงานรัฐกลับยอมรับเสียเองว่าการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนนั้นเป็นการยากที่จะสามารถกระทำได้ เนื่องจากทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรที่ซับซ้อนเกี่ยวข้องกับหลายประเด็น ไม่ว่าจะภาคการเกษตรหรือภาคอุตสาหกรรมหรือภาคประชาชน ในด้านของประชาชนและนักวิชาการเองก็มองไปในทิศทางเดียวกันว่า การบริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนนั้นเป็นเพียงถ้อยคำที่ถูกเขียนไว้ในเอกสารแต่เพียงเท่านั้น เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏเห็นอยู่ในชีวิตประจำวันและอยู่ในพื้นที่ของตนนั้น ล้วนสวนทางกับคำว่าคำนึงถึงการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน

1.3.6 การพัฒนาและเตรียมขีดความสามารถ : การพัฒนาที่มีความกังวลอยู่เบื้องหลัง

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรที่จำเป็นอยู่อย่างต่อเนื่อง มีการถอดบทเรียนจากปัญหา หรือถอดบทเรียนจากภัยพิบัติอยู่อย่างต่อเนื่อง เช่น จัดหาเครื่องสูบน้ำที่ใหญ่ขึ้นเพื่อที่จะได้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ความรู้ความสามารถต่าง ๆ นั้นจะต้องเกิดจากความเข้าใจ และคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม หน่วยงานรัฐและภาคประชาชนจะต้องมีจิตอาสาในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยยกระดับความรู้ความสามารถของการอภิบาลน้ำ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีการพัฒนาและเตรียมขีดความสามารถและความรู้โดยรัฐบาลต่อบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำอย่างแน่นอน เนื่องจากทรัพยากรน้ำนั้น เป็นทรัพยากรที่มีอำนาจต่อรองในทางการเมืองสูง หากมีประสิทธิภาพในการจัดการน้ำสูงก็จะมีประสิทธิภาพในการจัดการทางการเมืองสูงเช่นกัน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผลประโยชน์แอบแฝงนั่นเอง รัฐพยายามยกระดับความสามารถในการจัดการน้ำแต่ก็สลับไม่พ้นใน

ประเด็นการกำหนดโครงการขนาดใหญ่โดยรูปแบบของความสามารถนั้นมักจะออกมาในรูปแบบของโครงการเพียงอย่างเดียว (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงการพัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานรัฐ หากแต่มีข้อสังเกตว่าหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องนั้นไม่ได้มีการปฏิบัติหน้าที่ที่ดีขึ้นแต่อย่างใด แต่กลุ่มชาวบ้านเองพัฒนาศักยภาพของตนเองและกลุ่มโดยการถอดบทเรียน หาข้อบกพร่องและแก้ไขข้อบกพร่องนั้น ๆ ด้วยการถอดบทเรียนร่วมกันในการประชุมที่มีการประชุมกันอย่างเป็นประจำในทุก ๆ เดือน (นายนิมิต หาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมนั้นหน่วยงานรัฐพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมอยู่อย่างสม่ำเสมอและจะมีการถอดบทเรียนจากสถานการณ์ปัญหาที่เคยประสบเพื่อนำปัญหาดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานในอนาคต ทั้งนี้ที่ยังปรากฏข้อกังขาอยู่ก็คือ การเพิ่มศักยภาพการทำงานของหน่วยงานรัฐนั้นอาจมีวัตถุประสงค์แอบแฝงอยู่คือ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองทางการเมือง จะนำมาสู่ประสิทธิภาพในการจัดการทางการเมือง แม้จะพยายามยกระดับความสามารถในการบริหารจัดการน้ำเท่าไรก็ตาม หน่วยงานรัฐก็ยังสละไม่พันการแก้ปัญหาในด้านทรัพยากรน้ำด้วยการกำหนดโครงการขนาดใหญ่ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา และประชาชนยังไม่ทราบถึงประเด็นในการพัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานรัฐว่า มีกระบวนการหรือเนื้อหาในการพัฒนาขีดความสามารถอย่างไร แต่ในด้านภาคประชาชนนั้นจะมีการถอดบทเรียนในที่ประชุมเป็นประจำในทุกเดือน

1.3.7 การคาดการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการและความเดือดร้อนของประชาชน :
ใช้โครงการขนาดใหญ่แก้ปัญหาและไม่ได้ใช้ศักยภาพครัวเรือน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการคาดการณ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความเดือดร้อนของประชาชนอยู่อย่างต่อเนื่อง เช่น อาศัยการคาดการณ์ทางพยากรอากาศ และข้อมูลน้ำบนดินและน้ำใต้ดิน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาสังเคราะห์ และพัฒนาขีดความสามารถให้ตอบสนองต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ในการวางแผนให้สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนนั้น จะอ้างถึงผลกระทบและความเดือดร้อนของประชาชนเป็นหลัก แต่เมื่อดำเนินการตามแผนการปฏิบัติงานนั้นมักจะมีผลประโยชน์อยู่เบื้องหลังตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น รัฐมุ่งเน้นพัฒนาโครงการขนาดใหญ่เป็นหลักโดยเลือกที่จะมองข้ามการพัฒนาในภาคครัวเรือนให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองตามภูมิปัญญาชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ การที่รัฐมุ่งเน้นและผลักดันโครงการขนาดใหญ่จะตามมาด้วยการสิ้นเปลืองงบประมาณเป็นอย่างมากและอาจจะนำมาสู่การทุจริตเพื่อหาประโยชน์จากงบประมาณที่เป็นเงินมหาศาล ดังนั้นการวางแผนดังกล่าวจึงไม่

สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชน เนื่องจากแผนดังกล่าวนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการ และองค์ความรู้จากประชาชนในพื้นที่ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่คิดว่าหน่วยงานรัฐจะคาดการณ์ต่อผลกระทบที่ อาจเกิดขึ้นต่อประชาชนเนื่องจาก ในพื้นที่จังหวัดโยโสธรและจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นประสบปัญหา อุทกภัยซ้ำซากมานานนับ 14 ปี หน่วยงานรัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ดีเท่าที่ควร จะเป็นการเข้ามา อำนาจความสะดวกในแง่ของการเยียวยาด้วยข้างสารอาหารแห้งแต่เพียงเท่านั้น (นายนิमित ทาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูเขา, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า หน่วยงานรัฐมีการเตรียมความพร้อมโดยการรวบรวมข้อมูลทาง วิชาการ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาสังเคราะห์ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถให้ตอบสนองต่อผลกระทบ ที่อาจจะเกิดขึ้นและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ ทว่ารัฐมุ่งเน้นการพัฒนาโครงการ ขนาดใหญ่เป็นหลักโดยเลือกที่จะมองข้ามการพัฒนาในภาคครัวเรือนให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง ตามภูมิปัญญาชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ ซึ่งโครงการขนาดใหญ่ นั้น จะนำมาซึ่งงบประมาณจำนวน มหาศาล และอาจจะนำมาซึ่งการทุจริตภายใต้โครงการขนาดใหญ่ แม้รัฐจะบอกว่าเป็นการปฏิบัติงาน เพื่อคาดการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการและความเดือดร้อนของประชาชน แต่แผนดังกล่าว นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการและองค์ความรู้จากประชาชนในพื้นที่ และปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ นั้นยังเรื้อรังยาวนานนับ 14 ปี

1.3.8 การวางแผนและเตรียมความพร้อมร่วมกับลุ่มน้ำระหว่างประเทศ : การสร้าง ความร่วมมือภาคประชาชน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ไม่ได้มีการเชื่อมการวางแผนระหว่างลุ่มน้ำภายในประเทศ และลุ่มน้ำระหว่างประเทศอย่างชัดเจน เนื่องจากนโยบายมาจากหน่วยงานระดับกระทรวง หากแต่ ถ้าเป็นการเชื่อมโยงการวางแผนระดับประเทศอย่างไม่เป็นทางการนั้นคาดการณ์ว่ามีการเชื่อมโยงใน ประเด็นนี้อยู่ ทั้งนี้หากมีการวางแผนร่วมกับลุ่มน้ำระหว่างประเทศอาจจะเป็นการวางแผนในโครงการ ขนาดใหญ่จึงจะมีการวางแผนร่วมกันระหว่างประเทศ (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหม ดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน เห็นถึงความพยายามที่รัฐจะผลักดันให้เกิด แผนลุ่มน้ำนานาชาติ แต่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่มากพอที่จะจัดการแผนดังกล่าวได้ ทว่ามีการ วางแผนได้เฉพาะในแม่น้ำโขงในเขตที่อยู่ภายในประเทศไทย จึงถือว่าเป็นการวางแผนในการจัดการ แม่น้ำนานาชาติ มิได้มีการวางแผนร่วมกันกับรัฐบาลต่างประเทศ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า หน่วยงานราชการไม่มีการพูดถึงการวางแผนร่วมกันกับกลุ่มน้ำอื่น ๆ ไม่ว่าจะภายในประเทศหรือต่างประเทศ มีเพียงเครือข่ายชาวบ้านกลุ่มน้ำซีที่เชื่อมประสานการทำงานภาคประชาชนกับกลุ่มน้ำอื่น ๆ เช่น กลุ่มแม่น้ำเลย กลุ่มน้ำโขง (นายนิมิต ทหาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การวางแผนและการเตรียมความพร้อมร่วมกับกลุ่มน้ำระหว่างประเทศนั้น ยังมีความคลุมเครืออยู่มาก ในแง่การวางแผนที่เป็นทางการนั้นยังมีความคลุมเครืออยู่ แต่อาจจะมีการวางแผนและตกลงร่วมกันกับกลุ่มน้ำระหว่างประเทศในเชิงที่ไม่เป็นทางการ ส่วนในด้านที่เป็นทางการอาจจะเป็นการวางแผนในแม่น้ำโขงในพื้นที่ที่อยู่ในเขตประเทศไทย ไม่ได้มีการวางแผนร่วมกับรัฐบาลต่างประเทศ และการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันและการแบ่งปันองค์ความรู้ระหว่างกลุ่มน้ำในภาคประชาชนจะมีการประสานงานระหว่างกลุ่มน้ำอยู่เป็นประจำ เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง

1.3.9 ปัญหาในด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อม : ขาดเทคโนโลยีและรัฐเป็นผู้วางแผนฝ่ายเดียว

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ปัญหาคือ ความแม่นยำ เช่น การคาดการณ์การพยากรณ์อากาศนั้น ยังไม่มีความแม่นยำมากเท่าที่ควรจึงเกิดการคลาดเคลื่อนในด้านการวางแผน และปัญหาความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการวางแผนไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ปัญหาที่พบคือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดแผนนั้นมิใช่คนในพื้นที่ การวางแผนดังกล่าวจึงไม่สามารถตอบโจทย์ประชาชนได้ในทุกพื้นที่ และไม่มีการประสานงานที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประชาชนไม่ทราบถึงรายละเอียดเนื้อหาที่ถูกบรรจุไว้ในแผน รัฐวางแผนฝ่ายเดียวเพื่อตอบโจทย์นโยบายที่ตนเป็นผู้กำหนด (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ปัญหาหลัก ๆ ที่ประชาชนพบในประเด็นการกำหนดแผนคือ ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและการเตรียมความพร้อม และหน่วยงานรัฐนั้นไม่ทราบถึงบริบทในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่อย่างแท้จริง (นายนิมิต ทหาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาที่พบในประเด็นการเตรียมความพร้อมและการวางแผนคือ เทคโนโลยีในการคาดการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ยังไม่มีความแม่นยำมากพอ จึงส่งผลให้การวางแผนคลาดเคลื่อน การวางแผนไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียภายในพื้นที่ การประสานงานในด้านการวางแผนยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร รัฐวางแผนฝ่ายเดียว รวมทั้งประชาชนไม่ทราบถึงเนื้อหารายละเอียดที่ถูกบรรจุไว้ในแผน และหน่วยงานรัฐยังขาดความรู้ในเรื่องบริบทชุมชน

1.4 งบประมาณ : ไม่เพียงพอ และขาดการมีส่วนร่วม

1.4.1 แหล่งทุนอื่นนอกเหนือจากงบประมาณที่ได้จากรัฐ : แบ่งปันทรัพยากรจากหน่วยงานอื่น ประชาชนระดมทุน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ไม่มีการระดมทุนจากแหล่งอื่น แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัตินั้นจะเป็นการระดมทรัพยากรในด้านเครื่องจักรและข้าวสารอาหารแห้งมาเพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ไม่ปรากฏเห็นการระดมทุนจากแหล่งเงินทุนอื่นนอกเหนือจากงบประมาณที่ได้จากทางภาครัฐ แต่เมื่อครั้งในอดีตเคยได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานที่ชื่อ Jica ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาซึ่งเป็นหน่วยงานในประเทศญี่ปุ่น และธนาคารพัฒนาเอเชียให้การสนับสนุนในประเด็นเรื่องการบริหารจัดการน้ำ แต่ในปัจจุบันไม่ปรากฏเห็นแหล่งเงินทุนอื่นนอกจากงบประมาณที่มาจากรัฐบาล (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงแหล่งทุนอื่น ๆ ของรัฐบาล แต่กลุ่มของเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชีตอนล่างนั้นมีกองทุนเพื่อช่วยเหลือเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชีคือ กองทุนวันละบาท และยังมีการจัดงานบุญกุ่มข้าวใหญ่ของกลุ่มเครือข่ายอีกด้วย เพื่อเป็นการระดมข้าวจากหมู่บ้านเครือข่ายทั้งหมด เพื่อนำมาขายระดมทุนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนของกลุ่มเพื่อช่วยเหลือสมาชิกและนำทุนดังกล่าวมาขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการของรัฐเพื่อสะท้อนการปฏิบัติงานของทางภาครัฐ และยังมีการทำงานรณรงค์เพื่อนำข้าวมาบริโภคภายในกลุ่มและนำข้าวที่เหลือไปจำหน่ายเพื่อนำเงินทุนมาขับเคลื่อนวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น (นางเกสร พร้อมพรั่ง และนางเดือน ตุ่นล้ม, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า เมื่อในอดีตจะมีแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาให้การสนับสนุนในด้านการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำ แต่ในปัจจุบันไม่ปรากฏเห็นหน่วยงานเหล่านี้ ซึ่งในปัจจุบันจะไม่มีแหล่งเงินทุนอื่นนอกเหนือจากเงินที่ได้จากทางภาครัฐ ทว่าจะเป็นการระดมทรัพยากรจากหลายภาคส่วนแทนการระดมทุน จะเป็นในลักษณะการระดมทรัพยากรเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีที่เกิดภัยพิบัติในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้งหรืออุทกภัย ในด้านของภาคประชาชนก็จะมีสร้างกองทุนวันละบาท และมีกิจกรรมบุญกุ่มข้าว และการทำงานรณรงค์เพื่อเป็นการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากทรัพยากรน้ำ และเป็นกิจกรรมเพื่อสะท้อนปัญหาไปยังสาธารณะชนและสะท้อนการปฏิบัติงานของรัฐ

1.4.2 การคาดการณ์ต้นทุน : ประชาชนไม่ทราบรายละเอียด

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการคาดการณ์ต้นทุนอย่างละเอียด โดยจะกำหนดในขั้นตอนการวางแผน นอกจากการคาดการณ์ต้นทุนยังมีการคาดการณ์ทรัพยากรบุคคลและแผนการปฏิบัติงานอีกด้วย การคาดการณ์ต้นทุนจะถูกระบุไว้อย่างชัดเจนว่าในกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะใช้ต้นทุนมากน้อยเพียงใด (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีการคาดการณ์ต้นทุนไว้ในทุกกิจกรรม ทุกนโยบายของทางภาครัฐอยู่แล้วหากแต่คาดการณ์ต้นทุนดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดที่ว่าเป็นการคาดการณ์ต้นทุนเพื่อประโยชน์ส่วนตนนั่นเอง (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ทราบการคาดการณ์ต้นทุนในกิจกรรมต่าง ๆ ตามป้ายโครงการนั้น ๆ ตามโครงการขนาดย่อยที่ลงมาสู่ชุมชน และโครงการขนาดใหญ่ที่สื่อมวลชนนำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ หากแต่ไม่ทราบถึงเงินทุนที่ใช้จัดการกับทรัพยากรน้ำในภาวะปกติ (นางเกสร พร้อมพรั่ง และ นางเดือน ตุ่นลัม, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า มีการคาดการณ์ต้นทุนในทุกนโยบายและทุกกิจกรรม มีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ในกิจกรรมใดใช้ต้นทุนไปเป็นจำนวนเท่าใด ทว่าก็เกิดข้อสังเกตว่าการคาดการณ์ต้นทุนดังกล่าวนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนหรือประโยชน์ส่วนตน และรายละเอียดในการคาดการณ์ต้นทุนประชาชน ไม่ทราบถึงรายละเอียดในต้นทุนดังกล่าว จะทราบได้ก็ต่อเมื่อกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ได้เริ่มต้นไปแล้วจึงจะมีป้ายปักหน้าโครงการเพื่อชี้แจงถึงต้นทุนในการดำเนินการ

1.4.3 การกำหนดแผนค่าใช้จ่าย : กำหนดแผนแต่อาจจะไม่ได้เป็นไปตามแผน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ผู้เป็นเจ้าของโครงการหรือหน่วยงานที่เป็นเจ้าของโครงการจะเป็นผู้กำหนดค่าใช้จ่าย และกรมชลประทานจะเป็นผู้กำหนดราคามาตรฐานในการวางแผนค่าใช้จ่าย และในบางกรณีชลประทานระดับจังหวัดเป็นผู้เขียนแผนค่าใช้จ่ายเสนอต่อกรมชลประทาน จากนั้นกรมชลประทานจะเป็นผู้คัดกรองแผนดังกล่าว ในบางกรณีกรมชลประทานไม่สามารถให้ค่าใช้จ่ายตามแผนที่ชลประทานจังหวัดเสนอมาได้ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า การวางแผนค่าใช้จ่ายนั้นจะมีอยู่แล้วในทุก ๆ กิจกรรมที่ดำเนินโดยรัฐ ในส่วนของผู้วางแผนค่าใช้จ่ายนั้นจะเป็นไปตามกรอบที่ว่าหน่วยงานใดหรือผู้ใดเป็นเจ้าของโครงการนั้น ๆ โดยส่วนมากจะเป็นข้าราชการในระดับกระทรวงจะเป็นผู้ออกแบบแผนค่าใช้จ่าย เช่น กรมชลประทานเสนอเรื่องไปยัง กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงเกษตรฯเสนอเรื่องไปยัง คณะรัฐมนตรี จนนำมาสู่การกำหนดแผนค่าใช้จ่าย หากเป็นแผนที่เกิดขึ้น

จากประชชนนั้นโดยส่วนมากจะได้มาจากการเคลื่อนไหวทางสังคมแทบทั้งสิ้น (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า จะทราบแผนค่าใช้จ่ายตามปัยโครงการขนาดย่อยที่ลง มาสู่ชุมชน ซึ่งจะเป็นโครงการขนาดกลางและโครงการขนาดเล็ก และชาวบ้านคาดว่าเจ้าของโครงการ นั้นเป็นผู้วางแผนค่าใช้จ่าย (นางเกสร พร้อมพรั่ง และนางเดือน ตุ่นลัม, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า แผนค่าใช้จ่ายจะเป็นไปตามหน่วยงานต้นสังกัดที่เป็น ผู้บังคับบัญชา ในที่นี้ หมายถึง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้เสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรีในการ อนุมัติแผนค่าใช้จ่ายที่ได้มีการกำหนดแผนมาจากกรมชลประทาน และจะมีกรมบัญชีกลางเป็นผู้ กำหนดราคาค่าใช้จ่ายมาตรฐานประกอบในแผน บ่อยครั้งที่แผนที่เสนอไปนั้นไม่ได้รับการอนุมัติตาม กรอบของแผนที่ได้มีการกำหนดและเสนอไปยังหน่วยงานต้นสังกัด

1.4.4 แหล่งเงินทุนสำรองในกรณีฉุกเฉิน : ไม่สามารถตรวจสอบได้

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ไม่มีแหล่งเงินทุนสำรองแต่จะมีงบป้องกันและบรรเทา สาธารณะภัยของหน่วยงานภายในจังหวัด ซึ่งป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยนั้น จะมีงบประมาณ ประมาณ 10 ล้านบาท ซึ่งจะเป็นการกำหนดงบประมาณแบบปีต่อปี ซึ่งจะแบ่งเป็นงบยับยั้ง งบระหว่างเกิดภัย งบฟื้นฟู ซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นผู้เสนอเรื่องเพื่อของบประมาณ จากทางจังหวัด (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ในกรณีที่มีสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น จะมี งบฉุกเฉินไว้รองรับ ทั้งในส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการใช้งบดังกล่าวนี้จะยาก ต่อการตรวจสอบและเสี่ยงต่อการทุจริตสูงมาก (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ในสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ จะทราบงบประมาณในการ จัดการจากผู้นำชุมชนและทราบจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือในช่วงที่ประสบภัย พิบัติ ทั้งนี้ทั้งนั้น ชาวบ้านกล่าวว่าพึ่งทราบงบประมาณในการจัดการภัยพิบัติในปีนี้ โดยเจ้าหน้าที่จาก สภากาชาดเป็นผู้แจ้งให้ทราบ แต่ไม่สามารถทราบได้ว่างบประมาณดังกล่าวถูกนำไปใช้ในด้านใดบ้าง (นางเกสร พร้อมพรั่ง และนางเดือน ตุ่นลัม, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น จะประกอบไปด้วยหลายหน่วยงาน ด้วยกันในการเข้ามาช่วยแก้ไขในสถานการณ์ฉุกเฉิน ไม่ว่าจะเป็น หน่วยงานจากส่วนภูมิภาค ส่วน ท้องถิ่น ชลประทาน สภากาชาด ในกรณีฉุกเฉินจะสามารถใช้จ่ายงบประมาณในการป้องกันและ บรรเทาสาธารณะภัยได้จากแหล่งงบประมาณจากทางจังหวัดหวัดกระจายลงมาสู่ท้องถิ่นเพื่อช่วยใน การแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน อีกทั้งยังทราบได้จากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขสถานการณ์

ฉุกเฉินภายในพื้นที่ เช่น สภากาชาด แจ้งว่าได้รับงบประมาณเท่าใดและจะมีกระบวนการอย่างไรในการช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้ในการตรวจสอบงบประมาณฉุกเฉินดังกล่าว ยังเป็นเรื่องยากที่ประชาชนภายในพื้นที่จะสามารถตรวจสอบได้

1.4.5 กรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายงบประมาณ : ประชาชนไม่ทราบรายละเอียด

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ในการใช้จ่ายงบประมาณจะมีรายละเอียดการใช้จ่ายงบประมาณและมีการวางกรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายงบประมาณไว้อย่างชัดเจน (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า กรอบระยะเวลาในการใช้งบประมาณนั้นจะเป็นไปตามกรอบระยะเวลาตามปีงบประมาณ แต่งบฉุกเฉินนั้นจะมีการกำหนดกรอบระยะเวลาปีต่อปี (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงรายละเอียดกรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายงบประมาณ หากแต่จะทราบถึง กรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายงบประมาณจะทราบได้จากป้ายโครงการที่เขียนอยู่บนหน้าโครงการนั้น ๆ (นางเกสร พร้อมพรั่ง และนางเดือน ตุ่นล้ม, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่าค่าใช้จ่ายต่าง ๆ นั้น จะมีการวางกรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายไว้อย่างชัดเจน แต่ประชาชนไม่ทราบถึงกรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายงบประมาณนอกจากจะเป็นโครงการขนาดเล็กหรือกลางภายในพื้นที่ ที่จะปรากฏเห็นป้ายหน้าโครงการซึ่งชี้แจงงบประมาณและระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

1.4.6 ปัญหาในด้านงบประมาณ : ไม่เพียงพอและไม่คุ้มค่า

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ปัญหาคือทุกหน่วยงานควรมีงบฉุกเฉินไม่ใช่มิเพียงแต่ส่วนจังหวัด และงบประมาณที่มีนั้น ไม่สอดคล้องต่อความต้องการและไม่สอดคล้องต่อการปฏิบัติหน้าที่งบประมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการของหน่วยงาน (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ปัญหาคือประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดงบประมาณ และกระบวนการที่คนในการมอทรพยากรน้ำนั้นไม่สอดคล้องกับประชาชนในพื้นที่ที่ต่างกัน งบประมาณที่จะนำมาจัดการในประเด็นทรัพยากรน้ำนั้นจึงเกิดการแตกกระจาย และประชาชนส่วนใหญ่ภายนอกพื้นที่นั้น มิได้มีความรู้สึกร่วมต่อคนในพื้นที่มากเท่าที่ควรจึงอาจจะนำมาซึ่งความขัดแย้งในประเด็นงบประมาณที่ถูกกำหนดตามประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีได้มีส่วนร่วมในพื้นที่ของตน และงบประมาณในการบริหารจัดการน้ำนั้นมีความค่อนข้างเยอะแต่กลับแก้ปัญหาได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่ได้มีการศึกษาความคุ้มค่าและความยั่งยืนอย่างละเอียดถี่ถ้วน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ปัญหาที่พบในประเด็นงบประมาณคือ ชาวบ้านรู้สึกว่าการที่หน่วยงานรัฐใช้เงินไม่คุ้มค่าและไม่คุ้มกับงบประมาณที่ได้มา เช่นสร้างคลองส่งน้ำ แต่คลองส่งน้ำดังกล่าวไม่สามารถใช้งานได้จริง (นางเกสร พร้อมพริ้ง และนางเดือน ตุ่นล้ม, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ในด้านหน่วยงานรัฐนั้นรู้สึกว่างบประมาณที่ได้รับมานั้นไม่เพียงพอต่อความต้องการและไม่สอดคล้องต่อการปฏิบัติงาน ในด้านนักวิชาการและภาคประชาชนกล่าวว่าในประเด็นงบประมานนั้นประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการกำหนดงบประมาณว่าจะสามารถใช้งบประมานเท่าใดและเป็นไปในทิศทางใด และยังกล่าวว่าอีกว่าการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐไม่มีความคุ้มค่าและไม่คุ้มทุนเนื่องจากไม่ได้มีการศึกษาความคุ้มค่าและคุ้มทุนอีกด้วย หากมีการศึกษาก็คงจะเป็นการศึกษาที่ไม่ละเอียดถี่ถ้วน เนื่องจากก็ยังพบปัญหาการใช้งบประมานอย่างไม่คุ้มค่าอยู่นั่นเอง

1.5 การจัดการ : การจัดการที่ต่างกัน

1.5.1 การจัดการประสานกันระหว่างองค์กรระดับชาติกับองค์กรภายในประเทศ : ได้รับความรู้จากต่างชาติ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในประเทศ และหน่วยงานต่างประเทศอยู่แล้วทว่าจะต้องทำตามขั้นตอนเป็นไปตามกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ และบ่อยครั้งจะมีการเชิญบุคลากรภายในประเทศ ไปร่วมประชุมสัมมนาที่องค์กรระหว่างประเทศ โดยวัตถุประสงค์ที่เชิญบุคลากรภายในประเทศไปคือ ให้ความรู้ในด้านการบริหารจัดการน้ำ และเป็นการให้ความช่วยเหลือในด้านการบริหารจัดการน้ำ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงการจัดการที่ประสานถึงหน่วยงานระดับชาติ แต่ปรากฏเห็นองค์กรจากต่างประเทศมาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำโดยตรงต่อประชาชน เช่น องค์กรแม่น้ำนานาชาติ และจะมีคณะกรรมการ MRC คือ คณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) โครงสร้าง MRC ประกอบด้วย องค์กรบริหารถาวร 3 องค์กร ได้แก่ 1) คณะมนตรี (Council) ประกอบด้วยผู้แทนระดับรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องของประเทศสมาชิกประเทศละ 1 คน มีการประชุมปีละ 1 ครั้ง ประธานคณะมนตรีมีวาระ 1 ปี 2) คณะกรรมการร่วม (Joint Committee) ประกอบด้วยผู้แทนระดับไม่ต่ำกว่าอธิบดีของประเทศสมาชิกประเทศละ 1 คน มีการประชุมปีละ 2 ครั้ง ประธานคณะกรรมการร่วมมีวาระ 1 ปี หมุนเวียนตามลำดับ ตัวอักษรภาษาอังกฤษของชื่อประเทศสมาชิก ซึ่งในส่วนของไทยมีปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสมาชิกคณะกรรมการร่วม 3) สำนักงานเลขาธิการ (Mekong River Commission Secretariat: MRCS): ขณะนี้มีสำนักเลขาธิการร่วมตั้งอยู่ที่เวียงจันทน์และ

กรุงพนมเปญ โดยผู้ประสานงานหลักฝ่ายไทย คือ กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในฐานะคณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติไทย การจัดตั้ง MRC มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) การใช้น้ำอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรม (2) การจัดการน้ำที่เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดผลเสียที่เป็นอันตรายน้อยที่สุด และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (3) การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในลุ่มน้ำโขง ทั้งนี้ จีนและเมียนมาร์ซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ตอนบนของลุ่มน้ำโขงได้เข้าร่วมเป็นประเทศคู่เจรจา (Dialogue Partner) กับ MRC ตั้งแต่ปี 2539 (ค.ศ. 1996) (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่มีการพูดถึงการจัดการประสานกันกับหน่วยงานหรือลุ่มน้ำระหว่างประเทศ (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ในขั้นตอนการประสานงานระหว่างประเทศนั้นหน่วยงานรัฐกล่าวว่าจะมีเพียงการประชุมสัมมนาจากการเชิญขององค์กรระหว่างประเทศ เพื่อให้ความรู้และให้ความช่วยเหลือเพียงเท่านั้น ทว่าด้านนักวิชาการและนักพัฒนากลับกล่าวว่า การจัดการร่วมกันระหว่างองค์กรระดับชาติและองค์กรภายในประเทศนั้น จะเป็นการจัดการร่วมกันภายใต้คณะกรรมการแม่น้ำโขงเป็นการจัดการเพื่อวัตถุประสงค์ การใช้น้ำอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรม การจัดการน้ำที่เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดผลเสียที่เป็นอันตรายน้อยที่สุด และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในลุ่มน้ำโขง ทว่าประชาชนนั้นไม่ทราบถึงการจัดการดังกล่าวแต่น้อย

1.5.2 การระบุอำนาจหน้าที่ในการจัดการ : ระบุโดยรัฐ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า จะเป็นไปตามกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ ตามที่ว่าพื้นที่นั้น ๆ จะอยู่ในขอบเขตพื้นที่ของหน่วยงานใด อาจจะเป็นของ กรมชลประทาน หรือกรมปฏิรูปที่ดินเป็นต้น หากอยู่นอกเหนือพื้นที่รับผิดชอบของกรมชลประทาน จะถือเป็นการขยายขอบเขตหน้าที่ของกรมชลประทาน หากโครงการใดอยู่ภายใต้กรอบการปฏิบัติงานของกรมชลประทาน จะถือว่ากรมชลประทานเป็นเจ้าของโครงการนั้น ๆ และรัฐเป็นผู้ลงทุนให้ (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ในประเด็นการจัดการนั้นจะระบุตัวแสดงมาแล้วตั้งแต่ต้น ยกตัวอย่างเช่น โครงการขนาดเล็ก จะมีป้ายติดประกาศหน้าโครงการ เช่น โครงการขุดลอก จะมีการระบุชัดเจนที่ป้ายโครงการว่า ใครเป็นเจ้าของโครงการ ใครเป็นผู้พัฒนา ใครเป็นผู้ลงทุน และใครเป็นผู้สนับสนุนตัวแสดงเหล่านี้ และโครงการขนาดเล็กเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการขนาดใหญ่แทบทั้งสิ้น และกรณีการสร้างเขื่อนจะมีการจ้างบริษัททำ EIA และ

มีป้ายหน้าโครงการระบุชัดเจน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ในการจัดการจะทราบทุกอย่างก็ต่อเมื่อมีป้ายมาปักหน้าโครงการนั้น ๆ เมื่อแล้วเสร็จ เช่น ใครเป็นเจ้าของโครงการ ใครเป็นผู้ดำเนินงาน ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด และไม่ทราบว่าใครเป็นผู้สนับสนุนโครงการเหล่านั้น หรือหน่วยงานรัฐจะแจ้งผ่านการประสานงานกับผู้นำชุมชนโดยจะแจ้งว่า หน่วยงานใดเป็นเจ้าของโครงการและในบางกรณีจะพบเห็นการเริ่มต้นของโครงการก่อนจึงจะทราบที่มาของโครงการ (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การที่จะระบุว่าผู้ใดเป็นเจ้าของโครงการ หรือเป็นผู้ลงทุนในโครงการนั้น ๆ จะขึ้นอยู่กับว่าพื้นที่ของโครงการนั้น ๆ เป็นพื้นที่ของหน่วยงานใด โดยส่วนมากจะเป็นพื้นที่ของกรมชลประทาน ประชาชนจะสามารถทราบถึงรายละเอียดของโครงการในเรื่อง ผู้ใดเป็นเจ้าของโครงการ และผู้ใดเป็นผู้ลงทุนหรือสนับสนุนในด้านอื่น ๆ ได้จากป้ายที่ระบุหน้าโครงการว่าโครงการนั้นมีรายละเอียดเป็นอย่างไร ผู้ใดเป็นเจ้าของโครงการ มีงบประมาณจำนวนเท่าใด และผู้ใดเป็นผู้สนับสนุนหรือดำเนินการในโครงการนั้น ๆ ทว่าบ่อยครั้งประชาชนก็มีอาจทราบได้ถึงรายละเอียดของโครงการจนกว่าโครงการเหล่านั้นจะแล้วเสร็จ หรือโครงการเหล่านั้นได้เริ่มการดำเนินการไปแล้ว และจะสามารถทราบได้เพียงรายละเอียดของโครงการขนาดเล็กที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการขนาดใหญ่ สำหรับโครงการขนาดใหญ่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้

1.5.3 ผู้จัดสรรทรัพยากรน้ำ : ประชาชนคือผู้จัดสรรในทางทฤษฎี

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า จะจะเป็นไปตามลำดับการบังคับบัญชา และจะเชิญทุกฝ่ายเพื่อเข้าร่วมประชุม เพื่อเตรียมเสนอเรื่องขึ้นไปตามลำดับจนถึงนายกรัฐมนตรี จนนำมาสู่แผนการกระจายน้ำ จะจะเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการน้ำ กรมชลประทานเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการน้ำ อีกทั้งยังกล่าวอีกว่า ผู้ที่กำหนดทิศทางการจัดสรรทรัพยากรน้ำคือผู้มีส่วนได้เสียเป็นผู้กำหนดว่า ควรใช้ทรัพยากรน้ำเมื่อไหร่และอย่างไร และจะใช้การกระจายทรัพยากรน้ำผ่านระบบชลประทาน (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ตามสิ่งที่ควรจะเป็นนั้นควรเป็นหน้าที่ของประชาชนในการจัดสรรทรัพยากรน้ำว่าใคร ควรใช้เมื่อไหร่ที่ไหนอย่างไร แต่ข้อเท็จจริงก็คือกระทรวงเกษตรฯ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นผู้กำหนดนโยบายว่าใครควรใช้น้ำเมื่อไหร่ และอย่างไร หรือแต่เดิมนั้นไม่มีผู้ใดสามารถกำหนดได้ว่าใครควรใช้น้ำเมื่อไหร่และอย่างไร แต่เดิมประชาชนจะใช้เครื่องมือที่ตนมีในการใช้ทรัพยากรน้ำ หากเป็นในปัจจุบันก็จะเป็นกรมชลประทานเป็นผู้กำหนดว่าใครควรใช้น้ำอย่างไร หากเป็นกรณีของเขื่อน

ก็จะตามแต่ว่าเขื่อนนั้น ๆ ผู้ใดเป็นผู้เป็นเจ้าของโครงการเขื่อนนั้น ๆ เช่น เขื่อนในแม่น้ำชีจะเป็น กรมชลประทานเป็นผู้จัดสรรน้ำในการเปิดและปิดประตูเขื่อน และกระจายทรัพยากรน้ำผ่านทาง คลองชลประทานเป็นต้น หรือหากเป็นเขื่อนขนาดใหญ่อื่น ๆ ก็อาจจะเป็นการไฟฟ้าฝ่ายผลิตเป็นผู้ดูแลการระบายน้ำและการจัดสรรทรัพยากรน้ำเป็นต้น (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ในประเด็นการจัดสรรทรัพยากรน้ำชาวบ้านเชื่อว่า รัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรเป็นผู้ออกคำสั่งเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรน้ำ และหน่วยงานได้บังคับบัญชาเป็นผู้นำคำสั่งและนโยบายมาปฏิบัติ (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า แต่เดิมประชาชนจะใช้เครื่องมือที่ตนมีในการใช้ทรัพยากรน้ำ ทว่า ในปัจจุบันการจัดสรรทรัพยากรน้ำจะขึ้นอยู่กับประชาชนเพียงในแง่ของหลักการ แต่การปฏิบัติงานจริงจะขึ้นอยู่กับหลายหน่วยงานด้วยกัน โดยจะเป็นในรูปแบบการเสนอแผนต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อเป็นการอนุมัติแผน แล้วจึงนำแผนการจัดสรรทรัพยากรน้ำมาปฏิบัติโดยหน่วยงานหลักที่ปฏิบัติงานในด้านการจัดสรรทรัพยากรน้ำคือ กรมชลประทาน ไม่เพียงแต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ ทรัพยากรเพียงเท่านั้นที่จะได้จัดสรรทรัพยากรน้ำ ยังมีโรงไฟฟ้าฝ่ายผลิตที่เป็นผู้ดูแลเขื่อนขนาดใหญ่ ที่ใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตยังเป็นผู้กำหนดการเปิดและปิดประตูเขื่อน ดังกล่าว การไฟฟ้าฝ่ายผลิต จึงถือเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรน้ำ ทว่าประชาชนยังขาดความรู้ในเรื่องที่ว่า ผู้ใดเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรน้ำอย่างชัดเจน แต่เชื่อว่ากรมชลประทานนั้นเป็น หน่วยงานหลักในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ

1.5.4 การจัดการในสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน : ประชาชนคือกำลังหลักในการจัดการ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ก่อนจะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันหรืออุทกภัย จะมีการ คาดการณ์ล่วงหน้าโดยอาศัยข้อมูลเชิงวิชาการที่ได้จากการเก็บข้อมูล และการพยากรณ์อากาศ ใน ระหว่างเกิดอุทกภัยจะเป็นการเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ที่เกิดอุทกภัยโดยจะเป็นการระดม ทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือประชาชนและจะปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณ ภัยของจังหวัด หลังจากเกิดอุทกภัย จะเป็นการสำรวจความเสียหาย เช่น คลองชำรุด คันกั้นน้ำขาด จนนำมาสู่การเสนอประเด็นปัญหาต่อจังหวัด โดยมาตรการทั้งหมดจะเป็นนโยบายจากคณะกรรมการ น้ำ จนนำมาสู่การของบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้น (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และ นายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงแผนการจัดการและ มาตรการการจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่คาดฝันเช่นเหตุการณ์ภัยพิบัติ หากแต่จะมีหน่วยงานป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยมาช่วยจัดการกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันเฉพาะหน้า แต่ไม่สามารถทราบถึง

แผนการจัดการหรือกระบวนการจัดการกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันอย่างชัดเจนได้ ทว่าก่อนเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติก็ไม่ปรากฏเห็นการพร่องน้ำเพื่อเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ภัยพิบัติ ระหว่างเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติ คือการเสริมเครื่องมือในการระบายน้ำ แต่จะเป็นประชาชนช่วยกันเองโดยส่วนมาก หลังเหตุการณ์ภัยพิบัติจะปรากฏเห็นโครงการต่าง ๆ เพื่อมาแก้ปัญหา ทว่าบางโครงการก็ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า เมื่อเกิดสถานการณ์ไม่คาดฝันหรืออุทกภัย จะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาแจกถุงทรายให้ประชาชนรอกและวางแนวกันน้ำกันเอง และมีสภาอากาศจังหวัดร้อยเอ็ดมีการอำนวยความสะดวกในด้านการสัญจรด้วยเรือเข้าออกหมู่บ้าน ทั้งนี้ทั้งนั้นการช่วยเหลือจากสภาอากาศชาวบ้านกล่าวว่าเพิ่งปรากฏเห็นในปีนี้อย่างเท่านั้น และปีที่ผ่านมาประชาชนนั้นต้องพึ่งพากันเอง และจะมีกรมอุตุแจ้งข่าวเรื่องมรสุมหรือเหตุการณ์ภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น หากเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้น ทางมูลนิธิในพื้นที่จะเป็นหน่วยงานแรกที่เข้ามาช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนให้ประชาชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะช่วยเหลือในด้านการแจกถุงซีพีโดยจะเป็นการช่วยเหลือผ่านการประสานงานกับผู้นำชุมชน และหลังจากเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติไม่ปรากฏเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือ (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การจัดการในเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันจะมีการคาดการณ์ล่วงหน้าผ่านข้อมูลเชิงวิชาการที่ได้เก็บรวบรวมมาตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูลที่กรมชลประทานได้เก็บรวบรวมเอง เช่น ปริมาณน้ำในแม่น้ำ ในเขื่อน น้ำใต้ดิน น้ำบนดิน เพื่อเป็นการประกอบการคาดการณ์ล่วงหน้าต่อเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน อีกทั้งในระหว่างเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันนั้น จะมีการระดมทรัพยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและร่วมมือกับทางจังหวัดเพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ทว่าประชาชนกล่าวว่าในอดีตที่ผ่านมาประชาชนต้องช่วยเหลือกันเองจะมีหน่วยงานรัฐเข้ามาช่วยเหลือบ้างแต่ผู้ปฏิบัติงานหลักคือ ประชาชนที่เดือดร้อนภายในพื้นที่ และในปีที่ผ่านมาประชาชนเพิ่งจะได้รับความช่วยเหลือจากสภาอากาศจังหวัดเป็นครั้งแรก และหน่วยงานที่เร็วที่สุดในการเข้ามาช่วยเหลือประชาชนจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันคือ มูลนิธิประจำพื้นที่ และภายหลังจากการเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันจะเป็นการเขียนโครงการเสนอของบประมาณต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อจะนำงบประมาณดังกล่าวมาแก้ไขข้อบกพร่องที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน และเพื่อฟื้นฟูผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน แต่บ่อยครั้งที่โครงการดังกล่าวนั้น ไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาให้กับประชาชนได้ดีเท่าที่ควร และประชาชนยังกล่าวอีกว่าภายหลังเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก็ไม่ปรากฏเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาปฏิบัติงานภายในพื้นที่ชุมชนอีกเลย

1.5.5 ประเด็นปัญหาในด้านการจัดการ : มุมมองที่ต่างกันระหว่างรัฐและประชาชน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ปริมาณทรัพยากรน้ำนั้นมีอยู่อย่างจำกัด จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ ไม่ว่าจะจากประชาชนด้วยตนเอง หรือรัฐกับประชาชน หรือภาคอุตสาหกรรมกับประชาชนแต่ก็ยังสามารถจัดการได้ด้วยการหาข้อตกลงร่วมกัน ผ่านกระบวนการทางชุมชนต่าง ๆ เช่น จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น หรือจัดประชุมเพื่อหารือข้อตกลงร่วมกัน (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ปัญหาคือ ไม่มีการจัดการน้ำอย่างบูรณาการ และองค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำนั้น ค่อนข้างที่จะล้าสมัย และการจัดการน้ำไม่สอดคล้องกับฤดูกาล การประสานงานกันระหว่างเขื่อนในแม่น้ำชีไม่มีประสิทธิภาพ หรืออีกกรณีคือ กรมชลประทาน กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ประสานงานกันไม่มีประสิทธิภาพ จนก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยซ้ำซากในทุกปี (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า การจัดการล่าช้าไม่ทันท่วงทีขาดการจัดการที่บูรณาการหลายภาคส่วนเข้าด้วยกันในปัจจุบันจะเป็นลักษณะการทำงานตามหน้างานของหน่วยงานนั้น ๆ (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ภาครัฐมองปัญหาในการจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างจากภาคส่วนอื่นคือ ภาครัฐมองว่าทรัพยากรน้ำค่อนข้างมีอยู่อย่างจำกัด จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งอันเป็นต้นเหตุของปัญหา ทว่าภาคส่วนอื่น ๆ มองว่าการจัดการภายใต้การปฏิบัติงานของภาครัฐนั้นเป็นการจัดการที่ขาดการบูรณาการข้ามภาคส่วนอันเป็นปัญหาต่อการจัดการจนก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก และเป็นปัญหาหลักในด้านการจัดการ

1.6 การติดตามและประเมินผล : ไม่ตรงตามความต้องการของประชาชน

1.6.1 การรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และประเมินผล : การติดตามและประเมินผลผ่านตัวเลขและตัวหนังสือ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และประเมินผลผ่านรายงานการดำเนินการ ซึ่งรายงานดังกล่าวจะออกจากฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำนั้นเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนหรือไม่ ชลประทานจะเป็นผู้เซ็นรายงานและรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังมีการจ้างบริษัทเอกชนเพื่อประเมินผลตัวหน่วยงานอีกด้วย (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า หน่วยงานรัฐมีการติดตามและประเมินผลโดยการจ้างบริษัทหรือที่ปรึกษามาติดตามและประเมินผล ยกตัวอย่างเช่น การประเมินผลกระหนาบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมย้อนหลัง จะมีบริษัทเอกชนทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลย้อนหลังด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อีกทั้งยังมีการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และประเมินผล

ผ่านข้อมูลเชิงวิชาการ เช่น จากเครื่องเก็บข้อมูลที่ถูกติดตั้งอยู่ตามสะพาน หรือข้อมูลที่ได้จากเซ็นเซอร์ต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ปรากฏเห็นการติดตามเก็บข้อมูลภาคสนามกับชาวบ้านและไม่ทราบถึงรูปแบบการติดตามและประเมินผลในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และติดตามประเมินผลนั้นจะเป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลจากรายงานการดำเนินการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการจ้างบริษัทเอกชนเพื่อทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลหรือแม้กระทั่งประเมินผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และยังมีการเก็บข้อมูลจากเครื่องเก็บข้อมูลที่ถูกติดตั้งอยู่ตามสะพานภายในแม่น้ำชี หรือข้อมูลที่ได้จากเซ็นเซอร์ต่าง ๆ ทว่าเนื้อหาหลักของการติดตามและประเมินผลคือ การติดตามว่าทรัพยากรน้ำนั้นเพียงพอต่อความต้องการประชาชนหรือไม่ หากแต่ประชาชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำชีนั้นไม่ทราบถึงกระบวนการติดตามและประเมินผลแม้แต่น้อย และยังไม่ปรากฏเห็นการติดตามและประเมินผลในรูปแบบการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์และประเมินผล

1.6.2 แบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้า : ไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการแจกแบบทดสอบเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำให้กับเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และผู้รับบริการอื่น เช่น การประปา หรือผู้มีส่วนได้เสียอื่น โดยแบบสอบถามหรือแบบทดสอบดังกล่าวจะเป็นแบบทดสอบที่ถูกออกแบบโดยกรมชลประทาน และจะมีการแจกแบบทดสอบแก่ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการประเมินความก้าวหน้าและเป็นการติดตามประเมินผล (นายสิทธิพงษ์ กระจ่าง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ไม่ทราบและไม่ปรากฏเห็นการแจกแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้ากับประชาชน ทว่ามีการแจกแบบสอบถามต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำและคณะกรรมการเปิดปิดเขื่อนเพื่อถามความคิดเห็นแต่จะไม่ค่อยปรากฏเห็น อาจจะมีการแจกแบบสอบถามปีละหนึ่งครั้ง (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ปรากฏแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าที่มาจากรายงานราชการเพื่อทดสอบประชาชนในประเด็นการติดตามและประเมินผล (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า มีการแจกแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าและเป็นการติดตามประเมินผลต่อเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และผู้รับบริการอื่น รวมไปถึงผู้มีส่วนได้เสียและคณะกรรมการลุ่มน้ำ เพื่อเป็นการประเมินความก้าวหน้าและเพื่อสอบถามความคิดเห็น ทว่าประชาชนภายในพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรนั้นไม่ปรากฏเห็นการแจกแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าและติดตามประเมินผลภายในพื้นที่แม้แต่น้อย อาจมีสาเหตุมาจากการแจกแบบทดสอบจากทางภาครัฐนั้นไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียในทุกภาคส่วน จึงก่อให้เกิดข้อบกพร่องในการติดตามประเมินผลให้ครบทุกมิติ และอาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในประเด็นการติดตามและประเมินผล

1.6.3 กระบวนการติดตามและประเมินผลที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ : ติดตามผ่านข้อมูลเชิงวิชาการและประชาชนไม่ทราบถึงกระบวนการ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า การติดตามและประเมินผลจะเป็นไปตามกรอบการทำงานตามแต่นางานนั้น ๆ เช่น งานก่อสร้างจะมีการติดตามและประเมินผลในรูปแบบการวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการ หากเป็นการติดตามประเมินผลของผู้ใช้น้ำก็จะเป็นไปตามข้อมูลที่ได้มีการเก็บอย่างเป็นทางการคือ ข้อมูลเชิงวิชาการไม่ว่าจะเป็นตัวเลขสถิติที่เกี่ยวข้อง หากเป็นการติดตามประเมินผลที่ไม่เป็นทางการคือ การติดตามดูน้ำตามคลองส่งน้ำว่าการแจกจ่ายน้ำนั้นไปสู่ประชาชนผู้ใช้น้ำหรือไม่ มีการขโมยน้ำเกิดขึ้นหรือไม่ และพฤติกรรมการใช้น้ำนั้นเป็นไปตามกฎกติกาที่ได้วางเอาไว้ร่วมกันหรือไม่ ซึ่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานจะต้องรายงานการติดตามประเมินผลต่อกรมชลประทานให้กรมรับทราบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าโครงการที่ติดตามประเมินผลนั้นเป็นโครงการขนาดใหญ่เพียงใด ในกรณีที่โครงการขนาดใหญ่ก็มีความจำเป็นที่จะต้องรายงานการติดตามและประเมินผลต่อคณะรัฐมนตรีตามลำดับการบังคับบัญชา ทว่าหากเป็นโครงการขนาดรองลงมานั้นอาจจะต้องรายงานการติดตามและประเมินผลต่อผู้ว่าราชการเพียงเท่านั้น (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีการติดตามและประเมินผลตามระบบบริหารราชการไทย และปรากฏเห็นความพยายามที่จะทำกระบวนการติดตามและประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ สามารถพบเห็นได้แต่ไม่ได้มีการปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย และมีการตรวจตราติดตามประเมินผลตามจุดต่าง ๆ เช่น ประตูระบายน้ำ หรือมีการติดตามประเมินผลตามคำร้องเรียนที่ได้รับจากประชาชน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ปรากฏเห็นการติดตามและประเมินผลทั้งในรูปแบบการติดตามแบบเป็นทางการและการติดตามแบบไม่เป็นทางการ หากจะมีการติดตามและประเมินผลนั้นก็จะเป็นในรูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องสิทธิชุมชน (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การติดตามและประเมินผลนั้นจะเป็นไปตามกรอบและอำนาจหน้าที่ตามระเบียบราชการ หากเป็นการติดตามประเมินผลของผู้ใช้น้ำก็จะเป็นไปตามข้อมูลที่ได้มีการเก็บอย่างเป็นทางการคือ ข้อมูลเชิงวิชาการไม่ว่าจะเป็นตัวเลขสถิติที่เกี่ยวข้อง หากเป็นการติดตามประเมินผลที่ไม่เป็นทางการคือ การติดตามดูน้ำตามคลองส่งน้ำว่าการแจกจ่ายน้ำนั้นไปสู่ประชาชนผู้ใช้น้ำหรือไม่ ทว่าด้านภาคประชาชนนั้นกลับกล่าวว่าจะไม่ทราบถึงการติดตามประเมินผลที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หากมีการติดตามและประเมินผลจะเป็นผลเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวทางสังคม

1.6.4 ผู้มีส่วนได้เสีย : การสร้างความชอบธรรมของผู้มีส่วนได้

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ผู้มีส่วนได้เสียจะมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และจะมีการติดตามประเมินผลร่วมกันกับทางหน่วยงานราชการ และจะมีการตั้งกฎกติการ่วมกันระหว่างผู้ใช้น้ำและหน่วยงานราชการ เช่น หากมีการขโมยน้ำจะต้องดำเนินการเสียค่าปรับเป็นจำนวนเงินตามที่ตกลงกันไว้ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ผู้ที่มีส่วนได้ประโยชน์นั้นจะมีส่วนในการติดตามและประเมินผล ส่วนผู้ที่มีส่วนเสียนั้นแทบจะไม่มีส่วนในกระบวนการติดตามและประเมินผล หรืออาจจะมีส่วนร่วมได้ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ผู้มีส่วนได้เสียไม่ได้มีส่วนในการติดตามและประเมินผล มีแต่ประชาชนติดตามและประเมินผลจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกันเอง (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียจะเป็นในรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อเป็นตัวแทนของผู้ใช้น้ำในการเข้าร่วมการติดตามและประเมินผล ทว่านักวิชาการกลับกล่าวว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลนั้น เป็นเพียงผู้ที่ได้ประโยชน์จากการติดตามและประเมินผล ทว่าผู้ที่เสียประโยชน์นั้นกลับไม่ได้มีส่วนร่วมกับการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ยังได้รับการยืนยันจากประชาชนว่า ไม่ทราบและไม่ได้มีส่วนร่วมกับการติดตามประเมินผล การติดตามประเมินผลที่มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียตามที่หน่วยงานรัฐกล่าวนั้น อาจเป็นเพียงการสร้างความชอบธรรมให้การติดตามและประเมินผลก็เป็นได้

1.6.5 การแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวปฏิบัติ : ไม่ครอบคลุม

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเช่น การไปดูแหล่งทรัพยากรน้ำร่วมกันกับหน่วยงานราชการ และแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวปฏิบัติระหว่างหน่วยงานรัฐและผู้ที่มีส่วนได้เสียในเวทีประชุมระหว่างผู้ใช้น้ำกับหน่วยงานรัฐ เพื่อที่จะทราบถึงประเด็นปัญหาาร่วมกัน และสร้าง

กฎกติการ่วมกัน (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีการจัดเวทีคล้ายการปัจฉิมนิเทศ หลังเสร็จสิ้นโครงการตามโครงสร้างของกฎหมาย แต่ในกระบวนการจริงนั้นสามารถพบเห็นได้บ่อยครั้งที่มีการกีดกันผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจริง ๆ ออกจากกระบวนการดังกล่าว ทั้งนี้ไม่สามารถพบได้บ่อยครั้ง หากจะมีก็จะมีผ่านเวที JMC ซึ่งคือ คณะกรรมการจัดการชลประทาน มีองค์ประกอบจากตัวแทน 4 ภาคส่วน ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กรมชลประทาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น ๆ โดยมุ่งหวังจะให้ป็นองค์การบริหารการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพ และจะมีการแลกเปลี่ยนแนวความคิดและแนวปฏิบัติระหว่าง 4 ภาคส่วนนี้ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชน พบเห็นเพียงแค่ประชาชนภายในเขตพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบนั้นแลกเปลี่ยนข้อมูลและติดตามประเมินผลกันเองในภาคประชาชน (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า จะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างหน่วยงานรัฐและผู้มีส่วนได้เสียในเวทีที่หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้จัดขึ้นหลังเสร็จสิ้นโครงการนั้น ๆ และจะมีคณะกรรมการจัดการชลประทาน มีองค์ประกอบจากตัวแทน 4 ภาคส่วน ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กรมชลประทาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งหวังจะให้ป็นองค์การบริหารการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนแนวความคิดและแนวปฏิบัติระหว่างกัน ทว่าประชาชนภายในพื้นที่กลับกล่าวว่า ไม่ทราบถึงเวทีหรือวงสนทนาที่เป็นการแลกเปลี่ยนแนวความคิดข้อมูลและแนวปฏิบัติระหว่าง หน่วยงานรัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หากแต่จะเป็นการแลกเปลี่ยนแนวความคิดและแนวปฏิบัติระหว่างภาคประชาชนด้วยกันเองเสียมากกว่า

1.6.6 การนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในเชิงนโยบาย : เป็นเรื่องยาก

หน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการนำข้อมูลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลไปปรับใช้ในเชิงนโยบายอย่างแน่นอน เช่น ในแต่ละปีจะมีการประชุมคณะกรรมการแหล่งน้ำเพื่อสร้างเงื่อนไขและกติกาจนนำไปสู่การปรับใช้ในเชิงนโยบาย หากเป็นในเรื่องสิ่งก่อสร้างก็จะดำเนินการของงบประมาณเพื่อดำเนินการต่อไป (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาปรับใช้ หากแต่การเก็บข้อมูลนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพที่มากพอ ไม่ได้มีการนำข้อมูลที่ติดตามและประเมินผลมาปรับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่วนมากการปรับใช้ในเชิงนโยบายจะได้มาจากการเคลื่อนไหวทางสังคม

เพื่อสะท้อนปัญหาสู่ผู้มีอำนาจจนนำมาสู่การปรับใช้ในเชิงนโยบาย ทว่าหากนโยบายถูกกำหนดมาแล้วนั้นเป็นการยากที่จะนำข้อมูลที่ได้นั้นไปปรับโครงสร้างเชิงนโยบาย อาจจะนำข้อมูลที่ได้นั้นไปปรับรูปแบบการทำงานเพื่อให้การทำงานนั้นครบถ้วน หากจะเป็นการปรับนโยบายในอนาคตก็เป็นการยากเนื่องจากนโยบายต่าง ๆ นั้นล้วนผูกพันกับเรื่องงบประมาณ นอกจากจะเป็นการปรับนโยบายและงบประมาณผ่านกระบวนการทางการเมือง (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่พบเห็นการปรับปรุงการทำงานจากข้อมูลการติดตามและประเมินผล โดยส่วนมากประชาชนจะเป็นผู้เริ่มเขียนโครงการต่าง ๆ จากการประเมินผลด้วยตนเอง เพื่อเสนอต่อหน่วยงานราชการ (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ด้านหน่วยงานรัฐอ้างว่ามีการนำข้อมูลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลมาปรับใช้ในเชิงนโยบาย ทว่าด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกลับแย้งว่า การปรับใช้ในเชิงนโยบายนั้น เป็นเรื่องที่สามารถทำได้ยากเนื่องจากการปรับโครงสร้างหน้าที่เชิงนโยบายนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันกับโครงสร้างในเชิงงบประมาณ ดังนั้น จึงเป็นเรื่องจากที่จะนำข้อมูลที่มีการติดตามและประเมินผลมาปรับใช้ในเชิงนโยบาย สิ่งที่สามารถกระทำได้คือ นำข้อมูลที่ได้นั้นมาปรับโครงสร้างหน้าที่ในการทำงานแทนการปรับโครงสร้างในเชิงนโยบาย และโดยส่วนมากนั้น การปรับในเชิงนโยบายจะได้มาจากการเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชน จนนำมาสู่การปรับโครงสร้างเชิงนโยบาย หรืออาจจะใช้วิธีการทางการเมืองในการปรับโครงสร้างในเชิงนโยบายและงบประมาณ และประชาชนยังกล่าวอีกว่า ไม่พบเห็นการปรับโครงสร้างเชิงนโยบายที่ได้ข้อมูลมาจากการติดตามและประเมินผล นอกเสียจากว่าประชาชนเป็นผู้เขียนโครงการและนำไปเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.6.7 ปัญหาในด้านการติดตามและประเมินผล : ปัญหาที่ต่างกัน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ปัญหาที่พบคือยังมีความขัดแย้งกันในประเด็นการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ จนนำมาสู่บทลงโทษ และปัญหาที่สำคัญอีกหนึ่งประเด็นคือ ผลกระทบจากโครงการต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ปัญหาคือยังไม่มีระบบการคานอำนาจในขั้นตอนการติดตามและประเมินผลและยังไม่มีการศึกษาผลกระทบอย่างจริงจัง และการติดตามประเมินผลยังไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจริง (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่มีการติดตามและประเมินผลที่ดีเท่าที่ควร และไม่ปรากฏเห็นการใช้ข้อมูลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลมาปรับใช้ในแนวทางปฏิบัติ (นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน และนายจันทา จันทาทอง, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาในด้านการติดตามและประเมินผลนั้นมีความแตกต่างหลากหลายตามแต่มุมมองและทัศนคติของตัวแสดง ซึ่งจะสามารถแบ่งออกได้เป็นสามประเด็นหลัก ดังนี้คือ ปัญหาในด้านการแย่งชิงทรัพยากรน้ำและการขาดแคลนทรัพยากรน้ำประเด็นนี้คือประเด็นที่หน่วยงานรัฐนั้นมองว่าเป็นปัญหา ประเด็นต่อมาคือ การขาดการคานอำนาจในการติดตามและประเมินผล อีกทั้งยังไม่ปรากฏเห็นความตั้งใจที่จะติดตามและประเมินผลอย่างจริงจัง โดยกำหนดขอบเขตการติดตามและประเมินผลให้ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ประเด็นดังกล่าวเป็นปัญหาที่ถูกกล่าวถึงผ่านมุมมองของนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน ประเด็นต่อมาคือ การติดตามและประเมินผลนั้น ไม่มีประสิทธิภาพที่ดีเท่าที่ควรโดยวัดจากการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละปีหลังจากการติดตามและประเมินผลรายปี ก็ไม่ปรากฏเห็นการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐที่มีศักยภาพมากขึ้น สาเหตุดังกล่าว อาจมีสาเหตุมาจากการติดตามประเมินผลที่ขาดประสิทธิภาพ ประเด็นดังกล่าวเป็นมุมมองที่มาจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่าง

1.7 กฎระเบียบ : ความยืดหยุ่นที่ประชาชนไม่ต้องการ

1.7.1 กลไกที่ควบคุมมาตรฐานและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีส่วนได้เสีย : กลไกที่นำกังขา ด้านหน่วยงานราชการกล่าวว่า ในด้านทรัพยากรน้ำนั้นจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่หลายฉบับ แต่ฉบับที่เป็นกฎหมายหลักคือ พ.ร.บ. น้ำปี 61 (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า กลไกทางกฎหมายที่ครอบคลุมที่สุดคือ พ.ร.บ. น้ำ หากแต่ยังมีกฎกระทรวงต่าง ๆ ระเบียบต่าง ๆ ของแต่ละหน่วยงานในการปฏิบัติหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น ล้วนแล้วแต่จะอ้างกฎหมายหรือกฎกระทรวงระเบียบต่าง ๆ ที่ได้มีการตราภายใต้หน่วยงานของตนนั้น เพื่ออ้างความชอบธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ หากแต่กฎกระทรวงหรือกฎระเบียบย่อยเหล่านี้ ก็ยังอยู่ภายใต้กรอบของ พ.ร.บ.น้ำ หรืออาจจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า พ.ร.บ. น้ำนั้นมีอำนาจสูงสุดเหนือกฎกระทรวงและกฎอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น พ.ร.บ. น้ำยังเป็นที่ยกขาเป็นอย่างมาก เนื่องจาก ประชาชนตั้งข้อสังเกตว่า พ.ร.บ. น้ำนั้นไม่มีความชอบธรรมในการบังคับใช้ เนื่องจากที่มาของ พ.ร.บ. นั้นมาจากการเสนอร่างของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ ค.ส.ช. นั้นเอง ซึ่งคณะดังกล่าวคือคณะที่ก่อการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองของประเทศ กฎหมายที่ได้รับการเสนอจากคณะ ค.ส.ช. จึงค่อนข้างที่จะเป็นกฎหมายในลักษณะเผด็จการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน จนนำมาสู่ข้อกังขาของพ.ร.บ.น้ำที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น อีกทั้ง พ.ร.บ.น้ำ มีการกล่าวถึงการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ การคัดเลือกตัวแทน

คณะกรรมการ ทว่ายังไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย และผู้มีส่วนได้เสียยังไม่ทราบถึงรายละเอียดภายใน พ.ร.บ. ด้วยซ้ำไป และไม่ทราบถึงข้อดีข้อเสียอย่างชัดเจน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายเพียงแค่ พ.ร.บ.น้ำ ปี 2561 แค่ว่า ๆ เพียงเท่านั้น โดยรายละเอียดที่พอจะทราบคือ ตัว พ.ร.บ.น้ำนั้นเป็นกฎหมายหลัก และจะมีกฎหมายลูกพ่วงตามมาด้วย โดยตัวกฎหมายหลักและกฎหมายลูกที่กล่าวถึงนี้จะเป็นการกำหนดกรอบการใช้น้ำของภาคประชาชน และภาคอุตสาหกรรม อีกทั้งยังเกิดความกังวลที่ภาครัฐจะเก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำหรือภาษีน้ำอีกด้วย แต่ในภาวะปัจจุบันชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำยังมีการใช้กันอย่างปกติ ไม่ได้มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมหรือมีบทลงโทษหรือข้อบังคับแต่อย่างใด (นายนิมิต ทาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า กลไกที่ควบคุมมาตรฐานและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีส่วนได้เสีย คือ พ.ร.บ. น้ำ ปี พ.ศ. 2561 ทว่า พ.ร.บ.น้ำ ยังเป็นที่กังขาต่อผู้มีส่วนได้เสียและภาคประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากที่มาของพ.ร.บ.น้ำคือการเสนอร่างของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ก่อการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยไปจากประชาชน พ.ร.บ.ดังกล่าวจึงค่อนข้างมีความเป็นเผด็จการค่อนข้างสูง จึงเป็นที่มาของความน่ากังขาดังกล่าว อีกทั้งผู้มีส่วนได้เสียนั้นยังไม่ทราบถึงเนื้อหารายละเอียดที่ชัดเจนที่เกี่ยวข้องกับตนเองว่า พ.ร.บ.น้ำมีผลดีหรือผลเสียต่อตนเองและชุมชนอย่างไร

1.7.2 ความเป็นธรรมของกฎระเบียบ : ความเป็นธรรมที่ขาดสิทธิ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำช่วยให้ผู้มีส่วนได้เสียนั้นได้รับความเป็นธรรม หากแต่จะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้มีการวางเอาไว้ อย่างชัดเจน และยังกล่าวเสริมอีกว่าในปัจจุบันไม่สามารถปิดกั้นข่าวสารได้จึงมีส่วนช่วยในการสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้มีส่วนได้เสีย (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า กฎหมายไม่เอื้อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม เนื่องจากภายในตัวบทกฎหมายนั้นมีการพูดถึงเรื่อง สิทธิมนุษยชน และสิทธิชุมชนอยู่น้อย ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียจึงไม่ได้รับความเป็นธรรม ทว่ารัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชนเคลื่อนไหวทางสังคม วิพากษ์วิจารณ์ ขอข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐได้ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ประชาชนรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจาก พ.ร.บ.น้ำเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์การใช้น้ำ อีกทั้งยังลดทอนสิทธิเสรีภาพในการใช้ทรัพยากรน้ำ เนื่องจากประชาชนเชื่อว่าแหล่งน้ำตามธรรมชาตินั้นเป็นของประชาชนและเป็นของส่วนร่วมสามารถจัดสรร

กันเองได้ หากแต่ยังรู้สึกดีที่รัฐธรรมนูญอนุญาตให้ประชาชนเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องสิทธิที่พึงมี จึงเรียกได้ว่ายังมีความเป็นธรรมอยู่บ้างภายใต้ความอึดใจของประชาชน (นายนิมิต หาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า หน่วยงานรัฐนั้นเชื่อว่ากฎระเบียบดังกล่าวช่วยให้ผู้ได้เสียได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น เพียงแต่ต้องปฏิบัติตามกรอบของกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดและในโลกยุคใหม่ที่ข่าวสารนั้น สามารถกระจายทั่วถึงกันได้อย่างรวดเร็ว จึงมีส่วนช่วยในการสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทว่ากฎหมายดังกล่าวกฎหมายไม่เอื้อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม เนื่องจากภายในตัวบทกฎหมายนั้นมีการพูดถึงเรื่อง สิทธิมนุษยชน และสิทธิชุมชนอยู่น้อย ประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย จึงไม่ได้รับความเป็นธรรม อีกทั้งประชาชนรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจาก พ.ร.บ. น้ำเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์การใช้น้ำอีกทั้งยังลดรอนสิทธิเสรีภาพในการใช้ทรัพยากรน้ำ เนื่องจากประชาชนเชื่อว่าแหล่งน้ำตามธรรมชาตินั้นเป็นของประชาชนและเป็นของส่วนร่วมสามารถจัดสรรกันเองได้

1.7.3 กลไกความรับผิดชอบและบทลงโทษ : กฎที่คลุมเครือและนิยามลงโทษประชาชนมากกว่าลงโทษรัฐ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีกลไกบทลงโทษ ทว่าภายใน พ.ร.บ. น้ำ นั้นยังไม่ครอบคลุมกระบวนการหรือเงื่อนไขในการลงโทษตาม พ.ร.บ. ซึ่งในปัจจุบันนั้นกำลังออกกฎหมายย่อยที่อยู่ภายใต้ พ.ร.บ.น้ำ และกฎหมายอื่นก็จะไปทำตามตัวบทกฎหมายหรือในทางราชการก็จะไปโทษทางวินัย (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีบทลงโทษเช่น กฎหมายประมงสามารถเอาผิดกับผู้ที่จับสัตว์น้ำคุ้มครองและจะได้รับโทษตามกฎหมาย แต่ข้อสังเกตคือ โดยส่วนมากนั้นประชาชนจะเป็นผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย และรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำความผิดนั้นมิเคยถูกบังคับใช้กฎหมายเพื่อลงโทษ ยกตัวอย่างเช่น ผลกระทบที่เกิดจากเขื่อนที่สร้างโดยหน่วยงานรัฐ สร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก แต่ผู้ที่รับผิดชอบโครงการดังกล่าวนี้ไม่เคยได้รับโทษตามกฎหมาย (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงกลไกความรับผิดชอบและบทลงโทษ แต่เชื่อว่ากฎระเบียบนั้น ๆ สามารถบังคับใช้ได้ยาก เนื่องจากการที่จะเอาผิดหน่วยงานรัฐเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ค่อนข้างยากในปัจจุบัน หากแต่ภายใต้กฎหมายนั้นที่มีบทลงโทษที่ได้ตกลงร่วมกันไว้อย่างชัดเจน เช่น การปรับเงินเมื่อทำผิดกฎ แต่ก็ไม่ได้มีการบังคับใช้อย่างจริงจัง อีกทั้งยังกล่าวอีกว่าไม่เคยมีการลงโทษที่หน่วยงานรัฐได้รับบทลงโทษปรากฏให้เห็น แม้หน่วยงานรัฐจะดำเนินการผิดพลาดจนสร้างความเสียหายเดือดร้อนแก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก (นายนิมิต หาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า กลไกความรับผิดชอบและบทลงโทษจะเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำแล้วแต่บริบทของพื้นที่ ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึง พ.ร.บ.น้ำ เนื่องจากในปัจจุบัน พ.ร.บ.น้ำนี้ เป็นกฎหมายหลักที่มีหน้าที่กำกับดูแลทรัพยากรน้ำ ทว่าในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายย่อยของ พ.ร.บ. น้ำ ที่ทำหน้าที่เป็นกลไกและบทลงโทษอย่างชัดเจน จึงมีเพียงแต่กฎที่ประชาชนสร้างกันเองภายในชุมชน เช่น กฎการใช้น้ำตามลำดับที่ได้ตกลงกันไว้ หากมีผู้ใดฝ่าฝืนกฎก็จะถูกปรับเงินตามหลักเกณฑ์ที่ได้ตกลงกันไว้ภายในชุมชน ทว่าประชาชนและนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนภายในพื้นที่ได้ตั้งข้อสังเกตว่า กลไกและบทลงโทษที่มีมักจะถูกบังคับใช้กับประชาชนเป็นส่วนมากและเป็นการยากที่จะมีการลงโทษหน่วยงานรัฐ แม้หน่วยงานรัฐนั้นจะดำเนินการผิดพลาดจนก่อให้เกิดปัญหาในชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนซ้ำแล้วซ้ำเล่า ก็ไม่ปรากฏหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐที่รับผิดชอบต่อหน้าที่ดังกล่าวถูกลงโทษแต่อย่างใด

1.7.4 กลไกการตรวจสอบ : เข้าถึงได้ยาก

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า กลไกการตรวจสอบมีค่อนข้างมากในยุคปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น ถ้าแผนงานโครงการจะเป็น สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้ตรวจสอบ ในส่วนของประเด็นการใช้น้ำก็จะเป็นกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกันตรวจสอบเช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการน้ำระดับจังหวัด และคณะกรรมการลุ่มน้ำ โดยส่วนมากกลไกในการตรวจสอบจะเป็นไปตามระบบราชการ ในปัจจุบันนี้มีความรวดเร็วและหลากหลายในการตรวจสอบ ประชาชนสามารถตรวจสอบเองได้ผ่านข้อเท็จจริงและผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีกลไกการตรวจสอบในด้านของกฎหมายอย่างชัดเจน แต่ทว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ในด้านกฎหมายมากพอสมควรที่จะสามารถใช้กลไกการตรวจสอบต่าง ๆ ได้ ซึ่งเป็นการตรวจสอบที่เข้าถึงยาก ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงการตรวจสอบดังกล่าวได้ (นายนิรันดร คำนู และนายสิริศักดิ์ สะตวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงกลไกการตรวจสอบของทางภาครัฐ หากแต่ประชาชนสามารถตรวจสอบได้จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏเห็นในพื้นที่ของตน จนนำมาสู่การร้องเรียนหน่วยงานรัฐให้เกิดการตรวจสอบ (นายนิมิต หาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า กลไกทางกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เป็นกลไกในการตรวจสอบนั้นมียุคค่อนข้างมาก ทั้งนี้ การตรวจสอบในทุกระดับและทุกภาคส่วนนั้นจะเป็นไปตามกลไกทางระบบราชการ และในโลกยุคปัจจุบันที่เป็นโลกแห่งสื่อและสังคมออนไลน์ยังมีส่วนช่วยในการตรวจสอบและสะท้อนปัญหาไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สื่อและสังคมออนไลน์จึงเป็นอีกกลไกหนึ่งที่มี

ส่วนช่วยในการตรวจสอบ ทว่ากลไกหลักของการตรวจสอบนั้นคือกลไกทางกฎหมาย แต่มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ในด้านกฎหมายมากพอสมควรที่จะสามารถใช้กลไกการตรวจสอบต่าง ๆ ได้ ซึ่งเป็นการตรวจสอบที่เข้าถึงยาก ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงการตรวจสอบดังกล่าวได้ กลไกการตรวจสอบทางกฎหมายจึงเป็นเครื่องมือที่ประชาชนเข้าถึงได้ยาก อีกทั้งประชาชนไม่ทราบถึงกลไกการตรวจสอบเลยแม้แต่น้อย แต่จะสามารถตรวจสอบได้ผ่านข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ของตน จนนำมาสู่การสะท้อนและตรวจสอบปัญหาของทางภาครัฐ

1.7.5 ศักยภาพในการบังคับใช้กฎระเบียบ : ไม่ยอมรับการบังคับใช้

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า การบังคับใช้จะขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้ตามสถานการณ์หากกฎหมายที่บังคับใช้เป็น พ.ร.บ. ชลประทานก็จะเป็นเจ้าหน้าที่จากกรมชลประทาน หรือ ตำรวจ หรือ หน่วยงานสาธารณสุข หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานที่และกรณีที่จะบังคับใช้ว่ากรณีดังกล่าวอยู่ในขอบข่ายหน้าที่ของหน่วยงานใด และยังกล่าวเสริมอีกว่า ศักยภาพในการบังคับใช้จะมีประสิทธิภาพสูงสุดในการบังคับใช้ในทางราชการ ทว่าไม่สามารถบังคับใช้กับประชาชนได้ (นายสิทธิพงษ์ กระทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ไม่ทราบแน่ชัดในประเด็นการบังคับใช้กฎหมาย หากแต่โดยส่วนมากนั้นประชาชนจะเป็นผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย และรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำความผิดนั้นไม่เคยถูกบังคับใช้กฎหมายเพื่อลงโทษ ยกตัวอย่างเช่น ผลกระทบที่เกิดจากเขื่อนที่สร้างโดยหน่วยงานรัฐ สร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก แต่ผู้ที่รับผิดชอบโครงการดังกล่าวไม่เคยได้รับโทษตามกฎหมาย และยังกล่าวเสริมอีกว่ารัฐมีศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบ แต่ในปัจจุบันการบังคับใช้ยังมีความยืดหยุ่นอยู่สูง หากจะบังคับใช้กฎใด ๆ ควรสร้างความเข้าใจร่วมกันเสียก่อน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า กฎหมายหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องไม่มีศักยภาพในการบังคับใช้เนื่องจาก ประชาชนในพื้นที่นั้นไม่ยอมรับกฎหมายดังกล่าว ทั้งในแง่ของที่มาของกฎหมายและเนื้อหาใจความของกฎหมายที่จะนำมาบังคับใช้ต่อประชาชนและทรัพยากร (นายนิมิต ทาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมายนั้น ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่และกฎที่นำมาบังคับใช้ และยังพบความขัดแย้งในประเด็นศักยภาพในการบังคับใช้เนื่องจากหน่วยงานรัฐกล่าวว่าการบังคับใช้มีประสิทธิภาพในด้านการปฏิบัติงานในทางราชการ และการบังคับใช้ค่อนข้างยืดหยุ่นในการบังคับใช้กับประชาชน ทว่าด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่าศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบนั้นโดยส่วนมากจะมีการบังคับใช้กับประชาชน

แต่หน่วยงานรัฐนั้น ไม่ได้มีการบังคับใช้กับหน่วยงานรัฐมากเท่าที่ควร โดยยกตัวอย่างการสร้างเขื่อน จนก่อให้เกิดการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาดจนก่อให้เกิดความเดือดร้อนในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ถึงกระนั้นหน่วยงานรัฐก็ไม่มีผู้ใดได้รับโทษทางวินัยหรือทางอาญาเลยแม้แต่น้อย จากกรณีดังกล่าว จึงเป็นการสะท้อนว่าหน่วยงานรัฐไม่ได้บังคับใช้กฎหมายกับฝ่ายตนเองมากเท่าที่ควร ทว่าประชาชนจะเป็นฝ่ายถูกบังคับใช้เสียมากกว่าในบางกรณีของกฎระเบียบที่ถูกบังคับใช้ อีกทั้งประชาชนกล่าวว่าในกฎหมายหรือกฎระเบียบที่ประชาชนมีข้อกังขาหรือไม่ยอมรับนั้นประชาชนจะไม่เคารพและไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบดังกล่าว จึงส่งผลให้การบังคับใช้นั้นมีความยืดหยุ่น จะเห็นได้ว่าในประเด็นศักยภาพในการบังคับใช้กฎระเบียบนั้น มีความซับซ้อนและมีความขัดแย้งกัน ในหลายกรณี กรณีเหล่านี้สะท้อนปัญหาความเข้าใจกฎระเบียบและสะท้อนปัญหาในบริบทที่ต่างกัน ของ ผู้บังคับใช้กฎระเบียบ และผู้ที่ถูกบังคับใช้เป็นอย่างมากปัญหาเหล่านี้ จึงส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบ และส่งผลไปยังการยอมรับกฎระเบียบและกระบวนการคิดที่มีผลต่อการบังคับใช้กฎระเบียบดังกล่าว ปัญหาเหล่านี้ควรได้รับการแก้ไขหากหน่วยงานรัฐนั้น มีความต้องการที่จะยกระดับความสามารถในการบังคับใช้กฎระเบียบและกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.7.6 การทบทวนกฎหมายและกฎระเบียบเพื่อพัฒนา : ปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการทบทวนเพื่อปรับปรุงในทุกปี ซึ่งกรมชลประทานนั้น จะมีหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลหน่วยงานในสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดว่ามีประเด็นใดบ้างที่ควรปรับปรุงแก้ไข และเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการนิติบัญญัติ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีการทบทวนกฎระเบียบและกฎหมาย เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโดยผ่านระบบรัฐสภาอย่างต่อเนื่อง (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงหลักการและขั้นตอนการตรวจสอบทบทวนกฎหมายเพื่อให้กฎระเบียบและกฎหมายมีศักยภาพสูงขึ้น (นายนิมิต หาระพันธ์และนายอิทธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า มีการทบทวนและปรับปรุงและพัฒนากฎระเบียบและกฎหมาย อยู่อย่างสม่ำเสมอ โดยวิธีการคือเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดว่ามีประเด็นใดบ้างที่ควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อเสนอต่อ คณะรัฐมนตรีและนำเข้าสู่รัฐสภาเพื่อปรับปรุงแก้ไขโดยผ่านระบบนิติบัญญัติต่อไป แต่ทว่าประชาชนไม่ทราบถึงกระบวนการและหลักการในการทบทวนปรับปรุงและพัฒนากฎหมายและกฎระเบียบ

1.7.7 ความยืดหยุ่นของกฎระเบียบและกฎหมาย : ยืดหยุ่นเนื่องจากไม่พร้อมใช้

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีความยืดหยุ่นในแง่ของระยะเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อเป็นการลดความผิดพลาดโดยการใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างละเอียด และจะมีการยืดหยุ่นในด้านการว่ากล่าวตักเตือนก่อนจะมีการลงโทษจริง และจะเป็นการงดใช้ดุลพินิจ (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า กฎระเบียบและกฎหมาย มีความยืดหยุ่นเนื่องจากตัวบทกฎหมาย (พ.ร.บ.น้ำ) ยังไม่มีความสมบูรณ์และยังไม่มีกฎหมายประกอบ พ.ร.บ. (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า กฎหมายที่เกี่ยวกับการอภิบาลน้ำที่ประชาชนทราบนั้นมีเพียง พ.ร.บ. น้ำ และ พ.ร.บ. น้ำ ดังกล่าวนั้นมีความยืดหยุ่นค่อนข้างสูงเนื่องจากยังไม่มีฉบับใช้อย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจัง ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม (นายนิमित หาระพันธ์ และนายอิทธิพล ภูขา, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า กฎระเบียบและกฎหมายนั้น มีความยืดหยุ่นที่ค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็กฎระเบียบที่ชุมชนสร้างขึ้นร่วมกัน หรือกฎหมาย (พ.ร.บ.น้ำ) เนื่องด้วย กฎหมายดังกล่าวนี้เป็นกฎหมายที่ค่อนข้างใหม่และยังไม่มีกรออกกฎหมายประกอบ พ.ร.บ. กฎหมายดังกล่าว จึงยังมีความยืดหยุ่นอยู่ค่อนข้างสูง และความยืดหยุ่นของกฎระเบียบและกฎหมายจะมีความยืดหยุ่นในแง่ของระยะเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อเป็นการลดความผิดพลาดโดยการใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างละเอียด และจะมีการยืดหยุ่นในด้านการว่ากล่าวตักเตือนก่อนจะมีการลงโทษจริง

1.7.8 ประเด็นปัญหาในด้านกฎระเบียบและกฎหมาย : ยืดหยุ่นสูงเกินไปและไม่ตรงตามความต้องการของประชาชน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า ปัญหาคือบทลงโทษทางกฎหมายนั้นค่อนข้างเบา และล้าสมัย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับบทลงโทษเพื่อเพิ่มศักยภาพในการศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมาย และจะต้องสร้างวินัยให้กับผู้ใช้น้ำ ซึ่งในปัจจุบันนั้นจะเป็นการ บ้อมปรามโดยส่วนมาก (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ที่มาของกฎหมายนั้นยังมีข้อกังขา และประชาชนไม่มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น ประชาชนมีส่วนในช่วงปลายคือการจัดเวทีเป็นการรับฟังความคิดเห็น แต่ไม่นำความคิดเห็นดังกล่าวมาปรับใช้ ข้อสังเกตคือภาครัฐอยากควบคุมสิ่งใด ควบคุมทรัพยากรน้ำ หรือควบคุมประชาชน หรือควบคุมอุตสาหกรรมที่มีทรัพยากรน้ำเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อีกทั้งข้อดีและข้อเสียของกฎหมายยังไม่ชัดเจน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า กฎหมายขัดต่อวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชน กฎหมายที่ใช้กำกับการบริหารจัดการน้ำและบทลงโทษต่อผู้กระทำความผิดทั้งในแง่หน่วยงานรัฐและประชาชนนั้นยังมีความหย่อนยานไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ (นายนิมิต ทหาระพันธ์ และนาย อธิธิพล ภูขำ, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า กฎหมายและกฎระเบียบที่ใช้กำกับการบริหารจัดการน้ำยังมีความยืดหยุ่นที่สูงจนเกินไปในด้านการลงโทษผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะป็นรัฐที่กระทำความผิด หรือประชาชนที่กระทำความผิด อีกหนึ่งประเด็นที่สำคัญคือกฎหมายที่ถูกบังคับใช้นั้นขัดต่อความต้องการ และวิถีชีวิตของประชาชน อีกทั้งกฎหมายดังกล่าว (พ.ร.บ.น้ำ) ยังมีข้อก้ำกัอยู่หลายกรณีทั้งในกรณีที่มาของกฎหมาย และความชัดเจนของกฎหมายว่ากฎหมายดังกล่าวจะมีผลดีหรือผลเสียต่อประชาชนอย่างไร

1.7.9 กฎระเบียบและกฎหมายเพิ่มเติม

จากการศึกษาในประเด็นกฎระเบียบและกฎหมาย ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลที่ได้ทำการเก็บรวบรวมมานั้น ยังไม่ครอบคลุมในประเด็นกฎระเบียบและกฎหมาย จึงได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม คือ กฎหมายและกฎระเบียบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นทรัพยากรน้ำ โดยจะแบ่งออกเป็น 5 ส่วนด้วยกันคือ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศ โดยกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (กรมทรัพยากรน้ำ, 2565; กองตรวจราชการ, 2565) มีดังต่อไปนี้

1.7.9.1 พระราชบัญญัติ

- 1) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561
- 2) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

1.7.9.2 พระราชกฤษฎีกา

- 1) พระราชกฤษฎีกากำหนดลุ่มน้ำ พ.ศ. 2564

1.7.9.3 กฎกระทรวง

- 1) กฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. 2564
- 2) กฎกระทรวงการได้มาซึ่งกรรมการลุ่มน้ำผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการลุ่มน้ำผู้แทน องค์กรผู้ใช้น้ำ และกรรมการลุ่มน้ำผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการลุ่มน้ำ พ.ศ. 2564 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

- 3) กฎกระทรวงการคัดเลือกกรรมการผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำใน คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2564

4) กฎกระทรวงการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการลุ่มน้ำผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ และกรรมการลุ่มน้ำผู้ทรงคุณวุฒิ อันเนื่องมาจากเหตุบกพร่องหรือไม่สุจริตต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ พ.ศ. 2564

5) กฎกระทรวงกำหนดค่าทดแทนให้แก่บุคคลซึ่งต้องเปลี่ยนน้ำที่กักเก็บไว้ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนใน การอุปโภคบริโภคของประชาชนในพื้นที่เขตภาวะน้ำแล้งอย่างรุนแรง

6) กฎกระทรวงค่าชดเชยความเสียหายจากการดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำท่วม พ.ศ. 2564

7) กฎกระทรวงค่าทดแทนและค่าชดเชยความเสียหายจากการใช้ที่ดินหรือสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำแล้งและภาวะน้ำท่วม พ.ศ. 2564

1.7.9.4 ระเบียบ

1) ระเบียบคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ว่าด้วยมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชน ประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2564

2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าการนำเงินค่าทดแทนหรือค่าชดเชยความเสียหายไปวางต่อศาลหรือสำนักงานทรัพย์สิน หรือฝากไว้กับธนาคารออมสิน และวิธีการรับเงินค่าทดแทนหรือค่าชดเชยความเสียหายเพื่อป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำแล้งและภาวะน้ำท่วม พ.ศ. 2564

1.7.9.5 ประกาศ

1) ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องหลักเกณฑ์การดำเนินการเกี่ยวกับสัมปทานประกอบกิจการประปาเพื่อความปลอดภัยหรือผาสุกของประชาชน พ.ศ. 2554

2) ประกาศกรมทรัพยากรน้ำ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการติดตั้งเครื่องมือวัดหรือประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ และการเก็บข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ที่ไม่ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานและไม่ใช้น้ำบาดาลของผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สาม

3) ประกาศกรมทรัพยากรน้ำเรื่อง โครงสร้างและการจัดการองค์กร อำนาจหน้าที่ วิธีการดำเนินงาน และสถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสารของกรมทรัพยากรน้ำ

4) ระเบียบกรมทรัพยากรน้ำว่าด้วยการขอรับข้อมูลอุทกวิทยา-อุตุนิยมวิทยา พ.ศ. 2560

5) ประกาศกรมทรัพยากรน้ำ เรื่องมาตรการและแนวทางการปฏิบัติการจัดการเรื่องร้องเรียนการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรน้ำ

6) ประกาศกรมทรัพยากรน้ำ เรื่องมาตรการป้องกันการรับสินบนเพื่อป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ

7) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดแบบบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2563

8) ประกาศคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรื่อง กรอบแนวทางเพื่อการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้สอยทรัพยากรน้ำสาธารณะของหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

9) ประกาศคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรื่อง กรอบ หลักเกณฑ์ และแนวทางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำและลำดับความสำคัญของการใช้น้ำสำหรับกิจการประเภทต่าง ๆ พ.ศ. 2564

10) ประกาศคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการเสนอข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยและการชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำ พ.ศ. 2564

11) ประกาศคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการรับฟังความคิดเห็นในการจัดทำนโยบายและแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำพ.ศ. 2564

12) ประกาศคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการเสนอเรื่องร้องทุกข์ หรือข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยและการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างผู้ใช้น้ำ พ.ศ. 2564

13) ประกาศคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากภาวะน้ำท่วมและการจัดทำระบบเตือนภัยน้ำท่วม พ.ศ. 2564

14) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาของคณะกรรมการเปรียบเทียบตามกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2564

15) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การเปลี่ยนน้ำเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในการอุปโภคบริโภคของประชาชนในพื้นที่เขตภาวะน้ำแล้งอย่างรุนแรง พ.ศ. 2564

16) ประกาศคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรื่อง จัดลำดับความสำคัญในการจัดสรรน้ำของประเทศ พ.ศ. 2564

17) ประกาศคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำข้อมูลการใช้น้ำประเภทที่หนึ่งทีและการจัดส่งข้อมูลต่อสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2564

สามารถสรุปได้ว่า กฎหมายและกฎระเบียบที่มีการเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำจะแบ่งออกเป็น 5 ส่วนด้วยกันคือ พระราชบัญญัติ 2 ฉบับ พระราชกฤษฎีกา 1 ฉบับ กฎกระทรวง 7 ฉบับ ระเบียบ 2 ฉบับ และประกาศ 17 ฉบับ รวม กฎหมายและกฎระเบียบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำจะมีทั้งหมด 29 ฉบับ และผู้เขียนจะขอกล่าวถึง พ.ร.บ.น้ำ ปี พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในด้านทรัพยากรน้ำ อีกทั้งยังเป็นกฎหมายที่สร้างความกังวลให้กับประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรเป็นอย่างมาก เนื่องจากตัวกฎหมายเขียนไว้อย่างชัดเจนว่าจะมีการลิดรอนสิทธิเสรีภาพบางส่วนของประชาชน และกฎหมายดังกล่าวมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นถึง 3 ระดับด้วยกันคือ 1) ระดับชาติ คือ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ 2) ระดับลุ่มน้ำ คือ คณะกรรมการลุ่มน้ำประจำลุ่มน้ำ (22 ลุ่มน้ำทั่วประเทศ) 3) ระดับองค์กรผู้ใช้น้ำ จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้จะมีกฎระเบียบมากถึง 29 ฉบับ และคณะกรรมการลุ่มน้ำมากกว่า 20 คณะ ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาและเยียวยาให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรได้ ผู้วิจัยจึงมีข้อสังเกตว่ากฎระเบียบและคณะกรรมการที่กำกับทรัพยากรน้ำอยู่นั้น มีมากเกินไปจนอาจกระทบต่อประสิทธิภาพหรือไม่

1.8 การพัฒนาศักยภาพ : พัฒนาอย่างสม่ำเสมอแต่ยังไม่ดีพอ

1.8.1 กระบวนการในการรักษามาตรฐานและพัฒนาศักยภาพ : กระบวนการพัฒนาที่ดีแต่มีข้อสังเกต

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มาตรฐานการทำงานนั้นมาจากกระทรวงในระดับหนึ่ง หัวหน้าของหน่วยงานจะมีหน้าที่หลักในการรักษามาตรฐานในการทำงาน เช่น ลดการใช้น้ำที่เกินความจำเป็น ใช้เทคโนโลยีในการรักษามาตรฐานในการทำงาน และนำมาพัฒนาศักยภาพในการทำงาน และกรมชลประทานยังมีกลไกในการรักษามาตรฐานในการทำงานและพัฒนาศักยภาพโดยการ จัดให้บุคลากรในสังกัดประกวดความเป็นเลิศในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อได้ผู้ชนะแล้วก็จะนำมาเป็นต้นแบบในการทำงานต่อไป และการประเมินมาตรฐานในการปฏิบัติงานนั้นจะเป็นไปตามมาตรฐานของ ก.พ.ร. และจะมีการกระจายผลงานไปยังหน่วยงานเครือข่ายเพื่อเป็นต้นแบบในการทำงาน และยังมี การฝึกอบรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องในการทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากร (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า ใช้สถาบันการศึกษาในการช่วยศึกษาและถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพ ทว่ามีข้อสังเกตว่า การรักษามาตรฐานที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการรักษามาตรฐานเพื่อการปฏิบัติงานเพื่อประชาชนหรือเพื่อประโยชน์ส่วนตนกันแน่ และการรักษา มาตรฐานและพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานรัฐนั้นเป็นไปเพื่อการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นหรือเป็นไปเพื่อการ ผ่านการประเมินศักยภาพในการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชา แต่จากมุมมองของประชาชนนั้นจะต้อง พัฒนาศักยภาพในด้านองค์ความรู้อื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์ความรู้ในด้านนิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับ

ทรัพยากรน้ำภายในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานรัฐมีเพียงประชาชนเขียนโครงการและเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ และในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มนั้นเป็นการพัฒนาศักยภาพด้วยการส่งเสริมสมาชิกภายในกลุ่มสะท้อนปัญหาที่ตนพบภายในพื้นที่ของตนต่อหน้าที่ประชุม เพื่อเป็นการสะท้อนปัญหาและเสริมสร้างความกล้าแสดงออกเพื่อสื่อสารต่อสังคมภายนอก อีกทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อเป็นการถอดบทเรียนจากปัญหาที่พบ (นางสังวาลย์ วงษ์จันแดง และนางรัศมี วิเทห์, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ด้านหน่วยงานรัฐมีการนำเทคโนโลยีมารักษาและพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานและจะมีเครื่องมือในการพัฒนาและรักษามาตรฐานในการปฏิบัติงานคือการประกวดความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน เพื่อคัดเลือกหาผู้ชนะที่จะถูกนำมาเป็นต้นแบบในการปฏิบัติงานในทุกปี และจะมีคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการเป็นผู้ตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่ถูกกำหนดไว้หรือไม่ อีกทั้งยังมีการฝึกอบรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอยู่ตลอด เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีการใช้สถาบันการศึกษาในการช่วยศึกษาและถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพ ทว่ากลับเกิดข้อสังเกตขึ้นว่า การพัฒนาศักยภาพที่ได้กล่าวมาในข้างต้นเป็นไป เพื่อการพัฒนาศักยภาพเพื่อการบริการประชาชนที่ดีขึ้น หรือเป็นการพัฒนาเพื่อหาประโยชน์ของภาครัฐหรือส่วนตนเพียงเท่านั้น และประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ไม่ทราบถึงการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานรัฐ มีเพียงประชาชนเขียนโครงการและเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ และไม่เพียงแต่หน่วยงานภาครัฐจะพัฒนาศักยภาพอยู่เพียงฝ่ายเดียว ภาคประชาชนก็ยังมีพัฒนาศักยภาพภายในกลุ่มของประชาชนอีกด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติงานของทางภาครัฐและประชาชนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

1.8.2 การพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน : ความยั่งยืนที่ขาดหลักประกัน และความยั่งยืนที่แตกต่างกัน

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการพัฒนาศักยภาพและกำหนดมาตรฐาน เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนผ่านการอบรมและสัมมนา ในส่วนประเด็นอื่นนอกเหนือจากการจัดการอย่างยั่งยืน จะมีในเรื่องความปลอดภัยของเขื่อนจะเป็นการสำรวจมาตรฐานก่อนถึงฤดูฝนว่ามีความจำเป็นต้องเพิ่มเครื่องมือที่จำเป็นอื่นหรือไม่และการให้ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมงานก่อสร้าง และการให้ความรู้เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสีย (นายสิทธิพงษ์ กระจทองและนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า มีการตั้งเป้าประสงค์ไว้อย่างชัดเจนว่า จะต้องมีการบริหารจัดการน้ำและพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน หากแต่มี

ข้อกังวลใจคือ การพัฒนาศักยภาพดังกล่าวมีผลประโยชน์อื่นแอบแฝงอยู่หรือไม่ และหลักประกันที่ว่า การพัฒนาดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือไม่อย่างไร ยังไม่ปรากฏเห็นแน่ชัดว่าจะเป็นความจริงได้ มากน้อยเพียงใด และมีการพัฒนาในเชิงเทคโนโลยีเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้วางเอาไว้ ทว่านิยามระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องการจัดการน้ำที่ยั่งยืนนั้นยังต่างกันอยู่ โดยฝ่าย รัฐนั้นมองว่าการที่มีทรัพยากรน้ำที่มากนั้นถือว่าการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน แต่ประชาชนมองว่า การบริหารจัดการน้ำโดยไม่ให้เกิดผลกระทบนั้นคือการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงการอบรมพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานรัฐ เพื่อการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน (นางสังวาลย์ วงษ์จันแดง และนางรัศมี วิเทห์, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า หน่วยงานรัฐมีการจัดอบรมและสัมมนาเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การ จัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน ในส่วนประเด็นอื่นนอกเหนือจากการจัดการอย่างยั่งยืน จะมีในเรื่อง ความปลอดภัยของเขื่อนจะเป็นการสำรวจมาตรฐานก่อนถึงฤดูฝน ว่ามีความจำเป็นต้องเพิ่มเครื่องมือ ที่จำเป็นอื่นหรือไม่และการให้ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมงานก่อสร้าง และการให้ความรู้เกี่ยวกับผู้มี ส่วนได้เสีย ทว่านักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนมีข้อสังเกตคือการพัฒนาศักยภาพดังกล่าวมี ผลประโยชน์อื่นแอบแฝงอยู่หรือไม่ และหลักประกันที่ว่าพัฒนาดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือไม่อย่างไร ยังไม่ปรากฏเห็นแน่ชัดว่าจะเป็นความจริงได้มากน้อยเพียงใด อีกทั้งแนวคิดและนิยาม คำว่าการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนนั้น มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างหน่วยงานรัฐและ ภาคประชาชน คือ รัฐนั้นมองว่าการที่มีทรัพยากรน้ำที่มากนั้นถือว่าการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน แต่ประชาชนกลับมองว่าการบริหารจัดการน้ำโดยไม่ให้เกิดผลกระทบนั้นคือการบริหารจัดการน้ำที่ ยั่งยืน อีกทั้งประชาชนยังไม่ทราบถึงขั้นตอนหรือหลักการการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานรัฐ แม้แต่น้อย

1.8.3 การฝึกอบรมพัฒนาทักษะและการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงาน : พัฒนาทักษะ อย่างสม่ำเสมอ

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า มีการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานอยู่ตลอดตามปฏิทิน ของกรมชลประทาน จะมีทั้งการอบรมที่เป็นภาคบังคับและการอบรมที่สมัครใจอบรม ซึ่งประเด็นที่ เกี่ยวข้องอาจจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับงานช่างและการจัดการและการเงิน (นายสิทธิพงษ์ กระจทอง และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน แน่นอนว่าหน่วยงานรัฐจะต้องมีการฝึกอบรม หรือมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ หากแต่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ทราบถึงกระบวนการว่า

มีหลักการหรือวิธีการเป็นอย่างไร (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ไม่ทราบถึงกระบวนการว่ามีหลักการหรือวิธีการในการฝึกอบรมพัฒนาทักษะหรือปรับปรุงระบบว่ามีวิธีการหรือขั้นตอนเป็นอย่างไร แต่ก็ไม่ปรากฏเห็นการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นแต่อย่างใด (นางสังวาลย์ วงษ์จันแดง และนางรัศมี วิเทห์, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า การฝึกอบรมพัฒนาทักษะและการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานนั้นมีการฝึกอบรมและพัฒนาอยู่ตลอดตามปฏิทินของกรมชลประทาน จะมีทั้งการอบรมที่เป็นภาคบังคับและการอบรมที่สมัครใจอบรม ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องอาจจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับงานช่างและการจัดการและการเงิน ทว่าประชาชนไม่ทราบถึงรายละเอียดและกระบวนการในการฝึกอบรมพัฒนาทักษะและการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงาน

1.8.4 ปัญหาในด้านการพัฒนาศักยภาพ : สิ้นเปลืองงบประมาณและควรพัฒนาได้ดีกว่านี้

ด้านหน่วยงานรัฐกล่าวว่า การลดลงของอัตรากำลังนั้นสร้างปัญหาให้กับบางตำแหน่งในหน่วยงาน เนื่องจากบุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งบุคลากรของทางหน่วยงานรัฐและประชาชนไม่มีวินัยในการปฏิบัติงานและพัฒนาศักยภาพ แต่บุคลากรของทางหน่วยงานรัฐจะมีระเบียบการปฏิบัติราชการมากำกับกับการปฏิบัติหน้าที่อยู่ และประเด็นปัญหาอีกประเด็นหนึ่งคือ เชื้อขนาดเล็กยังไม่มีศักยภาพในด้านเทคโนโลยีเทียบเท่ากับเชื้อขนาดใหญ่ (นายสิทธิพงษ์ กระทบ และนายวสันต์ พรหมดีสาร, 2 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่า หน่วยงานรัฐมีการพัฒนาศักยภาพอยู่ตลอดเวลาและเป็นประจำทุกปีตามที่หน่วยงานรัฐอ้างถึงอยู่เป็นประจำ แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการบริหารจัดการน้ำที่บกพร่องให้ประชาชนได้ดีเท่าที่ควร และใช้งบประมาณสิ้นเปลืองเนื่องจากการพัฒนาโดยรัฐนั้นมองเพียงมุมเดียว เช่น พัฒนาศักยภาพบุคลากรของรัฐได้แล้วก็ต้องย้ายสถานที่ทำงานตามระเบียบราชการไม่ต่อเนื่องในแง่การปฏิบัติงานอย่างเข้าใจพื้นที่ไม่สานต่อศักยภาพองค์ความรู้ที่มีในพื้นที่ (นายนิรันดร คำนุ และนายสิริศักดิ์ สะดวก, 7 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

ด้านภาคประชาชนกล่าวว่า ปัญหาที่พบคือผู้มีส่วนได้เสียไม่ทราบถึงกระบวนการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ (นางสังวาลย์ วงษ์จันแดง และนางรัศมี วิเทห์, 10 กุมภาพันธ์ 2566: สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการพัฒนาศักยภาพคือการขาดแคลนบุคลากรในการปฏิบัติงานของกรมชลประทานและบุคลากรของหน่วยงานรัฐนั้น ไม่มีวินัยในการ

ปฏิบัติหน้าที่และประเด็นปัญหาอีกประเด็นหนึ่งคือ เชื้อขนาดเล็กยังไม่มีศักยภาพในด้านเทคโนโลยี เทียบเท่ากับเชื้อขนาดใหญ่ หน่วยงานรัฐยังกล่าวเสริมอีกว่าประชาชนก็ขาดวินัยในการปฏิบัติตามหน้าที่จึงก่อให้เกิดเป็นปัญหาในการพัฒนาศักยภาพ อีกทั้งการพัฒนาศักยภาพของทางภาครัฐยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควรเนื่องจากปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่เป็นประจำในทุกปี ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขได้อย่างดีเท่าที่ควร สภาพปัญหาดังกล่าว จึงเป็นการสะท้อนการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า ไม่มีการพัฒนาศักยภาพที่ดีเท่าที่ควร และปัญหาการใช้งบประมาณสิ้นเปลืองเนื่องจากการพัฒนาโดยรัฐนั้นมองเพียงมุมเดียว เช่น พัฒนาศักยภาพบุคลากรของรัฐได้แล้ว ก็ต้องย้ายสถานที่ทำงานตามระเบียบราชการไม่ต่อเนื่องในแง่การปฏิบัติงานอย่างเข้าใจพื้นที่ไม่สานต่อศักยภาพองค์ความรู้ที่มีในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะในการอภิบาลน้ำ

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำ ภายในจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอบางสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว เครื่องมือที่ใช้คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

2.1 ข้อเสนอแนะด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์

หน่วยงานรัฐมีข้อเสนอในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ดังนี้ ให้ลดคณะกรรมการที่มีหน้าที่บริหารจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำลง เนื่องจากในปัจจุบันมีคณะกรรมการที่บริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น และก่อให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนไม่กระชับในการปฏิบัติงาน ควรลดขนาดหรือลดจำนวนคณะกรรมการดังกล่าว เพื่อลดขั้นตอนการปฏิบัติงานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จนจะนำมาสู่การบริหารจัดการน้ำที่ทันท่วงที ทันต่อความต้องการของประชาชน หรือทันต่อเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันที่อาจจะเกิดขึ้น

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนมีข้อเสนอในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ดังนี้ การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ควรจะเป็นในรูปแบบที่ยึดโยงกับประชาชนมากที่สุด หลักการคือ ประชาชนและหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์ไปสู่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ และประชาชนควรเป็นผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ นโยบายควรมีความหลากหลายตามบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ควรยุตินโยบายและโครงการขนาดใหญ่เนื่องจากสร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศและประชาชน ควรศึกษาศักยภาพในแต่ละพื้นที่ว่ามีรูปแบบการจัดการน้ำแบบใดเนื่องจากในแต่ละบริบทของพื้นที่นั้นจะมีการจัดการน้ำในพื้นที่ของ

ตนแตกต่างกันไปตามแต่บริบทของพื้นที่ และมีภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรน้ำที่แตกต่างกันในแต่ละฤดูกาล และไม่ใช่ทรัพยากรจนเกินความจำเป็น

ประชาชนมีข้อเสนอในด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ดังนี้ ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในทุกประเด็นที่มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับประชาชน เนื่องจากประชาชนภายในพื้นที่นั้นมีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในพื้นที่และมีความรู้ในเรื่องการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำและทรัพยากรน้ำภายในพื้นที่ของตนดีที่สุด จึงอยากมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำที่ตนนั้นใช้ประโยชน์มาตลอดทั้งช่วงชีวิต และควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ร่วมกันนั้นไปปรับใช้ในเชิงนโยบาย

2.2 ข้อเสนอแนะด้านการประสานงาน

หน่วยงานรัฐมีข้อเสนอในด้านการประสานงานดังนี้ ไม่มีข้อเสนอเนื่องจากในปัจจุบันนั้นการประสานงานดีกว่าเมื่อครั้งในอดีตมาก เนื่องจากมีสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีส่วนช่วยในการประสานงาน และการเตรียมความพร้อมนั้นมีค่อนข้างสูง และพบปัญหาน้อยกว่าเมื่อครั้งในอดีตมาก

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนมีข้อเสนอแนะในด้านการประสานงานดังนี้ ควรจัดสรรช่องทางการสื่อสารและประสานงานใหม่ ๆ เนื่องจากเครื่องมือและช่องทางเดิมนั้นไม่สามารถเข้าถึงประชาชนและชุมชนได้จริงและควรมีตัวแทนที่สามารถมีส่วนช่วยในการประสานงานและบูรณาการการทำงานได้จริง ลดขั้นตอนการประสานงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติงานจริง และเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดเครื่องมือในการประสานงาน และควรนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการประสานงานมากขึ้น และควรมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการประสานงานใหม่เพื่อเอื้อให้การประสานงานนั้นดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประชาชนมีข้อเสนอแนะในด้านการประสานงานดังนี้ ควรสื่อสารและประสานงานให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อลดข้อบกพร่องที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และควรมีการประชาสัมพันธ์เป็นประจำ เมื่อจะมีการบริหารจัดการน้ำเกิดขึ้นภายในพื้นที่ของประชาชน และควรมีการแต่งตั้งผู้ประสานงานในพื้นที่ เพื่อเพิ่มศักยภาพและความรวดเร็วในการประสานงาน

2.3 ข้อเสนอแนะด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อม

หน่วยงานรัฐมีข้อเสนอแนะด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อมดังนี้ เพิ่มศักยภาพเครื่องมือในการทำงาน เพิ่มความแม่นยำในการคาดการณ์ เนื่องจากคาดการณ์การพยากรณ์อากาศนั้น ยังไม่มีความแม่นยำมากเท่าที่ควร จึงเกิดการคลาดเคลื่อนในด้านการวางแผน จึงก่อให้เกิดปัญหาในด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อม อันจะนำมาซึ่งความเสียหายต่อระบบนิเวศน์และประชาชน

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนมีข้อเสนอแนะ ด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อมดังนี้ การวางแผนและการเตรียมความพร้อมที่ถูกออกแบบ โดยรัฐนั้นจะต้องมีการคำนึงถึง

ความสัมพันธ์และบริบทเชิงนิเวศ และความหลากหลายตลอดลุ่มน้ำ อีกทั้งยังต้องให้ข้อมูลความรู้กับประชาชนในเรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับการวางแผนและการเตรียมความพร้อมเนื่องจากโดยส่วนมากนั้นรัฐเป็นผู้วางแผนเพื่อตอบโจทยนโยบายที่ตนเป็นผู้กำหนด และควรยึดถือความต้องการของพื้นที่เป็นหลักในการกำหนดแผนต่าง ๆ ที่จะส่งผลมายังพื้นที่

ประชาชนมีข้อเสนอแนะด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อมดังนี้ เสนอให้มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในทุก ๆ แผนที่เกิดจากหน่วยงานรัฐที่เป็นผู้กำหนด และหน่วยงานรัฐต้องลงพื้นที่ภาคสนามอย่างละเอียด เพื่อที่จะได้เข้าใจบริบทพื้นที่และความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ อย่างแท้จริง เพื่อนำมาสู่การสร้างความร่วมมือกัน จนจะนำมาสู่การวางแผนและการเตรียมความพร้อมที่ตรงต่อความต้องการประชาชน

2.4 ข้อเสนอแนะด้านงบประมาณ

หน่วยงานรัฐมีข้อเสนอแนะด้านงบประมาณ ดังนี้ ทุกหน่วยงานควรมีงบฉุกเฉินเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากในปัจจุบันเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันหรือเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติเกิดขึ้นภายในพื้นที่ของตนที่รับผิดชอบ กรมชลประทานนั้นไม่มีงบฉุกเฉินให้แก่ชลประทานระดับจังหวัดไว้คอยแก้ไขปัญหา ชลประทานจังหวัด จึงต้องรองบฉุกเฉินจากทางจังหวัด จึงจะสามารถมีงบประมาณ มาแก้ไขสถานการณ์ที่ไม่คาดฝันนี้ จึงอาจก่อให้เกิดความล่าช้าและไม่คล่องตัวในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างทันท่วงที

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน มีข้อเสนอแนะด้านงบประมาณดังนี้ หน่วยงานรัฐจะต้องยึดหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องตั้งงบประมาณที่มาจากโครงการพัฒนาโดยรัฐไว้อย่างเป็นทางการลักษณะ และจะต้องลดขั้นตอนการใช้งบประมาณ ลดขั้นตอนที่สร้างความยุ่งยากในการใช้งบประมาณเพื่อประชาชน และสร้างความยืดหยุ่นในการใช้งบประมาณ

ประชาชนมีข้อเสนอแนะด้านงบประมาณดังนี้ ให้ชุมชนหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการใช้งบประมาณภายในพื้นที่ และให้หน่วยงานรัฐนั้นใช้งบประมาณให้มีความคุ้มค่ามากที่สุด พร้อมเสนอให้ประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ มีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบในการใช้จ่ายงบประมาณ

2.5 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการ

หน่วยงานรัฐมีข้อเสนอแนะด้านการจัดการดังนี้ จะต้องมีการจัดสรรทรัพยากรน้ำให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องจัดลำดับความสำคัญและเร่งพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน และใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการใช้น้ำ เช่น ภาคตะวันออกอาจจะใช้เทคโนโลยีเปลี่ยนน้ำทะเลมาเป็นน้ำที่สามารถอุปโภคบริโภค และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีความรู้สึกหวงแหนทรัพยากรน้ำ โดยใช้หลัก 3 R รียูส รีไซเคิล รีไซเคิล

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนมีข้อเสนอแนะด้านการจัดการดังนี้ เพิ่มศักยภาพในการวิเคราะห์ปริมาณน้ำในแต่ละฤดูกาล เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดน้ำท่วม เนื่องจากประชาชนในเขตพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรนั้น ได้รับความเดือดร้อนจากการเกิดน้ำท่วมซ้ำซากมาเป็นเวลายาวนาน และได้มีการเคลื่อนไหวยุติเรียกร้องสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นแหล่งทรัพยากรหลักของชุมชน มายาวนานถึง 14 ปี และจะต้องมีการผลักดัน เรื่องการอภิบาลน้ำให้เป็นวาระสำคัญ และรัฐควรมองศักยภาพในระดับชุมชนเป็นหลัก จึงจะได้มีส่วนช่วยในการเปิดโลกทัศน์ของรัฐ มิให้รัฐติดอยู่กับการพัฒนาระดับมหภาค จนนำมาสู่การมองปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในชุมชน

ประชาชนมีข้อเสนอแนะด้านการจัดการดังนี้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น มีส่วนในการตัดสินใจมิใช่รับคำสั่งจากหน่วยงานราชการ เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่นั้นรู้สึกว่าการตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ มีเพียงการรอรับคำสั่งหรือคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่รัฐเพียงเท่านั้น และจะต้องมีการจัดการน้ำร่วมกันระหว่าง ภาคการเมืองภาคราชการและภาคประชาชนอย่างบูรณาการ เนื่องจากประชาชนนั้นรู้สึกว่าการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการน้ำเป็นการปฏิบัติงานกันแบบแตกกระจายและมีการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างบูรณาการน้อย

2.6 ข้อเสนอแนะด้านการติดตามและประเมินผล

หน่วยงานรัฐมีข้อเสนอแนะด้านการติดตามและประเมินผลดังนี้ เพิ่มในเรื่องเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเพื่อติดตามและประเมินผล และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการน้ำให้มากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การยกประตูเขื่อนด้วยเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเขื่อนขนาดเล็กยังไม่มีทรัพยากรเทคโนโลยีที่มากพอในการช่วยอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการน้ำ และยังไม่มีความรู้เทคโนโลยีที่ถูกสร้างมาเพื่อการติดตามและประเมินผลโดยสำรวจข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในระบบการบริหารจัดการน้ำของรัฐ และยังไม่มีความรู้เทคโนโลยีที่เข้าถึงการติดตามและประเมินผลโดยการสำรวจความเห็นของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ โดยเฉพาะ

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนมีข้อเสนอแนะด้านการติดตามและประเมินผลดังนี้ จะต้องสร้างหน่วยงานภายนอกมาเพื่อตรวจสอบและติดตามประเมินผล หรืออาจจะเป็นสถาบันทางการศึกษาที่ไม่ใช่บริษัทที่รับจ้างตรวจสอบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นที่จะต้องคิดว่าจะอาศัยหน่วยงานใดเพื่อตรวจสอบถ่วงดุล และควรมีการติดตามประเมินผลตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน และหลังดำเนินงาน หรือตลอดกระบวนการนั่นเองเพื่อเป็นส่วนช่วยให้การติดตามและประเมินผลมีศักยภาพและผลจากการติดตามและประเมินผลสามารถใช้ได้จริงในทุกระดับการปฏิบัติงาน และจะต้องให้ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลตั้งแต่ต้นจนตลอดกระบวนการ

ประชาชนมีข้อเสนอแนะด้านการติดตามและประเมินผลดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรยกระดับการติดตามและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เนื่องจากประชาชนไม่สามารถทราบได้ว่าการติดตามและประเมินผลและข้อเสนอที่ได้จากประชาชนนั้นได้ถูกนำเสนอต่อผู้มีอำนาจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจริงหรือไม่ และนำไปปรับปรุงจริงหรือไม่

2.7 ข้อเสนอแนะด้านกฎระเบียบ/กฎหมาย

หน่วยงานรัฐมีข้อเสนอแนะด้านกฎระเบียบและกฎหมายดังนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องปรับบทลงโทษเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมาย และจะต้องสร้างวินัยให้กับผู้ใช้น้ำ ซึ่งในปัจจุบันนั้นจะเป็นการป้องปรามโดยส่วนมาก เนื่องจากกฎหมายที่ควบคุมเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำนั้น มีโทษที่ค่อนข้างเบา จึงก่อให้เกิดปัญหาการไม่เคารพกฎหมายและกฎระเบียบ

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนมีข้อเสนอแนะด้านกฎระเบียบและกฎหมายดังนี้ ให้ประชาชนเป็นผู้ชี้แนะกระบวนการทางการเมืองในการร่างกฎหมาย กฎหมายจะต้องเป็นไปตามเจตจำนงของประชาชน และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในกระบวนการออกกฎหมายหรือกฎระเบียบต่าง ๆ และควรมีการเปิดเวทีเพื่อปรับปรุงกฎระเบียบและกฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขในบางมาตราเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กฎหมาย หรือคลายข้อกังขาให้กับตัวกฎหมาย ประเด็นที่ควรแก้ไขจะมีเช่น หมวดการให้อำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรน้ำจะมีแต่หน่วยงานรัฐเป็นส่วนมาก ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการดังกล่าวได้ดีเท่าที่ควร หมวดการให้อำนาจหน้าที่จึงมีความจำเป็นที่จะต้องถูกแก้ไข

ประชาชนมีข้อเสนอแนะด้านกฎระเบียบและกฎหมายดังนี้ ควรออกกฎหมายให้เข้มงวดต่อภาคอุตสาหกรรมเนื่องจากภาคอุตสาหกรรมนั้น เป็นภาคที่สร้างผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ อยากให้มีการกวดขันในการบังคับใช้กฎหมายต่อภาคอุตสาหกรรมที่กระทำผิด และอยากให้ออกกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อภาคประชาชน ไม่ควรออกกฎหมายเพื่อเก็บภาษีน้ำอย่างไม่เป็นธรรม และควรเผยแพร่และสร้างองค์ความรู้เรื่องกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วน และเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชนเพื่อเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง

2.8 ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาศักยภาพ

หน่วยงานรัฐมีข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาศักยภาพดังนี้ นำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยทดแทนอัตรากำลังที่ลดลงและชดเชยข้อบกพร่องที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น นำระบบ AI เข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนาศักยภาพ เนื่องจากระบบทรัพยากรน้ำนั้นเป็นระบบที่ค่อนข้างใหญ่ หากนำระบบ AI เข้ามามีส่วนช่วยก็จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำงานได้อย่างมาก ทั้งนี้ทั้งนั้น ในปัจจุบันตามเขื่อนขนาด

ใหญ่ก็ได้ใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการเปิดปิดประตูระบายน้ำของเขื่อน หากแต่ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่ที่ขนาดและศักยภาพของเขื่อน เขื่อนขนาดเล็กยังไม่มีศักยภาพในด้านเทคโนโลยีเทียบเท่ากับเขื่อนขนาดใหญ่ที่มีทรัพยากรมากกว่าอย่างชัดเจน

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนมีข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาศักยภาพดังนี้ ควรพัฒนาศักยภาพในด้านการบริการประชาชนและสร้างความน่าเชื่อถือให้มากขึ้น เนื่องจากประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร เป็นผู้ได้รับผลกระทบที่เกิดจากน้ำท่วมซ้ำซากอยู่บ่อยครั้ง ประชาชนจึงไม่มีความเชื่อถือในระบบที่รัฐบริหารจัดการน้ำ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำและเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และควรพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการน้ำโดยเริ่มจากการพัฒนาศักยภาพผ่านข้อมูลระดับชุมชน หน่วยงานรัฐไม่ควรยึดติดกับโครงการที่พัฒนาโดยรัฐ ควรมองศักยภาพของพื้นที่เป็นหลัก และปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างบุคลากร ควรมีข้อกำหนดชัดเจนว่าหลักจากบุคลากรพัฒนาศักยภาพแล้วนั้น ควรปฏิบัติงานอยู่ต่ออีกกี่ปี เพื่อสร้างความต่อเนื่องและใช้ประโยชน์จากศักยภาพที่เพิ่มขึ้นให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังต้องมีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมชัดเจนว่า ศักยภาพของบุคลากรนั้นเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด

ประชาชนมีข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาศักยภาพดังนี้ ให้พัฒนาศักยภาพในด้านการเกษตรร่วมด้วย เนื่องจากประชาชนภายในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก และควรให้ความรู้กับประชาชนในด้านการอภิบาลน้ำมากขึ้น และควรมีการจัดเวทีพัฒนาศักยภาพของผู้มีส่วนได้เสีย ทุก ๆ ภาคส่วนควรมีการพัฒนาศักยภาพไปพร้อมกัน



บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ในเรื่องการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำในพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว และศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำ ภายในจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว มีข้อสรุปดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. วิธีการดำเนินการวิจัย
3. สรุปผล
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำในพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำ ภายในจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาหลวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภออาจสามารถ อำเภอเชียงขวัญ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว

พูน ปณ ทิโต ชีเว

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งออกได้ตามลำดับดังนี้

1. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

1.1 กลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชีตอนล่างพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาสลวง อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำพอง อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น

1.2 นักพัฒนาเอกชนในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาสลวง อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น

1.3 นักวิชาการที่ปฏิบัติงานประสานกับกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำชีตอนล่างจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาสลวง อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น

1.4 หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำและปฏิบัติงานประสานกับกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำชีตอนล่าง จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาสลวง อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยซ้ำซากจนก่อให้เกิดกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชี คือพื้นที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาสลวง อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำขุ่น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังต่อไปนี้ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งเนื้อหาที่ได้จากการใช้เครื่องมือดังกล่าวประกอบไปด้วย

3.1 สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเนื้อหาและรูปแบบเครื่องมือจะมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่เกี่ยวกับข้อมูลและสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่

3.2 ข้อเสนอแนะต่อการอภิบาลน้ำ ภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเนื้อหาและรูปแบบเครื่องมือจะมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่เกี่ยวกับข้อมูลและสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สรุปผล

1. สภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร โดยเนื้อหาในประเด็นสภาพการอภิบาลน้ำและสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรจะถูกแบ่งออกเป็น 8 ด้านด้วยกันคือ 1) การกำหนดนโยบายและ ยุทธศาสตร์ 2) การประสานงาน 3) การวางแผนและการเตรียมความพร้อม 4) งบประมาณ 5) การ จัดการ 6) การติดตามและประเมินผล 7) กฎระเบียบและกฎหมาย 8) การพัฒนาศักยภาพ

1.1 สรุปผลการศึกษาด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์

1.1.1 สรุปผลการศึกษาด้านหน้กการในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์

การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นเป็นการกำหนดมาจากข้าราชการ ระดับสูงลงมาสู่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ จะเห็นได้ว่าการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าวมิได้มี ส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้น อีกทั้งประชาชนยังไม่ทราบถึงกระบวนการการกำหนดนโยบายว่ามี หลักคิดและหลักการ การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์อย่างไร เนื่องจากเป็นการกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์ที่เป็นการกำหนดมาจากข้าราชการระดับสูงและมิได้มีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ ต้นและที่มาของรัฐบาลที่เป็นที่น่ากังขาเป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ จึงนำมาสู่มุมมองที่แตกต่างกัน ระหว่างรัฐ กับนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน และนำมาสู่การขาดความรู้ของประชาชนที่ไม่ทราบ และไม่เข้าใจในกระบวนการการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์

1.1.2 สรุปผลการศึกษาด้านการกำหนดระดับความสำคัญในการกำหนดนโยบาย ในการกำหนดระดับความสำคัญภายใต้กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์นั้น มีการจัดลำดับความสำคัญ โดยข้าราชการระดับสูงเช่น กรมชลประทานกำหนดกรอบความสำคัญภายใต้กรอบนโยบาย ทั้งนี้ ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ว่าควรให้ความสำคัญกับประเด็นใดเป็นหลัก ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่ม ประชาชนและกลุ่มนักวิชาการและนักพัฒนานั้นและหน่วยงานรัฐ ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันคือ การกำหนดระดับความสำคัญของหน่วยงานรัฐนั้นเป็นการกำหนดมาจากข้าราชการระดับสูง แต่กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลเห็นแย้งกันในประเด็นการกำหนดระดับความสำคัญนั้นรัฐให้ความสำคัญไปที่ประเด็นน้ำ ท่วมน้ำแล้งเป็นหลัก แต่มิได้มองถึงบริบทชุมชนและบริบทเชิงนิเวศน์ที่อยู่ในชุมชนเป็นหลัก และ แก้ปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งโดยการกำหนดโครงการต่าง ๆ มายังพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้ง บ่อยครั้งที่โครงการต่าง ๆ นั้นก็ไม่ได้แก้ปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนก็ยัง ต้องประสบปัญหาดังกล่าวอยู่เป็นประจำ

1.1.3 สรุปผลการศึกษาด้านการกำหนดนโยบายเชื่อมโยงระหว่างภาคทรัพยากรน้ำ และภาคที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นโยบายที่ถูกกำหนดมาให้เชื่อมโยงกันกับภาคส่วนอื่นนั้นเป็นนโยบายที่ถูก กำหนดมาจากส่วนกลาง โดยไม่ได้มีส่วนภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่นหรือภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม

ในการกำหนดนโยบาย มีการกำหนดนโยบายเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องกับภาคทรัพยากรน้ำ แต่ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียนั้นไม่ทราบถึงกระบวนการหรือเนื้อหาของนโยบายที่มีการกำหนดให้เชื่อมโยงกันระหว่างภาคส่วนอื่น และในการปฏิบัติงานนั้นยังไม่ปรากฏเห็นการปฏิบัติงานร่วมกันข้ามภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรมที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.1.4 สรุปผลการศึกษาด้านความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ความขัดแย้งนั้น เกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติภายใต้กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์จนนำมาสู่การแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูระบบนิเวศน์ แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากการกำหนดโครงการและนโยบายนั้นไม่สอดคล้องกันในแง่ของการปฏิบัติงานจากปรากฏการณ์ที่เคยเกิดขึ้นเป็นที่ประจักษ์ นั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่าการแก้ปัญหาตามแนวทางดังกล่าวไม่ได้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีกระบวนการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อชี้แจงและหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหรือกลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อน จนนำมาสู่การเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายและยุทธศาสตร์ แต่ก็ยังมีประชาชนส่วนน้อยที่กล้าลุกขึ้นมาขัดแย้งและต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม

1.1.5 สรุปผลการศึกษาด้านปัญหาที่พบในประเด็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์หน่วยงานรัฐมองไม่เห็นปัญหาในด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ และหน่วยงานรัฐมุ่งสร้างโครงการขนาดใหญ่ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำหรือใช้โครงการขนาดใหญ่แก้ปัญหาหน้าท่วมน้ำแล้ง แต่ประสบปัญหาการคัดค้านโครงการขนาดใหญ่จากประชาชน หน่วยงานรัฐจึงมองประชาชนเป็นปัญหาในการดำเนินการตามนโยบาย ทว่านักวิชาการและประชาชนมองการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นมีปัญหา เนื่องจากขั้นตอนการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์นั้นเป็นขั้นตอนที่ถูกกำหนดมาจากรัฐส่วนกลาง จึงไม่ทราบถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่ภูมิศาสตร์และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ส่วนภูมิภาคส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนนั้นไม่ได้มีส่วนในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ ประชาชนจึงมองว่าประเด็นดังกล่าวถือเป็นปัญหาในด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์

1.2 สรุปผลการศึกษาด้านการประสานงาน

1.2.1 สรุปผลการศึกษาด้านกระบวนการประสานงาน

กระบวนการและกลไกการประสานงานนั้นจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การประสานงานที่เป็นทางการและการประสานงานที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งการประสานงานที่เป็นทางการนั้นจะเป็นการประสานงานตามลำดับการปกครอง จนประสานไปถึงผู้นำชุมชน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้นำชุมชนที่รับหน้าที่ประสานงานกับประชาชนนั้นจะประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

ประชาชนจะต้องเป็นฝ่ายเข้าหาและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเอง น้อยครั้งที่การประสานที่มาจากหน่วยงานภาครัฐสู่ประชาชนจะมีประสิทธิภาพ ประชาชนจึงต้องเป็นฝ่ายประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเอง และโดยส่วนมากการประสานงานจะไม่รวมไปถึงผู้มีส่วนได้เสีย ในส่วนของการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการจะเป็นในรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ และในด้านของกลุ่มของประชาชนเองนั้น จะมีการประสานงานกันผ่านตัวแทนกลุ่มซึ่งจะมีตัวแทนของหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ถึง 2 คน ทำหน้าที่ประสานงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชี และประสานงานในประเด็นทรัพยากรน้ำภายในพื้นที่

1.2.2 สรุปผลการศึกษาด้านการแบ่งปันข้อมูลและการตัดสินใจร่วมกัน การประสานงานนั้นจะก่อให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลก็ต่อเมื่อการประสานงานดังกล่าวเป็นการประสานงานเพื่อเข้าร่วมการประชุมในวาระต่าง ๆ จึงจะมีการแบ่งปันข้อมูลภายในที่ประชุมแล้วนำมาสู่การตัดสินใจร่วมกัน ทั้งนี้การจัดการประชุมดังกล่าวอาจไม่ได้มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างครบถ้วนทุกประเด็นให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบ และสมาชิกในการประชุมนั้นอาจจะไม่ครอบคลุมไปถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน และผู้ให้ข้อมูลตั้งข้อสังเกตว่าเวทีประชาคมดังกล่าวอาจจะเป็นเพียงเครื่องมือที่สร้างความชอบธรรมให้กับหน่วยงานรัฐเพียงเท่านั้น เนื่องจากโครงการที่ผ่านการประชาคมนั้นก็ไม่ได้สามารถแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ได้ดีเท่าที่ควร

1.2.3 สรุปผลการศึกษาด้านการเชื่อมโยงกันระหว่างการประสานงานและนโยบาย การประสานงานในประเด็นต่าง ๆ นั้น จะเป็นไปตามกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ถูกกำหนดมาจากรัฐบาลส่วนกลาง หากมีการประสานงานอื่น ๆ จะเป็นไปตามการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และประชาชนส่วนมากนั้นไม่ทราบถึงกลไกการประสานงานว่าเป็นไปตามกรอบนโยบายหรือไม่อย่างไร เพียงแต่เชื่อว่าจะต้องเป็นไปตามกรอบที่ผู้มีอำนาจได้กำหนดเอาไว้แล้ว ซึ่งไม่มีความยืดหยุ่นในการปรับใช้ในแต่ละบริบทพื้นที่

1.2.4 สรุปผลการศึกษาด้านการประสานงานในสถานการณ์เฉพาะหน้าในสถานการณ์เฉพาะหรือภาวะภัยพิบัติที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ นั้นหน่วยงานราชการนั้นได้มีการเตรียมการและวางแผนในการตั้งศูนย์บัญชาการเพื่อเป็นสถานที่ประสานงานและบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการสถานการณ์เฉพาะ หากแต่ลำดับการประสานงานต่าง ๆ นั้น ก็ยังเป็นไปตามกลไกระบบราชการที่จะต้องประสานงานเป็นลำดับชั้นการปกครองจนลงมาสู่การประสานงานต่อผู้นำชุมชนแล้วการประสานงานดังกล่าว จึงจะถึงประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่จึงได้มีการติดตามข่าวสาร และประสานงานด้วยตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการประสานงานและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับสถานการณ์เฉพาะ

1.2.5 สรุปผลการศึกษาด้านปัญหาที่พบในการประสานงานปัญหาที่เกิดขึ้นในการประสานงานก็คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการประสานงานก็คือ กฎระเบียบที่กำกับหน่วยงานรัฐนั้นไม่มี

ความยืดหยุ่นหน่วยงานรัฐ จึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่นอกเหนือจากที่ได้รับคำสั่งมาได้ และงบประมาณในการประสานงานนั้นยังขาดแคลนอยู่ จึงส่งผลให้การประสานงานไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควรและการประสานงานไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนและไม่ครอบคลุมภาคประชาชน จึงก่อให้เกิดความล่าช้าและขาดแคลนบุคลากรในการประสานงาน

1.3 สรุปผลการศึกษาด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อม

1.3.1 สรุปผลการศึกษาด้านการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลนั้นเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงวิชาการจากการเก็บสถิติในด้านทรัพยากรน้ำ ไม่ได้มีการลงเก็บข้อมูลหรือความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ไม่ได้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชน เพียงแต่เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

1.3.2 สรุปผลการศึกษาด้านรูปแบบของแผนและการประมาณการต้นทุน รูปแบบของแผนนั้นจะอยู่ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ระยะยาวและแผนภายใต้นโยบายดังกล่าว จะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ แผนที่เป็นรูปแบบสิ่งก่อสร้าง และแผนที่ไม่ใช่สิ่งก่อสร้าง และจะมีการเสนอความคิดเห็นโดยประชาชนสู่ชลประทานและชลประทานระดับจังหวัดเสนอสู่กรมชลประทานและเสนอต่อกระทรวงเพื่ออนุมัติแผนดังกล่าวตามลำดับ โดยขั้นตอนการประมาณการต้นทุนนั้น จะเป็นกรมชลประทานจัดการให้แล้วเสร็จก่อนจะนำโครงการดังกล่าวเสนอต่อหน่วยงานในระดับกระทรวงต่อไปในส่วนของข้อมูลแผนที่ประชาชนจะทราบได้นั้นจะเป็นแผนสิ่งก่อสร้างขนาดเล็กภายในชุมชนเพียงเท่านั้น

1.3.3 สรุปผลการศึกษาด้านกรอบระยะเวลาในแผน กรอบระยะเวลาในการปฏิบัติงานตามแผนนั้นมีอยู่ 3 ระยะด้วยกันคือ แผนระยะสั้น คือ 1 ปีหรือน้อยกว่า แผนระยะกลาง คือ 2 ถึง 3 ปี ระยะยาวคือ มากกว่า 3 ปี แผนต่าง ๆ มีการกำหนดกรอบระยะเวลาไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่กรอบระยะเวลาในการกำหนดแผน และกรอบระยะเวลาที่จะนำแผนนั้น ๆ ไปใช้ทว่าในบางกรณีที่การปฏิบัติงานจริงนั้นไม่เป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้

1.3.4 สรุปผลการศึกษาด้านการประมาณการด้านทรัพยากรบุคคลและการเงิน หน่วยงานรัฐนั้น มีการประมาณการด้านทรัพยากรบุคคลและการเงิน ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ นั้นจะถูกบันทึกไว้ในเนื้อหารายละเอียดของแผนไว้อย่างชัดเจน ทว่าข้อมูลรายละเอียดในด้านทรัพยากรบุคคลและการเงินนั้นไปไม่ถึงการรับรู้ของประชาชน จะมีเพียงโครงการขนาดเล็กภายในชุมชนเพียงเท่านั้น จึงจะมีการประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายหน้าโครงการเพื่อแจ้งถึงงบประมาณการเงินและแจ้งถึงผู้รับผิดชอบในโครงการนั้น ๆ

1.3.5 สรุปผลการศึกษาเรื่อง การคำนึงถึงการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนในมุมมองของรัฐนั้น การให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนถือเป็น

หัวใจหลักของการปฏิบัติงานจะต้องคำนึงถึงการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญ หากมีข้อขัดแย้งก็ต้องจัดการกับความขัดแย้งให้หมดไปเสีย ด้วยการทำความเข้าใจร่วมกันและชี้แจงประเด็นปัญหาให้ประชาชนคลายความสงสัย ทั้งนี้หน่วยงานรัฐกลับยอมรับเสียเองว่าการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนนั้นเป็นการยากที่สามารถกระทำได้ เนื่องจากทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรที่ซับซ้อนเกี่ยวข้องกับหลายประเด็น ไม่ว่าจะภาคการเกษตรหรือภาคอุตสาหกรรมหรือภาคประชาชน ในด้านของประชาชนและนักวิชาการเองก็มองไปในทิศทางเดียวกันว่า การบริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนนั้นเป็นเพียงถ้อยคำที่ถูกเขียนไว้ในเอกสารแต่เพียงเท่านั้น เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏเห็นอยู่ในชีวิตประจำวันและอยู่ในพื้นที่ของตนนั้นล้วนสวนทางกับคำว่า การคำนึงถึงการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน

1.3.6 สรุปผลการศึกษาด้านการพัฒนาและเตรียมขีดความสามารถ การพัฒนาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมนั้นหน่วยงานรัฐพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมอยู่อย่างสม่ำเสมอและจะมีการถอดบทเรียนจากสถานการณ์ปัญหาที่เคยประสบเพื่อนำปัญหาดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานในอนาคต ทั้งนี้ก็ยังคงปรากฏข้อกังขาอยู่ก็คือ การเพิ่มศักยภาพการทำงานของหน่วยงานรัฐนั้น อาจมีวัตถุประสงค์แอบแฝงอยู่คือเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองทางการเมือง จะนำมาสู่ประสิทธิภาพในการจัดการทางการเมือง แม้จะพยายามยกระดับความสามารถในการบริหารจัดการน้ำเท่าไรก็ตาม หน่วยงานรัฐก็ยังสลัดไม่พ้นการแก้ปัญหาในด้านทรัพยากรน้ำด้วยกำหนดโครงการขนาดใหญ่ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและประชาชนยังไม่ทราบถึงประเด็นในการพัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานรัฐว่ามีกระบวนการหรือเนื้อหาในการพัฒนาขีดความสามารถอย่างไร แต่ในด้านภาคประชาชนนั้นจะมีการถอดบทเรียนในที่ประชุมเป็นประจำในทุกเดือน

1.3.7 สรุปผลการศึกษาด้านการคาดการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการและความเดือดร้อนของประชาชน หน่วยงานรัฐมีการเตรียมความพร้อมโดยการรวบรวมข้อมูลทางวิชาการเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาสังเคราะห์ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถให้ตอบสนองต่อผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ ทว่ารัฐมุ่งเน้นการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่เป็นหลักโดยเลือกที่จะมองข้ามการพัฒนาในภาคครัวเรือนให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองตามภูมิปัญญาชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ ซึ่งโครงการขนาดใหญ่นั้นจะนำมาซึ่งงบประมาณจำนวนมหาศาล และอาจจะนำมาซึ่งการทุจริตภายใต้โครงการขนาดใหญ่ แม้รัฐจะบอกว่าเป็นการปฏิบัติงานเพื่อคาดการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการและความเดือดร้อนของประชาชน แต่แผนดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการและองค์ความรู้จากประชาชนในพื้นที่ และปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่นั้นยังเรื้อรังกยาวนานนับ 14 ปี

1.3.8 สรุปผลการศึกษาด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อมร่วมกับลุ่มน้ำระหว่างประเทศ การวางแผนและการเตรียมความพร้อมร่วมกับลุ่มน้ำระหว่างประเทศนั้นยังมีความคลุมเครืออยู่มาก ในแง่การวางแผนที่เป็นทางการนั้น ยังมีความคลุมเครืออยู่แต่อาจจะมีการวางแผนและตกลงร่วมกันกับลุ่มน้ำระหว่างประเทศในเชิงที่ไม่เป็นทางการ ส่วนในด้านที่เป็นทางการอาจจะเป็นการวางแผนในแม่น้ำโขงในพื้นที่ที่อยู่ในเขตประเทศไทย ไม่ได้มีการวางแผนร่วมกับรัฐบาลต่างประเทศ และการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันและการแบ่งปันองค์ความรู้ระหว่างลุ่มน้ำในภาคประชาชนจะมีการประสานงานระหว่างลุ่มน้ำอยู่เป็นประจำ เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง

1.3.9 สรุปผลการศึกษาด้าน ปัญหาในด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อม ปัญหาที่พบในประเด็นการเตรียมความพร้อมและการวางแผนคือ เทคโนโลยีในการคาดการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ยังไม่มีความแม่นยำมากพอ จึงส่งผลให้การวางแผนคาดเคลื่อน การวางแผนไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียภายในพื้นที่ การประสานงานในด้านการวางแผนยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร รัฐวางแผนฝ่ายเดียว รวมทั้งประชาชนไม่ทราบถึงเนื้อหารายละเอียดที่ถูกบรรจุไว้ในแผน และหน่วยงานรัฐยังขาดความรู้ในเรื่องบริบทชุมชน

1.4 สรุปผลการศึกษาด้านงบประมาณ

1.4.1 สรุปผลการศึกษาด้านแหล่งเงินอื่นนอกเหนือจากงบประมาณที่ได้จากรัฐ เมื่อในอดีตจะมีแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาให้การสนับสนุนในด้านการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำ แต่ในปัจจุบันไม่ปรากฏเห็นหน่วยงานเหล่านี้ ซึ่งในปัจจุบันจะไม่มีแหล่งเงินทุนอื่นนอกเหนือจากเงินที่ได้จากทางภาครัฐ ทว่าจะเป็นการระดมทรัพยากรจากหลายภาคส่วนแทนการระดมทุนจะเป็นในลักษณะการระดมทรัพยากรเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีที่เกิดภัยพิบัติในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้งหรืออุทกภัย ในด้านของภาคประชาชนก็จะมีการสร้างกองทุนวันละบาท และมีกิจกรรมบุญกุ่มข้าว และการทำนารวม เพื่อเป็นการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากทรัพยากรน้ำ และเป็นกิจกรรมเพื่อสะท้อนปัญหาไปยังสาธารณชนและสะท้อนการปฏิบัติงานของรัฐ

1.4.2 สรุปผลการศึกษาด้านการคาดการณ์ต้นทุน มีการคาดการณ์ต้นทุนในทุกนโยบายและทุกกิจกรรม มีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่าในกิจกรรมใดใช้ต้นทุนไปเป็นจำนวนเท่าใด ทว่าก็เกิดข้อสังเกตว่าการคาดการณ์ต้นทุนดังกล่าวนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนหรือประโยชน์ส่วนตน และรายละเอียดในการคาดการณ์ต้นทุนประชาชนไม่ทราบถึงรายละเอียดในต้นทุนดังกล่าวจะทราบได้ก็ต่อเมื่อกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ได้เริ่มต้นไปแล้วจึงจะมีป้ายปักหน้าโครงการเพื่อชี้แจงถึงต้นทุนในการดำเนินการ

1.4.3 สรุปผลการศึกษาด้านการกำหนดแผนค่าใช้จ่าย แผนค่าใช้จ่ายจะเป็นไปตามหน่วยงานต้นสังกัดที่เป็นผู้บังคับบัญชา ในที่นี้หมายถึงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้เสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรีในการอนุมัติแผนค่าใช้จ่ายที่ได้มีการกำหนดแผนมาจากกรมชลประทาน และจะมีกรมบัญชีกลางเป็นผู้กำหนดราคาค่าใช้จ่ายมาตรฐานประกอบในแผน บ่อยครั้งที่แผนที่เสนอไปนั้นไม่ได้รับการอนุมัติตามกรอบของแผนที่ได้มีการกำหนดและเสนอไปยังหน่วยงานต้นสังกัด

1.4.4 สรุปผลการศึกษาด้าน แหล่งเงินทุนสำรองในกรณีฉุกเฉิน ในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นจะประกอบไปด้วยหลายหน่วยงานด้วยกันในการเข้ามาช่วยแก้ไขในสถานการณ์ฉุกเฉิน ไม่ว่าจะเป็น หน่วยงานจากส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ชลประทาน สภาเกษตรกร ในกรณีฉุกเฉินจะสามารถใช้จ่ายงบประมาณในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้จากแหล่งงบประมาณจากทางจังหวัด กระจายลงมาสู่ท้องถิ่นเพื่อช่วยในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน อีกทั้งยังทราบได้จากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินภายในพื้นที่ เช่น สภาเกษตรกร แจ้งว่าได้รับงบมาทำไต่ และจะมีกระบวนการอย่างไรในการช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้ในการตรวจสอบงบประมาณฉุกเฉินดังกล่าว ยังเป็นเรื่องยากที่ประชาชนภายในพื้นที่จะสามารถตรวจสอบได้

1.4.5 สรุปผลการศึกษาด้านกรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายงบประมาณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ นั้นจะมีการวางกรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายไว้อย่างชัดเจนแต่ประชาชนไม่ทราบถึงกรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายงบประมาณนอกจากจะเป็นโครงการขนาดเล็กหรือกลางภายในพื้นที่ ที่จะปรากฏเห็นป้ายหน้าโครงการ ซึ่งชี้แจงงบประมาณและระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

1.4.6 สรุปการศึกษาด้านปัญหาในด้านงบประมาณ ในด้านหน่วยงานรัฐนั้นรู้สึกว่างบประมาณที่ได้รับมานั้นไม่เพียงพอต่อความต้องการและไม่สอดคล้องต่อการปฏิบัติงาน ในด้านนักวิชาการและภาคประชาชนกล่าวว่า ในประเด็นงบประมาณนั้นประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการกำหนดงบประมาณว่าจะสามารถใช้งบประมาณเท่าใดและเป็นไปในทิศทางใด และยังกล่าวอีกว่าการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐไม่มีความคุ้มค่าและไม่คุ้มทุน เนื่องจากไม่ได้มีการศึกษาความคุ้มค่าและคุ้มทุนอีกด้วย หากมีการศึกษาก็คงจะเป็นการศึกษาที่ไม่ละเอียดถี่ถ้วน เนื่องจากก็ยังพบปัญหาการใช้งบประมาณอย่างไม่คุ้มค่าอยู่นั่นเอง

1.5 สรุปผลการศึกษาด้านการจัดการ

1.5.1 สรุปผลการศึกษาด้านการจัดการประสานองค์การระดับชาติในขั้นตอนการประสานงานระหว่างประเทศนั้นหน่วยงานรัฐกล่าวว่าจะมีเพียงการประชุมสัมมนาจากการเชิญขององค์การระหว่างประเทศ เพื่อให้ความรู้และให้ความช่วยเหลือเพียงเท่านั้น ทว่าด้านนักวิชาการและนักพัฒนากลับกล่าวว่า การจัดการร่วมกันระหว่างองค์การระดับชาติและองค์การภายในประเทศนั้นจะเป็นการจัดการร่วมกันภายใต้คณะกรรมการแม่น้ำโขงเป็นการจัดการเพื่อวัตถุประสงค์ การใช้น้ำอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรม การจัดการน้ำที่เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดผลเสียที่เป็นอันตราย

น้อยที่สุด และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในกลุ่มน้ำโขง ทว่าประชาชนนั้นไม่ทราบถึงการจัดการดังกล่าวแม้แต่น้อย

1.5.2 สรุปผลการศึกษาด้านอำนาจหน้าที่ในการจัดการ การที่จะระบุว่าผู้ใดเป็นเจ้าของโครงการ หรือเป็นผู้ลงทุนในโครงการนั้น ๆ จะขึ้นอยู่กับว่าพื้นที่ของโครงการนั้น ๆ เป็นพื้นที่ของหน่วยงานใด โดยส่วนมากจะเป็นพื้นที่ของกรมชลประทาน ประชาชนจะสามารถทราบถึงรายละเอียดของโครงการในเรื่อง ผู้ใดเป็นเจ้าของโครงการ และผู้ใดเป็นผู้ลงทุนหรือสนับสนุนในด้านอื่น ๆ ได้จากป้ายที่ระบุหน้าโครงการว่า โครงการนั้นมีรายละเอียดเป็นอย่างไร ผู้ใดเป็นเจ้าของโครงการ มีงบประมาณจำนวนเท่าใด และผู้ใดเป็นผู้สนับสนุนหรือดำเนินการในโครงการนั้น ๆ ทว่าบ่อยครั้งประชาชนก็มิอาจทราบได้ถึงรายละเอียดของโครงการจนกว่าโครงการเหล่านั้นจะแล้วเสร็จหรือโครงการเหล่านั้นได้เริ่มการดำเนินการไปแล้ว และจะสามารถทราบได้เพียงรายละเอียดของโครงการขนาดเล็กที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการขนาดใหญ่ สำหรับโครงการขนาดใหญ่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้

1.5.3 สรุปผลการศึกษาด้านผู้จัดสรรทรัพยากรน้ำ แต่เดิมประชาชนจะใช้เครื่องมือที่ตนมีในการใช้ทรัพยากรน้ำ ทว่าในปัจจุบันการจัดสรรทรัพยากรน้ำจะขึ้นอยู่กับประชาชนเพียงในแง่ของหลักการ แต่การปฏิบัติงานจริงจะขึ้นอยู่กับหลายหน่วยงานด้วยกันโดยจะเป็นในรูปแบบการเสนอแผนต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อเป็นการอนุมัติแผนแล้วจึงนำแผนการจัดสรรทรัพยากรน้ำมาปฏิบัติโดยหน่วยงานหลักที่ปฏิบัติงานในด้านการจัดสรรทรัพยากรน้ำ คือ กรมชลประทาน ไม่เพียงแต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรเพียงเท่านั้นที่จะได้จัดสรรทรัพยากรน้ำ ยังมีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตที่เป็นผู้ดูแลเขื่อนขนาดใหญ่ที่ใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตยังเป็นผู้กำหนดการเปิดและปิดประตูเขื่อนดังกล่าว การไฟฟ้าฝ่ายผลิตจึงถือเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรน้ำ ทว่าประชาชนยังขาดความรู้ในเรื่องที่ว่าผู้ใดเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรน้ำอย่างชัดเจน แต่เชื่อว่ากรมชลประทานนั้นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ

1.5.4 สรุปผลการศึกษาด้านการจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน การจัดการในเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันจะมีการคาดการณ์ล่วงหน้าผ่านข้อมูลเชิงวิชาการที่ได้เก็บรวบรวมมาตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูลที่กรมชลประทานได้เก็บรวบรวมเองเช่น ปริมาณน้ำในแม่น้ำ ในเขื่อน น้ำใต้ดิน น้ำบนดิน เพื่อเป็นการประกอบการคาดการณ์ล่วงหน้าต่อเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน อีกทั้งในระหว่างเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันนั้นจะมีการระดมทรัพยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและร่วมมือกับทางจังหวัดเพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ทว่าประชาชนกล่าวว่าในอดีตที่ผ่านมาประชาชนต้องช่วยเหลือกันเองจะมีหน่วยงานรัฐเข้ามาช่วยเหลือบ้างแต่ผู้ปฏิบัติงานหลักคือประชาชนที่เดือดร้อนภายในพื้นที่ และในปีที่ผ่านมาประชาชนพึงจะได้รับความช่วยเหลือจากสภากาชาดจังหวัดเป็นครั้งแรก และหน่วยงานที่เร็วที่สุดในการเข้ามาช่วยเหลือ

ประชาชนจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันคือ มูลนิธิประจำพื้นที่ และภายหลังจากการเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันจะเป็นการเขียนโครงการเสนอของบประมาณต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อจะนำงบประมาณดังกล่าวมาแก้ไขข้อบกพร่องที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน และเพื่อฟื้นฟูผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน แต่บ่อยครั้งที่โครงการดังกล่าวนั้นไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาให้กับประชาชนได้ดีเท่าที่ควร และประชาชนยังกล่าวอีกว่าภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก็ไม่ปรากฏเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาปฏิบัติงานภายในพื้นที่ชุมชนอีกเลย

1.5.5 ผลการศึกษาด้านประเด็นปัญหาในการจัดการ ภาครัฐมองปัญหาในการจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างจากภาคส่วนอื่นคือ ภาครัฐมองว่าทรัพยากรน้ำค่อนข้างมีอยู่อย่างจำกัด จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งอันเป็นต้นเหตุของปัญหา ทว่าภาคส่วนอื่น ๆ มองว่าการจัดการภายใต้การปฏิบัติงานของภาครัฐนั้นเป็นการจัดการที่ขาดการบูรณาการข้ามภาคส่วนอันเป็นปัญหาต่อการจัดการจนก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก และเป็นปัญหาหลักในด้านการจัดการ

1.6 สรุปผลการศึกษาด้านการติดตามและประเมินผล

1.6.1 สรุปผลการศึกษาด้านการรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และประเมินผลการเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และติดตามประเมินผลนั้นจะเป็นในรูปแบบการเก็บข้อมูลจากรายงานการดำเนินการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการจ้างบริษัทเอกชนเพื่อทำหน้าที่ติดตามและประเมินผล หรือแม้กระทั่งประเมินผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และยังมีการเก็บข้อมูลจากเครื่องเก็บข้อมูลที่ถูกติดตั้งอยู่ตามสะพานภายในแม่น้ำชี หรือข้อมูลที่ได้จากเขื่อนต่าง ๆ ทว่าเนื้อหาหลักของการติดตามและประเมินผลคือการติดตามว่าทรัพยากรน้ำนั้นเพียงพอต่อความต้องการประชาชนหรือไม่ หากแต่ประชาชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำชีนั้นไม่ทราบถึงกระบวนการติดตามและประเมินผลแม้แต่น้อย และยังไม่ปรากฏเห็นการติดตามและประเมินผลในรูปแบบการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์และประเมินผล

1.6.2 สรุปผลการศึกษาด้านแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้า มีการแจกแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าและเป็นการติดตามประเมินผลต่อ เกษตรกรผู้ใช้น้ำ และผู้รับบริการอื่น รวมไปถึงผู้มีส่วนได้เสียและคณะกรรมการลุ่มน้ำ เพื่อเป็นการประเมินความก้าวหน้าและเพื่อสอบถามความคิดเห็น ทว่าประชาชนภายในพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรนั้นไม่ปรากฏเห็นการแจกแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าและติดตามประเมินผลภายในพื้นที่ แม้แต่น้อย อาจมีสาเหตุมาจากการแจกแบบทดสอบจากทางภาครัฐนั้นไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียในทุกภาคส่วน จึงก่อให้เกิดข้อบกพร่องในการติดตามประเมินผลให้ครบทุกมิติ และอาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในประเด็นการติดตามและประเมินผล

1.6.3 สรุปผลการศึกษาด้านการติดตามประเมินผลที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การติดตามและประเมินผลนั้นจะเป็นไปตามกรอบและอำนาจหน้าที่ตามระเบียบราชการ หากเป็น

การติดตามประเมินผลของผู้ใช้น้ำก็จะเป็นไปตามข้อมูลที่ได้มีการเก็บอย่างเป็นทางการคือ ข้อมูลเชิงวิชาการไม่ว่าจะเป็นตัวเลขสถิติที่เกี่ยวข้อง หากเป็นการติดตามประเมินผลที่ไม่เป็นทางการคือ การติดตามดูน้ำตามคลองส่งน้ำว่าการแจกจ่ายน้ำนั้นไปสู่ประชาชนผู้ใช้น้ำหรือไม่ ทว่าด้านภาคประชาชนนั้นกลับกล่าวว่าจะไม่ทราบถึงการติดตามประเมินผลที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หากมีการติดตามและประเมินผลจะเป็นผลเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวทางสังคม

1.6.4 สรุปผลการศึกษาด้านผู้มีส่วนได้เสีย กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียจะเป็นในรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อเป็นตัวแทนของผู้ใช้น้ำในการเข้าร่วมการติดตามและประเมินผล ทว่านักวิชาการกลับกล่าวว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลนั้นเป็นเพียงผู้ที่ได้ประโยชน์จากการติดตามและประเมินผลว่าผู้ที่เสียประโยชน์นั้นกลับไม่ได้มีส่วนร่วมกับการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ยังได้รับการยืนยันจากประชาชนว่าไม่ทราบและไม่ได้มีส่วนร่วมกับการติดตามประเมินผล การติดตามประเมินผลที่มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียตามที่หน่วยงานรัฐกล่าวนั้น อาจเป็นเพียงการสร้างภาพชอบธรรมให้การติดตามและประเมินผลก็เป็นได้

1.6.5 สรุปผลการศึกษาด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวปฏิบัติ จะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างหน่วยงานรัฐและผู้มีส่วนได้เสียในเวทีที่หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้จัดขึ้นหลังเสร็จสิ้นโครงการนั้น ๆ และจะมีคณะกรรมการจัดการชลประทาน มีองค์ประกอบจากตัวแทน 4 ภาคส่วน ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กรมชลประทาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งหวังจะให้ป็นองค์กรบริหารการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนแนวความคิดและแนวปฏิบัติระหว่างกัน ทว่าประชาชนภายในพื้นที่กลับกล่าวว่า ไม่ทราบถึงเวทีหรือวงสนทนาที่เป็นการแลกเปลี่ยนแนวความคิดข้อมูลและแนวปฏิบัติระหว่าง หน่วยงานรัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หากแต่จะเป็นการแลกเปลี่ยนแนวความคิดและแนวปฏิบัติระหว่างภาคประชาชนด้วยกันเองเสียมากกว่า

1.6.6 สรุปผลการศึกษาด้านการนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในเชิงนโยบาย ด้านหน่วยงานรัฐอ้างว่ามีการนำข้อมูลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลมาปรับใช้ในเชิงนโยบาย ทว่าด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกลับแย้งว่า การปรับใช้ในเชิงนโยบายนั้นเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ยากเนื่องจากการปรับโครงสร้างหน้าที่เชิงนโยบายนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างในเชิงงบประมาณ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องจากที่จะนำข้อมูลที่มีการติดตามและประเมินผลมาปรับใช้ในเชิงนโยบาย สิ่งที่สามารถกระทำได้นั้นคือการนำข้อมูลที่ได้มาปรับโครงสร้างหน้าที่ในการทำงานแทนการปรับโครงสร้างในเชิงนโยบาย และโดยส่วนมากนั้นการปรับในเชิงนโยบายจะได้มาจากการเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชนจนนำมาสู่การปรับโครงสร้างเชิงนโยบาย หรืออาจจะใช้วิธีการทางการเมืองในการปรับโครงสร้างในเชิงนโยบายและงบประมาณ และประชาชนยังคงกล่าวอีกว่าไม่พบเห็นการปรับโครงสร้างเชิงนโยบายที่ได้ข้อมูลมาจากการติดตามและประเมินผล นอกเสียจากว่าประชาชนเป็นผู้เขียนโครงการและนำไปเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.6.7 สรุปผลการศึกษาด้านปัญหาในด้านการติดตามและประเมินผล ปัญหาในด้านการติดตามและประเมินผลนั้น มีความแตกต่างหลากหลายตามแต่มุมมองและทัศนคติของตัวแสดง ซึ่งจะสามารถแบ่งออกได้เป็นสามประเด็นหลักดังนี้คือ ปัญหาในด้านการแย่งชิงทรัพยากรน้ำและการขาดแคลนทรัพยากรน้ำประเด็นนี้คือประเด็นที่หน่วยงานรัฐนั้นมองว่าเป็นปัญหา ประเด็นต่อมาคือ การขาดการคานอำนาจในการติดตามและประเมินผลอีกทั้งยังไม่ปรากฏเห็นความตั้งใจที่จะติดตามและประเมินผลอย่างจริงจังโดยกำหนดขอบเขตการติดตามและประเมินผลให้ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ประเด็นดังกล่าวเป็นปัญหาที่ถูกกล่าวถึงผ่านมุมมองของนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน ประเด็นต่อมาคือ การติดตามและประเมินผลนั้นไม่มีประสิทธิภาพที่ดีเท่าที่ควรโดยวัดจากการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละปีหลังจากการติดตามและประเมินผลรายปีก็ไม่ปรากฏเห็นการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐที่มีศักยภาพมากขึ้น สาเหตุดังกล่าวอาจมีสาเหตุมาจากการติดตามประเมินผลที่ขาดประสิทธิภาพ ประเด็นดังกล่าวเป็นมุมมองที่มาจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่าง

1.7 สรุปผลการศึกษาด้านกฎระเบียบ

1.7.1 สรุปผลการศึกษาด้านกลไกที่ควบคุมมาตรฐานและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีส่วนได้เสียกลไกที่ควบคุมมาตรฐานและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีส่วนได้เสียคือ พ.ร.บ. น้ำ ปี พ.ศ. 2561 ทว่า พ.ร.บ.น้ำ ยังเป็นที่กังขาต่อผู้มีส่วนได้เสียและภาคประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากที่มาของพ.ร.บ.น้ำคือการเสนอร่างของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ก่อการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยไปจากประชาชน พ.ร.บ.ดังกล่าวจึงค่อนข้างมีความเป็นเผด็จการค่อนข้างสูง จึงเป็นที่มาของความน่ากังขาดังกล่าว อีกทั้งผู้มีส่วนได้เสียนั้นยังไม่ทราบถึงเนื้อหารายละเอียดที่ชัดเจนที่เกี่ยวข้องกับตนเองว่า พ.ร.บ.น้ำมีผลดีหรือผลเสียต่อตนเองและชุมชนอย่างไร

1.7.2 สรุปผลการศึกษาด้านความเป็นธรรมของกฎระเบียบหน่วยงานรัฐนั้นเชื่อว่ากฎระเบียบดังกล่าวช่วยให้ผู้ได้เสียได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น เพียงแต่ต้องปฏิบัติตามกรอบของกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดและในโลกยุคใหม่ที่ข่าวสารนั้นสามารถกระจายทั่วถึงกันได้อย่างรวดเร็ว จึงมีส่วนช่วยในการสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทว่ากฎหมายดังกล่าวกฎหมายไม่เอื้อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม เนื่องจากภายในตัวบทกฎหมายนั้นมีการพูดถึงเรื่อง สิทธิมนุษยชน และสิทธิชุมชนอยู่น้อย ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียจึงไม่ได้รับความเป็นธรรม อีกทั้งประชาชนรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจาก พ.ร.บ. น้ำเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์การใช้น้ำอีกทั้งยังลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการใช้ทรัพยากรน้ำ เนื่องจากประชาชนเชื่อว่าแหล่งน้ำตามธรรมชาตินั้นเป็นของประชาชนและเป็นของส่วนรวมสามารถจัดสรรกันเองได้

1.7.3 สรุปผลการศึกษาด้านกลไกความรับผิดชอบและบทลงโทษกลไกความรับผิดชอบและบทลงโทษจะเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำแล้วแต่บริบทของพื้นที่ ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึง พ.ร.บ.น้ำ เนื่องจากในปัจจุบัน พ.ร.บ.น้ำนี้ เป็นกฎหมายหลักที่มีหน้าที่กำกับ

ดูแลทรัพยากรน้ำ ทว่าในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายย่อยของ พ.ร.บ.น้ำ ที่ทำหน้าที่เป็นกลไกและบทลงโทษอย่างชัดเจน จึงมีเพียงแต่กฎที่ประชาชนสร้างกันเองภายในชุมชนเช่น กฎการใช้น้ำตามลำดับที่ได้ตกลงกันไว้ หากมีผู้ใดฝ่าฝืนกฎก็จะถูกปรับเงินตามหลักเกณฑ์ที่ได้ตกลงกันไว้ภายในชุมชน ทว่าประชาชนและนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนภายในพื้นที่ได้ตั้งข้อสังเกตว่า กลไกและบทลงโทษที่มีมักจะถูกบังคับใช้กับประชาชนเป็นส่วนมากและเป็นการยากที่จะมีการลงโทษหน่วยงานรัฐ แม้หน่วยงานรัฐนั้นจะดำเนินการผิดพลาดจนก่อให้เกิดปัญหาในชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนซ้ำแล้วซ้ำเล่า ก็ไม่ปรากฏหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐที่รับผิดชอบต่อหน้าที่ดังกล่าวลงโทษแต่อย่างใด

1.7.4 สรุปผลการศึกษาด้านกลไกการตรวจสอบ กลไกทางกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เป็นกลไกในการตรวจสอบนั้นมีอยู่ค่อนข้างมากทั้งนี้การตรวจสอบในทุกระดับและทุกภาคส่วนนั้นจะเป็นไปตามกลไกทางระบบราชการ และในโลกยุคปัจจุบันที่เป็นโลกแห่งสื่อและสังคมออนไลน์ยิ่งมีส่วนช่วยในการตรวจสอบและสะท้อนปัญหาไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สื่อและสังคมออนไลน์จึงเป็นอีกกลไกหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการตรวจสอบ ทว่ากลไกหลักของการตรวจสอบนั้นคือกลไกทางกฎหมาย แต่มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ในด้านกฎหมายมากพอสมควรที่จะสามารถใช้กลไกการตรวจสอบต่าง ๆ ได้ ซึ่งเป็นการตรวจสอบที่เข้าถึงยาก ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงการตรวจสอบดังกล่าวได้ กลไกการตรวจสอบทางกฎหมายจึงเป็นเครื่องมือที่ประชาชนเข้าถึงได้ยาก อีกทั้งประชาชนไม่ทราบถึงกลไกการตรวจสอบเลยแม้แต่น้อย แต่จะสามารถตรวจสอบได้ผ่านข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ของตน จนนำมาสู่การสะท้อนและตรวจสอบปัญหาของทางภาครัฐ

1.7.5 สรุปผลการศึกษาด้านศักยภาพในการบังคับใช้กฎระเบียบศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมายนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่และกฎที่นำมาบังคับใช้ และยังพบความขัดแย้งในประเด็นศักยภาพในการบังคับใช้เนื่องจาก หน่วยงานรัฐกล่าวว่าการบังคับใช้มีประสิทธิภาพในด้านการปฏิบัติงานในทางราชการ และการบังคับใช้ค่อนข้างยืดหยุ่นในการบังคับใช้กับประชาชน ทว่าด้านนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนกล่าวว่าศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบนั้นโดยส่วนมากจะมีการบังคับใช้กับประชาชนแต่หน่วยงานรัฐนั้นไม่ได้มีการบังคับใช้กับหน่วยงานรัฐมากเท่าที่ควร โดยยกตัวอย่างการสร้างเขื่อนจนก่อให้เกิดการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาดจนก่อให้เกิดความเดือดร้อนในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ถึงกระนั้นหน่วยงานรัฐก็ไม่มีผู้ใดได้รับโทษทางวินัยหรือทางอาญาเลยแม้แต่น้อย จากกรณีดังกล่าวจึงเป็นการสะท้อนว่าหน่วยงานรัฐไม่ได้บังคับใช้กฎหมายกับฝ่ายตนเองมากเท่าที่ควร ทว่าประชาชนจะเป็นฝ่ายถูกบังคับใช้เสียมากกว่าในบางกรณีของกฎระเบียบที่ถูกบังคับใช้ อีกทั้งประชาชนกล่าวว่าในกฎหมายหรือกฎระเบียบที่ประชาชนมีข้อกังขาหรือไม่ยอมรับนั้นประชาชนจะไม่เคารพและไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบดังกล่าว จึงส่งผลให้การบังคับใช้นั้นมีความยืดหยุ่น จะเห็นได้ว่าในประเด็นศักยภาพในการบังคับใช้กฎระเบียบ

นั้นมีความซับซ้อนและมีความขัดแย้งกันในหลายกรณี กรณีเหล่านี้สะท้อนปัญหาความเข้าใจ กฎระเบียบและสะท้อนปัญหาในบริบทที่ต่างกันของ ผู้บังคับใช้กฎระเบียบ และผู้ที่ถูกบังคับใช้เป็น อย่างมากปัญหาเหล่านี้จึงส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบ และส่งผลไปยังการยอม กฎระเบียบและกระบวนคิดที่มีผลต่อการบังคับใช้กฎระเบียบดังกล่าว ปัญหาเหล่านี้ควรได้รับการ แก้ไขหากหน่วยงานรัฐนั้นมีความต้องการที่จะยกระดับความสามารถในการบังคับใช้กฎระเบียบและ กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.7.6 สรุปผลการศึกษาด้านการทบทวนกฎหมายและกฎระเบียบเพื่อพัฒนา มีการ ทบทวนและปรับปรุงและพัฒนากฎระเบียบและกฎหมายอยู่อย่างสม่ำเสมอ โดยวิธีการคือเก็บ รวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดว่ามีประเด็น ไตบ้างที่ควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อเสนอต่อ คณะรัฐมนตรีและนำเสนอเข้าสู่รัฐสภาเพื่อปรับปรุงแก้ไขโดยผ่าน ระบบนิติบัญญัติต่อไป แต่ทว่าประชาชนไม่ทราบถึงกระบวนการและหลักการในการทบทวนปรับปรุง และพัฒนากฎหมายและกฎระเบียบ

1.7.7 สรุปผลการศึกษาด้านความยืดหยุ่นของกฎระเบียบและกฎหมาย กฎระเบียบ และกฎหมายนั้นมีความยืดหยุ่นที่ค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นกฎระเบียบที่ชุมชนสร้างขึ้นร่วมกัน หรือ กฎหมาย (พ.ร.บ.น้ำ) เนื่องด้วย กฎหมายดังกล่าวนั้นเป็นกฎหมายที่ค่อนข้างใหม่และยังไม่มีกรออก กฎหมายประกอบ พ.ร.บ. กฎหมายดังกล่าวจึงยังมีความยืดหยุ่นอยู่ค่อนข้างสูง และความยืดหยุ่นของ กฎระเบียบและกฎหมายจะมีความยืดหยุ่นในแง่ของระยะเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อ เป็นการลดความผิดพลาดโดยการใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างละเอียด และจะมีการ ยืดหยุ่นในด้านการว่ากล่าวตักเตือนก่อนจะมีการลงโทษจริง

1.7.8 สรุปผลการศึกษาด้านประเด็นปัญหาในด้านกฎระเบียบและกฎหมาย กฎหมายและกฎระเบียบที่ใช้กำกับการบริหารจัดการน้ำยังมีความยืดหยุ่นที่สูงจนเกินไปในด้านการ ลงโทษผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นรัฐที่กระทำความผิด หรือประชาชนที่กระทำความผิด อีกหนึ่ง ประเด็นที่สำคัญคือกฎหมายที่ถูกบังคับใช้นั้น ขัดต่อความต้องการและวิถีชีวิตของประชาชน อีกทั้ง กฎหมายดังกล่าว (พ.ร.บ.น้ำ) ยังมีข้อกังขาอยู่หลายกรณีทั้งในกรณีที่มาของกฎหมาย และความ ชัดเจนของกฎหมายว่ากฎหมายดังกล่าวจะมีผลดีหรือผลเสียต่อประชาชนอย่างไร

1.7.9 กฎระเบียบและกฎหมายเพิ่มเติม สามารถสรุปได้ว่า กฎหมายและกฎระเบียบ ที่มีการเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำจะแบ่งออกเป็น 5 ส่วนด้วยกันคือ พระราชบัญญัติ 2 ฉบับ พระราช กฤษฎีกา 1 ฉบับ กฎกระทรวง 7 ฉบับ ระเบียบ 2 ฉบับ และประกาศ 17 ฉบับ รวม กฎหมายและ กฎระเบียบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำจะมีทั้งหมด 29 ฉบับ และผู้เขียนจะขอกกล่าวถึง พ.ร.บ. น้ำ ปี พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในด้านทรัพยากรน้ำ อีกทั้งยังเป็นกฎหมายที่สร้างความกังวล ให้กับประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธรเป็นอย่างมาก เนื่องจากตัวกฎหมาย

เขียนไว้อย่างชัดเจนว่าจะมีการลิดรอนสิทธิเสรีภาพบางส่วนของประชาชน และกฎหมายดังกล่าวมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นถึง 3 ระดับด้วยกันคือ 1) ระดับชาติ คือ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ 2) ระดับลุ่มน้ำ คือ คณะกรรมการลุ่มน้ำประจำลุ่มน้ำ (22ลุ่มน้ำทั่วประเทศ) 3) ระดับองค์กรผู้ใช้น้ำ

1.8 สรุปผลการศึกษาด้านการพัฒนาศักยภาพ

1.8.1 สรุปผลการศึกษาด้านกระบวนการในการรักษามาตรฐานและพัฒนาศักยภาพด้านหน่วยงานรัฐมีการนำเทคโนโลยีมารักษาและพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานและจะมีเครื่องมือในการพัฒนาและรักษามาตรฐานในการปฏิบัติงานคือการประกวดความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานเพื่อคัดเลือกหาผู้ชนะที่จะถูกนำมาเป็นต้นแบบในการปฏิบัติงานในทุกปี และจะมีคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการเป็นผู้ตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่ถูกกำหนดไว้หรือไม่ อีกทั้งยังมีการฝึกอบรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีการใช้สถาบันการศึกษาในการช่วยศึกษาและถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพ ทว่ากลับเกิดข้อสังเกตขึ้นว่า การพัฒนาศักยภาพที่ได้กล่าวมาในข้างต้นเป็นไปเพื่อการพัฒนาศักยภาพเพื่อการบริการประชาชนที่ดีขึ้น หรือเป็นการพัฒนาเพื่อหาประโยชน์ของภาครัฐหรือส่วนตนเพียงเท่านั้น และประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ไม่ทราบถึงการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานรัฐมีเพียงประชาชนเขียนโครงการและเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ และไม่เพียงแต่หน่วยงานภาครัฐจะพัฒนาศักยภาพอยู่เพียงฝ่ายเดียว ภาคประชาชนก็ยังมีการพัฒนาศักยภาพภายในกลุ่มของประชาชนอีกด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติงานของทางภาครัฐและประชาชนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

1.8.2 สรุปผลการศึกษาด้านการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน หน่วยงานรัฐมีการจัดอบรมและสัมมนาเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน ในส่วนประเด็นอื่นนอกเหนือจากการจัดการอย่างยั่งยืน จะมี ในเรื่องความปลอดภัยของเขื่อนจะเป็นการสำรวจมาตรฐานก่อนถึงฤดูฝน ว่ามีความจำเป็นต้องเพิ่มเครื่องมือที่จำเป็นอื่นหรือไม่และการให้ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมงานก่อสร้าง และการให้ความรู้เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสีย ทว่านักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนมีข้อสังเกตคือการพัฒนาศักยภาพดังกล่าวมีผลประโยชน์อื่นแอบแฝงอยู่หรือไม่ และหลักประกันที่ว่าพัฒนาดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือไม่อย่างไร ยังไม่ปรากฏเห็นแน่ชัดว่าจะเป็นความจริงได้มากน้อยเพียงใด อีกทั้งแนวคิดและนิยามคำว่าจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนนั้นมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคประชาชน คือ รัฐนั้นมองว่าการที่มีทรัพยากรน้ำที่มากนั้นถือว่าเป็นการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน แต่ประชาชนกลับมองว่าการบริหารจัดการน้ำโดยไม่ให้เกิดผลกระทบนั้นคือการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน อีกทั้งประชาชนยังไม่ทราบถึงขั้นตอนหรือหลักการการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานรัฐแม้แต่น้อย

1.8.3 สรุปผลการศึกษาด้านการฝึกอบรมพัฒนาทักษะและการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานการฝึกอบรมพัฒนาทักษะและการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานนั้นมีการฝึกอบรมและพัฒนาอยู่ตลอดตามปฏิทินของกรมชลประทาน จะมีทั้งการอบรมที่เป็นภาคบังคับและการอบรมที่สมัครใจอบรม ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องอาจจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับงานช่างและการจัดการและการเงิน ทว่าประชาชนไม่ทราบถึงรายละเอียดและกระบวนการในการการฝึกอบรมพัฒนาทักษะและการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงาน

1.8.4 สรุปผลการศึกษาด้านปัญหาในด้านการพัฒนาศักยภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการพัฒนาศักยภาพคือการขาดแคลนบุคลากรในการปฏิบัติงานของกรมชลประทานและบุคลากรของหน่วยงานรัฐนั้นไม่มีวินัยในการปฏิบัติหน้าที่และประเด็นปัญหาอีกประเด็นหนึ่งคือ เชื้อขนาดเล็กลังไม่มีศักยภาพในด้านเทคโนโลยีเทียบเท่ากับเชื้อขนาดใหญ่ หน่วยงานรัฐยังกล่าวเสริมอีกว่า ประชาชนก็ขาดวินัยในการปฏิบัติตามหน้าที่จึงก่อให้เกิดเป็นปัญหาในการพัฒนาศักยภาพ อีกทั้งการพัฒนาศักยภาพของทางภาครัฐยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควรเนื่องจากปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่เป็นประจำในทุกปีก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขได้อย่างดีเท่าที่ควร สภาพปัญหาดังกล่าวจึงเป็นการสะท้อนการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าไม่มีการพัฒนาศักยภาพที่ดีเท่าที่ควร และปัญหาการใช้งบประมาณสิ้นเปลืองเนื่องจากการพัฒนาโดยรัฐนั้นมองเพียงมุมเดียว เช่น พัฒนาศักยภาพบุคลากรของรัฐได้แล้ว ก็ต้องย้ายสถานที่ทำงานตามระเบียบราชการไม่ต่อเนื่องในแง่การปฏิบัติงานอย่างเข้าใจพื้นที่ไม่สานต่อศักยภาพองค์ความรู้ที่มีในพื้นที่

2. ผลการศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอภิบาลน้ำ ภายในจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอกุดชุมหะ อําเภอทุ่งเขาหลวง อําเภอโพธิ์ชัย อําเภออาจสามารถ อําเภอเชียงขวัญ อําเภอเสลภูมิ จังหวัดยโสธร อําเภอเมือง อําเภอคำเขื่อนแก้ว เครื่องมือที่ใช้คือ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมถูกแบ่งออกเป็น 8 ด้านด้วยกันคือ 1) การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ 2) การประสานงาน 3) การวางแผนและการเตรียมความพร้อม 4) งบประมาณ 5) การจัดการ 6) การติดตามและประเมินผล 7) กฎระเบียบและกฎหมาย 8) การพัฒนา

พนุน ปณ ทิโต ชีเว

ตาราง 2 ข้อเสนอแนะในด้านการอภิบาลน้ำ

หัวข้อ	ข้อเสนอจากหน่วยงานรัฐ	ข้อเสนอจากนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน	ข้อเสนอจากภาคประชาชน
1. การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์	ให้ลดจำนวนคณะกรรมการที่จัดการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ	นโยบายและยุทธศาสตร์จะต้องยึดโยงประชาชน นโยบายควรมีความหลากหลาย ยุติโครงการขนาดใหญ่และไม่ใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น และควรทำความเข้าใจในเรื่องนิเวศน์ของภาคอีสานว่ามีจัดการในแต่ละฤดูแบบใด	ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในทุกประเด็นที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับประชาชนสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ร่วมกันนั้นไปปรับใช้ในเชิงนโยบาย
2. การประสานงาน	ไม่มีข้อเสนอเนื่องจากในปัจจุบันนั้นการประสานงานดีกว่าเมื่อครั้งในอดีตมาก	ควรจัดสรรช่องทางสื่อสารและเครื่องมือสื่อสารใหม่ลดขั้นตอนและควรครอบคลุมทุกฝ่ายและให้ประชาชนมีส่วนร่วมและควรมีตัวแทนการประสานงานในชุมชนเพื่อบูรณาการการทำงาน	หาตัวแทนผู้ประสานงานเพื่อประสานงานในพื้นที่และควรมีการประชาคมชาวบ้านอยู่เป็นประจำเมื่อจะมีการบริหารจัดการน้ำเกิดขึ้นภายในพื้นที่

ตาราง 2 (ต่อ)

หัวข้อ	ข้อเสนอจาก หน่วยงานรัฐ	ข้อเสนอจาก นักวิชาการและ นักพัฒนาเอกชน	ข้อเสนอจาก ภาคประชาชน
3. การวางแผน	เพิ่มศักยภาพเครื่องมือ ในการทำงานเพิ่ม ความแม่นยำในการ คาดการณ์	การวางแผนนั้นจะต้อง สัมพันธ์กับบริบทเชิง นิเวศน์และความ หลากหลายตลอด ลุ่มน้ำและควรจัดสรร งบประมาณให้ทั่วถึง อย่างสมเหตุสมผล	เสนอให้มีการจัดเวที รับฟังความคิดเห็นใน ทุก ๆ แผน และ หน่วยงานรัฐต้องลง พื้นที่เพื่อที่จะได้เข้าใจ บริบทพื้นที่
4. งบประมาณ	ทุกหน่วยงานควรมีงบ ฉุกเฉินเพื่อเพิ่มความ คล่องตัวในการแก้ไข ปัญหา	ต้องให้ประชาชนมี ส่วนร่วมจะต้องตั้งงบ ฟื้นฟูและลดขั้นตอน การใช้งบประมาณ	ให้ชุมชนหรือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจในการใช้ งบประมาณภายใน พื้นที่และหน่วยงานรัฐ ควรใช้งบประมาณให้มี ความคุ้มค่ามากที่สุด
5. การจัดการ	จะต้องจัดลำดับ ความสำคัญและใช้ เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ในการใช้น้ำ	เพิ่มศักยภาพในการ วิเคราะห์ปริมาณน้ำใน แต่ละฤดูกาลเพื่อลด ความเสี่ยงในการเกิด น้ำท่วม และควรมอง ศักยภาพของชุมชน เป็นหลักจึงจะสามารถ ช่วยในการบริหาร จัดการได้อย่างมี ประสิทธิภาพและตรง ต่อความต้องการ	ข้อเสนอคืออยากให้ ประชาชนมีส่วนร่วม ในการจัดการมากขึ้น จะต้องมีการจัดการน้ำ ร่วมกันระหว่างภาค การเมืองภาคราชการ และภาคประชาชน

ตาราง 2 (ต่อ)

หัวข้อ	ข้อเสนอจากหน่วยงานรัฐ	ข้อเสนอจากนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน	ข้อเสนอจากภาคประชาชน
		ควรยึดถือความต้องการของพื้นที่เป็นหลักในการกำหนดแผน และประชาชนต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น	
6. การติดตามประเมินผล	ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการติดตามประเมินผล	จะต้องมีหน่วยงานภายนอกเพื่อตรวจสอบและติดตามประเมินผล และควรมีการติดตามประเมินผลในทุกกระบวนการที่กระทำโดยรัฐ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการติดตาม	ต้องมีการติดตามและประเมินผลที่มีศักยภาพและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล
7. กฎระเบียบและกฎหมาย	ปรับบทลงโทษเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมาย	เปิดเวทีให้มีส่วนร่วมปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และต้องแก้ไขกฎหมายในหมวดการให้อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำ	ควรเผยแพร่และสร้างองค์ความรู้เรื่องกฎระเบียบและกฎหมายและควรออกกฎหมายให้เข้มงวดต่อภาคอุตสาหกรรมและอยากให้ออกกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อภาคประชาชน

ตาราง 2 (ต่อ)

หัวข้อ	ข้อเสนอจาก หน่วยงานรัฐ	ข้อเสนอจาก นักวิชาการและ นักพัฒนาเอกชน	ข้อเสนอจาก ภาคประชาชน
8. การพัฒนา ศักยภาพ	นำเทคโนโลยีเข้ามา ช่วยทดแทนอัตรากำลัง ที่ลดลงและขาด ข้อบกพร่อง	ควรพัฒนาศักยภาพ ผ่านข้อมูลระดับชุมชน ไม่ควรยึดติดกับ โครงการที่พัฒนาโดย รัฐควรมองศักยภาพ ของพื้นที่ และควร กำหนดกรอบการ ปฏิบัติงานของ บุคลากรที่พัฒนาแล้ว อย่างชัดเจน พร้อมทั้ง กำหนดกรอบตัวชี้วัด อย่างชัดเจน	ควรมีการจัดเวทีพัฒนา ศักยภาพของ ผู้มีส่วนได้เสียทุก ๆ ภาคส่วนควรมีการ พัฒนาศักยภาพ ร่วมกัน

ตารางสรุปข้อเสนอแนะในด้านการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร จะเห็นได้ว่าตามตารางข้อเสนอในการอภิบาลน้ำที่ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นในตาราง ซึ่งจะแบ่งการอภิบาลน้ำออกเป็น 8 ด้านด้วยกันคือ 1) การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ 2) การประสานงาน 3) การวางแผน 4) งบประมาณ 5) การจัดการ 6) การติดตามประเมินผล 7) กฎระเบียบและกฎหมาย 8) การพัฒนาศักยภาพ ประเด็นข้อเสนอในด้านต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในบางผู้ให้ข้อมูล ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ ล้วนสะท้อนปัญหามุมมองในการอภิบาลน้ำว่า ตัวแสดงทั้งสามนั้นมองทรัพยากรน้ำและการอภิบาลน้ำแตกต่างกันอย่างไร จนนำมาสู่การวิพากษ์วิจารณ์ในมุมมองดังกล่าวว่าสมควรหรือไม่ หรือควรปรับกระบวนการที่ต้นแบบใดเพื่อเพิ่มศักยภาพในการอภิบาลน้ำเพื่อเพิ่มความยั่งยืนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่าเรื่อง การอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาหลวง อำเภอสลภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว มีแนวคิดและแนวปฏิบัติในการอภิบาลน้ำที่ค่อนข้างแตกต่างกันระหว่างหน่วยงานรัฐและนักวิชาการนักพัฒนาเอกชนและประชาชน มีประเด็นที่น่าสนใจ นำมาอภิปรายผลในแต่ละประเด็น ดังนี้คือ

1. เกี่ยวกับสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาหลวง อำเภอสลภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว ซึ่งขอแยกประเด็นการอภิปรายผลในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้คือ

1.1 ประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการประสานงานภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชีจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาหลวง อำเภอสลภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดยโสธรอำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นในการประสานงานคือ กฎระเบียบที่กำกับหน่วยงานรัฐนั้นไม่มีความยืดหยุ่นหน่วยงานรัฐจึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่นอกเหนือจากที่ได้รับคำสั่งมาได้ และงบประมาณในการประสานงานนั้นยังขาดแคลนอยู่จึงส่งผลให้การประสานงานไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควรและการประสานงานไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนและไม่ครอบคลุมภาคประชาชน จึงก่อให้เกิดความล่าช้าและขาดแคลนบุคลากรในการประสานงาน

ประเด็นดังกล่าว อธิบายได้ว่า การประสานงานนั้นเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ประเด็นปัญหาในการประสานงานดังกล่าวคือ กฎระเบียบไม่มีความยืดหยุ่นหน่วยงานรัฐไม่สามารถปฏิบัติงานนอกเหนือจากที่ตัวบทกฎหมายหรือหน่วยงานที่บังคับบัญชาได้มอบหมายไว้ได้ตามที่หน่วยงานรัฐได้กล่าวถึง ประเด็นดังกล่าวสะท้อนการรวมศูนย์ในเชิงอำนาจในการตัดสินใจที่ไม่ได้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียหรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประสานงานเพื่อเพิ่มศักยภาพในการประสานงานให้ทันท่วงทีในกรณีที่เกิดภัยพิบัติหรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน อีกทั้งประชาชนและนักวิชาการยังกล่าวอีกว่าการประสานงานไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนจึงก่อให้เกิดปัญหาในการประสานงาน ประเด็นเหล่านี้ยังเป็นการสะท้อนประเด็นปัญหาอย่างชัดเจนในการกระจายอำนาจในการประสานงาน ที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการอภิบาลน้ำของ Edelenbos Bressers และ Scholten (2013) ได้ศึกษาแนวคิดการอภิบาลน้ำ ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดการอภิบาลน้ำดังกล่าวได้กล่าวถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ไม่ว่าจะเป็นน้ำแล้ง หรือน้ำท่วม ปัญหาเหล่านี้มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ ภาคเอกชน

ภาคประชาชน ปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำจึงไม่สามารถถูกแก้ปัญหาได้โดยการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ หากแต่จะต้องเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่อยู่ในบริบทการใช้ทรัพยากรน้ำนั้น ๆ จะต้องมีการบูรณาการทุกภาคส่วน และมีการกำหนดขอบเขตหน้าที่การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วม มีการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ จึงจะนำมาซึ่งการจัดปัญหาความขัดแย้งและนำมาซึ่งการบริหารจัดการน้ำและการอภิบาลน้ำที่ดี

1.2 ประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาในด้านการจัดการภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอกุ่งเขาหลวง อำเภอสลภูมี อำเภออาจสามารถ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดยโสธร อำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการจัดการคือภาครัฐมองปัญหาในการจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างจากภาคส่วนอื่นคือ ภาครัฐมองว่าทรัพยากรน้ำค่อนข้างมีอยู่อย่างจำกัด จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งอันเป็นต้นเหตุของปัญหา ทว่าภาคส่วนอื่น ๆ มองว่าการจัดการภายใต้การปฏิบัติงานของภาครัฐนั้นเป็นการจัดการที่ขาดการบูรณาการข้ามภาคส่วน อันเป็นปัญหาต่อการจัดการจนก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก และเป็นปัญหาหลักในด้านการจัดการ

ประเด็นดังกล่าว อธิบายได้ว่า ภาครัฐและภาคประชาชนมองสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการจัดการแตกต่างกัน โดยภาครัฐมองว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นภายใต้การจัดการคือปัญหาความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการขาดแคลนทรัพยากรน้ำจนนำมาสู่ความขัดแย้งไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐ หรือความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชน ทว่าประชาชนกลับมองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นภายใต้การจัดการคือภาครัฐขาดการจัดการอย่างบูรณาการข้ามภาคส่วนจนก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก อันนำมาซึ่งปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐ จะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ต้องอาศัยการปฏิบัติงานร่วมกันในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกันอย่างมีการบูรณาการที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Octastefani (2016) ได้ศึกษา การอภิบาลน้ำของประเทศสิงคโปร์ในการบรรลุความมั่นคงทางน้ำอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยปรากฏว่าประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่เมื่อครั้งในอดีตที่แยกตัวออกมาจากประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์เผชิญปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำเป็นอย่างมาก เนื่องจากก่อนแยกประเทศออกมา สิงคโปร์พึ่งพาทรัพยากรน้ำจากประเทศมาเลเซีย เพื่อลดการนำเข้าน้ำสะอาดจากประเทศมาเลเซียรัฐบาลสิงคโปร์จึงได้มีนวัตกรรมในการดำเนินการในด้านทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่องโดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ ปัจจุบันรัฐบาลสิงคโปร์สามารถตอบสนองความต้องการน้ำของประชาชนได้ด้วยการจัดการที่ดีและการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ทั้งในภาครัฐและภาคประชาชนและเอกชน สังคมสิงคโปร์ทำให้เกิดการอภิบาลน้ำและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องด้วยรัฐบาลส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและมีการปฏิบัติงานกันแบบบูรณาการได้ดี สิงคโปร์ในปัจจุบันเป็นประเทศที่มีการบริหารจัดการน้ำดีเป็นอันดับต้น ๆ ของ

โลก สามารถเป็นตัวอย่างให้ประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศที่พัฒนาแล้วนำไปปรับใช้ได้อย่างดี เพื่อสร้างความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำให้กับประเทศของตน

1.3 ประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการติดตามและประเมินผลภายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำซีจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอร่องเขาหลวง อำเภอเสลภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดยโสธรอำเภอเมือง อำเภอบ้านไผ่ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด ซึ่งจะสามารถแบ่งออกได้เป็นสามประเด็นหลักดังนี้คือ ปัญหาในด้านการแย่งชิงทรัพยากรน้ำและการขาดแคลนทรัพยากรน้ำประเด็นนี้คือ ประเด็นที่หน่วยงานรัฐนั้นมองว่าเป็นปัญหา ประเด็นต่อมาคือการขาดการคานอำนาจในการติดตามและประเมินผลอีกทั้งยังไม่ปรากฏเห็นความตั้งใจที่จะติดตามและประเมินผลอย่างจริงจังโดยกำหนดขอบเขตการติดตามและประเมินผลให้ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ประเด็นดังกล่าวเป็นปัญหาที่ถูกกล่าวถึงผ่านมุมมองของนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน ประเด็นต่อมาคือการติดตามและประเมินผลนั้นไม่มีประสิทธิภาพที่ดีเท่าที่ควรโดยวัดจากการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละปีหลังจากการติดตามและประเมินผลรายปีก็ไม่ปรากฏเห็นการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐที่มีศักยภาพมากขึ้น สาเหตุดังกล่าวอาจมีสาเหตุมาจากการติดตามประเมินผลที่ขาดประสิทธิภาพ ประเด็นดังกล่าวเป็นมุมมองที่มาจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่าง

ประเด็นดังกล่าวอธิบายได้ว่า หน่วยงานภาครัฐนั้นยังมองปัญหาในด้านการติดตามและประเมินผลยังไม่มีชัดเจนมากเท่าที่ควรเนื่องจาก หน่วยงานรัฐกล่าวว่าปัญหาในด้านการติดตามและประเมินผลนั้นคือการแย่งชิงทรัพยากรน้ำจนก่อให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นดังกล่าวไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับประเด็นการติดตามและประเมินผล ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้สะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการติดตามและประเมินผลที่ยังไม่ได้มีการสอดคล้องกันเท่าที่ควร อีกทั้งนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนยังกล่าวเสริมอีกว่ายังไม่ปรากฏเห็นความตั้งใจที่จะติดตามและประเมินผลอย่างจริงจังโดยกำหนดขอบเขตการติดตามและประเมินผลให้ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพในการติดตามและประเมินผลประเด็นดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของภาคประชาชนคือ การติดตามและประเมินผลนั้นไม่มีประสิทธิภาพที่ดีเท่าที่ควรโดยวัดจากการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละปีหลังจากการติดตามและประเมินผลรายปีก็ไม่ปรากฏเห็นการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐที่มีศักยภาพมากขึ้น สาเหตุดังกล่าวอาจมีสาเหตุมาจากการติดตามประเมินผลที่ขาดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cooney (2015) ได้ศึกษาและสำรวจการรับรู้ของชาวบ้านเกี่ยวกับประสิทธิภาพการกำกับดูแลน้ำในทะเลสาบสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจการรับรู้ของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการกำกับดูแลน้ำของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาคือ ชาวบ้านมองว่าการกำกับดูแลน้ำต่ำกว่าค่าเฉลี่ยและ การกระจายตัวของสถาบันและหน่วยงาน การประสานงานและการบูรณาการนั้น

หน่วยงานราชการอยู่แล้ว หากแต่หน้าที่เหล่านั้นทับซ้อนและไร้ประสิทธิภาพ และมีความขัดแย้งที่เกิดจากการขัดผลประโยชน์กันในทรัพยากรน้ำ การบริหารจัดการน้ำเหล่านี้เป็นการบริหารจัดการที่ขาดวิสัยทัศน์และการจัดการมีความซับซ้อนที่มากเกินไปจนความจำเป็น ถึงแม้จะเปิดโอกาสให้ประชาชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในประเด็นการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาด การมีส่วนร่วมเหล่านั้นก็ไม่มีศักยภาพเพียงพอเนื่องจากการมีส่วนร่วมเหล่านั้นเป็นเพียงการมีส่วนร่วมเชิงอำนาจ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจริง ๆ ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำไม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำมากเท่าที่ควร ทั้งนี้ปัญหาที่กล่าวมาในข้างต้นขึ้นอยู่กับลักษณะของภูมิประเทศในแต่ละพื้นที่ การประสานงาน การเจรจา การวางแผน และการตรวจสอบจะช่วยปรับปรุงแนวทางปฏิบัติด้านการอภิบาลน้ำ และสร้างขีดความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเอาชนะความท้าทายด้านการอภิบาลน้ำในประเทศกัมพูชา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่ค้นพบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรึกษาหารือร่วมกันว่าควรจะมีการกำหนดทิศทางในการกำหนดนโยบายร่วมกันว่า ควรเป็นไปในทิศทางใดเพื่อที่จะลดการทับซ้อนกันในอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานและเพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการปฏิบัติงานกันอย่างบูรณาการมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมิติและศักยภาพในการปฏิบัติงานเนื่องจากทรัพยากรน้ำที่เป็นทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกันในหลายมิติ หากมีการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างบูรณาการจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการอภิบาลน้ำและช่วยลดปัญหาที่เกิดจากทรัพยากรน้ำอีกด้วย

1.2 ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านทรัพยากรน้ำ จัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ โดยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามและประเมินผล และแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำโดยเฉพาะ โดยการดำเนินงานควรจะเป็นการติดตามและประเมินผลและแก้ปัญหาในเชิงรุก คือ โดยปกติเมื่อมีปัญหาในด้านทรัพยากรน้ำประชาชนจะเป็นผู้ร้องทุกข์ เพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการแก้ไขปัญหา แต่หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่นี้ จะเป็นการออกเก็บข้อมูลหรือติดตามโครงการต่าง ๆ ที่รับผิดชอบโดยเฉพาะ หรือออกสำรวจในทุกพื้นที่ที่คาดว่าจะเกิดปัญหาขึ้น หรือออกสำรวจในทุกพื้นที่ เพื่อเป็นการติดตามและสำรวจปัญหาในเชิงรุก ซึ่งการปฏิบัติงานตามข้อเสนอของผู้วิจัยนี้จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากทรัพยากรน้ำ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการจัดการ ด้านนโยบาย ด้านการ

ประสานงาน หรือด้านการติดตามและประเมินผล และอื่น ๆ ซึ่งปัญหาในข้างต้นล้วนแล้วแต่นำมาซึ่งความขัดแย้งและความเดือดร้อนของประชาชน หากหน่วยงานที่ได้จัดตั้งขึ้นใหม่นี้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพปัญหาเหล่านี้จะลดน้อยลงหรือหมดไป อีกทั้งยังช่วยแบ่งเบาภาระหน่วยงานเดิมที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

2.1 หน่วยงานรัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารจัดการน้ำ ควรส่งเสริมอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากขึ้นในด้านการส่งเสริมกลุ่มของประชาชนที่มีส่วนได้เสียในการบริหารจัดการน้ำตลอดกลุ่มน้ำ หรือส่งเสริมให้ประชาชนจัดตั้งกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ เพื่อเป็นการเสริมสร้างเครือข่ายประชาชนผู้ใช้น้ำให้มีความเข้มแข็ง และง่ายต่อการประสานงานประชาชนในพื้นที่หากต้องการจะประสานงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำโดยตรง อีกทั้งยังช่วยลดขั้นตอนการดำเนินงานจนจะนำมาสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นและยังช่วยลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย

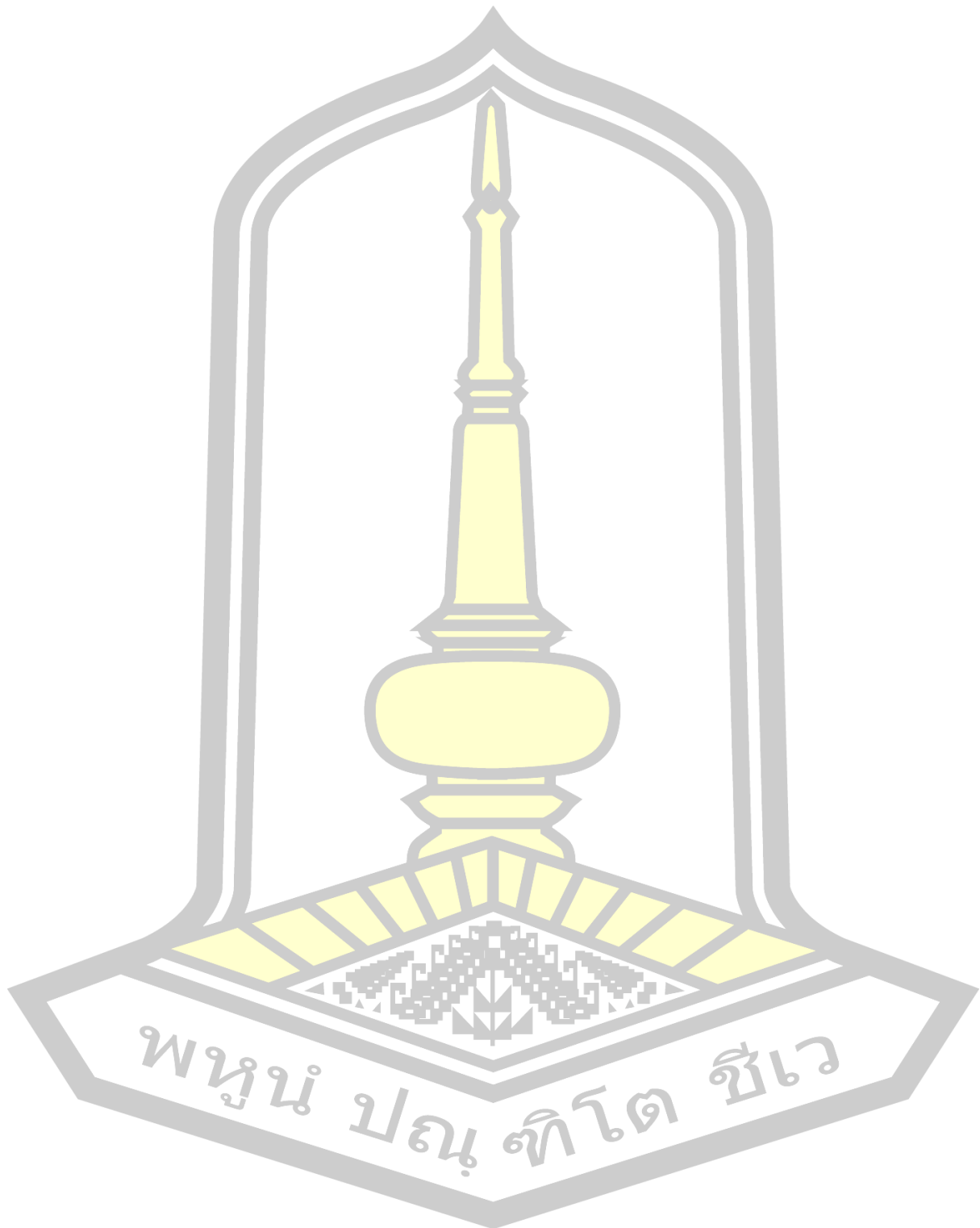
2.2 ให้หน่วยงานภาครัฐเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ หรือเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโครงการต่าง ๆ ที่รัฐกำลังดำเนินการ หรือจะดำเนินการในอนาคต ว่ามีหลักการและเหตุผลเป็นอย่างไร มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องดำเนินการตามโครงการหรือนโยบายนั้น ๆ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและเป็นผู้กำหนดทิศทางของโครงการและนโยบาย

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านทรัพยากรน้ำและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากทรัพยากรน้ำ ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร กับพื้นที่จังหวัดอื่นใกล้เคียง เพื่อหาสาเหตุของความเหมือนหรือแตกต่างในปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา อันจะนำมาซึ่งการอภิบาลน้ำที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

พูน ปณ ทิโต ชีเว

บรรณานุกรม

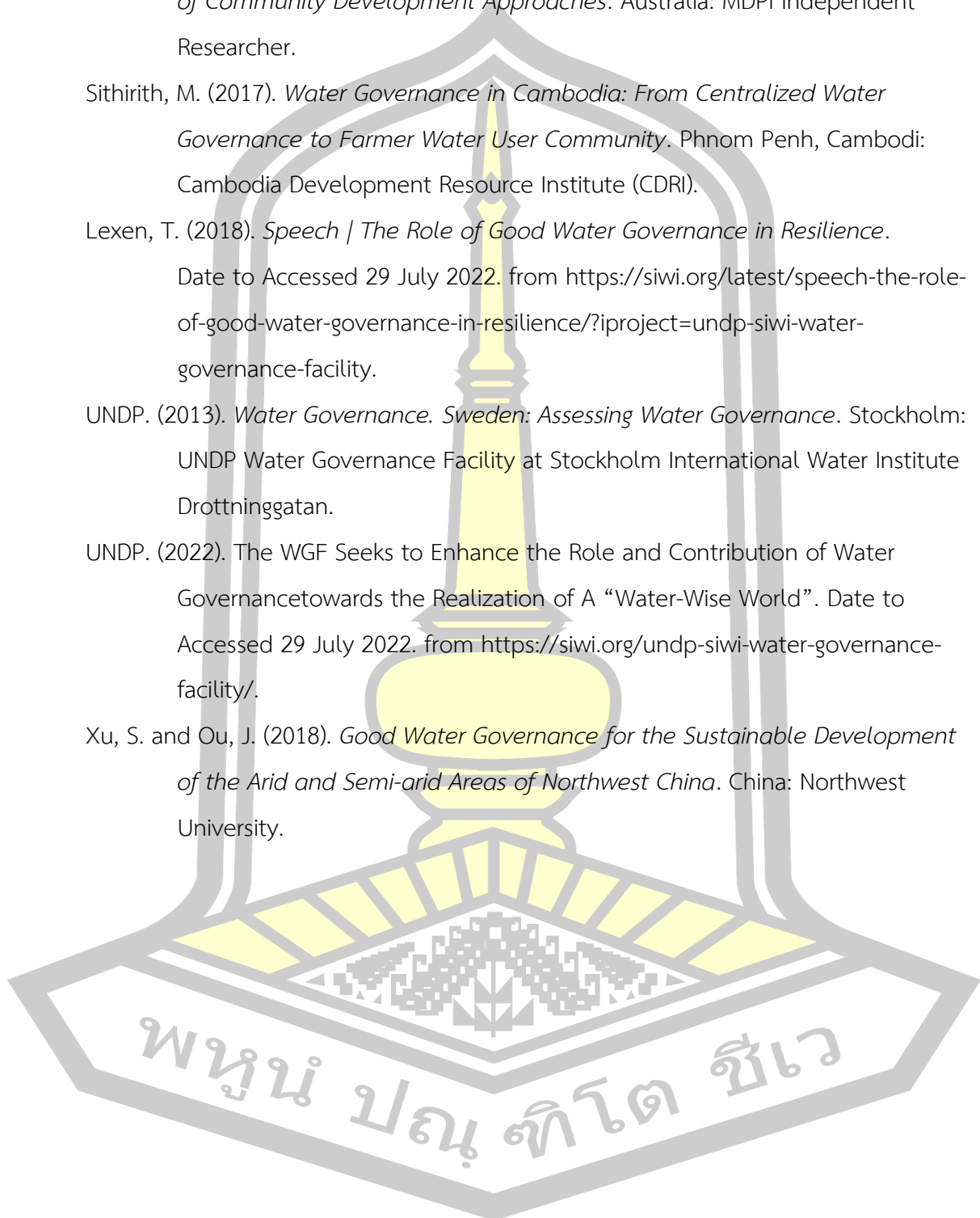


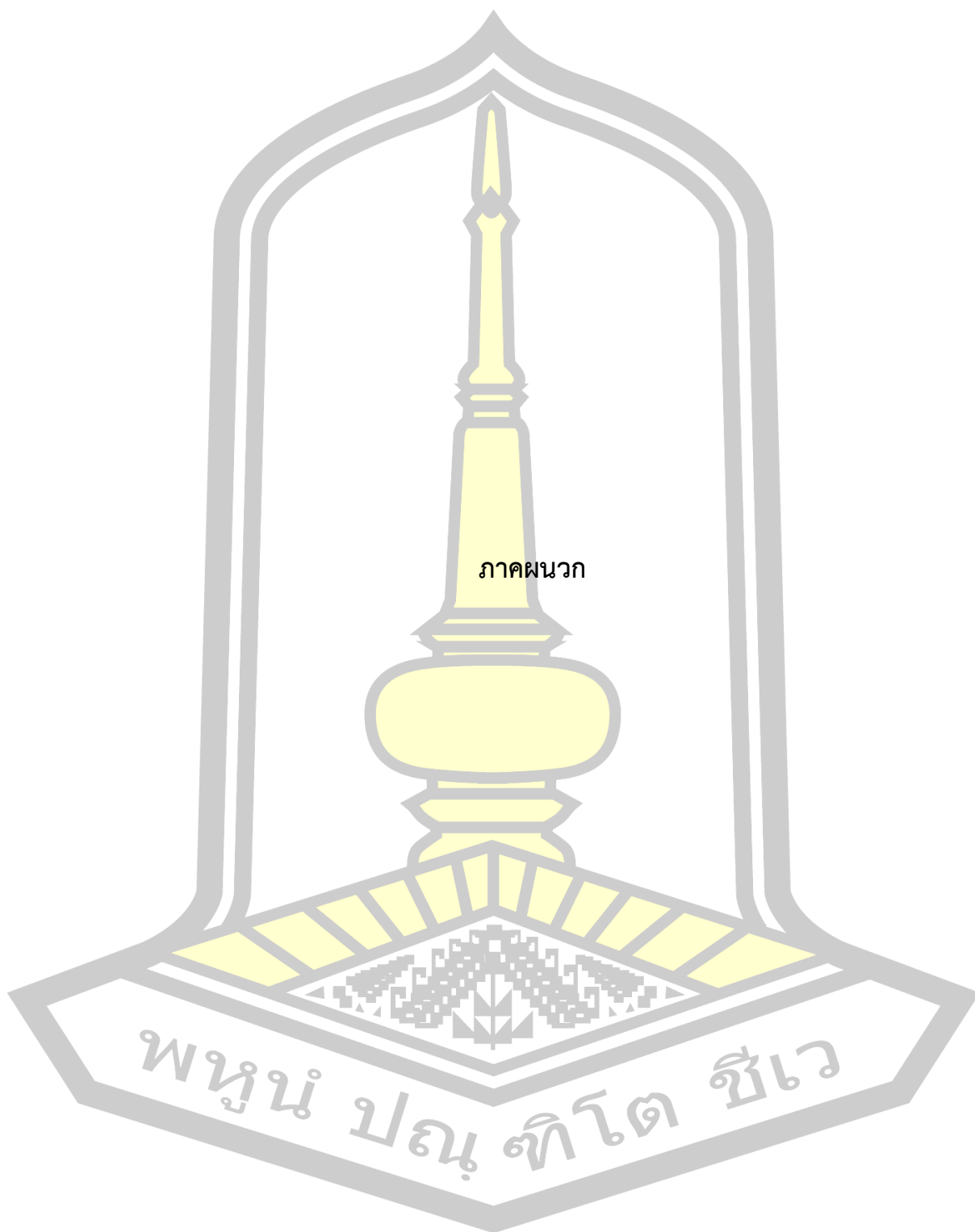
บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรน้ำ. (2565). *กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกรมทรัพยากรน้ำ*. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2565. จาก https://www.dwr.go.th/law_list.php?show=2&category_id=2&keyword=&start_date=&end_date=&SortBy=.
- กองตรวจราชการ. (2565). *กฎหมายด้านทรัพยากรน้ำ 1*. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2565. จาก <https://id.mnre.go.th/th/about/content/2580>.
- บุญทอง สะดวก. (2549). *ที่มาและผลกระทบที่เกิดจากโครงการโขง ชี มูล ผลกระทบที่เกิดจากโครงการโขง ชี มูล*. ร้อยเอ็ด: ศูนย์พิทักษ์สิทธิการจัดการทรัพยากรชุมชนลุ่มน้ำชีตอนล่าง.
- สุวิทย์ กุหลาบวงษ์. (2564). *หัวน้หลักธรรมชาติบำบัด! กลุ่มเสรีภาพแม่น้ำโขงฯ เรียกร้องกรมประมง ทบทวนรับงบฯ จากบริษัทเอกชน*. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2565. จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/120110>.
- Akhmouch, A., Clavreul, D., and Glas, P. (2018). Introducing the OECD Principles on Water Governance. *Water International, Taylor & Francis Journals*, 43(1), 5-12.
- Batchelor, C. (2022). *Water Governance Literature Assessment*. ค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2565. จาก <https://pubs.iied.org/sites/default/files/pdfs/migrate/G02523.pdf>.
- Cookey, P. E. (2015). *Local People's Perceptions of Lake Basin Water Governance performance in Thailand*. Songkla: Faculty of Environmental Management Prince of Songkla University, Thailand.
- Edelenbos, J., Bressers, N., and Scholten, P. (2013). *Water governance: Water Governance as Connective Capacity*. U.S.A.: University of Oregon.
- Garcia, M. A. (2019). *Water Governance in Spain: The Role of Federalism and Public-Private Partnerships: Facing the Challenges of Water Governance*. Geneva, Switzerland: University of Geneva.
- Grafton, R. Q. (2019). *The Water Governance Reform Framework: Overview and Applications to Australia, Mexico, Tanzania, U.S.A and Vietnam*. Australia: Crawford School of Public Policy, The Australian National University.
- Jia, S. (2021). *Evolution of Water Governance in China*. China: Institute of Geographic Sciences and Natural Resources, Chinese Academy of Sciences.

- Jimenez, A. (2019). *Unpacking Water Governance: A Framework for Practitioners*. Sweden: Stockholm International Water Institute.
- Julio, N. (2021). *Water Resources and Governance Approaches: Insights for Achieving Water Security*. Chile: MDPI.
- Karlsson, A. (2022). *Water Governance*. Date to Accessed 10 August 2022. from <https://siwi.org/why-water/water-governance/>.
- Kathambi, B. (2021). *Essence of Water Governance for SMEs for Sustainable Consumption in Nairobi*. Kenya: College of Agriculture and Veterinary Sciences, University of Nairobi.
- Laamari, A. (2022). *Smart Water Governance in Moroccan Agriculture: New Science and Policy Collaboration and Partnership*. Settat, Morocco: National Institute for Agricultural Research. INRA.
- Laitinen, J. (2009). *Governance and Practices for Achieving Sustainable and Resilient Urban Water Services*. Helsinki, Finland: Finnish Environment Institute SYKE, FI-00790 Helsinki.
- Macmillan, P. (2019). *Water Governance Challenges in China*. Geneva, Switzerland: Facing the Challenges of Water Governance, University of Geneva.
- Mcgranahan, G. (2006). *Governance and Getting the Private Sector to Provide Better Water and Sanitation Services to the Urban Poor*. England: International Institute for Environment and Development.
- Molina-gimenez, A. (2018). *Water Governance In The Smart City*. Spain: University of Alicante.
- OECD. (2014). *Water Governance in Jordan*. Paris: OECD Studies on Water. OECD Publishing.
- OECD. (2015). *OECD Principles on Water Governance*. Paris: Better Policies for Better Lives. OECD Publishing.
- OECD. (2016). *Water Governance in Cities*. Paris: OECD Studies on Water Governance in Cities. OECD Publishing.
- Octastefani, T. (2016). *Water Governance of Singapore in Achieving Sustainable Water Security*. Yogyakarta, Indonesia: Gadjah Mada University.

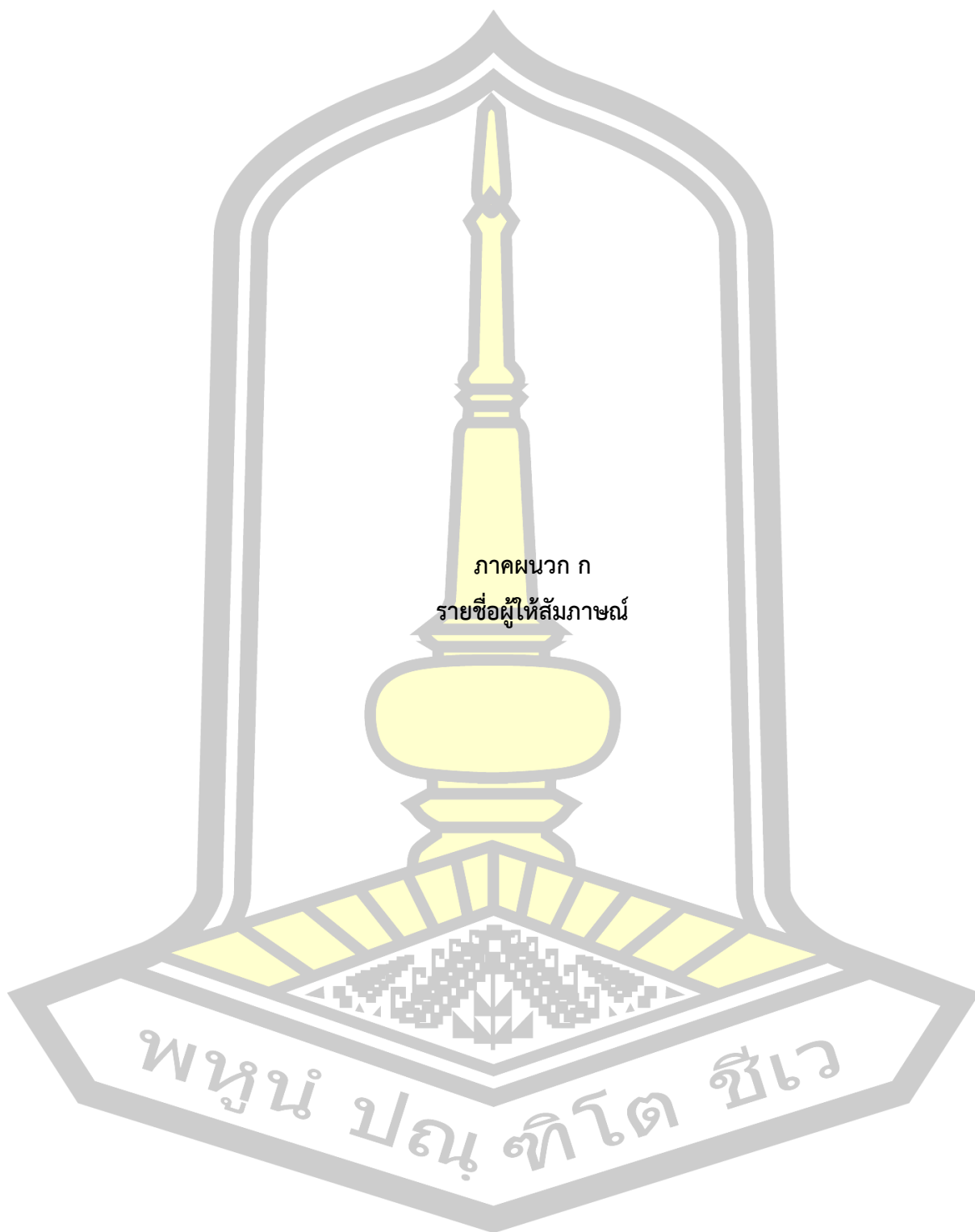
- Shunglu, R. (2022). *Barriers in Participative Water Governance: A Critical Analysis of Community Development Approaches*. Australia: MDPI Independent Researcher.
- Sithirith, M. (2017). *Water Governance in Cambodia: From Centralized Water Governance to Farmer Water User Community*. Phnom Penh, Cambodia: Cambodia Development Resource Institute (CDRI).
- Lexen, T. (2018). *Speech | The Role of Good Water Governance in Resilience*. Date to Accessed 29 July 2022. from <https://siwi.org/latest/speech-the-role-of-good-water-governance-in-resilience/?iproject=undp-siwi-water-governance-facility>.
- UNDP. (2013). *Water Governance. Sweden: Assessing Water Governance*. Stockholm: UNDP Water Governance Facility at Stockholm International Water Institute Drottninggatan.
- UNDP. (2022). The WGF Seeks to Enhance the Role and Contribution of Water Governancetowards the Realization of A “Water-Wise World”. Date to Accessed 29 July 2022. from <https://siwi.org/undp-siwi-water-governance-facility/>.
- Xu, S. and Ou, J. (2018). *Good Water Governance for the Sustainable Development of the Arid and Semi-arid Areas of Northwest China*. China: Northwest University.





ภาคผนวก

พหุมนุ ปณ ทิโต ชีเว

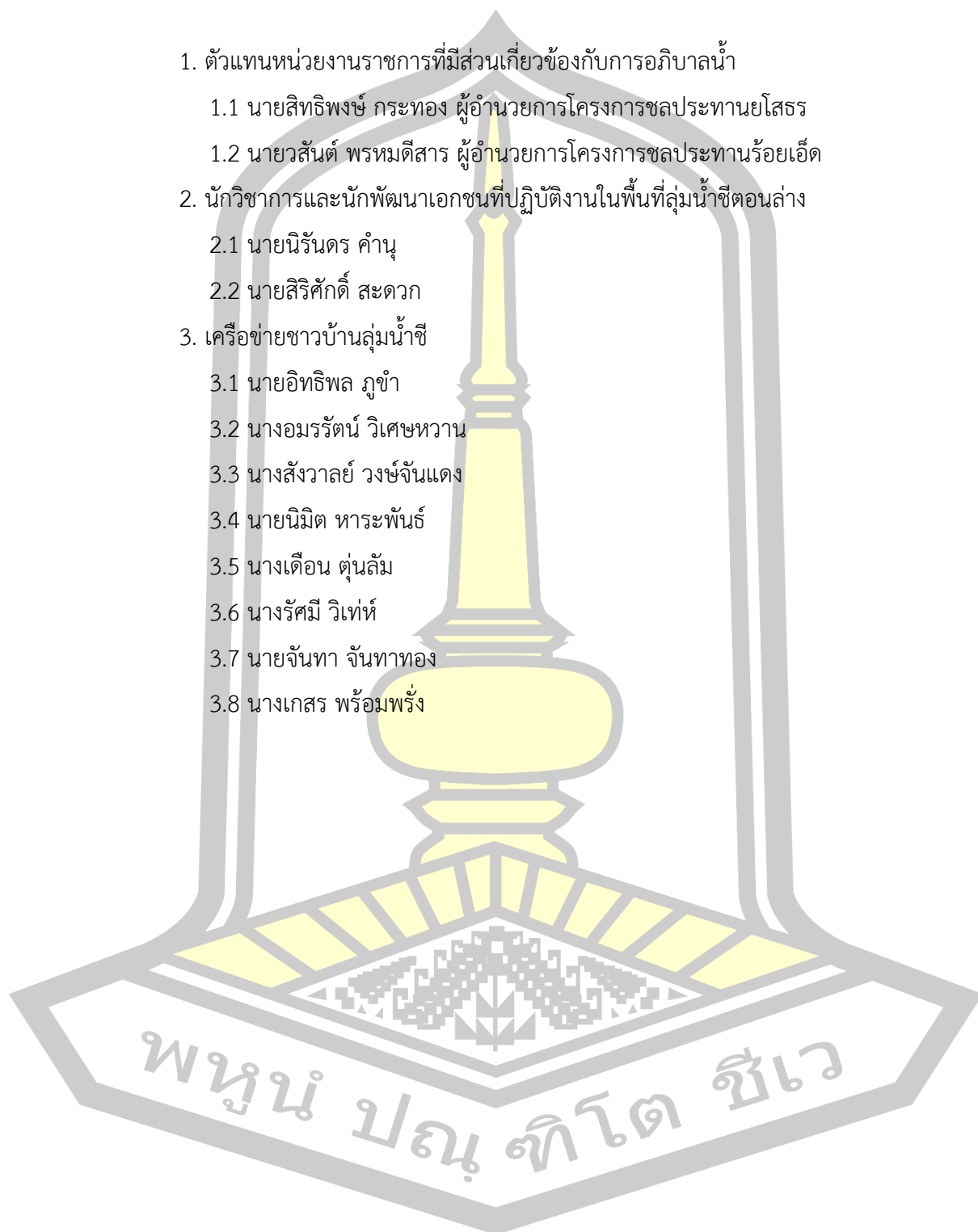


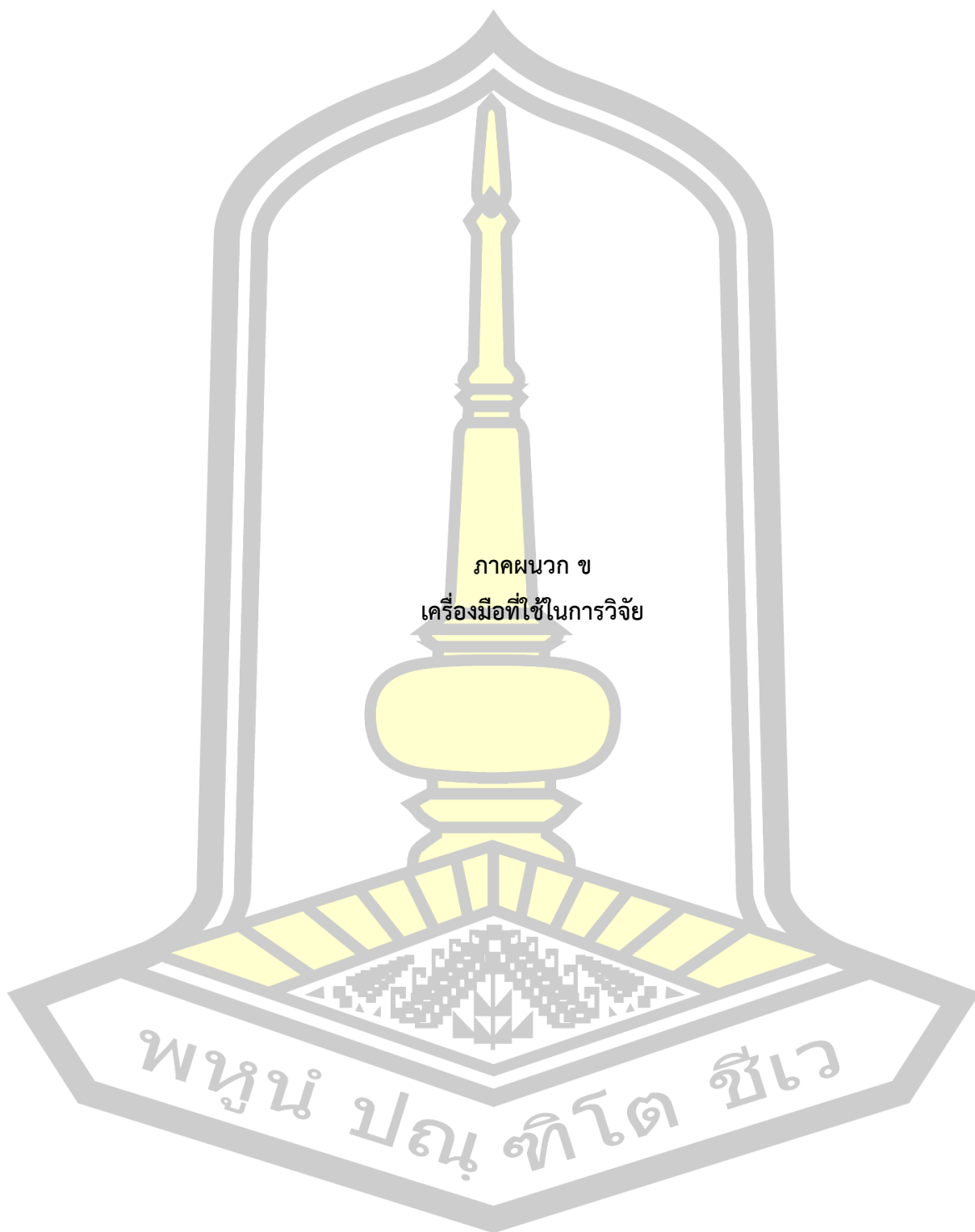
ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

พหุบัณฑิตยสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. ตัวแทนหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ
 - 1.1 นายสิทธิพงษ์ กระทบทอง ผู้อำนวยการโครงการชลประทานยโสธร
 - 1.2 นายวสันต์ พรหมดีสาร ผู้อำนวยการโครงการชลประทานร้อยเอ็ด
2. นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่าง
 - 2.1 นายนิรันดร คำนุ
 - 2.2 นายสิริศักดิ์ สะดวก
3. เครือข่ายชาวบ้านลุ่มน้ำชี
 - 3.1 นายอิทธิพล ภูขำ
 - 3.2 นางอมรรัตน์ วิเศษหวาน
 - 3.3 นางสาววาลย์ วงษ์จันแดง
 - 3.4 นายนิमित ทาระพันธ์
 - 3.5 นางเดือน ตุ่นล้ม
 - 3.6 นางรัศมี วิเทห์
 - 3.7 นายจันทา จันทาทอง
 - 3.8 นางเกสร พร้อมพรั่ง





ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุบัณฑิตยสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การอภิบาลน้ำภายในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. ศึกษาสภาพการอภิบาลน้ำและสภาพปัญหาการอภิบาลน้ำในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร
2. ศึกษาข้อเสนอแนะภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดยโสธร

เนื้อหาของหลักการการอภิบาลน้ำ

1. นโยบายและยุทธศาสตร์

หน้าที่นี้คือการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ หน้าที่นี้ประกอบด้วยชุดของบรรทัดฐาน หลักการ และลำดับความสำคัญ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการตลอดจน ชุดของกฎระเบียบ วิธีปฏิบัติ โปรแกรม หรือกลไกที่จำเป็น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว และมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนด ยุทธศาสตร์ให้มีความเชื่อมโยงกันของภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอภิบาลน้ำ

2. การประสานงาน

หน้าที่นี้ประกอบไปด้วย กระบวนการ กลไก เครื่องมือ และแพลตฟอร์มที่ส่งเสริมและ รับรองความร่วมมือในหลายระดับ หลายภาคส่วน และหลายผู้มีส่วนได้เสียระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งหมด การประสานงานไม่ใช่กระบวนการเดี่ยว ๆ มันเป็นส่วนสำคัญของหน้าที่การกำกับดูแล ส่วนใหญ่และกระบวนการและกลไกการประสานงานเฉพาะอาจจำเป็นภายใต้สถานการณ์เฉพาะ

3. การวางแผนและการเตรียมความพร้อม

การวางแผนเป็นกระบวนการของการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และการ กำหนดรูปแบบของแผนปฏิบัติการและการประมาณการต้นทุน การเตรียมความพร้อม หมายถึง การเตรียมขีดความสามารถของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบสนองต่อหน่วยงานที่มีส่วน เกี่ยวข้องและชุมชน เพื่อคาดการณ์และวางแผนให้สอดคล้องต่อความต้องการและบรรเทาผลกระทบ ที่อาจจะเกิดขึ้น

4. งบประมาณ

หน้าที่นี้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการระดมทุนจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เพื่อให้ ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งหมดของการบริหารจัดการน้ำหรือการจัดการทรัพยากรน้ำตลอดวงจรชีวิต ทั้งหมด หน้าที่นี้ยังรวมถึงการคาดการณ์ เช่น ความสามารถในการคาดการณ์ต้นทุนภายใต้ สถานการณ์ต่าง ๆ

5. การจัดการ

หน้าที่นี้ หมายถึง การรวมกันของการจัดการองค์กร การจัดการสถาบันในระดับชาติ และระดับย่อยของประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงเหล่านี้ทั้งหมด กับผู้ใช้ทรัพยากรน้ำ การจัดการรวมไปถึงกระบวนการสำหรับการจัดสรรและการกระจายทรัพยากรน้ำ (เช่น การออกใบอนุญาตและการอนุญาต) รวมไปถึงการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการฉุกเฉินและการให้การสนับสนุนที่จำเป็นในระหว่างหรือทันทีหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติ เพื่อลดความเสียหายและรับรองความปลอดภัย สุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

6. การติดตามประเมินผล

หน้าที่นี้หมายถึง กระบวนการต่อเนื่องและเป็นระบบในการรวบรวม วิเคราะห์ ประเมิน และใช้ข้อมูลเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานและแจ้งการวางแผนและการตัดสินใจ การประเมินผลเป็นแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าและผลสำเร็จของผลลัพธ์อย่างเป็นระบบและมีวัตถุประสงค์

7. กฎระเบียบ

หน้าที่นี้ครอบคลุมถึงกลไกทางกฎหมายที่เป็นทางการ และกระบวนการบังคับใช้และอื่น ๆ กฎมีไว้เพื่อให้มั่นใจว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียปฏิบัติตามหน้าที่ของตน และมีมาตรฐาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ และผลการปฏิบัติงานจะคงอยู่ให้สามารถตรวจสอบได้ตลอดจน เพื่อให้แน่ใจว่าผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละรายได้รับความเป็นธรรม

8. การพัฒนาศักยภาพ

หน้าที่นี้หมายถึง กระบวนการที่องค์กร สังคม และปัจเจกชนกระตุ้น พัฒนา เสริมสร้าง และรักษาขีดความสามารถของตนอย่างเป็นระบบตลอดเวลา เพื่อกำหนดและพัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เพื่อให้สามารถจัดการบริการและทรัพยากรน้ำได้อย่างยั่งยืน

ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ประเด็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์

- การกำหนดนโยบายในการจัดการทรัพยากรน้ำ มีกฎ กระบวนการ นโยบาย และหลักการอย่างไร

- มีการกำหนดระดับของความสำเร็จหรือไม่ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ มีกลไก หรือเครื่องมือที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการกำหนดนโยบายการอภิบาลน้ำหรือไม่อย่างไร

- กรอบการทำงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์นั้น มีความเชื่อมโยงกันระหว่างภาคทรัพยากรน้ำและภาคอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร

- มีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายใต้กรอบของนโยบายและยุทธศาสตร์หรือไม่ หากมีการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะหน่วยงานรัฐด้วยตนเอง หรือหน่วยงานรัฐกับประชาชนหรือไม่อย่างไร

- ท่านพบปัญหาในประเด็นการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์หรือไม่อย่างไร และมีข้อเสนอแนะในประเด็นดังกล่าวอย่างไร

2. การประสานงาน

- ในประเด็นการประสานงาน มีกระบวนการ เป็นอย่างไร และมีกลไก เครื่องมือ หรือแพลตฟอร์มหรือไม่ อย่างไร และประเด็นการประสานงานดังกล่าวมีกลไกหรือแพลตฟอร์มที่รองรับการประสานงานในหลายระดับรวมไปถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือไม่ เช่น กระทรวงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงานสนับสนุนภายนอก และภาคเอกชน

- และการประสานงานดังกล่าว นำมาซึ่งการแบ่งปันข้อมูล การตัดสินใจร่วมกันหรือไม่และการประสานงานมีการเชื่อมโยงกับประเด็นการกำหนดนโยบายหรือไม่อย่างไร

- มีกลไกหรือเครื่องมือเฉพาะของการประสานงานที่มีไว้ใช้สำหรับสถานการณ์เฉพาะหรือไม่อย่างไร

- ในประเด็นการประสานงานท่านพบปัญหาในประเด็นดังกล่าวหรือไม่อย่างไร และมีข้อเสนอต่อประเด็นนี้หรือไม่

3. การวางแผนและการเตรียมความพร้อม

- กระบวนการของการวางแผนมีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลหรือไม่อย่างไร

- มีการกำหนดรูปแบบของแผนการปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร และมีการประมาณการต้นทุนหรือไม่ หากมี มีในขั้นตอนใดอย่างไร

- ในการกำหนดแผน มีการกำหนดกรอบระยะเวลาหรือไม่

- มีการประมาณการด้านทรัพยากรบุคคลและการเงินหรือไม่อย่างไร

- ในการกำหนดแผนต่าง ๆ มีการคำนึงถึงการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนหรือไม่อย่างไร

- มีการพัฒนาและเตรียมขีดความสามารถและความรู้โดยรัฐบาลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบสนองหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนหรือไม่ อย่างไร

- มีการวางแผน และคาดการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการและตอบสนองต่อผลกระทบและความเดือดร้อนของประชาชนที่อาจเกิดขึ้น หรือไม่อย่างไร

- การวางแผนดังกล่าวมีการขยายและเตรียมความพร้อมให้ครอบคลุมถึงระดับลุ่มน้ำระหว่างประเทศหรือไม่อย่างไร

- ท่านพบปัญหาใดในประเด็นการวางแผนและการเตรียมความพร้อม และท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร

4. งบประมาณ

- มีการระดมทุนจากแหล่งทุนอื่นนอกจากงบประมาณที่ได้จากรัฐบาลหรือไม่อย่างไร
- มีการคาดการณ์ต้นทุนในการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร
- มีการวางแผนค่าใช้จ่ายหรือไม่ และใครเป็นคนกำหนดการวางแผนค่าใช้จ่าย
- หากมีสถานการณ์ฉุกเฉิน ได้เตรียมแหล่งเงินทุนสำรองไว้หรือไม่อย่างไร หากไม่มีจะใช้แหล่งเงินทุนมาจากที่ใด
- มีการวางกรอบระยะเวลาในการใช้จ่ายเงินทุนหรือไม่
- ท่านพบปัญหาใดในประเด็นเรื่องงบประมาณ และมีข้อเสนอแนะอย่างไร

5. การจัดการ

- การจัดการมีการจัดการประสานกันระหว่างองค์กรระดับชาติกับองค์กรภายในประเทศหรือไม่อย่างไร
- ในการจัดการมีการระบุหรือไม่ว่า ใครเป็นเจ้าของ ใครลงทุน ใครพัฒนา ใครดำเนินการโครงสร้างพื้นฐาน ใครดูแล และใครมีหน้าที่สนับสนุนตัวแสดงเหล่านี้ทั้งหมด
- ใครมีหน้าที่จัดสรรทรัพยากรน้ำว่า ใครควรใช้เมื่อไหร่ที่ไหนอย่างไร และกระจายทรัพยากรน้ำอย่างไร
- มีการจัดการในสถานการณ์ที่ไม่คาดฝันหรือไม่อย่างไร ยกตัวอย่างเช่นเหตุการณ์ภัยพิบัติ และหลังภัยพิบัติ
- ท่านพบปัญหาใดบ้างในประเด็นการจัดการ และมีข้อเสนอแนะอย่างไร

6. การติดตามและประเมินผล

- มีการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ประเมินเพื่อติดตามและประเมินผลหรือไม่อย่างไร
- มีแบบทดสอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือไม่
- การติดตามประเมินผลมีกระบวนการอย่างไร และมีกระบวนการที่ไม่เป็นทางการด้วยหรือไม่ อย่างไร
- ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนในการติดตามประเมินผลด้วยหรือไม่ อย่างไร
- มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวปฏิบัติระหว่างตัวแสดงและผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่อย่างไร
- มีการใช้ข้อมูลที่ได้มาจากการติดตามและประเมินผลมาปรับใช้ในการกำหนดหรือปรับเปลี่ยนนโยบายและการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

- ท่านพบปัญหาใดบ้างในประเด็นการติดตามและประเมินผล และท่านมีข้อเสนอ
อย่างไรบ้าง

7. กฎระเบียบ

- มีกลไกทางกฎหมายใดบ้างที่ครอบคลุม การปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีส่วนได้เสีย และ
ควบคุมมาตรฐาน

- กฎระเบียบและกฎหมายช่วยให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับความเป็นธรรมหรือไม่อย่างไร
- มีกลไกความรับผิดชอบและบทลงโทษหรือไม่ อย่างไร
- มีกลไกการตรวจสอบทุกภาคส่วนหรือไม่อย่างไร
- กฎระเบียบดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีศักยภาพในการบังคับใช้หรือไม่อย่างไร
- มีการทบทวนกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงและพัฒนาหรือไม่
อย่างไร

- กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีความยืดหยุ่นมากน้อยเพียงใด
- ท่านพบปัญหาในประเด็นกฎระเบียบและกฎหมายหรือไม่อย่างไร และท่านมี
ข้อเสนออย่างไร

8. การพัฒนาศักยภาพ

- ท่านมีกระบวนการในการรักษามาตรฐานการทำงาน และพัฒนาศักยภาพการ
ทำงานหรือไม่ อย่างไร

- มีการพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีการจัดการ
ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนด้วยหรือไม่อย่างไร หรือหากมีการพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อ
วัตถุประสงค์อื่น มีการพัฒนาอย่างไรและเพื่อจุดประสงค์ใด

- ท่านมีการฝึกอบรมหรือพัฒนาทักษะ ตลอดจนการปรับปรุงระบบการทำงานและ
กระบวนการต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร

- ท่านพบปัญหาในการพัฒนาศักยภาพใดบ้างในด้านการอภิบาลน้ำ และประเด็นใด
คือประเด็นที่สำคัญที่สุด และท่านมีข้อเสนอต่อประเด็นดังกล่าวอย่างไร

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายผดุงชาติ พองนารี
วันเกิด	วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2538
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 87/1 ถนนเทวภิบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ผู้ช่วยนักพัฒนาเอกชน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ศูนย์พิทักษ์สิทธิการจัดการทรัพยากรชุมชนลุ่มน้ำชีตอนล่าง ตำบลโพนเมือง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45160
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2553 มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2557 มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2562 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. 2566 ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ทุนวิจัย	-
ผลงานวิจัย	-

พูน ปณ ทิโต ชีเว